

Estates 14

And 2

Vol. 7

J. J. J.

SELECTA
CIRCA LIBROS ARIS.

TOTELIS PERIHERMENIAS, SIVE DE INTER-
pretatione, & in Analytica, seu in libros de Priori resolutione,
& in Analytica Posteriorum subtilioris doctrinae, quae
in Complutensi Academia versatur, miro
quodam ordine disposita.

PER LICENTIATVM FRANCISCVM MVRCIA DE LA
Llana, in insigni eiusdem Academia Collegio Theologorum Collegam.

AD D. D. FRANCISCVM DE MENDOZA,
Sacrosanctae Toletanae Ecclesiae meritisimum Canonicum.

*de la bre
via del Col
de la comp
de ten
de sonia*

Anno

1606

CVM PRIVILEGIO.

Compluri: Ex Officina Ioannis Gratiani, apud Viduam

ILLVSTRISSIMO
Domino Domino Francisco de
Mendoza Sacrosanctæ Toletanæ
Ecclesiæ meritissimo Canonico,
Licenciatus Franciscus Mur-
cia de la Llana S.P.D.

I Parentibus & magistris tantum honoris defferendum est, quantum Philosophi dissertant, tibi illustrissime Domine plurima debeo: te enim parentum loco, cum semper haberem, experientia docuit, me tibi tantis beneficis humanitatem tuã deuinxisse, quantis me parentes, si superessent, prosequi potuerunt: ab illis enim in lucem quam primum emissum, sic tu me suscepisti, amplexibus fovisti, expensis enutristi, quibus nec parentes efficere valerent: quare ut quam primum ad scribendum animum appulissetem, hasque asfiduas lucubratiunculas in vulgus emanare voluissetem sub tua

tutela, & patrocinio, statim edendas curavi, is enim es qui
meos labores tueri queas, quando quidem saepe laborantem
me tutatus es, ut qui tam grati animi erga te me senserint, in-
grata mente nostros labores dilacerare extimescant, spero
enim hoc munusculum, quod tam grati animi specimen
preferre videtur, te mihi obligatiorem redditurum, si quidem
me deuinctiorem, nulla res tibi, vel coniunctiorem vnquam po-
test efficere, quam iucundissima tui memoria & recordatio,
quem nunquam interituro amore semper, quantum
potest humana fragilitas diligo.

Vale.

SVMA

SVMA DEL PRIVILEGIO.

DIO Su Magestad Priuilegio y licencia por diez años, al Licenciado Francisco Murcia de la Llana Colegial Teologo de la Vniuersidad de Alcalá, para que pueda imprimir esta Logica, como consta por el Priuilegio Real, dado en Valladolid a treynta y vn dias del mes de Julio, de mil y seyscientos y quatro.

TASSA.

ESTA Tassado este libro, cuyo titulo es, Selecta ad paruam Aristotelis Logicam, compuesto por el Licenciado Francisco Murcia de la Llana, a quatro marauedis cada pliego. Y para que de ello conste, di esta fee en Madrid a ocho de Octubre de 1606

Francisco Martinez.

Librum hunc vidi, & cum suo Archetypo contuli, nihilque notatu dignum in eo Inueni, quod non correspondeat suo exemplari. Datum Compluti, die 24. Mensis Octobris, Anno 1606.

*Licentiatu Francisco
Murcia de la Llana.*

CENSVRA.

IVSSV Senatus Supremi, vidi Selecta ad paruam Aristotel. Logicam, omniaque in eo sunt adeo subtiliter disputata, vt non dubitem quim si typis mādētur magnam vtilitatem, sint omnibus allatura. Datum Pintiaē die vndecimo, Mensis Iulij, Anno 1604

P. Francisco de Figueroa.

HOC CAPVT CONSTITVENDVM EST
ante vltimam quæstionem librorum Peryherme-
nias, fol. 51.

CAPVT OCTAVVM.

De futuris contingentibus.

Dixerat Aristoteles ca-
pitæ 5. & 6. quod in cõ-
tradictoriis propositio-
nibus vna debet habe-
re determinatã verita-
tem vel falsitatem, ita vt de vna di-
cere possimus quod sit vera, & de
altera quod sit falsa, quæ regula ve-
ra est in materia necessaria, & etiã
in materia contingenti, siue sint
propositiones vniuersales cuiusli-
bet temporis, vt hæc nullus homo
est, erit vel fuit albus, & omnis ho-
mo est, vel fuit, vel erit albus, in
quibus propositionibus respectu
cuiuslibet differentie tẽporis vna
debet esse vera, vel falsa, quod etiã
dicit esse verum respectu proposi-
tionum singularium contingen-
tiam de præsentis, & de præterito,
vt inter has Petrus est albus Pe-
trus non est albus, & inter has Pe-
trus fuit albus, Petrus non fuit al-
bus, in quibus dicit vnam debere
esse determinate verã, vel falsam
in hoc ergo capite proponit Ari-
stoteles quæstionem an hoc de-
beat etiã esse verum in proposi-

tionibus singularibus contingen-
tibus de futuro, vt in hac Petrus
futurus est albus, & Petrus nõ est
futurus albus, an scilicet de vna
possimus dicere quod sit vera, &
altera falsa determinatè, an
potius vtraque indeterminata sit
ad veritatem, vel falsitatem Tri-
agit Aristoteles in hoc capite in
prima parte probat conclusionẽ
responsiuam quæstioni dupli-
ci argumento ducente ad impos-
sibile: in secũda parte probat im-
possibile esse illud ad quod argu-
menta deducunt: in tertia epilo-
gat veritatem tenendã in hac re.

Ad primam partem accedentes
textus sic incipit, in his: ergo
quæ sunt & quæ facta sunt neces-
se est affirmatiõẽ vel negatiõẽ
verã esse vel falsam esse, id est pro-
positiones de præsentis, vel de præ-
terito necessario debent esse verę
vel falsæ (vt dixim⁹) Propositiones
tamen inquit Aristoteles singula-
res de futuro, vt hæc Petrus erit al-
bus Petrus non erit albus non ha-
bent determinatã veritatem, vel
falsi-

falsitatem, sed quamlibet veram vel falsam appellare possumus, quod probat Aristoteles duplici ratione, prima, quia si illæ propositiones essent determinate veræ vel falsæ, sequitur nihil in rebus contingenter accidere, sed necessario omnia euenire, omnis ergo propositio de futuro contingenti habebit effectum necessarium, quod non potest concedi. Secunda ratio a priori similis est hæc, quia si hæc enuntiatio Petrus futurus est albus, determinatam habet veritatem, impossibile erit Petrum non fore album: ergo necesse est futurum esse album, vnde nihil esset casu & fortuito euenturum, nihilque contingens ad vtrumlibet, id est nihil esset indifferens ad esse & non esse, quod falsum esset concedere, quia alias tolleretur consultatio & negotiatio in rebus, nam negotiatio solum est de contingentibus non vero de necessariis.

Sed obiicit sibi Aristoteles si non est determinate verum quod Petrus erit albus, & quod Petrus non erit albus, sequitur quod vtraque propositio sit falsa: quia respectu cuiuslibet enuntiationis non datur medium inter veritatem & falsitatem: ergo si vtraque determinate non est vera, vtraque erit falsa: ad hoc respondet Aristoteles concedendo quod vtraque non sit determinate vera, negat tamen quod vtraque sit determinate

falsa, quia sequerentur duo absurda, primum, quod si vtraque esset falsa, iam darentur duo contradictoria falsa, Dicendum ergo est (inquit Aristoteles) vtraque neque esse determinate veram neque falsam, Secundum absurdum est, quod idem esset & non esset simul, quod probat sic, quia si hæc Petrus erit albus est determinate falsa, sequitur quod altera negatiua Petrus non erit albus debet esse vera, quia est contradictoria propositionis falsæ, ergo hæc negatiua Petrus non erit albus non potest esse falsa, quia si esset falsa, iam affirmatiua, cum sit, contradictoria debet esse vera, atque aded simul esset verum quod Petrus erit albus, & quod non erit albus.

Neque valet si secundo dicat aliquis, enuntiationem de futuro prolata in tempore proximo esse veram, & effectum proxime futurum tunc pro illo tempore esse necessarium, si tamē profertur multo antea, esse contingentem, hoc (inquit Aristoteles) non valet, nam si prolata modo est determinate vera, etiam prolata antea, nam per nostrum affirmare vel negare nihil ponitur in re.

In secunda parte probat esse inconueniens illud quod in probatione suæ sententiæ adduxerat, quia certum est in homine esse liberam arbitrium, & per consequens deliberatio, & consilium

lium de rebus futuris agendis, vel non agendis, vt fiant vno, vel alio modo, sed hæc omnia præsupponunt aliquid esse contingens futurum: ergo, futura contingentia nõ habent determinatam veritatem.

In tertia parte epylogat illa omnia quæ dixerat, & dicit propositiones contingentes de præterito, & de præfenti vnã debere esse determinate veram, & alteram debere esse determinate falsam, in propositionibus vero de futuro affirmat non esse determinatam veritatem & falsitatem, primã probat, quia ab eo quod res est vel nõ est propositio datur vera vel falsa, sed res præterita, & præfens aliquando est, vel fuit, ergo propositiones de præterito & de præfenti, habent determinatam veritatem, vel falsitatem, imo addit istas pro-

positiones contingentes de præterito, & de præfenti esse quodam modo necessarias extrinsece, in ordine ad tempus in quo sunt vel fuerunt, nõ omne quod est, quando est, necessario debet esse. In calcæ capitis notat Aristoteles quod licet propositio contingens de futuro nõ sit de terminata vera quælibet per se vt hæc Petrus futurus est albus, & hæc Petrus non futurus est albus, tamen iste propositiones simul sumptæ hypoteticæ, vt sic veritatem vel falsitatem habent determinatam, licet quælibet determinate non habeat veritatem determinatam, vnde vera est vel falsa determinate hæc, propositio hypotetica, Petrus futurus est albus, & non futurus est albus, &c. hæc sunt quæ Aristoteles in hoc capite docet.

SELETA CIRCA LIBROS ARISTOTE-

lis Perihermenias, siue de interpretatione & in ana-
lytica, seu in Libros de priori resolutione, & in Ana-
lytica Posteriorum subtilioris doctrinæ, quæ in
Complutensi Academia versatur, miro quo-
dam ordine disposita, & in dulcidam
methodum redacta.

*Per Licentiatum Franciscum Murcia de la
Llana, in insigni eiusdem Academia
Collegio Theologorum Col-
legam.*

PRO O E M I V M.

VIA Vtilis visa fuit sem-
per scrutatio eorum, quæ in
hoc tractatu continetur, an-
tiquorum & moderni scrip-
tores longam super illum te-
xere disputationem, quibus-
dam palam nondum verita-
tem enodantibus, aliis recen-
tioribus, in vtilia vtilibus
mixcentibus, vt prolixitate,
intellectum a vera cognitio-
ne rei remouere videantur, nos vero breuitate solita, quæ
amica reputatur, quadam methodo Academicæ pro-
cedentes

cedentes sicut in aliis, ea solum tægemus. quæ utilia videtur ad
 consecutionem finis contenti in hoc tractatu, reliqua vero
 cum tanter tacta si quis late inspicere desideret authores in
 fra citandos consulat.

Non desuere quidam, qui gloriam Aristotelis adombra
 re volentes, ipsum authorem horum librorum esse negarẽ, hu
 ius de liramenti sunt Andronisus & Rodius. in eo tantum
 fundamento nixi, quod in primo & primi libri huius tractatus
 conceptus passiones animi vocitentur quæ nũcupatio, apud
 Arist. nunquã alibi reperitur miror enim hos graues autho
 res, tam debili ratione allucinatos fuisse, stauribus in cõtra
 rium omnibus Græcis, & Latinis, imputantibus Hos libros
 Arist. sicut proprio auzheri, & ratio, in contrarium falsum
 supponit quia Aristot. primo de anim. cap. primo conceptus
 vocat affectiones seu passiones docens infra 3. de anim. cap.
 quarto intelligere, esse quodam pati.

Libri isti quæ periermenias Græce dicuntur, quod latine idẽ
 est ac de interpretatione ac si dicerentur de enuntiatiua ora
 tione, in qua verũ vel falsum enuntiatur sola autem oratio
 enuntiatiua in qua verum, vel falsum exponitur, proprie
 dicitur interpretatio, licet, nomina & verba interpretatio
 nes dicantur, non quia in eis reperiat: veritas & falsi
 tas, vt infra dicemus sed quia sunt principia ex quibus in
 terpretatio componitur, vt docet Sanctus Thomas hic lectio
 ne prima, vel secundo de interpretatione dicuntur, quia enũ
 tiatio vocalis, de qua hic saltem per accedens agitur est
 anuntiatiua, seu interpretatiua conceptus mentis.

Notandum est vltimo merito hos libros post libros præ
 dicamentorum si tos fuisse, nam cum logica scientia ratio
 nalis dicatur, necesse est, quod eius consideratio versetur
 circa tres operationes rationis & cum de prima, scilicet
 simplicitium apprehensione & cognitione, in prædicamen
 tis sermonem fecerit, vbi nobis diuisionem, & notitiam
 naturarum simplicium, vt quantitatis & substantie pos
 suit, oportuit statim agere de his, quæ pertinet ad secun
 dam

dam operationem intellectus, scilicet de enuntiatione, quæ res simplices componuntur, & diuiduntur, ut postea in libris priorum, & aliis ageret de tertia scilicet discussa & syllogismo, quæ ex enuntiationibus & orationibus componuntur, & ex his coligitur finis & utilitas horum librorum nam cum logicas intendat tradere modum & instrumenta secundi, inter quæ, principem obtinet locum, syllogismus ad illum fabricandum, agit Aristoteles de interpretatione, seu enuntiativa oratione, quæ partes sunt constituentes argumentationem.

Circa diuisionem horum librorum, non omnium authorum est concors sententia nos tamen Latinos sequentes tractatum istum, in duos partimus libros, in primo libro à capite primo vsque ad quartum exclusiue agit Aristoteles de quibusdam necessariis ad intelligendam naturam enuntiationis, & à capite quarto vsque in finem agit de ipsa enuntiatione, & de illius speciebus, & proprietatibus, in secundo libro agit de propositionibus infinitis, & modalibus quia tamen longe in sumulis disputatauimus, ea omnia prætermittemus, & solum mentionem faciemus de his quæ philosophus primo libro disputat.

DVBIVM PROOEMIALE QVOD fit obiectum horum librorum.

Prima sententia est quam tenent aliqui antiquiores, & moderni ex quibus est Masius hoc in loco scilicet obiectum horum librorum esse enuntiationem, non quancunque sed categoricam tantum non tamen enuntiationem in communi, prout comprehendit categoricam, hypotheticam citant pro sua sententia Sanctum Thomam hic lect. prima & probant ratione, quia propositio hypothetica non significat aliquid absolute.

se d sub conditione, vt hæc propositio, si Sol luceret, dies esset ergo cum hic tractet philosophus de propositione vt est enūtiatiua veritatis, vel falsitatis non potest hypotetica esse obiectum horum librorum.

Dico primo enuntiatio est obiectum horum librorum ratio est, quia obiectum totius logicæ est triplex operatio intellectus vt diximus in selectis super logicam quæstio. proœmialibus: ergo obiectum partis qualis est hæc acbet esse aliqua operatio ex illis: sed non potest esse alia, nisi secunda operatio intellectus, quæ est enūtiatio: ergo: Secundo, quia omnia, quæ in hoc opere tractantur, scilicet nomen & verbum &c. ad enuntiationem ordinantur ergo enuntiatio est obiectum huius tractatus.

Dico secundo enuntiatio in communi prout comprehendit categoricam, & hypoteticam est obiectum horum lib. ita Tolet. & alij & probatur, quia Arist. in primo lib. cap. 4. diuisit orationem, seu enuntiationem in simplicem & compositam, seu in categoricam & hypoteticam, illas que definiuit: ergo propositionis hypoteticæ consideratio ad hunc tractatum spectat Secundo, quia propositio hypotetica siue conditionalis vt hæc, si Sol luceret, dies esset, siue absoluta vt hæc Petrus currit, ergo mouetur, significat veritatem, vel falsitatem, ergo eius consideratio ad dialecticam pertinet: sed ad nullam partem illius potest pertinere, nisi ad hanc, cum in nulla alia de enuntiatione, & de eius partibus agatur: ergo, antecedens probatur: nam propositio hypotetica cōditionalis (de hypotetica absoluta nō est dubiū quod significet ueritatem, vel falsitatem) habet cōnexionem vnius cum alio: ergo est veritas sub cōditione, alias si in propositionibus talibus nō esset veritas, neque etiam in effectibus cōditionatis veritas esset, vnde si in rebus cōditionatis veritas nō esset, neque in Deo scientia esset cōditionalis cum ergo hoc fateri nō possit, dicendum est tam in rebus conditionatis, quam in enuntiationibus conditionatis esse veritatem, vel falsitatem, quia ab eo quod res est vel nō

est, propositio dicatur vera, vel falsa, ultimo probatur conclusio ex fine quem diximus intendi in hoc tractatu scilicet conficiendi syllogismos: ergo sicut inter syllismos, quidam sunt compositi, alij simplices, ita hic debet considerare philosophus compositas ex quibus compositi syllogismi conficiuntur.

Dico tertio quamuis enuntiatio sit triplex, vocalis mentalis & scripta sola mentalis est obiectum huius operis, quia sola illa est operatio intellectus, de qua agit logicus & quamuis Aristoteles agat de vocali & de eius partibus, solum est per accidens, in quantum ad exprimendam mentalem ordinantur.

Ad argumentum in contrarium respondetur, & in primis Sanctus Thomas, nihil contra nos affirmavit nam loco citato solum dicit orationes optatiui & imperatiui, ut utinam legerem, tu lege, magis ordinari ad exprimendum affectum voluntatis, quam ad interpretandum, quod habetur, in intellectu: vltimus dixit Aristotelem ex professo non disputasse de hypoteticis quia non habent absolutam veritatem, quæ est necessaria ad syllogismum, tamen in hoc secundo nihil dicit contra nos, quia licet Aristoteles ex professo de hypoteticis non disputauerit aliquo tamen modo de illa agit capite quarto, & saltem tenet veritatem conditionatam, & per hoc patet ad fundamentum contrariorum.

Et si obsecras Aristotelem in libris priorum & de posteriori resolutione agere de enuntiatione, & eandem rem secundum eandem rationem ad diuersas scientias pertinere non posse Respondetur relicta solutione cuiusdam Neoterici diuersimode hic & ibi Aristotelem agere de enuntiatione, hic enim agit de illa, ut ordinatur ad res ipsas, quas enuntiat, in ordine ad quas habet significare verum vel falsum, in libris priorum agit de enuntiatione, ut est pars syllogismi, in libris de posteriori resolutione ut est prælatiua antecedentis, & consequentis, ex his occurritur alij

obiectioni, quæ solet fieri, quomodo Aristoteles agit hic de nomine & verbo, siquidem in prædicamentis de rebus simplicibus egerit, & respondeo diuersimode hic & ibi de rebus simplicibus egerisse, nam hic agit de sunt actuales partes enuntiationis, ibi vero agit de illis, in quantum prædicari & subijci apta sunt.

CAPUT PRIMVM.

Intentum Aristoteles in hoc cap. est tradere modum, quem habent in significato conceptus, voces & scripturæ, hoc caput tripartibile est, in prima parte loco proœmij proponit Aristoteles ea de quibus est acturus, in secunda parte declarat, quæ sint ea, quæ significât & quæ significantur, in tertia assignat differentiam in significâdo quam habent voces simplices, & compositæ.

Ad primam partem accedendo, inquit Aristoteles *Primum oportet constituere, id est, definire quid nomen, quid verbum, quid affirmatio, quid negatio, quid enuntiation, quid demque oratio sit*: Oratio enim genus est ad enuntiationem, in qua propositione proponit philosophus, ea omnia de quibus disputaturus est in hoc libr. in 2. p. ad declarâda quæ significant & significantur profert hanc propo-

sitionem. sunt ea, quæ sût in voce, earû, quæ sunt in anima passionû nota, & ea quæ inscribuntur eorum, quæ sunt in voce, ac si diceret, voces significant conceptus & scripturæ significant voces: nã cum voces permanentes non sint & illis non possimus distantibus nostros conceptus enotare, opus fuit uti scripturis ad explicâdos animi conceptus, qui conceptus inquit philosophus immediate resignificât. assignat Arist. differentiam, nam voces, & scripturæ significant ad placitum, cum non sint idè apud omnes, conceptus vero cum sint idè apud omnes significant naturaliter. In tertia parte inquit philosophus, voces simplices non significare verum, vel falsum, sicut neque simplex operatio intellectus, sed solum in compositis propositionibus reperitur veritas, & falsitas: nam si aliqua vox simplex significaret verum, vel fal-

vel falsum maxime hæc Hitco-
ceruus, sed hæc non, nisi illi ad-
datur verbum simpliciter, vel
secundum tempus.

Circa litteram Capitis.

Circa primam partem capi-
tis aduertendum est, quod
nomen, & verbum de quib-
us proponit Aristoteles agen-
dam sunt partes integrales enun-
tiationis, quia enuntiatio & pro-
positio ex nomine & verbo tan-
quam ex paribus consistatur. Se-
cundo aduertendum est, quod
per affirmationem, vel negatio-
nem non intelligit copulam af-
firmantem, vel negantem, sed
propositionem affirmatiuam &
negatiuam, que sunt partes su-
biecti & enuntiationis in com-
muni, que in illas diuiditur.
Tertio est aduertendum circa
eamdem propositionem in qua
dicit philosophus determinandū
esse, quid sit enuntiatio, quod
quamuis omnis scientia præsup-
ponat de suo obiecto, an sit, be-
ne tamen potest definire obie-
ctum, sicut fecit secundo de ani-
mā, vbi definiuit animam, que
est obiectum horum lib. & ita
hic potest definire enuntiat-
ionem licet sit obiectū horum lib.

Circa secundam partē capitis
notandū est, quod quando Arist. di-
cit, ea que sunt in voce, &c. per
ea, que sunt in voce, intelligit
nomen, & verbum, quia vox est
subiectum nominis & verbi, in
quo demonstrat nō omne vocē
esse significatiuā, nā voces bru-

totum non significant internos
cōceptus, cū non sint capaces
nominis & verbi, & nomen &
verbum supra vocem addunt re-
lationem signi ad signatum, sci-
licet ad conceptum.

Secūdo notādū est Arist. ideo vo-
care cōceptus passiones animi,
quia conceptus, siue obiectiuus
(quid vero ex his intelligat Ari-
stoteles) est in anima & quodam mo-
do recipitur in illa medio inte-
lectu, & ita patitur ab illo in re-
ceptione, vnde cōceptus passio
dicitur.

Circa tertiā partē est dubiū in-
ter expositores quid intelligat
Arist. per verbū simpliciter, vel
secūdū tēpus, in quare pater Ru-
beus in hoc loco tres adducit ex-
plicationes quas Doctor Navar-
rus tradit ex quibus vltima est,
que mihi magis cōsona est, scilicet
verbū secūdū tēpus esse il-
lud, quod significat prædicatū in es-
se, vel nō in esse subiecto, in ali-
qua differentia tēporis secūdū
quod attendēdū est, an propositio sit
vera, vel falsa, vt in his Petrus au-
dit Ioānes est sapiēs. Verbū sim-
pliciter est illud, quod significat præ-
dicatū cōuenire subiecto abstra-
hēdo a differentia tēporis, quales
sunt propositiones necessariæ,
vt homo est rationalis, vel risibi-
lis, que propositiones sunt vetē
vel falsæ, imo perpetue veritatis
& falsitatis absq; consideratione
differentiæ tēporis quam ex-
plicationem paucissimis ver-
bis adduxit Naueros.

* dico si-
ue forma
lis, quem

Cum ergo Arist. in hoc cap. agat de significatione de cōceptu, seu verbo mētis & de veritate & falsitate omnes Neoterici Cōplutensis scholæ tria tractare super hoc caput cōsuevere primo de significatione, secūdo de natura cōceptus & verbi mētis, tertio de veritate, nos verò in nostris seclis attendētes poti⁹ Tyronibus prodesse, quam metho- do aliorū conformari more nostro tria super hoc caput bre- uiter disputabimus.

Disputatio I. De signifi- catione.

Ad explicandū quomodo enūtiatio sit vera, vel falsa, vel quomodo significet ve- ritatē, vel falsitatē prorsus eno- dandū est, quid sit significare, & quæ sint ea quæ significant, & significantur.

Quest. I. Quid sit signifi- care.

Primo notandum est, qd signū est duplex, vnū propriū, alte- rū in proprium primum dici- tur, quod impositū est, vel a na- tura, vel a voluntate, hominum ad significandū aliquid a se di- stinctum, & qualibet ex his con- ditionibus deficiente deficit sig- num a ratione signi proprii, ho- rum generum sunt suspiria, ge- mitus, & quæcūque voces: in pro- priū signū dicitur, quod vel nō

facit cognoscere aliquid a se di- stinctū, vel si facit non erit a natu- ra, vel a libertate hominum in- tale officium destinatum, sicut voces expertes significatus vt Blytiri, &c.

Signū propriū duplex est, vnū quod facit cognoscere tanquā instrumentū, aliud quod facit cog- noscere tanquā forma exēplum primi est imago Caesaris, quæ vt instrumentū dicitur significare quia vt moueat potentiā ad cog- nitionē obiecti quod re præsen- tat, scilicet ad cognitionē Cæsa- ris, necesse est prius potentiā moueri a cognitione imaginis, sicut artifex, vt moueat instru- mentaliter lignum ferræ, neces- se est prius ipsam ferrā in puluē moueri Secundo modo dicitur aliquid significare, vt forma, quod per solā informationem facit cognoscere v. g. verbū mē- tis ex eo quod informet intelle- ctū vt terminus formalis facit cognoscere, & nō ex eo quod sit prius cognitum.

Signum instrumentale rursus duplex est, vnū quod significat per formale & propriā similitu- dinē, quæ significatio, seu repræ- sentatio funditur in veritate for- mali, seu conueniētia in forma representata, vt representatio, quæ est inter imaginē Caesaris, & Cæsarē, nec volodicerē, quod vox quæ representat vt imago habeat eandē naturā cū re re- presentata, sed quod significatio fū- detur in cōueniētia per simili- tudinem

tudinem, quia scilicet imago, & obiectū cōueniunt in hoc quod prima repræsentet omne, quod est in obiecto & obiectū repræsentetur secundū omne quod habet in se, quāuis in aliqua significatione naturali reperitur hæc conuenientia omnimoda in natura, vt in diuinis v.g. verbū est imago Patris inter quas reperitur cōuenientia in natura. Alio modo dicitur signū significare per similitudinem virtuale, seu intentionalem quam significatio nō habet quælibet species impressa, quatenus tenens se ex parte obiecti est causa cōceptus formalis, ex quo infero q̄ potētia nō significat sicut species impressa vt signū quia licet potētia sit etiam causa cōceptus formalis notamen se tenet ex parte obiecti quod repræsentat cōceptus formalis.

Rursus signū in sua latitudine duplex est vnū naturale quod ex natura sua aliquid significat in actu, quāuis impositione ablata & hoc reperitur in instrumentali & formali, aliud signū est ad placitū, vel ex cōsuetudine, vt ramus ante tabernā, & mappæ in mensa, & hoc signū ad placitū, aliud est doctrinale, aliud artificiale de quibus omnibus late diximus i. li. summularum. ca. 8.

Vltimo signū, duplex est, vnū quod tātū significat aliquid nō tamen supponit, vel substituit pro re quā significat, vt tuba. licet significet hellū nō tamē supponit pro bello: aliud est signū

significatiuū & suppositiuū quod nō tātū significat aliquid, sed etiā supponit pro illo, vt voces significant res, & supponūt pro rebus.

Ex his colligitur definitio signi quā adduxit Aug. li. 2. de doctrina christiana c. 1. his verbis, *signū est res, quæ præter speciem, quā ingreditur sensibus, aliud aliquid ex se facit in cognitionē venire.* In qua definitio ne nō definitū fuit signū formale, quale est verbū mētis sed signū instrumentale, quod significat, vel per propriā similitudinē, vt imago, vel tanquā instrumentū exterius, vt vestigiū, vel vox; siue signū sit ad placitū, siue naturale, vnde non fuit definitū in hac definitione signum interuis quod significat virtualiter vt est species impressa, quia vna species nō mittit speciem sui.

His positis circa difficultatē & quæsitum quæstionis, aliqui quos sequitur Villal. i. li. sumul. 1. p. c. 8. dixerunt quod significare est re facere cognoscere: sed hæc definitio vt sic nimis ampla est nec nō in rigore loquitur, nā secundum id quod sonat Deo & potētiæ cōuenit, quia efficaciter faciūt cognoscere. Nec inelater aliquos respondere in hac definitione solum definitū signum doctrinale, & ita hanc definitionē causis efficiētibus, vt Deo & potētiæ non conuenire, Sed licet hoc cōcedamus de quo dilectis quæstionem relinquoadhuc hæc definitio non explicat quod in illa solum signum

doctrinale definiatur: nā si ego explicare vellē quomodo Deus ad nostrā cognitionē concurrat his verbis dicerē, Deus facit nos cognoscere, & tamen non significat, quia Deus non est signū.

Alij dixerē qđ significare est redere rē præsentē potētē, quæ definitio sicut præterita nō quadrat quia aliquis potest reddere præsentē colorē potētē, & tamen nō significabit, vñ edē dū est qđ significare est rē referre potētē, qualiter imago Cesaris refert potētē Cesarē, & cōceptus vel species impressa refert obiectū potētē, quæ definitio meo videri strictoribus verbis enodatur naturā, seu rationē significationis cōueniētē cuilibet signo ex enumeratis. Sed cū duplex sit signū vt diximus, vñ ad placitū alterū naturale, & signū sit nomē concretū inportās pro formali significationē, dubiū est quid sit significatio ad placitū & significatio naturalis.

Circa primū Pater Nauare. 1. to. contro. 4. 7. fol. 194. cōll. 3. affirmat significationē impositionis, seu ad placitū qđ idē est quā habent voces & nomina esse extrinsecā denominationē participatā ab imponente medio conceptu, quā denominationē extrinsecā, alij clarius vocarunt denominationē realē, quia fundatur in aliquo extrinseco, nēpe in impositione, seu actu voluntaris sicut denominatio visū est extrinseca, & realis, quia fundatur

in aliquo reali, scilicet potētia visūa, quæ est extrinseca obiecto, seu parieti visū. Quod autē nō possit esse relatio rationis probatur, quia ens rationis sit per intellectū, significatio tamen habet ortū a voluntate, & cōsensu imponentis: ergo significatio ad placitū nō est ens rationis, sed extrinseca tātū de nominatione.

Dico tamē significationem ad placitū, quā habent nomina vocesq; signa artificialia, & doctrinalia esse relationē rationis, quā cōclusionē tenet doctissimus P. Vazquez in codicibus de sacramētis in genere nondū typis mandatis, vbi dixit significationē ad placitū, quā habent sacramenta in ratione signi esse relationē rationis, imō sicut quidā recētiore nostræ seholæ atq; martynt nullū esse ens rationis, sed omnia entia, quæ nos rationis vocamus extrinsecas esse de nominationes, nos ecōtrario dicimus nullā esse extrinsecā denominationē realē secluso intellectu, sed omnes extrinsecas de nominationes esse relationes rationis qđ docuit eruditissimē P. Vazquez 1. p. tom. 2. disp. 115. nū. 2. ratio est, quia extrinseca denominatio est nominis appellatio: sed nominis appellatio est opus rationis, eo qđ nomina sūt imposita ad significandum nostrū conceptū, quē de rebus habemus: ergo secluso intellectu nō est nominis appellatio, atque adeo extrinseca denominatio de

bet esse relatio rationis, si res relata in ordine ad aliud concipiatur ergo cum ratio significationis ad placitum, aut ante intellectum nihil reale positivum, neque negativum sit, aliquid rationis debet esse. Secundo, quia hæc extrinseca denominatio cum non sit a forma existente in re denominata nullum aliud potest habere esse, nisi per rationem.

Sed obiicies, quia voces & nomina excitant nostrum intellectum ad cognoscendas res, ante quam intellectus consideret rationem signi sed non possunt excitare, nisi per significationem: ergo significatio habet esse ante opus intellectus atque ad id non est ens rationis. Resp. concedendo maiorem, & negando minorem quia signa ad placitum non movent per id quod habent in se, sed quia ille, qui audit vocem scit ex usu hominum pro tali re usurpari, tamen quod vox dicitur significare opus est rationis.

Ad rationem dub. respondeo significationem non tantum oriri ex ipso consensu & actu voluntatis sed etiam oritur ex ipso actu intellectus quo cognoscitur, & intelligitur, quod vox significet rem conceptam ut dicemus. Si verò loquamur de significatione naturali, respondeo breviter, respectus, quem dicit signum siue naturale, siue formale ad rem representatam non distinctum realiter non est relatio realis sed rationis, quia relatio realis debet esse inter terminos realiter distinctos Dico secundo respectus quem dicit signum naturale

ad rem non existens, ut imago Cæsaris ad Cæsarem mortuum non est realis, quia non est ad terminum reale existens, & si ibi est aliqua relatio realis solum erit secundum dici, sicut est illa quam importat scientia ad obiectum non existens tamen non erit secundum esse, quia relatio secundum esse petit terminum existentem realiter, ut diximus in intellectis circa cap. de relatione.

Dico tertio in hac questione respectus quem dicit signum naturale ad rem realem existentem & diversam realiter est relatio realis, quæ potest poni in primo genere, quando fundatur in convenientia, & unitate formali ut diximus & potest poni in tertio genere, quatenus imago representatione metitur quæ est in obiecto cum illo que adæquat: unde non placet quod docet Doctor Placentinus, disp. 2. super hoc c. q. 2. c. Ju. 4. verbum mentis quod signum est naturale dicere relationem rationis ad rem quam representat. Quæ doctrina absolute falsa est: nam si res representata est realis & realiter quidem existit diversa a re quam representat, illa relatio quam importat, realis erit.

Quest. II. Vtrum voces & conceptus signifi. ent.

A Primis incipiendo quidam distinguunt in voce significare aliquid & exprimere aliquid, dicunt, voces exprimere & declarare conceptus, non tamen eos significare, quia voces non
subtili

substituuntur pro conceptibus & ita non significant conceptus, quia significare aliquid est poni loco illius, addūt hij voces significare res, quia ponūtur loco illarū, ipsas tamen non exprimere.

Secunda sententia est quam sequitur pater Rubens, hoc loco questione prima cū aliis scilicet voces significare in media te vt quod ac principalius res ipsas, at tamen etiam voces significare inmediate & vt quo conceptus formales, vnde quando Aristoteles dixit sunt ergo ea quæ sunt voce earū quæ sunt in animo passionū nota, affirmat per passionē intelligēdos esse conceptus formales, qui sunt qualitates, & similitudines formales obiectorum: probat Rubens primo ex sancto Thom. q. 4. de potētia art. 11. vbi dixit conceptionē intellectus, quæ est vñ hū mētis proprie vocē exteriori significari. Secūdo probat ex eodē. D. Tho. q. 27. art. 1. vbi similia verba adducit. Tertio probat ratione, quia dū alius loquitur nō solū aperimus eis res sed mētes & cogitationes nostras ergo significamus res mediis conceptibus, quibus res ipsas concipimus quādo ad illas significādas voces imponimus, alias si voces tantū res significaret sequeretur inquit Rubens veritatem propositionum vocalium prius esse in rebus, quam in intellectu.

Quartū argumētū est, quia voces significant naturas vniuersales, sed natura sunt vniuersales

per actionē seu cōceptionē intellectus: ergo voces significant res mediis cōceptibus. Idē de scripturis dicit, scilicet ipsas significare voces quæ intelligendū est vt quo, quia scilicet scripture significāt cōceptus mediis scripturis.

Alii recētiores dixerē voces significare cōceptus formales nō quidem, vt quo, sed vt quæ sicut ipsas res & idē dicēdū cēsēt descripturis respectū vocū, & cōceptū.

Vt in hac re breuiter veritatem enodemus notādū est primo. quod vox nihil aliud est, vt dicimus. 2. de anima quam: *Sonus ob ore animalis prolatus mediis eius instrumentis cū intentione aliquid significandi* in qua definitione sonus ponitur loco generis, est enim quid cōmune ad id quod non est vox reliqua ponitur loco differentie, scilicet quod sit ab ore animalis prolatus mediis instrumentis, per quod significatur sonum vocis esse actionem vitalem, quia debet procedere a principio vitali, per instrumenta intellectus guttur, linguam, palatū & dētēs & labia, quæ sunt corpora collidētia, vnde vox fit ex aere missō per arteriam gutturalem & labia dicitur vltimo cum intentione aliquid significandi, non quia semper talis intentio requiratur ad rationem formalem vocis, vt in vocibus amentiu patet, sed ad explicandū finem ob quem inuētæ sunt voces. Ex quo colligo, quod vox addit supra sonum de articulationē factā a principio vitali: vnde tuis

animalis & gemitus, imo & voces syptacorum non sunt propriae voces ob defectum perfectae de articulationis, loquutio autem adit supra vocem de articulationem significatiuam conceptus, quae de articulatione significatiua expressis significatur nomine locutionis quam nomine vocis. Nec contra hoc obstat dicere quod echo est vox, & tamen ab ore animalis quia ecco non est vox sed sonus reflexione causatus ab voce de articulata animalis, de quo & quomodo causetur dicemus 2. de anima cap. 8.

Secundo notandum est quod conceptus est duplex vnus obiectivus alius formalis, primus dicitur res illa quod concipitur prout concipitur ab intellectu secundus dicitur verbum mentis seu species expressa producta ab intellectu qua representatur res obiectiva.

In hac ergo difficultate dico primo voces significant res principaliter & ut quod. In qua referre omnes auctores conveniunt: nam cum res ad scholas adducere non possumus opus fuit vocibus uti significantibus res, & ad hoc solum impositae sunt voces.

Dico secundo voces non significant conceptus formales, qui sunt qualitates representativae rerum, quae conclusio est contra Rubeum & aliquos recentiores illam tamen docuit Pater Bazquez 1. par. tom. 1. disp. 7. c. 3. n. 16. quae conclusio sic explicatur, & probatur quia licet verum sit voces subrogari &

poni loco conceptuum formalium, v^t per eas ille qui loquitur faciat audientem intelligere id quod ipse intelligit, tamen ipsos conceptus formales non faciunt cognoscere, ratio est, quia significare, nihil aliud est, quam rem facere cognoscere, vel rem referre potentia (ut diximus supra) sed per voces non devenimus in cognitionem conceptuum formalium eorum, qui nobis loquuntur, quia semper ignoramus illos conceptus: ergo.

Huic argumento respondet Rubeus utrum esse vocem non ducere nos in cognitionem conceptus, sed rei tamen hoc inquit non provenit ex eo, quod vox non significet conceptum, sed ex eo quod vox non significat praecipue conceptum sed rem, & cum vox non faciat nos venire in cognitionem rei nude eo quod semper per voces significamus res conceptas idcirco voces debent significare conceptus formales: sed haec responsio non solvit difficultatem: nam si vox significat conceptum formalem, signum illius debet esse quomodo cumque illud significet (in rebus enim exterioribus bene valet, significat, ergo est signum, licet in interioribus, ut in specie impressa, & expressa, non valet) ergo praeter speciem, quam ingerit sui aliquid aliud debet facere cognoscere rem constat ex definitione Augusti. sed non facit cognoscere ut ex Rubeo. ergo nec signum est nec significat. Praeterea quod voces non significant nisi res conceptas tantum est dicere, quod vox
fig-

significet conceptū obiectiuum
v̄ infra dicā, non tamē q̄ signi-
ficet conceptū formalem, nā vo-
cem significere rem conceptam
prouenit ex eo, quia cum impo-
sitio sit actus voluntatis depen-
dentis à cognitione intellectus,
impossibile est imponere vocē
ad significandam rem, quæ non
sit cognita, non tamē, quia natu-
ra sua, vel ex impositione voces
significent conceptus formales

Dico tertio in aliquo casu vo-
ces significāt cōceptus formales
quādo scilicet reflexe realiquis
cognoscit suum conceptum for-
malē, & illum vult alicui media
voce enotare, hinc illa vox in
mediate & vt quod significabit
illum cōceptum primū, & hinc
vox subrogatur, seu ponitur lo-
co secundi conceptus, quo refle-
ctitur homo supra primum, ta-
men quando talis reflexio non
contingit vnquam vox signifi-
cat conceptū formale, q̄ etiā do-
cuit Bazque z supra loco citato.

Dico quarto voces significant
conceptus obiectiuos scilicet res
ipsas cognitās, seu obiecte existē-
tes in intellectu, & hoc quidem
immediate. Hanc sent. sequitur
Pater Vazquez loco allegato, &
de his cōceptibus obiectiuis af-
firmat esse intelligendū Aristot.
quādo in hoc c. dixit. *Sunt ergo ea
quæ sunt in voce, eorū quæ sunt in ani-
ma passiuam, & affectionū uote,* cō-
ceptus enim obiectiuus, passio
seu affectus anime dici potest,
quia media cognitione intelle-

ctus dātur tales. Hanc videlicet
sic ostendo, quia vox, si signifi-
cat naturam communē nō sig-
nificat illā a parte rei existentē
ergo prout est obiectiue in intel-
lectu, & si significat naturā par-
ticularē, & singularē, illā signifi-
cat, quā aliquis cōcepit, quando
ad illā significandam vocem im-
posuit, ergo.

Hæc omnia, quæ de significa-
tione vocū diximus similiter
acōmodari possunt nominibus
& verbis, nā nomē, cum sit vox
significatiua ad placitū vt dice-
mus c. 2. eodem modo significāt
res, & conceptus sicut voces.

sed est dubiū inter aliquos re-
cētiores, vnde proueniat perfe-
ctio significationis vocis, seu no-
minis, cū videamus vocē, seu no-
mē, eandē rē significantia perfe-
ctius facere cognoscere omni, quā
alteri eandem rē, an scilicet hoc
proueniat ex impositione, qua
imponitur vox ad significandā
an vero ex audiēte, qui cōcipit
vocem ad intelligendam rem.

In quare quidā Neoterici as-
firmat vocē dupliciter cōsiderari
posse primo secundū q̄ habet
ex se ratione impositionis, &
hoc mododicitur significare ex
se, alio modo consideratur vt
aqualiter significat aliquid ali-
cui, quā distinctionem dicit esse
Arist. in hoc c. illāq; probat, si de
prima loquamur (inquit) signifi-
catione, perfectio significationis
sumitur ab intellectu eius,
qui imponit, quā distinctionem
dicit

Dicit esse Arist. in hoc. illā que probat, quia hæc prima significatio consideratur in voce antequā audiatur vox, ab aliquo, & imposita fuit attēta natura vocis: ergo tota significationis perfectio ex impositione pēsanda est. Addit Nauar., q̄ loquēdo de secunda significatione dupliciter etiā potest considerari, vel in quātū ex actiua, que procedit à voce & hæc significatio sumit inquit suā perfectionē ex perfectione cōceptus, quē habet de re ille, qui imponit vocē ad significandā illā. Ratio inquit est: nā vox ante quā audiatur habet ex se moueri ad audiētē ad formādū cōceptū rei significatę, sed tūc non potest participare perfectionem ab audiētē: ergo ab imponente, alio modo potest considerari significatio illa secūda ex parte audiētis voces, quā vocat significationē positivā, & hæc inquit participat perfectionē ex audiētē.

Dico tamen cum Patre Vazquez 1. tom. 1. par. disp. 2. perfectionem significationis vocis & nominis nō esse sumēdā ex conceptu loquētis, vel imponentis, sed ex audiētē, ita; quod vocē facere cognoscere rē perfectius nō prouenit, nisi ex modo cognoscēdi, quē habet, qui audit vocē, & vt imprimis impugnē, id q̄ dicit Nauarrete falsum est, distinctionē illā primā quā adduxit, esse Arist. cū Arist. talē mētionē de illā nō fecerit vt legēti patebit.

Secūdo falsum est vocē esse sig-

nificatiuā actualiter actiue ante quā audiatur ab aliquo quia, vt notauit pulchre Vazquez ex Henrico loco citato, voces nō significāt aliquid loquētis, vel imponētis, sed tantum audiētis, quia signū est, q̄ prater speciē quam ingerit sensui aliq̄ aliud facit cognoscere, vox autē imponētis, loquētis nō facit cognoscere rē, quia imponēs, vel loquēs, prius ipsam rē cognouit, vt imponeret vocem ad significandum illam alteri.

Tertio quia vox ex se antequam moueat audientem, vel ab illo audiatur, non habet respectu cuius significet perfectiorem, vel imperfectius, quia imponens, vel loquens ante significationem vocis, & post impositionem vocis, eodem modo cognoscit rem: ergo vox ex se non est significatiua actualiter re perfectiorem modo, vel in perfectiori sed ex se tantum habet esse quendam sonū de articulātū aptū ad mouēdū intellectum audientis nō quidē media significatione quam habet in se, vt dictum est, sed quia ille, qui audit scit ex vsu hominum vocem pro tali re vsurpari. Ex his: ergo formatur ratio nostra conclusionis, quia vox tantum significat audienti, cum ipsi tantū faciat rem cognoscere: sed potest contingere vt audiens meliori modo rem intelligat, quam ille qui imposuit vocem: ergo perfectio significationis

vis vocis ex audiēte est pensanda, quia scilicet audiens perfectione sui intellectus cum adiutamine vocis perfectius rē cognoscit. Et si contingat, quod aliquis melius intelligat rem per prolationē uocis ab uno, quam ab alio, hoc nō proueniet ex meliori impositione vocis, sed ex eo quod ille, qui utitur uocibus ad rē explicandam pluribus, & expressioribus cōparationibus utitur quam alius: hæc tota differentia significationis ex audientibus debet sumi. Nec melatet Nauarrete conare hæc omnia soluere suis distinctionibus allatis, quæ sane ambiguitatem generant, & doctrina tradita repelli possunt.

Nunc ad quæstionem redēdo, si de significatione scripturarum loquamur, dico, eodem modo loquendum esse consequenter, ac de significatione uocum: nam scripturæ nullo modo significant uoces, nec cōceptus formales, quia in cognitionem illorum non faciunt nos deuenire, nisi scripturæ, quasi repletæ uocem & cōceptum enodare uelimus, solum: ergo scripturæ, loco uocum, & cōceptuum subrogantur, & ponuntur, cum uoces, & res conceptas absentibus communicate non possumus, unde scripturæ tantum significant, ut quod, & principaliter res conceptas seu cōceptus obiectiuos, uere ipsa expressos.

tuū loquamur affirmo cōceptus formales significare res ipsas quia sunt naturales similitudines illarum, res uero nullo modo significant, sed potius significantur cōceptibus, uocibus & scripturis, licet diuersimode, ut dicemus dnbio sequenti, & si res aliqua ut domus ad extra facta facit nos venire in cognitionem ideæ artificis, quam habuit de ipsa domo hinc non colligitur res facere cognoscere ut signa, sed ut effectus naturalis suam causam significat, quia ad hoc, ut aliquid significet, ut signum debet sua natura ad hoc semper mouere, quod non habet res quæ est domus.

Ad argumēta Rubei in principio quæstionis posita respondeo, Ad primum ex Aristotele iam est responsum in .4. conclusionem quomodo sit intelligendus quando dixit, *Inter ea quæ sunt in uoce, &c.* Ad loca Sancti Tho, respondeo esse intelligenda iuxta tertiam conclusionem, uocibus enim significare possumus cōceptus formales, scilicet cōceptiones quādo illos alicui media uoce, quasi reflexe enodare uolumus. Ad tertium respōdeo, quod si quando loquimur uolumus cogitationes explicare, tūc uoces significant uocem cōceptum formale in alias autem tantum significant res Ad quartum respondeo, illo, solum probare, uoces significare res existentes in intellectu, scilicet cōceptus obiectiuos.

† dico re
tice

† dico
uocē

Si de significatione concep

obiectiuos, non tamen quod significant conceptus formales.

Quæst. III. An voces, & scripturæ significēt naturaliter, vel ad placitum.

SI de vocibus, & scripturis loquamur primo, voces dupliciter posse comparari, & in ordine ad suū prolatorem, quomodo cōparantur, vt effectus illius, & sic significant naturaliter suā causam, scilicet prolatorem, sicut quilibet alius effectus, vnde Arist. in hoc cap. nō dixit ab solute voces significare ad placitum, nam voces significant molestum, & iucundū, vt dixit Philosoph. Polety. 2. cap. 2. & tamē molestum, & iucundū non significatur ad placitum, sed naturaliter: solum ergo Arist. dixit in hoc cap. *Sunt, ea quæ sunt in voce carum, quæ sunt in anima passionum nota*, id est nomen, & verbum, quæ sunt in voce significant ad placitum cōceptus obiectiuos: alio modo possunt cōparari voces in ordine ad res, seu in ordine ad cōceptus obiectiuos, quos significant, & sic est cōmunis sententiā, voces significare hæc ad placitū, imo idē affirmandum est de scripturis, ratio est vnica desumpta ex Arist. quia, quæ à natura cōueniunt alii rei, semper, & vbiq; illam sequuntur: sed voces, & scripturæ nō hænt sēper & vbiq; significare rē determinatā, propter quod dixit Arist. voces non esse easdem apud omnes: ergo nō significant

naturaliter, sed ad placitum ex hominum quidem impositione.

Sed contra hanc cōclusionem, recentiores cōmuniter inculcare solent primo, hoc syllogismo in Barbara constructo. Omnis cōceptus significat naturaliter. Omnis vox, significat cōceptum: ergo omnis vox significat naturaliter. Consequentia est legitima antecedens est verum, vt illico dicemus minor est recepta: ergo & consequens.

Secundū argumentū est, quia lingua naturaliter ordinatur ad significandos animi conceptus per voces, tanquā per media: ergo etiam voces in hunc finē ordinatæ sunt ex natura sua. Tertiō, quia nomini, & verbo, quæ sunt in voce, est essentiale significare, cum nomen definiatur ab Arist. c. 2. huius li. per hoc quod sit significatiuū: ergo nomini, & verbo naturale est significare, nīhil enim est magis naturale, quā quod est essentiale.

Ad primū argumentum, varij varia respondent: quidā dicunt cōsequens, nō debere colligi illa ratione, quia, vt docuit Villalpand. 5. lib. sum. c. 18. quando maior extremitas est in obliquo, etiam in conclusione debet poni in obliquo Vnde cōsequens debet colligi sic: ergo vox significat id quod est naturaliter significare. Hæc tamen solutione relicta, cuius nolo iudicem esse, melius secundū nostram sententiā respondeo, minorum esse falsam

quia voces non significant, vt dixi conceptus formales, sed tantum obiectiuos, vnde nō colligitur quod, quia conceptus significant naturaliter, etiam voces debeant significare naturaliter.

Ad secundū resp. bene verū esse linguā, palatus, & dentes, naturaliter ordinari ad exprimendos animi cōceptus obiectiuos, cū in illis potētia locutiua naturaliter insit, & etiā fateor mediis vocibus illos enodare, tāquā per media, nego tamē significationē esse naturalē vocibus, quia sēpe cōtingit p̄cipue in huiusmodi facultatibus finē aliq̄ esse naturalē alicui facultati mediis verò, quibus vtitur humana facultas, non esse naturalē, quia talia media sunt arte fabricata: sic ergo homo fabricauit sibi alias voces instrumētis naturalibus, scilicet lingua, &c. quibus vocibus non est naturalis, sed ab impositione prouenit significatio.

Ad tertiu resp. q̄ naturale sumitur dupliciter, vno modo prout distinguitur cōtra liberū, quā ratione cōceptus significat naturaliter, quia eorū significatio nō p̄det ex libera impositione alterius, & hoc modo nō est naturalis significatio vocib⁹, nominiq; & verbo, licet sit essentialiter: alio modo sumit naturale, prout est idē, q̄ esse intimū alicui, licet ex libera impositione p̄deat, & hac ratione vocib⁹, seu nomini, & verbo, cōuenit essentialiter significare, quia ex impositione hominū

seu illa supposita, nō potest intelligi nomē, aut verbū, quin significet, & hoc q̄ diximus de significatione vocū: dicēdū est de significatione nominis, & verbi, eadē enim est ratio vtrorūque. Si de significatione cōceptuum loquamur, fere oēs recētores sine distinctione, affirmāt cōceptus naturaliter significare, quia sunt naturales similitudines rerum.

In hac re cū d. distinctione procedendū est: nā cōceptus duplex est vnus vltimus alius nō vltimus cōceptus vltimus, est cōceptus re significata per vocē, nō vltimus est cōceptus vocis significatū, vnde si vox nihil significet vt Bolyturi cōceptus illius erit vltimus, & licet Bolyturi significet prolatorē illū tamen nō significat, vt vox, sed vt effectus naturalis suā causam, cuius distinctionis meminit Villalpand. 2. p. lib. summul. cap. 2. & nos ibidem.

Hoc supposito dico primo cōceptus vltimus naturaliter significat. In quacōclusionē oēs cōueniūt, & ratio huius est, quia est naturalis imago obiecti: ergo significat naturaliter. Secūdo, qui cōceptus sunt idē apud oēs (vt dixit Arist. in hoc cap.) ergo significat naturaliter, quā propositio ita debet intelligi, nō q̄ meus cōceptus sit idē numero; vel in specie, vel in intellectu alterius, hoc enim falsum est, eo q̄ in diuerso intellectu, diuersus numero cōceptus est, imo de eadē re pōt esse diuersus in specie, quia de eadē

dem propositione, possunt esse diuersâ cōcept^o in specie, sed ita debet intelligi propositio, q̄ cōceptus sunt idē apud oēs in significatione, eo q̄ si meus cōceptus idē in specie, diuersus tñ numero sit in alio intellectu, significabit idē ex natura sua, q̄ apud me significabat absq; impositione, alias nō erit idē, vox vero in significatione non est eadem apud omnes, quia potest eadem manens aliter significare.

Dico secūdo cōceptus non vltimus, vt ex eius definitione vidimus, duo significat, & vocē, & ipsam rē, quia est vocis significatō rem, vnde si cōceptus nō vltimus comparatur in ordine ad vocem, significat naturaliter vocem, in quo omnes conuenire debent, quia est naturalis similitudo vocis.

Dico tertio, cōceptus nō vltimus, si cōparetur in ordine ad rē significat ad placitū, quā conclusionē hęc sola efficaci rationē ostendo, si vox homo significatō nūc per conceptū, non vltimum ex impositione mutetur ad significandū leonē, certe cōceptus eodē modo significabit vocem, & tamē cōceptus non significabit rē, quā antea significabat, alias si variata voce cōceptus, eodē modo significarent rē, sequeretur, quod ille cōceptus respectu rei iam esset vltimus, quod nō est dicendū: ergo cōceptus ille non significaret iam rē, atq; ad eodē ad placitū significabat,

quia cecidit à sua significatione, eodem conceptu manente.

Hoc argum. facile visum fuit aliquibus; & ita respōdent cōceptum manere eundē, manere tñ falsum. Sed hęc solutio, vel verba tantū continet, vel nostrā sententiā confirmat: nā si cōceptus manet idē plane semper significabit vocē, quia est naturalis similitudo vocis, & respectu vocis nō manet falsus, & si respectu rei manet falsus, ideo est, quia nō significat illā, nā si significaret illā verus esset, quia esset eōformis: ergo si est falsus, quia nō significat rē, iā significabat ad placitū illā, eo q̄ cecidit ab illi^o significatione.

Secundo alij respōdet, conceptio nō manere eundē, eo q̄ mutata vocis significatione mutat cōceptus vocis, & corrūpitur, diuersusq; cōceptus formatur in specie, quādo vox mutatur à significatione vnius rei in aliā. Sed neq; hęc placet, falsum enim est cōceptū vocis mutari, mutata significatione illius, quia in voce, & reperitur ratio soni dearticulati, & reperit significatio, quę est relatio rationis, ratio tñ soni dearticulati est quædā realitas, ex his probo cōceptū nō mutari, etiā si mutetur significatio, quia cōceptus est naturalis similitudo vocis & nō est quidē similitudo naturalis illius relationis rationis, quę est significatio, quia ens rationis nō significatur per conceptū realem, nisi fortasse, quando concipitur admodum entis realis,

quod non habet conceptus non ultimus, quia tantum est similitudo soni de articulati: sed vox in ratione soni de articulati, semper manet, etiam si significatio varietur: ergo conceptus debet manere, idē mutata significatio ne vocis: sed tunc non significabit rem, quā antea significabat: ergo ad placitum significabat.

Ex quo sequitur, quod si vox significans rem, ex impositione hominum nihil significet, tunc cōceptus nō ultimus, qui forma batur de voce cum maneat idem non manet in ratione cōceptus non ultimi, quia iam non est cōceptus vocis significantis rē, sed erit conceptus ultimus, vnde de nominatio cōceptus non ultimi, vel significatio, aut repræsentatio, quā habet conceptus non ultimus, respectu rei significate per vocem, non est realis, sed tantum relatio rationis, quæ variari potest, variata significatio vocis, aelius impositione proferunt, quod ille cōceptus vocis respectu rem significatam per vocem, & hæc de significatio.

Disput. II. De conceptu, seu verbo mentis.

Idēde verbo mentis, plura dicemus 3. lib. de animaliqua breuiter de verbo mentis, seu de conceptu dicemus, vt tyronibus notum sit, quid intelligat Aristot. nomine conceptus, qui significari per vocem di-

xit, de qua re etiam tradat Doctor quidam Valentinus, nominis Pla, disput. 2. super hoc cap.

Quest. I. An detur conceptus seu verbum mentis, & quid sit.

Exclusa ratione verbi, prout significat tertiam partem orationis, & a nomine distinguitur, verbum vt sic in communi, sic definiri potest: *Est similitudo, seu significatio alicuius rei producta per actionem vitalem, quæ sit locutio: secundam quā definitionem excluditur a ratione verbi res obiectiva, seu cōcepta ab intellectu seu sensu, quā aliqui improprie verbum appellant, verbū ergo hoc modo explicatum, multiplex est, aliud est verbum vocale, aliud verbum imaginationis, & aliud verbum mentis. Verbum vocale, est sonus profectus ab animali, cum intentione aliquid significandi, vt dixi disput. 1. dub. 2. quod verbum proprie est verbum, quia locutio vocalis, vere, & proprie est locutio, quia est manifestatio rei conceptæ: ergo terminus penillam productus vere est verbum.*

Neq; ex hoc sequitur scripturæ esse verbum, quia scripturæ nō sunt productæ per verā locutionē quæ sit actio vitalis, verbum imaginationis est idolum, seu species expressa producta per actū vitalem repræsentans obiectū. Et quod hæc sit proprie verbum probatur, quia

Actio illa, per quam producitur hæc species expressa est vera locutio: ergo manifestatio alicuius rei ad alterum: ergo est proprie verbum.

Quod si aliquis quærat, an species expressæ sensu externorū, dicatur verba: respōdeo quæstionem esse de nomine, si tamen in rigore loquamur, nunquam Philosophi consuevere illas appellare verbū, quia hoc debet esse productū per actionem, quæ sit vera loquutio, qualis nō est actio sensus externi, ita proprie sicut actus imaginationis. Verbū mentis vere, & proprie est verbū alias enim Verbū Diuinū, productum per actus intellectus diuini, non esset verbum proprie, vt dicitur Ioannis 1. In principio erat Verbū. Et probatur, quia species expressa, intellectus est producta per actionē intellectus, quæ est vera loquutio ergo: hoc ergo verbū sic definitum dicitur cōceptus, quia ex accessu, & permixtione potētix, cū obiecto medio semine illius, scilicet media specie intelligibili, potētia sit grauida, & cōcipit paritq; postea notitiā quandā, quæ dicitur conceptus, seu verbū, ex quo ortū fuit commune illud axioma Augusti. *Ex obiecto, & potentia paritur notitia.* Ad do quod terminus productus per actū voluntatis, nullo modo dicitur verbū, quia ille actus proprie nō est loquutio, nec terminus illius est manifestatio, aliàs lequeretur, quod terminus pro-

ductus per actū voluntatis Diuinæ, qui est Spiritus Sāctus diceretur Verbū, quod est hæreticū, solū ergo terminus productus per actum voluntatis dicitur pōdus, quia cum illo sicut pōdere quodam tendit voluntas in obiectū.

Hieronymus Pla, vir doctissimus laborat multū, an verbū proprie dicatur de verbo vocali, vel magis proprie de verbo mentis. Circa quod dico nomē Verbum primario, seu primo fuisse impositū ad significandū verbū vocale, in qua prioritate hæc erat falsa propositio, terminus intellectio nis, siue Diuinæ, siue humane esse Verbū, quia tunc nō supponebat, pro Verbo diuino, vel humano, cū adhuc in illo priori, illa nō essent cognita, nec essent significata illo nomine: ergo illa propositio erat falsa, tñ, cum res spirituales, seu diuinas cognoscat homo in ordine ad res creatas corporeas, postea impositū fuit hoc nomē, ad significandū verbū mentis, seu Verbū Diuinū, vnde post quā homines cognouerūt terminum productū per intellectū Diuinum, & humanū, mutata fuit suppositio istius nominis *Verbum* & iā principaliter supponit pro Verbo intellectus, analogice vero pro verbo vocali, sicut sapientia primario significabat antea sapientia creatā, post quā homines cognouerunt sapientia Diuinā, mutata fuit suppositio illius nominis, & iam supponit primario pro sapientia increata, analogice

vero procreata, quæ doctrina col-
ligitur ex D. Tho. 1. p. q. 13. art. 3.
& 6. unde perfectius dicitur ver-
bū de verbo mērali quā de aliis,
quia est quid spirituale, perfe-
ctioriq; modo repræsentat res.

Circa secundū quod, inquit
quæstio notādū est, in intellectu
& esse ipsam potentiā, & speciē
intelligibilem productā ab intel-
lectu agenti medio phātsmate,
& est actio, qua producitur ter-
minus quidā, & est ipse terminus
productus (licet sit dissensio, vt
dicemus postea, an iste terminus
& actio distinguantur) & est res
cognita, seu obiectum cognitū
& habitus.

Primo certū est cōtra Aureolū
relatum à Durand in 1. dist. 2. 7.
q. 2. verbū mētis nō esse obiectū
cognitū, ratio est, quia verbū mē-
tis est illud, quo loquimur, seu
dicim⁹, vel intelligamus aliquid
sed res cognita nō est id quo lo-
quimur, vel intelligimus, sed po-
tius est res intellecta: nā si intelli-
gēti interrogamus, quid intelle-
xisti non respōdet intellexi ver-
bum, sed intellexi rem, vel lapi-
dem, vel aliam rem, ergo res in-
tellecta non est id quo, sed id quod
intelligitur ergo non est verbū.

Dico secūdo, nec verbū est spe-
cies intelligibilis ratio est, quia
medio verbo, quāsi actu secūdo
reditur potentiā loquēs vel intelli-
gēs: sed potētia nō reditur intel-
ligēs in actu secūdo, per speciē
intelligibile, sicut, neq; visus re-
ditur, vidēs in actu secūdo, per

speciē impressam coloris, sed ta-
tum in actu primo: ergo verbū
non est species intelligibilis. Et
clare probatur verbū nō esse ha-
bitus intellectualis, quia verbū
est cito trāsiens, tantumq; durat,
quantū potentia tendit in obie-
ctū, sicut habitus sunt permanē-
tes, ab illisq; locutio, & intellec-
tio multoties procedūt: ergo ver-
bū quod est, vel ipsa intellectio, vel
terminus intellectationis nō est ha-
bitus intellectualis, & hinc colli-
gūt nō esse potentiā ipsam, quia
verbū ab ipsa potētia loquente
procedit, ergo distinguit ab illa.

Dico tertio, verbū mētis nō est
actio formaliter, cuius contrariū
solus Durandus docuit, in 1. dist.
27. q. 2. n. 26. & 27. dicens actū in-
tellectus per essentiā esse verbū,
omnes enim alij authores, Philo-
sophi, & Theologi, affirmāt ver-
bū mentis produci per actionē
quādā licet inter ipsos sit disen-
sio, an ista actio distinguatur rea-
liter à suo termino, qui est verū,
vel solū formaliter. Probatur er-
go, quod verbū formaliter nō sit
actio, quia verbū seu conceptus
est similitudo obiecti, quæ tantū
circa obiectū versatur immedia-
te: sed actio nō potest esse simili-
tudo formaliter, imo tantum est
via immediate tendēs in verbū,
mediate verò in obiectum: ergo
maior ab omnibus amplectitur,
& minor probatur, quia, vt dixi-
mus intellectus circa cap. de qua-
litate, proprium est qualitatis, vt
ab ea res dicatur similes, vel dis-
simile

similes: ergo actio formaliter nō potest esse similitudo: ergo neq; verbū mētis, ex qua ratione colligitur, aetum vitalem, & terminum suum, debere ad minus ratione, seu formaliter distingui.

Dico ergo verbū mētis, est entitas quēdā realis, de prædicamēto qualitatis, quæ sit formalis similitudo obiecti, habeatq; originē adicēte, seu ab intelligēte. Vnde verbū hæc duo includit, primo q̄ sit significatio, vel similitudo obiecti, secūdo q̄ procedat ab alio sicut à dicēte, vel loquente. Quod colligiter plane ex S. Tho. 1. p. q. 34. art. 1. & ex Augus. 5. de Trin. c. 13. neq; ex hoc quod verbū includat in se procedere ab alio, sequitur, quod verbū formaliter sit dictio, seu origo, sed tantū colligitur, q̄ ex sua natura, petat procedere ab alio, actione realiter, vel formaliter diuersa.

Dico ergo ultimo pro his, quæ dicēda sunt verbū producit mediā actione à se diuersa realiter sicut modus distinguitur à re, & q̄ distinguat realiter docet Bañez 1. q. 27. art. 1. Zum. q. 5. Canarien. & Capreol. licet ibi auctores putēt in actionibus transeuntibus actionē, non distingui realiter à suo termino, quia nō videtur cōsequēter dictum: probatur ergo nra cōclusio, quia à parte rei actio est id, quo aliud est: ergo à parte rei terminus est aliud ab actione, alias actio nō esset ante intellectū, id quo aliud est: ergo distinguuntur realiter: sed actio

est modus termini: ergo distinguuntur sicut modus à re.

Quest. II. Vtrum intellectio consistat in actione, vel in termino actionis.

Difficilis, & grauis est quæstio de qua dicendū est à nobis in selectis, super 3. lib. de anima, quia tamen disputatio de verbo mentis mutila nō maneat, ea quæ anexa sunt illi, breuiter dicemus in hoc loco.

Prima sententia est, intellectio nē formaliter (& idē est de operationibus aliarū facultatū cognoscituarū, vt visionis, &c.) cōsistere in actione productiuā verbi. Verbū autē, nō requiri ad intellectio nē nisi vt aliquid, se tenēs ex parte obiecti, ita vt vbi obiectum sit à proximatū sufficiēter, nō detur verbū, ita tenēt, qui putāt, in visione Dei, à Beatis non produci verbū, neq; per cognitionē sensitiuā produci terminū, quorum vnus est Zumel. 1. p. q. 27. ar. 1. Bañez ibi. dub. 1. illamq; expresse insinuat Hieronymus Pla, super hoc cap. disp. 2. q. 2. Quod autē intellectio in actione consistat, probatur primo ex Aris cōcl. de actione, vbi dolorē, & tristitiam, numerat inter actiones, & 10. ethic. c. 3. docet operationes virtutū nō esse qualitates: sed dolor tristitia, & operationes virtutū sunt actus potentie appetitiuæ, & cognoscitiuæ: ergo si hæc sunt actiones, similiter intellectus. Secundo, quia intellectio actio

est omnem autē actionē diuisit Arist. in immanentē, & transeun-
tē: sed transiens est actio de præ-
dicamento actionis: ergo & im-
manens, sub qua cōprehenditur
intellectio. Tertio, quia intelli-
gere est aliquid métaliter dice-
re, seu loqui: sed hæc cōcursum
dicunt actiuū ergo, Alia argumē-
ta adduci possunt pro hac sentē-
tia, quæ postea contra nostram
sententiā adducemus post ter-
tiam conclusionem.

Secūda sentētia est intellectio-
nem cōsistere in vtroq; scilicet,
in actione productiua verbi, &
in ipso verbo, quæ sentētia recē-
ter excogitata est à recentiori-
bus nostræ Scholæ, illamque ex-
presse nullus antiquorū ex his,
qui typis scripta dederē insinua-
uit, licet ab alijs quibus citetur Mo-
lina. r. p. q. 27. art. 1. disp. 8. col.
11. 13. & q. 12. art. 2. disp. 1. conc.
5. Nollo tamē immorari, an Mo-
lina hoc docuerit. Hæc sentētia
probabitur ex refutatione aliarū
quia intellectio nō cōsistit in so-
la actione: vt dicemus in 1. con-
clusionē, neq; etiā in solo termi-
no, vt constabit ex argumentis,
quæ proponemus contra tertiā
sententiā: ergo in vtroque. Secū-
dum fundamentū à priori est in
hac sententiā, quia ex vna parte
requiritur terminus, seu verbum
propter representationem, & ex
aliā parte requiritur actio ad vi-
talitatem, quia vitalitas intelle-
ctionis, non potest in solo termi-
no res, vt dicemus postea ergo.

Tertia sentētia est intellec-
tionem, in solo termino actionis in-
tellectus cōsistere, ita tenet Scot-
us in 1. dist. 3. q. 8. & in 3. dist. 1.
& in 4. dist. 49. Vega lib. 6. in Trā-
dent. c. 8. Victoria, relatus à Me-
dina 1. 2. q. 3. art. 2. Soncin. 9. Me-
taph. q. 11. Iauel. q. 7. Paludan. in
4. dist. 44. q. 7. & dist. 49. q. 1. Ca-
preol. in 2. dist. 37. q. 1. Caietanus
1. par. q. 79. Valentia 1. par. disp.
4. q. 2. punct. 3. & disput. 1. q. 12.
punct. 3. est expressa sententiā S.
Thomæ 1. par. q. 34. artic. 1. ad 3.
Durand. in 1. dist. 27. q. 2. Do-
ctissimus Vazquez 1. par. tom. 1.
disput. 38. num. 5. & 24. & hæc
sententiā nobis est probabilior.

Dico primo cōtra primā sentē-
tia intellectio nō potest cōsistere in
sola actione productiua verbi, ratio
est, quia intellectio, seu cog-
nitio, est similitudo obiecti. Ver-
go actio sola non est intellectio: actio nō
maior probatur ex August. 5. de est si-
Trin. c. 13. & S. Tho. loco cit. & militu-
præcipue ex Ansel. in monolog. do ob-
c. 31. dicēti nō posse negari cog-
nitio est similitudinem, ratio
est, quia cognitio, est id quo ali-
quid cognoscitur: ergo dicitur ha-
bitudinē ad illud: hoc est repræ-
sētare: ergo: vnde nō bene dixit
D. Pla dū 1. loco, vt q. 2. concl. 3.
affirmat intellectio nō esse si-
militudinē obiecti, minorē nri
syllogismi cōcedūt Zumel, & Pla
& probatur. Quia actio, vt actio
nō pōt esse similitudo obiecti: nā
hoc est propriū qualitatis, vt se-
cundum eā dicamur similes, vel
dissi-

disimilis ergo & confirmatur, quia sicut fieri caloris non est calor, ita neque fieri similitudinis non est similitudo: sed actio est productiva verbi, quod est similitudo: ergo actio non est similitudo: ergo neque intellectio.

Dico secundo contra secundam sententiam intellectio non in utroque, sed in solo verbo consistit. Ratio est prima quia si secludamus existere verbum in intellectu, tunc per illud intellectus intelliget ergo, antequam probatur, quia verbum est formalis, & naturalis similitudo seu significatio obiecti: ergo faciet cognoscere obiectum: non significare, ut diximus est rem referre potentie, seu facere cognoscere, causa enim formalis est ipso quod se exhibet ipso causat effectum: ergo eo ipso quod verbum est in intellectu representabit obiectum intellectui, quia est formalis representatio obiecti.

Ad hoc respondent auctores multipliciter, quorum solutiones, quia facile impugnari possunt in utile iudicio, nullas referre, & refutare. Quidam ex doctoribus defendens secundam sententiam respondet, tunc verbum representare: si tamen secludamus actionem vitalem, non representare vitaliter, & ita non faciet cognoscere. Sed non placet, quia si representat, quomodo cumque sit debet significare: ergo debet facere cognoscere.

Secundo, quia actio non tribuit maiorem representationem verbo, eo quod representatio est illi naturalis, & a nullo extrinsecè medicata. Tertio quia si secludamus à subiecto actionem qua producitur calor, adhuc calor redet subiectum calidum suumque effectum illi tribuit, quia formaliter est calor: ergo cum verbum sit formalis similitudo, & representatio obiecti, etiam seclusa actione debet tribuere potentie suum effectum scilicet facere cognoscere.

Secundo probatur nam tota ratio propter quam auctores secundæ sententiæ præter verbum requirunt actionem ad rationem intellectiois est, quia intellectio est vitalis, & vitalitas in actione debet consistere: sed hæc ratio nihil probat: nam licet verum sit, quod intellectio includat vitalitatem, tamen vitalitas non solum reperitur in actione, sed etiam in verbo reperitur, & quod vitalitas reperitur in verbo seclusa actione sic probatur: primo, à priori, ut dicemus in tertia conclusione, & secundo a posteriori, nam si in verbo non est vitalitas, sequitur nullam esse differentiam inter verbum & præsentiam localem productam per motum progressivum vitalem, quia seclusis actionibus, nec in vna, nec in alia est vitalitas: sed hoc nullus concedet ergo.

Ad hoc respondent auctores
 secundæ sententiæ differētiā
 inter verbum, & præsentiam lo-
 calem, eam esse, quod licet neu-
 tra sit vitalis, tamen terminus
 actionis vitalis immanētis cog-
 noscitiuæ ex natura rei semper
 postulet produci per actionem
 vitalem, & cum concursu po-
 tentiæ vitalis, secus vero est
 de præsentia locali, quæ à prin-
 cipio non viuenti potest pro-
 cedere. Sed non placet: nam
 ex hoc ipso colligo verbum ha-
 bere ratione sui vitalitatem, si-
 cut ideo dicimus aliquam ac-
 tionem esse vitalem, quia na-
 tura sua petit procedere à prin-
 cipio vitali, ergo si hoc ip-
 sum petit verbum, etiam ha-
 bebunt vitalitatem, etsi recte
 quidem colligimus, præsen-
 tiam non habere vitalita-
 tem, quia potest procedere à
 principio non viuenti, recte
 colligemus etiam verbum ha-
 bere vitalitatem, quia semper
 petit procedere à principio vi-
 tali: nam sicut negatio est cau-
 sa negationis, ita affirmatio est
 causa affirmationis.

Ex hoc colligitur primo,
 intellectionem non esse actio-
 nem de prædicamento actio-
 nis, sed qualitatem, dicitur ta-
 men actio grammaticalis, quia
 nihil producit, sed tantum sig-
 nificatur per modum actionis,
 eo quod per illam qualitatem
 tendit potentia in obiectum, si-
 cut esse armatum significatur

per modum actionis, licet non
 sit actio.

Secundo colligo, quod in-
 tellectio requirit actionem præ-
 uitam, non in quantum intelle-
 ctio, sed quia cum sit qualitas,
 & terminus intellectus per ac-
 tionem debet produci. Inter-
 rogabit tamen aliquis. Si in-
 tellectio non est actio, sed so-
 lum in receptione verbi consi-
 stit, quomodo intelligitur id
 quod Philosophi communiter
 dicunt ad intellectionem requi-
 ri connatum, & vitalitatem qui
 connatus, & vitalitas actionem
 includunt. Vt ergo clarius re-
 pondendum.

Sic tertia conclusio, in
 potentia duplex est connatus,
 & duplex est vitalitas, primus
 connatus & vitalitas est actio
 ipsa, quia producit potentia
 verbum, seu speciem expres-
 sam, vel conseruat illam, &
 hæc actio immediate tendit
 tantum in verbum, vt in ter-
 minum productum, & cum
 hæc attentio, seu vitalitas con-
 sistat in influxu per illam, si-
 nimis intensa sit impeditur ani-
 ma ab alijs operationibus, &
 hic connatus dicitur vitalis,
 quia procedit à principio vita-
 li, & modo vitali, alius est con-
 natus, quo potentia immédia-
 te tendit in obiectum, & hic
 connatus est ipsum verbum
 mentis, quia cum hoc sit si-
 militudo obiecti medio illo,
 quasi connatur intelligere ob-
 iectum

jectum, eo quod tendit in illud, iste ergo connatus non est actio, neque impedit animam ab alijs operationibus, quia consistit in sola receptione, & licet verum sit, quod dum intellectus intelligit impediatur anima ab alijs operationibus, hoc non provenit formaliter ex intellectu, sed ex actione, qua intellectus conservat, vel producit verbum, quo intelligit, quod si per possibile, vel impossibile intellectus haberet verbum absque productione, & conservatione potentia in verbum, sane intellectus intelligeret, non tamen illa intellectio impediret animam ab alijs operationibus, quia iste connatus non est influxus, dicitur tamen iste connatus vitalitas, quia iste connatus est terminus intrinsecus potentia immanens, medio quo tendit potentia in obiectum modo vitali, scilicet peculiari ratione cognoscendo, quæ doctrina valde notanda est pro solutione argumentorum.

Sed contra nostram sententiam argumentantur acriter (vt ipsi putant authores secundæ sententiæ, quia intelligere est status vitæ, non primus, sed secundus, sed hic status includit actionem ergo: minorem probant, quia intellectio includit attentionem, attentio

tamen includit actum, quia per attentionem impeditur anima ab alijs operationibus, quod non potest fieri, si attentio in sola causalitate materiali consistat: ergo: ad hoc argumentum respondetur negando minorem prioris syllogismi, nam intellectio licet petat actionem antecedenter non tamen in sua ratione formali includit actionem. Ad probationem respondeo verum esse intellectio nem includere attentionem, tamen attentio, quæ includitur in intellectu non est actio realis, nec impedit animam ab alijs operationibus ex se, sed tantum ratione actionis, qua fit, vel conservatur intellectio, vt diximus in tertia conclusione.

Secundo argumentantur, quia intelligere est status vitæ: sed ratio vitæ non intermino, sed in actione consistit: ergo: minorem probant, quia in alijs actionibus, vt in motu augmentationis, ratio vitæ tantum consistit in actione, & non in termino, scilicet in quantitate, quia quantitas eadem potest produci à principio non vitali, ergo in ipsa non est vita: ergo neque in termino actionis immanentis scilicet in verbo: vnde in verbo non potest consistere intellectio.

Ad hoc respondetur negando minorem

ndrem prioris syllogismi, & ad probationem respondeo verū esse vitalitatem augmentationis tantum esse in actione, & nō in termino, at verō in actionibus immanentibus vitalitas nō solum in actione, sed etiam in termino reperitur, cuius rei ratio sumitur à posteriori: nam cū videamus quantitatem eandem numero quæ reperitur & fit à viuenti per actionem vitalem, eandem esse, & fieri à non viuētibus signum est in quantitate non esse vitalem, cum terminus actionis vitalis immanens sit terminus intrinsecus potentie vitalis, in illaq; recipiatur semper, imō semper petit ab illa produci, vt contrarij concedūt & cum illo medio termino tendat potentia in obiectum modo vitali scilicet cognoscendo quod non habent res in animata, etiam si in illis reciperetur terminus actionis immanens, scilicet verbum, hinc colligo in isti terminis esse vitalitatem non vero in alijs.

Tertio argumentor, quia vt diximus dubio præcedenti, verbum includit in se repræsentationem, & originem ab alio. sed verbum est intellectio: ergo intellectio includit originem, seu actionem. Ad hoc respondetur verbum includere originē non quidem actualem, sed quia natura sua petit cum sit vitalis originari, seu oriri à principio vitali, sicut actio vitalis petit es-

se à principio vitali, licet principium vitale in ratione actionis non includatur.

Ad argumenta primæ sententiæ facilis est solutio. Ad primum locum Aristotel. respondeo per actiones nō intelligere actiones de prædicamento actionis sed tantū actiones grammaticales. Ad secundū locū respondetur quod quādo dicit operationes virtutē non esse qualitates, debet intelligi de qualitatibus permanentibus, sunt tamen qualitates transeuntes, quæ tantum durāt quantum durat actio, qua producuntur, vt diximus cap. de qualitate.

Ad locum Aristotel. respōdeo Aristotelem illa diuisione tantum diuisisse actionē de prædicamento actionis, non tamen actionem grammaticalem, qualis est intellectio. Ad tertium respondetur intelligere esse aliquid mentaliter loqui, negandum tamen est hæc dicere concursum actiuum, sed solum dicunt concursum grammaticalem.

Sed contra nostram opinionem, quinto, auctores secundæ sententiæ argumentantur, quia si in sola receptione consistit intellectio formaliter, sequitur quod si intellectus cum suo verbo separetur ab anima, quod solus intellectus absque anima dicitur intelligere, & loqui. Sequelam probant, quia intellectio in sola receptione verbi consistit, sed

sed receptio verbi non dependet à receptione & causalitate materiali animæ, sed immediate à solo intellectu pendet, quia in illo, vt quod subiecitatur, sicut accidentia immediate in quantitate separata, vt quod in hærent naturaliter, quod non posset esse si receptio accidentium à substantia pèderet, ergo.

Pro solutione argumenti dico primo intellectus separatus, verbum non posset producere, etiamsi haberet speciem intelligibilem, quia productio verbi cum sit actio vitalis non solum petit esse ab intellectu, sed etiam ab ipsa anima, quæ est primum principium vitale.

Adde secundo quod si in intellectu separato Deus produceret verbum, & post productionem Deus in conseruatione illius non suppleret concursum animæ, sane solus intellectus non poterit conseruare illud verbum, & per consequens, neque intelligere, quia sicut prima productio naturalis verbi dependet ab anima, ita & naturalis conseruatio ab anima pendere debet.

Dico tamen tertio, quod si Deus in intellectu separato produceret verbum, vel iam productum conseruaret illud, supplendo concursum vitalem animæ, vel intellectus, sane intellectus intelligeret, quia haberet obiectum proportionatum sibi me-

dia similitudine obiecti.

Dico quarto voluntas separata non amaret, neque appetitus separatus appeteret, etiamsi intellectus, & alij sensus separati exercerent suas actiones, ratio differentia est quia voluntas, vt operetur, debet esse in obiectum cognitum, & appetitus in obiectum sensatum: ergo voluntas peti intellectum erradicatum in anima non quia actio animæ requiratur essentialiter ad actum voluntatis, vt aliqui dicunt, sed quia voluntas non potest moueri ab obiecto cognito per intellectum separatum propter connexionem essentialem istarum potentiarum alias sequeretur voluntatem vnus posse moueri ab obiecto cognito per intellectum alterius: ergo voluntas, vt operetur requirit vnionem intellectus: sed hæc vnio non potest intelligi nisi si ut ambo in anima: ergo eadè est ratio de appetitu, intellectus vero, & alij sensus ad suas sensationes essentialiter tantum requirunt similitudines formales obectorum quas si habeant etiamsi potentia sint separata, sentient.

Ex his omnibus colligo, etiam dictionem esse ipsam expressam qualitatem, quæ est intellectio obiecti, & dicitur diction non sui ipsius, sed rei significatæ per ipsam, quia sicut verbum mentis dicitur intellectio, non quidem sui ipsius, quia ip-

sum non intelligitur, saltem actu directo, sed dicitur intellectio obiecti, ita ipsum verbum est dictio obiecti, & ita sicut dicitur obiectum cognitum, ita dicitur dictum per dictionem, quæ est qualitas, seu verbum, vnde interroganti quid dixisti in mente non respondimus dixi verbum, sed dixi lapidem, & cum interroganti quid intellexisti respondemus, intellexi lapidem.

Questio. III. Verum intellectio possit produci à Deo solo.

In hac re communis sententia nominalium affirmat intellectionem posse fieri à solo Deo, qui diuisi sunt, quidam affirmant de facto in patria Deum produere in Beatis visionem beatificam & per illam beatos intellegere, ita Palud. supracitatus, & alij quos refert Molina. 1. par. quest. 12. art. 5. dist. 1. Secundo alij Docent de facto in via aliquas illuminationes, & spirationes produci à Deo in nobis sine concursu potentie vitalis, ita tradit Vega lib. 6. in Trid. cap. 8.

Tertio alij nobiscum putant intellectum in solo termino consistere, dicunt talem terminum posse produci à solo Deo, ita Scot. in. 1. dist. 3. q. 8. & sæpe alibi ex Thomistis idem docet Ca-

preol. in. 2. d. 37. q. 7. ar. 3. Palud. in. 4. d. 49. Valent. 1. p. d. 4. q. 2. puncto. 3. & colum. 32.

Quarto alij dicunt qualitatem intellectionis, seu sensationem posse fieri à Deo in ratione qualitatis, seu accidentis, non tamè in ratione similitudinis, seu intellectionis, vel sensationis. Ita tenet maior in. 4. d. 12. q. 1. & d. 49. q. 9. Holcot in suis determinationibus q. 8. nu. 2. Bañez. 1. p. quest. 12. art. 5. dub. vlti. Zumel in eodem ar. q. 2. ad. 3.

In hac re dico primo omnes auctores qui affirmant intellectionem in duobus consistere scilicet in actione & potentia, & in termino, necessario affirmare debet intellectionem non solum fieri à solo Deo sine potentia, quia intellectio petit concursum potentie, in quo secundum ipsos est tota vitalitas intellectionis, & licet quidam ex his putent verbum mentis posse fieri à solo Deo, ideo est, quia secundum ipsos intellectio in solo verbo non consistit.

Dico secundo in opinione asserentium intellectionem consistere in sola actione, etiã probabilius dicendum est intellectionem non posse fieri à solo Deo, quia omnes auctores affirmant vitalitatem esse etiam in illa actione: sed actio vitalis specificatur à principio vitali: ergo non potest esse à solo Deo.

Dico tertio, siue intellectio consistat in actione, siue in solo termino, siue in utroque, omnino est

est improbable affirmare de facto dari intellectiónē sine concursu potentia, taliter quod sit à Deo solo, quia licet hoc de potentia absoluta posset fieri, tamē negari nō potest, quim actus naturalis potentiarū ex natura rei et cōtūrat ab ipsis potētijis imō de actibus supernaturalib' hoc est magis verum vt docuit Trident. sect. 6, conclusionē. 4. nec enim est connaturalis modus operandi, q̄ Deus se solo faciat hoc, præcipue, quia in actibus liberis hoc non potest intelligi, cum libertas inefficiētia consistat Cui doctrinæ fauet Arist. cap. de actione, & 9. Metaph. text. 26. posuit actus immanentes, & de ratione actus immanētis est q̄ subiectetur in eo a quo profuit, ergo nō possunt esse à Deo solo, imō addo, quod in quacūque opinione, & etiam in nostra in qua asserimus intellectiōnē in solo verbo consistere, si Deus solus produceret verbū in intellectu, & post productiōnē relinqueret Deus res suæ naturæ nō posset intellectus intel ligere absq; concursu actiuo, quo intellectus conseruaret verbum productū à Deo, quia verbum mentis talis naturæ est, cū vitale sit, vt dependeat ex sua natura in fieri, & cōseruari à potentia.

Dico quarto falsum est dicere posse Deū præducere intellectū seu verbū in ratione accidentis seu qualitatis, & nō in ratione si-

militudinis seu intellectiōnis.

Ratio est, quia ratio similitudinis includitur intrinsece in ipsa qualitate, quæ est verbū, & in ipso accidētī, quæ est intellectiō implicat ergo vnū sine alio produci. Sicut nō pōt produci albedo in ratione qualitatis, quā producat secundum rationē albedinis, & econtra: ergo.

Dico quinto intellectiō in quocūq; consistat nō pōt fieri à solo Deo, & in alijs opinionibus magis notū est (vt diximus). 1. & 2. cōclus. in nostra autē, in qua asserim' intellectū in solo verbo consistere est magis difficile: in ea tñ hoc debet esse certū intellectū, ac per cōsequēs nec verbū mētis à solo Deo nō posse fieri. Ita tenet Vazquez. 1. 2. d. 9. c. 5. imo ex auctoribus, qui putāt in intellectu, nō consistere nisi in actione, aliqui existimāt verbū nō posse fieri à solo Deo. Ita tenet Zumel. 1. p. q. 27. ar. 1. q. 5. & Vañez in eodē ar. Probat: ergo nostra cōclusio scilicet intellectū, sed verbū mētis nō posse fieri à solo Deo, primo quia amor qui est act' voluntatis nō pōt procedere à solo Deo: ergo nec in intellectu cōsequētī, est legitimi quia non est maior ratio vnus, quam alterius. Antecedens probatur, quia amor intrinsece licet secundario est voluntarius, nihil enim est magis voluntarium, seu consonam voluntati horum, quam amor: sed de ratione voluntarij

tarij est quod procedat, à principio intrinsecò: ergo non potest procedere à solo Deo: ergo nec intellectio.

Secundo, quia verbum mentis licet sit qualitas realis est tamen vitalis, quia est terminus intrinsecus potentia vitalis in illaque immanens, & petens natura sua procedere ab illa, & representans, seu faciens cognoscere modo vitali, quid ergo deficit verbo mentis, vt vitale fit? cum ergo nihil deficiat dicendum est petere ex se procedere à principio vitali: ergo non potest esse à solo Deo.

Contra hanc conclusionem vnusquisque nominalium militare contendit, quorum argumenta adducit Molina supracitatus, quæ ego non refero, nihil enim habent efficacitatis nihil que doctrinæ. Alij vero difficilius se oppoant nobis, primo, quia Deus solus potest producere alios terminos actionum vitalium, vt quantitatem, & substantiam, & etiam ipse solus poterit facere verbum mentis, quod est terminus actionis vitalis intellectus, ac per consequens potest facere intellectioem. Respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiã diuersa enim est ratio de quantitate, & de verbo mentis, vt diximus præcedenti dubio in solutione secundi argumenti.

Secundo argumentantur, quia id quod Deus potest face-

re medijs causis secundis potest facere se solo dummodo, nõ sit modus, vel actio: sed verbum mentis, seu intellectio sit à Deo medio intellectu: ergo: & ipse solus potest id facere. Dixi in antecedenti notanter dummodo nõ sit modus vel actio: nam modus, vel actio, cum per suam essentiam dependeat ab vno agenti in fieri, & conseruari, sit que quasi terminus intrinsecus agentis a quo procedit, impossibile est quod dependeat à solo Deo, vel ab alio agente extrinsecò, cuius non est modus, quia iam variaretur essentialis dependentia, cum sit diuersum agens: sed essentialis dependentia variari non potest: ergo hæc liceant à Deo medijs causis secundis non possunt fieri à se solo: sed verbum mentis non est modus, neq; actio: ergo potest fieri à solo Deo.

Ad hoc argumentum respondetur distinguendo antecedens, quod si id quod dependet à secunda causa dependet ab illa essentialiter, per connexionem essentialem, qualiter id quod est vitale dependet à principio vitæ, tunc non potest Deus se solo communicare illam rem intellectioem autem, seu verbum est huiusmodi & ita non potest fieri à solo Deo.

Sed contra hoc obijcies, quia ex eo dicimus modum non pendere ab agente media actione, quia per suam essentiam pendet:

det: sed per nos verbum mentis pendet per suam essentiam à principio vitali, ergo, vel in sua essentia includit talem dependentiam, quod est contra Aristotelem dependentiam ponentem in predicamento actionis, atque adeo non potest includi essentialiter in verbo, quod est qualitas, vel saltem sequitur, verbum esse modum, atque adeo sine media actione pendere à principio vitali, quod est contra id quod diximus dubio primo.

Ad hoc argumentum respondent aliqui, verbum mentis, seu intellectionem esse modum, atque adeo per suam essentiam id est sine media actione pendere. Unde concedunt consequentiam: sed hoc mihi videtur falsum, quia si verbum mentis esset modus factus sine media actione, sequitur, quod verbum factum a Deo media potentia, & specie intelligibili non posset fieri à Deo cum potentia sine tali specie intelligibili, quod nullus concessit, sequellam probo, quia si verbum est modus, dependet ab specie sicut à potentia per suam essentiam sine media actione: ergo non potest fieri à Deo sine specie, quia ad hoc necessarium erat variari essentialem dependentiam, quam dicit verbum ad speciem: sed hæc variari non potest: ergo nec produci sine spe-

cie à Deo, hoc autem nullus concessit: ergo neque concedendum est, quod verbum est modus: alias rationes adducere poteram quas brevitatis causa omittito.

Melius ergo ad objectionem respondeo, in qua duo sunt explicanda, primum quomodo verbum dependeat media actione licet dependeat per suam essentiam. Secundo quomodo licet dependeat per suam essentiam non sit modus. Ad primum dico, quod dependere per suam essentiam stat dupliciter, primo ita ut dependentia rei quæ dependet sit ipsius met essentia, & quæ hoc modo dependent ab agente, sine media actione, & dependentia distincta dependent, imo, quæ fiunt ab vno agente non possunt fieri ab alio agente numero diverso, etiam de potentia absoluta, quia quæ ita dependent, ita sunt termini intrinseci illius agentis à quo dependent, ut non solum specificentur, sed etiam indiudentur ab illo, huius generis sunt omnes modi, ut sensus subsistentia, & actio: alio modo stat dependere aliquid per suam essentiam ab vno principio, quia ita dicit ordinem essentialem ab illo principio ut specificetur ab illo, taliter quod illud ex sua essentia petat produci ab illo, quia ita specificatur ab illo, ut non possit respicere aliud

principiū q̄ nō sit; eiusdem speciei cū illo, à quo processit, si cut intellectio vitalis, ita specificatur à principio vitali, vt per suam essentiam, idest ex sua essentia pendeat à principio vitali, eo stricto modo vt non possit pendere à principio non vitali, & quæ hoc modo dependent, sua essentia non est dependentia, sed actio distincte à sua essentia.

Secundo explicandum est quomodo verbum licet dependeat per suam essentiam non sit modus, quod facile ex dictis patet. Secundo, quia ad hoc vt aliquid sit modus dependere debet per suam essentiam, taliter quod sua met essentia sit dependentia, quod non habet verbum.

Tertio ad hoc vt aliquid sit modus rei vt dicit Aristoteles quarto, super Genesim ad litteram capite. 30. debet esse mensura præfigiens, seu terminans rem circa aliquid, qualiter indivisibilia terminant quantitatem, subsistentia terminat naturam sessio, & presentia terminant situm, &c. sed verbum nō habet hoc ergo.

Sed contra hæc est communis inter Philosophos obiectio, quia presentia localis, & vnio animæ & corporis sunt modi, & tamen dependent media actione, quia prima per metum localem, secunda per

generationem resultant, quæ sunt veræ actiones: ergo non omnis modus pendet per suam essentiam. Ad id varij varia respondent, quæ ob breuitatem omitto. Respondeo ergo inter modos non omnes dependere ab agente sine intermedia actione, & vt circa hoc regulam generale assignemus dicendum est oēs illos modos, qui ab agenti aquo procedunt dependent in fieri, & conseruari, semper illi sine media actione fiunt, propter intrinsecam connexionem quam habent cum agente à quo profluunt, sed variatim vidimus ab vno produci aliquando & ab alio conseruari, vt patet in presentia locali, quæ ab extrinseco pulsante causatur, & ab illo non conseruatur, & etiam in modo vnionis, in his dicendum est fieri media actione, quia non habent tantam arctam vnionem, ac modi primi generis.

Vltimo obijciunt, quia species intelligibilis producta ab intellectu agenti potest producta à solo Deo: ergo verbum mentis. Ad hoc argumentum omnes illi qui putant intellectum agentem non esse potentiam vitalem, & per consequens, nec actionem, quæ producitur species intelligibilis non esse vitalem, facile respondent diuersam esse rationem, quia species intelligibi-

ligibi-

ligibilis non est vitalis, neque producta per actionem vitalem, sicut verbum mentis, & ita species potest produci à Deo; non vero verbum.

Nos tamen probabilius dicimus intellectum agentem esse potentiam vitalem, unde, & actionem qua producitur species intelligibilis esse vitalem, cum hoc tamen respondeo, speciem intelligibilem posse produci à Deo, non tamen verbum, quia verbum habet in se vitalitatem, eo quod est terminus intrinsecus, immanens potentiae vitalis: nam actio, qua producitur species est transiens, sicut augmentatio vitalis est actio transiens, & ita eius terminus, scilicet quantitas non habet vitalitatem, ut diximus. Vterius, quia species intelligibilis, non exercet munus suum modo vitali, quia concursus speciei non est vitalis, aliàs concursus speciei non posset supleri à Deo, quia intrinsecus concursus vitæ non potest supleri, ita ut illo deficiente actus sit vitalis.

Ex his omnibus colligitur primo, quod si Deus per possibile, vel impossibile produceret verbum in intellectu, & conseruaret illud absque concursu potentiae, tunc intellectus intelli-

geret, quia iuxta dicta intellectio formaliter solum in verbo consistit, & idem est dicendum de speciebus expressis aliarum potentiarum cognoscitiuarum, & de amore, qui est pondus, & terminus productus per actionem voluntatis, per illud enim pondus productum & conseruatum à Deo solo voluntas amaret, ille tamen amor non esset liber, nec voluntarius, nec peccatum. Colligitur secundo per verbum productum à solo Deo posse causari habitus in intellectu. Ratio est, quia habitus causantur ex repetita cognitione obiecti: sed per illud verbum cognosceret intellectus obiectum, & ex repetita cognitione obiecti, medio illo verbo intellectus faciliorem se experiretur in cognitione illius ergo.

Tertio colligitur, voluntatem posse moueri ad amandum, & sperandum obiectum representatum per verbum productum à solo Deo, quia voluntas mouetur ab obiecto cognito per intellectum: sed tunc intellectus intel-

ligeret per verbum illud ergo.

(?)

Disputatio Tertia, & vltima, de veritate.

DIFFICILIS Est disputatio, quia difficile est veritatem inuestigare, vnde aliqui Philosophi eius naturam enodare conantes in quam plurima mendacia turpissime lababuntur nos vero breuitate possibili de ea aliqua dicemus (diffusa enim veritatis disputatio ad Metaphisicam pertinet de qua nos ibi tractabimus) sine acceptione authorum: quia vt docuit Philosophus topicorum primo propter veritatem debent Philosophi sibi contradicere.

Questio prima, Quid sit Veritas formalis.

Veritas duplex est vna transcendentalis, alia formalis, prima est passio entis, vnde eius naturam inuestigatio ad Metaphisicum pertinet, sicut & agere de passionibus entis, de qua in Metaphisica Deo dante dicemus, hic vero licet de formali tantum disputandum erat cum Aristotele, quia ista sola est quæ reperitur in enuntiatione tamen ne disputatio mutilla maneret (ita enim connectæ sunt) etiam de transcendentali aliqua dicemus, illa scilicet solum, quæ pertinent ad maiorem intelligentiam veritatis for-

malis: veritas ergo in communi sic definita fuit, a Sancto Thoma prima parte, quæstione. 16. articulo secundo, *Est adæquatio intellectus, cum re,* in quibus duæ definitiones continentur, prima quæ conuenit veritati formali, scilicet, *Veritas est adæquatio intellectus cum re.*

Secunda definitio quæ conuenit veritati transcendentali talis est, *Est conformitas rei ad intellectum,* in hac quæstione tantum de prima erit disputatio, cum ergo veritas formalis sit adæquatio intellectus cum re, videndum est in quo sit illa adæquatio.

Secundo notandum est, in intellectu plura esse de quibus possit dubitari, quod nam illorum debeat adæquari, vel in quo nam inueniatur adæquatio cum re: necessaria ad veritatem formalem, primo reperitur actio illa, qua producitur verbum, seu conceptus. Secundo est, ipse conceptus. Tertio est, res obiectiua, seu concepta: de prima actione dico in ea non reperiri adæquationem. Quia cum actio illa secundum nos, neque sit intellectio neque presentatio, illa non est conformis cum re, Authores tamen illi qui dicunt intellectioem consistere in actione, consequenter dicunt conformitatem esse in actu, ita fasus est Suarez tom. 1. Metaphisic. disputa. 8. sectione 1. tamen sicut secundum falsum est, vt late diximus ita & scetia solum

solum de re obiectiua, & de cōceptu formali est dubium.

Prima sententia est veritatem formalem esse adæquationem cōceptus cum re, ita tenet Caietanus, & A Egidius quos refert, & sequitur Pater Nauarrete, tom. 1. in primam partem, fo. 433. & probatur primo quia ex Arist. 9. Meth. c. 12. ab eo quod res est, vel nō est propositio dicitur vera vel falsa: ergo actus intellectus seu conceptus formalis, qui est propositio mētalis dicitur verus ab obiecto quod est à parte rei, & nō prout est in intellectu, ergo veritas in actu seu conceptu reperitur. Secundo quia ista adæquatio vt dicemus infra est relatio: ergo non debet esse inter idē & seipsum: sed res vt obiectiua est eadem, vt est à parte rei, ergo illa adæquatio non erit in re obiectiua. Tertio probat Nauarrete, res cui conuenit primo & perse ista conformitas dicitur vera, sed ista talis est in intellectu: nam vt supra dicemus veritas ex intellectu ad res deriuatur, ergo hæc conformitas non reperitur in obiecto intellectus. Quarto probat, quia obiectum cognitum est fundamentum veritatis, quæ est in intellectu, quia obiectum cognitum est vna ex rebus cum quibus confirmatur intellectus, ergo conformitas nō in obiecto cognito, sed in intellectu conceptu reperitur. Quinto assimili, quia res in esse cognita

non commensuratur nisi cum intellectu cognoscenti, & non sibi ipsi vt est à parte rei, ergo obiecti veri conformitas nō est cum ipsa vt est à parte rei, sed cum intellectu. Sexto probat à simili nam tanta perfectio est in intellectu quod sit verus, quam quod sit intelligens, & scientificus, ergo sicut dicitur intelligens ab actu sibi intrinseco, ita debet dici verus. Septimo, & vltimo probat, obiectum vt cognitum supponit commensurationem intellectus cum re, ergo commensuratio non est in obiecto cognito, sed in intellectu, antecedēs probatur, nā denominatio rei obiectiue, seu obiecti cogniti nascitur ex hoc quod res moueat intellectum, vt format iudicium de illa, aquo actu iudicij seu cognitionis oritur, quod res dicatur cognita, sed in illo priori naturæ actus ille est conformis rei existenti à parte rei, ergo conformitas non in re seu conceptu obiectiua, sed in formali debet consistere, hæc omnia sunt argumenta, quæ adduxit Nauarrete pro sua sententia.

Dico primo veritatis conformatio solum est in conceptu obiectiua intellectus cum re ipsa existente à parte rei, ita vt intellectus dicatur verus quædo concipit rem sicut est à parte rei, ita vt sit conformatio eiusdem rei cum seipsa sub diuerso modo, ita tenet Vazquez

primo tomō primæ partis dis-
 putat. 76. capit. primo, minor
 tamen quod Nauarrete citet
 pro sua sententia Sanctū Tho-
 mam primo contragentes, capi-
 te. 59. cum in isto loco verbis
 expressis nostram insinuet sen-
 tentiam in prima ratione sic di-
 cit. *Ad id in intellectu veritas per-
 tinet, quod intellectus dicit, non ad
 operationem quia id dicit, non enim
 ad veritatem intellectus exigitur, ut
 ipsum intelligere rei adequatur, cum
 res inter dum sit materialis, intellige-
 re vero in materiali sed illud quod in-
 tellectus intelligendo dicit, & cog-
 noscit, oportet rei esse adequatum,
 ut in se sit, id quod intellectus di-
 cit.* Hæc Sanctus Thomas, in
 quibus verbis affirmat adæqua-
 tionem non esse inter actum, &
 obiectum, cum illa sint valde di-
 uersa, sed inter obiectum cog-
 nitum, ut sic, & inter se ipsum
 ut est à parte rei, nam obie-
 ctum si vere cognoscatur idem
 habet in intellectu quod habet
 à parte rei. Et ratione proba-
 tur, quia illi rei conuenit prima
 ratio verum, seu adæquatio, quæ
 significatur per enuntiationem
 veram vocalem, enuntiatio enim
 vocalis ideo est vera, quia
 est signum veri, sicut vrina
 est sana, quia est signum ani-
 malis sani, sed voces tantum si-
 gnificant ipsos conceptus ob-
 iectiuos non autem conceptus
 formales, ut diximus supra
disputatiōe prima, ergo solus

conceptus obiectiuus est pro-
 priè verus in illo que adæqua-
 tio inuenitur.

Ad hoc argumentum res-
 pondet Nauarrete, folio. 44.
 quod propositio vocalis dupli-
 citer potest summi, primo secun-
 dum quod respicit res signifi-
 catas per ipsam & sic dicitur ve-
 ra quatenus significat conue-
 nientiam inter ipsas res, scilicet
 quod prædicatum conueniat
 subiecto, &c. Et hæc conue-
 nientia non est veritas formā-
 lis intellectus, sed tantum ve-
 ritas fundamentalis reperta in
 rebus, alio modo potest consi-
 derari quatenus refertur ad in-
 tellectum, & exprimit adæqua-
 tionem illam intellectus cum
 re, & sic dicitur vera propositio
 vocalis veritate formali,
 sed hæc solutio verba tantum
 continet, nam licet admitamus
 istam duplicem consideratio-
 nem propositionis vocalis, tam-
 en in prima consideratione
 quando dicitur quod respicit
 res ipsas, debet intelligi quod
 respicit res non existentes à
 parte rei, sed res obiectiue exis-
 tentes in intellectu, ut dixi-
 mus disputatione prima, ergo
 illa conuenientia quam signifi-
 cat non est realis, sed aliquid
 rationis proueniens ex actu in-
 tellectus, nam conuenientia in-
 ter prædicatum, & subiectum
 non est à parte rei, ergo ista con-
 uenientia quam significat pro-

positio vocalis veritas est formalis, quia nisi esset in re concepta ab intellectu non significaretur per propositionem vocalem; ergo est veritas formalis.

Secundo nam hæc convenientia inter prædicatum, & subiectum eadem est cum illa, quæ secundum istum authorē reperitur inter actum intellectus & obiectum, quia ille actus nihil aliud significat quam quod prædicatum conveniat subiecto, ergo in idem coincidit distinctio huius authoris. Habemus, ergo ex dictis quod convenientia, & veritas quam significat propositio vocalis non est convenientia realis a parte rei existens, nam voces non significat res existentes a parte rei, sed conceptus obiectivos, id est res conceptas ab intellectu, sed est veritas & convenientia inter rem conceptam & rem existentem a parte rei, quæ quidem est conformitas, & veritas formalis, ergo cum propositio vocalis primo significet rem conceptam, & non conceptam, veritas & conformatio primario convenit rebus conceptis.

Tertio, quia ut dixit Sanctus Thomas nulla convenientia, est inter conceptum formalem, & rem conceptam cum possint, esse diversi generis imo sunt diversi naturæ, obiectum enim potest esse corpus, & conceptus semper est

spiritualis: ergo vocalis propositio non potest significare illam convenientiam, etsi aliqua convenientia est inter conceptum & rem conceptam tantum est in esse representationis, & hæc nihil aliud est quam quod res concipiatur, ut est a parte rei, clare ergo (ne evidentem dicam) colligitur convenientiam esse inter rem conceptam, & rem existentem.

Quarto ego efficacius arguuntur sic, quia si intellectus conciperet Petrum non ut est a parte rei, sed diverso modo, ibi inter conceptum ipsum, & inter Petrum conceptum, aliqua representatio debet esse, quia licet non concipiatur, ut est a parte rei, tamen aliquo modo concipitur, & eo modo quo concipitur representari debet, & tamen tunc formaliter intellectus non dicitur verus, & non propter defectum conformitatis inter conceptum ipsum, & rem, eo modo quo concipitur, quia ut sic conformia sunt, sed propter defectum convenientiæ inter rem conceptam, ut conceptam, & ipsam ut existit a parte rei, ergo adæquatio in re concepta, & non informali conceptu debet esse.

Ex his colligo primo veritatem primario esse in intellectu, hoc est in re concepta, & ex re concepta derivatur veritas ad conceptum, & conformitas

Intellectus præsupponit semper conformitatem obiecti cogniti cum re existenti a parte rei qui conceptus formalis dicitur verus secundario, quia concipit rem conformem ipsi ut est a parte rei, ex conceptu etiam obiectiuo seu ex veritate existente in conceptu obiectiuo denominantur res ipsæ existentes a parte rei vera.

Ex hoc colligitur solutio cuiusdam argumenti Patris Navarrete. iste enim author folio. 434. & folio. 440. dicit. Vazquez contrarium esse sibi, ex eo quod disput. 76. numero. 10. & aliàs affirmaverit intellectum esse primarie verum, absque aliquo sibi inhaerenti, & ab eo in res ipsas denominationem veri derivari, ex his verbis colligit Navarrete. duas contradictiones, prima nam si intellectus est primarie verus quomodo veritas reperitur primo in conceptu obiectiuo, seu in re concepta, & ab illa re concepta derivatur veritas in actum intellectus. Secunda enim contradictio est nam si intellectus est primarie verus veritas conveniet ei, secundum ea illa quæ sunt illi propria scilicet secundum actum, & conceptum formalem.

Secundo videri dignissimus Navarrete non recte interpretatus est suam rationem de istis.

Intellectum primarie esse verum & ab eo in res derivari de nominationem veri, loquitur de intellectu, ut comprehendit conceptum obiectiuum, quia iste in intellectu dicitur esse, & ab hoc in res ipsas existentes a parte rei denominatione resultat, & etiam in actum ipsum intellectus.

Ad secundum dico intellectum dici verum primario absque aliquo inhaerenti, quia veritas convenit primario conceptui obiectiuo, qui est in intellectu, quæ veritas in conceptu obiectiuo est relatio rationis, unde si loquamur de intellectu, ut comprehendit conceptum obiectiuum primarie est verus quam res existens a parte rei.

Ad primum argumentum contrariorum dico veritatem esse adæquationem inter rem conceptam & rem existentem, unde res existens aliquomodo, ut terminus est id ex quo resultat relatio veritatis, & quia ex ista convenientia inter obiectum cognitum & rem existentem secundario oritur veritas in actu intellectus, ideo ab eo quod est, vel non est oritur licet remote veritas propositionis mentalis.

Ad secundum dico istam relationem esse rationis, & sic poss. esse inter res easdē diverso modo conceptas quia res ut concepta

cepta diuersa est à se ipsa non cōcepta. Ad tertium respondetur, veritatem primariè esse in intellectu, primo in conceptu obiectiuo existente in intellectu, & ab ipso in res ipsas deriuatur, sæpe enim Arist. in lib. de anim. ipsum obiectum cognitum appellauit, actualem aognitionem obiecti. Ad quartum respon. obiectum cognitum esse fundamentum veritatis hoc modo, quia inter ipsum obiectum cognitum, & rem existentem est conformitas. Vnde obiectum cognitum, non conformatur in esse veri cū actu intellectus, sed potius è contra actus intellectus, media re cognita cōformatur cum ipsa re existente à parte rei. Ad quintum respondetur similiter conformationem, in esse cogniti primario non esse in actu intellectus, sed in obiecto cognito, cum re existente à parte rei. Ad sextum respondetur, non comparari rationem, intelligentis in intellectu, sicut ratio veri, nam ratio intelligentis cū includat primum intelligens, necessario debet esse in ipsa ratione formali media, qua formaliter est intelligens in intellectu, scilicet in cōceptu formali. Tamen ratio veri consistit in cōformitate, quæ tantum est respectu rei cognitæ, cum ipsa existente à parte rei. Ad septimum respondetur negando antecedens, & ad probationem dico, quod licet obiectum cognitum præsupponat actum intellectus, tamen

in illo priori licet ille actus sit representans tamen in illo priori, non est conformis, vsque intelligatur obiectum cognitum, quod est conforme rei existenti à parte rei, diuersum enim est actum esse representatiuum, & esse conformem, quia actus opinatiuus, semper est representans in conformatione tamen potest variari, si obiectum opinabile varietur.

Supposito ergo, quod veritas est conformatio conceptus obiectiuus, cum re à parte rei existente, dubium est an ista cōformatio sit aliquid absolutum, vel respectiuum reale, aut rationis.

Dico breuiter ista adæquatio, seu conformitas est relatio rationis, ita Vazquez supracitatus libel. 6. Meth. cap. 2. q. 13. Soncinas. q. 16. & quod sit relatio modo videri, non potest negari, nam est essentialiter ordo inter duo, eo quod est conformitas, & adæquatio, quæ secundum omnes est relatio, quod sit rationis: sic ostendo, quia est inter res non distinctas realiter, nam res, vt concepta, eadem est realiter cum ipsa existente à parte rei: ergo: & hoc clarius est, quando res concipitur eadem, sicuti est à parte rei, vt cognoscunt Angeli, & Beati.

Querens tamen quid sit veritas in propositione mentali, in quare dico, nam in actu intellectus, quæ in oratione vocali veritatem esse denominationem prouidentem

ab ipso obiecto vt cognito, nā sicut vrina dicitur sana extrinseca, denominatione eo q̄ est signū sanitatis animalis : ita etiam actus intellectus, & oratio vocalis dicuntur vera, quia sunt signa cōformitatis, quæ est inter obiectū intellectus, & rem ipsam existentē, & habet esse signū, quia representat rem sicuti in se est : id est quia res quæ per actū incipitur, est eadem sicut à parte rei existit.

Et vt hoc magis intelligatur notandū est, q̄ sicut vrina in se habet aliquid reale, quo dicitur signū sanitatis animalis, ita actus intellectus, seu conceptus formalis habet aliquid quo sit signū naturale obiecti, istud enim q̄ habet est ratio representatiōnis, diuersum enim est cōceptū representare, & esse verū seu cōformē, vt docebā in solutione ad septimū, nam cōceptus ex sua natura habet, q̄ representet, q̄ autē ista representatio sit conformis, vel nō, p̄det ex mutatione obiecti, nā si mutetur obiectū representatum iam representatio erit falsā, cuius generis sunt actus opinionis, in quibus idē actus potest successiue esse verus, vel falsus: ergo cōformatio, seu veritas extrinseca est denominatio adueniens representatiōni: & quia aliqui actus intellectus, aliquando representant obiecta, prout sunt à parte rei, quæ necessaria sunt, & aliūde mutari nō possūt. Hinc est, vt aliqui actus intelle-

ctus, scilicet scientifici necessario, & intrinsece sint veri, & veritas in his actibus scientificis, qui intrinsece sunt veri, nō est relatio rationis, sed est realis, quādo habent necessaria omnia ad relationē reālē, scilicet, q̄ terminus sit realis, &c. in actibus verò aliis veritas est relatio rationis, & ratio à posteriori est, nam vidimus in aliis actibus eundē secundū rem variari de vero in falsum, secus verò est in actibus scientiæ, qui semper sunt veri, signū ergo est, in illis veritatem esse denominationem rationis, in istis verò esse relationem intrinsecam.

sed obiectes, quia etiā scientificus actus, habet veritatē dependentē ab obiecto cōcepto, sicut alij, ergo sicut in aliis veritas formalis est relatio rationis, ita in actibus scientificis, respōdetur negādo cōsequentiā, & reddo disparitatem, nā alij actus, vt actus opinionis taliter est verus dependentē ab obiecto cōcepto, id est, præsupponens conformitatē, seu veritatē obiectiui cōceptus cum re ipsa, vt dependeat ab ipso, ita vt mutato obiecto, mutetur veritas actus, tamē veritas actus scientifici, redundat ex veritate cōceptus obiectiui cum ipsa re, ex eo solū, quod præsupponit illā cōconformationem obiecti, cū relatio à parte rei, tamen quia nō dependet veritas actus scientifici, ex mutatione obiecti, idē est magis intrinseca & realis.

*Quæst. II. Quid sit veritas
transcendentalis, quæ est
in rebus.*

NE disputatio, de veritate
mutilla, & obruncata ma-
neret, breuiter dicendū est
de veritate transcendentali, vt Ty-
ronibus notū sit vtriusque veri-
tatis natura, diffusa enim verita-
tis disputatio ad Metaphysicam
pertinet, de qua nos ibi.

Veritas transcendentalis, sic
definiri solet, est cōformatio rei
ad intellectum, ex qua definitio
ne habuit principiū prima sentē-
tia aliquorū asserentiū veritatem
istam esse adæquationē rei cum
intellectu, ita vt sicut veritas for-
malis, æque primo reperitur in
intellectu, ita etiā hæc veritas re-
peritur æque primo in rebus,
absque redundantia à veritate in-
tellectus.

Secūda sentētia dicit veritatē
transcendentale, quæ est passio en-
tis esse cōformatā cū intellectu
diuino à quo pender, vt à causa
exemplari, sicut veritas intellectus
est adæquatio, eiusdē cū objecto
à quo pēdet, vt à regula, & quia
omnes res creatæ ab idēa Diuina,
tanquā à causa exemplari pēdent,
ideō veritas transcendentalis est cō-
formatio cū intellectu Diuino:
ita S. Thom. 1. p. q. 16. art. 1. vbi
expresse hæc insinuat sententiā,
hæc autē cōformatio semper est
in rebus nondū existētibus, nam
omnes res creatæ, vt sunt in se es-
sentialiter pēdent à Deo, quate-

nus operatur per intellectum, &
voluntatē, & supponunt in intel-
lectu Diuino, idēam propriam,
per quam possit fieri, & cui sint
conformes, vnde quia hoc diu-
gatur per omnia entia, dicitur
veritas transcendentalis.

In hac re dico primo, veritas
transcendentalis adæquatio quæ-
dam est rei cum intellectu crea-
to, addo tamē hæc adæquationē,
nō cōuenire æque primo rebus
sicut intellectui, sed cōuenire ex-
trinsece per resultantiam à veri-
tate formali, quæ est in intel-
lectu: ita tenet P. Vazquez 1. p.
disp. 77. c. 4. & in hoc magis incli-
nat P. Suarez supracitatus, disp.
8. sect. 7. nū. 26. & explicatur nā
sicut vrina dicitur sana, non à sa-
nitate, quæ æque primo sit in il-
la, sed per hoc quod est signū sa-
nitatis animalis, seu quia potest
causare sanitatē animalis, ita etiā
quia res ex se aptæ sunt ad hoc,
quod intellectus de illis habeat iu-
ditiū verū, vel falsum, à quo iudi-
tio postea dicuntur veræ, vel fal-
sæ, idēd quasi secundario hæc cō-
formatio, seu adæquatio est in re-
bus. Secūdo declaratur, quia adæ-
quatio nō est sola æqualitas, sed
est quasi actio quædā, quæna res
dicitur adæquari alteri: ergo hæc
nō potest esse primario in rebus,
sed in intellectu, quia res eodē
modo immotæ perseverant, si-
cut v. g. appropinquatio centri,
vel ad centrum in graui, non
est primo in centro, sed in re
graui, à qua appropinquatione,
seu

seu motu dicitur extrinsece centrum propinquū, ita etiam rem adæquari ab adæquatione, quæ est primo in intellectu. Tertio probatur ratione, scilicet quod res creatæ, dicantur veræ, respectu intellectus humani, quia possunt causare in illo veram sui cognitionem: res dicuntur falsæ quia possunt causare falsam sui cognitionem, sicut auriscalcū, dicitur falsum aurum, quia posset causare falsam sui cognitionem: ergo etiam in rebus veris, sicut Petro sedente dicimus, verum est Petrū sedere: ergo veritas quæ est in Petro sedente à parte rei, non est aliud quam posse causare iudiciū quo dicamus verum esse Petrū sedere, nam ante illud iudiciū, non potest dici formaliter verū, sed quod habeat aptitudinem ad causandum iudiciū verum.

Dixi in conclusione, respectu intellectus creati, nam res in solo intellectu creato, sunt proprie causæ cognitionis veræ non autem in intellectu Diuino, vt dixit D. Thom. 1. p. q. 16. articu. 6. ad secundum.

Ex hoc colligitur in rebus veritatem, nihil aliud esse, quam ex se posse causare cognitionem veram: quod autem dicantur conformes, & adæquari, cum eadem re, vt existit in intellectu, est ratio rationis, proueniens ex conformitate vera, quam causant in intellectu, sicut vīna ex se dicitur, posse causare sanitatē, quod autem sit sana à sanitate anima-

lis, sit per extrinsecam denominationem. Veritas ergo, quæ est passio entis, nihil aliud est, quam res ex se esse aptas, ad causandā veram sui cognitionem in intellectu creato, & etiam consistit in hoc, quod res sint conformes cū idea, intellectus Diuini, vt vult secunda sententia, vt runq; enim docet S. Thom. 1. contra gentes cap. 60. in fine, vbi rationem veritatis explicat, & in ordine ad intellectum creatum, & in ordine ad diuinam idæam.

Secundo colligitur veritatē, solum esse passionem entis realis, nam sola entia realia, possunt per se causare cognitionem, nō autem entia rationis, cū illa nequeant cognosci, nisi per ens reale: ita S. Thom. 1. p. q. 16. arti. 3 & 5. ad tertium.

Tertio colligitur, cognoscibile esse passionem entis, non distinctam à verō modo supra explicato: nam licet aliquid possit cognosci sola apprehensione, absque veritate, qui vt dicemus infra veritas, non reperitur in prima apprehensione, tamen illa cognitio per se ordinatur ad veram cognitionē, vnde nihil potest causare cognitionē sui etiā per simplicē apprehensionē, nisi quatenus potest causare veram sui cognitionem iudicatiuam.

Quarto colligitur, verum dici analogice, analogia attributio nis, de rebus, de vocibus, & de intellectu: ita Vazquez supra disput. 77. cap. 4. Suarez disput. 8. scā.

est. 8. principalius analogatum est verum, quod est in re cognita per iudicium, ab hoc autem extrinsece dicuntur res veræ, propositio vocalis dicitur vera, quatenus est signum veritatis intellectus, actus etiã intellectus, scilicet, iudicium dicitur verum à veritate obiecti, in quantum est signum veritatis illius, & etiam in quantum conceptus intellectus, est id medio quo fit ipsum verum in obiecto cognito, sicut vniuersale formaliter est in ipsa re cognita, fit tamen ab ipsa cognitione intellectus, cum ergo verum in his omnibus, non sit eadem ratio omnino, sed diuersa, vna tamẽ per attributionẽ, idẽ dicitur analogum attributionis.

Quinto ex his intelligitur locus quidam Arist. 6. meth. tex. 8. *Quod bonum sit in rebus, verum autẽ in intellectu*, quod non est ita intelligendũ, quod res à parte rei, non sint veræ sicut bonæ, sed quod verum primum sit in intellectu & inde deriuetur ad res, at bonũ primario sit in rebus, & inde deriuetur aliquo modo ad voluntatem, quæ dicitur bona, vel mala moraliter, quia versatur circa res bonas, vel malas.

Ex loco isto colligit Vazquez disput. 77. cap. 5. inter passiones entis, prius conuenire bonitatẽ rebus, quam veritatem, nã quod conuenit rebus à parte rei prius est quam id, quod conuenit per intellectum. Sed hæc doctrina Vazquez non placet, vnde dicẽ-

dum est priorem esse in rebus veritatem, quam bonitatẽ, ita Sanctus Thom. 1. p. q. 16. art. 4. Caietanus ibi, & alij, & ratio est, nã res dicuntur veræ, nõ ex eo quod causent actu cognitionem obiecti, sed ex eo, quod possent causare, vel quatenus habent conformitatem cum idæa Diuina, bonæ autem dicuntur res in ordine ad voluntatem, quatenus mouere possunt volũtatem ad sui amorẽ, sed prius est rẽ conformari cum idæa Diuina, vel posse causare cognitionem intellectus, quã vt possit mouere voluntatem, quia hoc secundum pendet, ex primo cum actus volũtatis, sequatur ad actum intellectus, ergo.

Ad rationem Vazquez respõdetur, id quod conuenit rebus à parte rei, esse prius quã id quod conuenit per intellectum creatũ quatenus actu cognoscit, quia actualis cognitio est posterior re ipsa cognita, non vero esse prius omni eo, quod conuenit rebus in ordine ad intellectuũ quatenus potest cognoscere.

Questio tertia, & vltima, in quo actu intellectus reperitur veritas formalis.

NON loquimur de veritate transcendentali, cũ hæc enim sit passio entis, in quolibet ente debet reperiri, solum est questio de veritate formali, quæ cum

cum secundum nos sit conformitas rei conceptæ, cum re ipsa à parte rei, dubium est quo actu intellectus obiectum debeat esse cognitum, ut in illo sit veritas, an simplici apprehensione, vel iudicio, seu compositione.

Secundo notandum est, certum debere esse veritatem, reperiri in iudicio, quæ est secunda operatio intellectus, siæ iudicium sit per modum compositionis, & diuisionis, ut in intellectu humano, siue sit absque compositione, & diuisione, ut in Angelo, in quo datur quidam actus, qui licet non sit per modum compositionis, & diuisionis, quia simplicissimus est, tamen dicitur iudicium, quia æquiualeat nostro iudicio, eo quod per actum simplicem Angeli cognoscit Angelus, sicut nos per nostram actum, conuenientiam, quæ est inter subiectum, & prædicatum solum ergo est dubium, utrum in simplici nostra apprehensione, quæ non est iudicium reperitur veritas.

In hac re prima sententia est, quod veritas etiam reperitur in prima apprehensione, ita Pater Suarez 1. tomo Metaphys. disput. 3. sectio. 3. P. Molina. 1. par. quæst. 16. disput. 1. & Soncinas. 6. Metaphys. cap. 17. Fonseca. 4. Metaphys. cap. 2. Ferrara, Capr. & alij, & probant primo ex S. Thom. 1. 2. q. 16. art. 2. ubi distinguit S. Thom. meo videri duplicem veritatem: unam in intellectu cognoscente, quatenus intelle-

ctus cognoscit conformitatem, quæ habet actus cum obiecto, vel obiectum cognitum cum se ipso, ut est à parte rei, & hanc dicit esse in compositione, & diuisione, aliam veritatem dicit esse in intellectu & sensu, quando cognoscit quid erat esse rei, tunc (inquit) intellectus & sensus sunt veri, non tamen potest dici, quod tunc dicat verum, quia non cognoscunt conformitatem obiecti, ex quo loco ego, scrutans, & perlegens illum, inuenio duo, primum S. Thom. sensisse ad veritatem formalem, esse necessarium actum reflexum iudicantem de conformitate actus cum obiecto, vel de conformitate obiecti cogniti cum seipso existente à parte rei, secundum etiam in simplici apprehensione reperiri aliquam veritatem. Secundo probatur ex Arist. 3. de anim. c. 6. dicente, quod sicut visio proprii obiecti est vera, sic intellectus, circa rei essentiam est verus, & 2. de anim. c. 6. dicitur sensum circa propria sensibilia non decipi: ergo sicut visio, absque compositione est vera, ergo & in intellectu. Tertio nam in prima apprehensione, reperitur conformitas in ordine ad obiectum representatum: ergo ibi est aliqua veritas: imo etiam hæc veritas debet reperiri in signis naturalibus, aut ex institutione, quia conformantur cum rebus, quas significant, ergo. Quarto quia Angelus, & Deus simplici intuitu, seu simplici cognitione cognoscunt res, & tamen in illa reperitur veritas: ergo, & in simplici

plici cognitione hominum.

Probabilior sententia est, scilicet veritatem formalem, repertam in intellectu, tanquam in signo, solum esse in compositione, seu divisione: ita Caietan. 1. p. q. 16. in articulum secundum, & P. Vazquez. 1. p. disput. 75. cap. 2. & est expressa sententia S. Thom. 1. contra gentes cap. 59. in ratione prima. Et probatur primo, ex Aristot. in hoc capit. ubi dicit veritatem, & falsitatem in compositione consistere, id habet 3. de anima, cap. 6. tex. 22. & 6. meth. cap. 2. prope finem, ubi postquam dixit, verum & falsum non esse in rebus, sicut bonum & malum subdit. *Quæ vero ex simplicia, & circa ea quæ quid sunt, non quid sunt in mente, quasi dicat simpliciter apprehensio, qualis est ipsius, quid non est in mente, per mentem enim intelligit, non quid intellectum nudum, nam in eorum simpliciter apprehensio reperitur, sed intelligit iudicium opinionis, & ita loco mentis habetur *Divisio*, quæ particula latine, significat sententiam.*

Ad hæc loca respondet Ferrara, primo contra gentes, cap. 19. Aristoteli solum dicere veritatem, tanquam in cognoscente, non reperiri in prima apprehensione, nam hæc veritas tanquam in cognoscente, tantum reperitur in compositione: & hoc modo explicat Ferrara. S. Tho. 1. loco citatum. Sed non placet, nam si in omni compositione re-

peritur veritas, tanquam in cognoscente, quæro ab illo, quid intelligat per veritatem, tanquam in cognoscente? Nam si intelligit, quod intellectus cognoscat veritatem seu conformitatem, quæ est inter obiectum cognitum, & ipsum obiectum à parte rei: nescio enim, quid aliud per veritatem, ut in cognoscente intelligat. Ferrara, ista veritas non reperitur in omni compositione, & divisione, quia non reperitur in directa, sed tantum in reflexa compositione, nam quando intellectus directe affirmat iudicium suo, quod Petrus sit albus, non cognoscit directe illam conformitatem, quæ est inter Petrum album conceptum, & ipsum existentem à parte rei, sed alio actu reflexo, solum ergo actu directo affirmat, vel cognoscit albedinem conceptam convenire Petro existenti à parte rei: ergo, si per veritatem in cognoscente intelligat hoc, non explicat bene Aristot. nam Aristoteles in omni compositione, siue directa, siue reflexa affirmavit esse veritatem, quam negat in simplici apprehensione.

Secundo impugnatur Ferrara, nam Aristoteles negat, in rebus, verum, & falsum, illaque concedit in intellectu, in rebus autem dicit, esse bonum, & malum solum: ergo eodem modo negare debuit bonum & malum in intellectu, quo affirmavit illi convenire verum, & falsum

sed

sed bonum, & malum, vt in cognoscente etiam reperitur in intellectu: ergo quado negauit bonum, & malum i intellectu, & illi tribuit verum, & falsum, non debet intelligi de vero & falso, vt in cognoscente, quia etiã bonum, & malum, vt in cognoscente, tribuitur intellectui.

Alij respondent ad hæc loca Aristot. quod veritas est duplex vna simplex, altera composita, & quod prima reperitur in simplici apprehensione, nõ vero secunda, & hæc est inquit, quã negauit Aristot. simplici apprehensioni.

Sed nõ quidẽ placet ista veritatis formalis distinctio, nã etiam in veritate transcendentali dicere ego poteram esse duplicem, vnam simplicem, quæ rebus simplicibus conuenit, aliam compositam, quæ in rebus compositis reperitur, quod nullus fasus est. Secundo, quia Aristot. absolute fuit loquutus de omni veritate. Tertio, quia si per veritatem simplicem formalem intelligunt isti, in simplici apprehensione, non esse plures conceptus formales, & obiectiuos, falluntur, quia etiã in simplici apprehensione est cõplexio, & pluralitas cõceptus, nã quando ego audio ab aliquo, quod Deus sit trinus, anteaquam iudicẽ de illa propositione apprehenderem, quæ est Deus, & tẽ quæ est trina: ergo in ista apprehensione est duplex conceptus: ergo si in ista apprehensione est aliqua veritas

debet esse veritas complexa, & non simplex.

Ratione vltimo probatur nostra sententia, quia in simplici apprehensione, nulla est propria falsitas, quæ in deceptione consistat: vt dicit expresse Aristot. 9. Metaph. & 3. de anima, cap. 6. ergo neque veritas reperitur. Cõsequentiã probo, quia veritas, & falsitas contrarie opponuntur: vt docet S. Thom. 1. 2. p. q. 17. art. 4. sed contraria habet idẽ subiectum: ergo si vnũ repugnat simplici apprehensioni, etiam & alterum repugnat.

Ad hoc argumentum multi multa dicunt: primo respondet bene posse, duo esse contraria & vnũ repugnare alteri subiecto, altero non repugnante, vt coruo conuenit nigredo, & repugnat albedo: non ergo mirũ, quod veritas conueniat simplici apprehensioni, & quod repugnet falsitas.

Secundo respondet Suarez, supra veritatem existentem, in prima apprehensione esse diuersã rationis ab illa, quæ est in secunda operatione, & ita non habet falsitatem contrariam, quæ conueniẽt possit simplici apprehensioni.

Tertio respondent in simplici apprehensione esse etiam falsitatem, nam simplex apprehensio hominis, est vera notitia hominis, in ordine tamen ad eum esse falsam.

Quinto prima solutio non valet

let, nam albedo non repugnat coruo secundum se, sed ratione temperamenti, unde secundum se, non repugnat coruo albedo, tunc simplici apprehensioni repugnat falsitas secundum se ergo & veritas.

Neque secunda solutio placet, nam si in simplici apprehensione est aliqua veritas quia est conformatio actus cum obiecto, cum non sit perfecta, & intuitiva, conformitas rei sicuti est in se, aliqua deformitas potest reperiri in prima apprehensione que dicatur falsitas sed hæc repugnat ergo & veritas. Neque tertia solutio placet, quia alias qualibet propositio esset falsa, quia una propositio, vel cognitio, tantum habet conformitatem cum uno obiecto: ergo respectu aliorum esset falsa, sed hoc non potest dici, quia deformitas quam habet cognitio hominis cum equo non potest dici falsitas, sed discouenientia, vel ignorantia, solum enim simplex apprehensio potest dici falsa occasionaliter, vel casualiter, quia in prima simplici apprehensione inuenit intellectus occasionem, ut iudicet false, & hoc modo est intelligendus Aristoteles quando dixit sensum circa sensibile commune falli. Hac ratione etiam potest intelligi, quod in simplici apprehensione, est veritas virtualiter, vel occasionaliter, quia ex ipsa pendet quod intellectus iudicet vere, vel false.

Ad S. Thom. respon. quod si loco citato affirmet in simplici apprehensione, esse aliquam verita-

tem, debet intelligi virtualiter, vel occasionaliter, non autem loquitur de veritate formali.

Ad primum locum Aristoteles respond. tantum dicere ibi in simplici apprehensione esse aliquid, quod se habet instar veri, quia cum simplex apprehensio, sit aliqua cognitio, aliquo modo attingitur obiectum, quia apprehenditur. Unde eo modo, quo obiectum cognoscitur, eo modo dicitur ab intellectu, quia ut diximus in secunda disputatione dicere, & intelligere non distinguuntur, & hac ratione Aristoteles 9. Meta. c. 12. distinguit hoc, quod est dicere ab hoc, quod est affirmare verum, vel falsum, quia primum reperitur in prima apprehensione, secundum reperitur in compositione, seu diuisione.

Sed obiicies quia Aristoteles 9. met. c. 12. concedit in prima apprehensione veritatem, & negat falsitatem, quia in prima apprehensione (ut ipse inquit) non est falsitas, sed ignorantia, loquitur ergo de veritate propria, nam si de veritate impropria loqueretur, etiam falsitas impropria, & casualis potest reperiri in prima apprehensione. Respond. Aristoteles. idem dicere in prima apprehensione, non esse falsitatem, quia si prima apprehensione apprehendatur obiectum, tunc in intellectu dicitur verus, quia attingitur obiectum, si autem obiectum non apprehenditur, non dicitur falsus intellectus, sed ignorans, nisi componendo aliquid enuntiet, tamen

tunc iam est secunda operatio intellectus, quando enuntiat.

Ad secundū locū Arist. respond. sensum circa sensibile commune posse decipi, ex hoc tamē colligitur sensum habere falsitatem causaliter, quia cū sensus subministrat objecta intellectui sensus solet esse causa veri, & falsi iudicij.

Ad tertiu argum. resp. in simplici apprehensione tantū reperiri continentia representationis qualis reperitur in signis naturalibus, vt in imagine vel cōuenientia significationis, vt in signis ad placitū: tamē hæc cōuenientia, nō potest dici veritas formalis, quia in illa nō est affirmatio, vel negatio de aliquo, & licet dicamus cōmuniter aliquod nomē esse verum, vel falsum, tamen semper q̄ inuenimus aliquod nomen esse verū, vel falsum, ibi inuenitur enuntiatio aliqua, nā semper cognoscimus verū esse, aut falsum esse aliqua nomina, esse imposta rebus: ergo absq; enuntiatione nomina simplicia non significabant veritatem.

Ad quartū respond. in simplici actu Dei, & Angeli, reperiri veritatem, quia illo simplici actu cognoscunt cōuenientiam vnus rei cū alia, & affirmāt vā ū de alio, nos tamē nō possumus hoc facere, simplici apprehensione propter imperfectionem nostram, sed iudicio facimus, & ita in nostra simplici apprehensione non reperitur veritas.

Notandū tamē est valde, P.

Vazquez. 7. part. disput. 213. cap. 3. & alios authores nostrę sententię affirmantes vniuersale Logicum non posse fieri per primū operationē intellectus, sed per secundam, & rationē assignant, quia in cōparatione naturę ad inferiora, qua fit vniuersale Logicum reperitur veritas, nam cōparare nihil est aliud, quā cognoscere naturā cōuenire subiecto, & cū veritas non reperitur in prima operationē intellectus, ideo dicunt vniuersale Logicū, debere fieri per cōparationem, & non per primam operationē, imō ex hoc colligunt quod predicari, quod est cōparatio actualis, non distinguitur ab hoc, quod est esse in multis.

Ego tamen affirmo in simplici apprehensione, non esse veritatem, cū hoc tamen dico vniuersale Logicū, posse fieri per primam apprehensionē intellectus quia per simplicium apprehensionē, potest simpliciter natura apprehēdi simpliciter, vt est in multis, vel in ordine ad multa, absque affirmatione, & negatione, & ex illa cōparatione simplici resultat predicabilitas, seu aptitudo predicandi de multis, & postea per secundā operationē intellectus, resultat ipsa predicatio actualis, quę est cōparatio complexa, quam intellectus affirmat complexę naturā esse actuale predicatum suorum inferiorum.

Vnde colligo in illa simplici cōparatione, qua natura cognoscitur

hoscitur esse in multis non reperiri veritatem, nam simplici apprehensione cognoscit intellectus, albedinem esse in pariete, & ovis cognoscit per stimatiam, seu per sensum internū corporeum, lupum esse sibi disconuenientem, & tamen nullus dicit proprie, in cognitione ovis esse veritatem formalem: ergo nec similiter erit, quando noster intellectus, cognoscit simpliciter prima operatione naturam vniuersalem esse in multis.

In hoc capite disputant aliqui de falsitate, de hoc tamen erit disputatio in Metaphysica, & hæc de hoc capite.

Licet Aristoteles agat in capite. 2. de nomine, in capite 3. de verbo, in 4. capite de oratione, in 5. 6. & 7. de oppositione contradictionum, tamen de significatione nominis, & verbi iam est dictum, & de aliis disputatum est in summa summarum, ideo omnibus illis super sedere decreui. *

†
Cap. 8.
de futuro
ris con
tingen
tibus.
Videin
princi
pio, pa
gina 6.

Quæstia vltima. Vtrum propositiones singulares de futuro contingenti, habeant determinatam veritatem, aut falsitatem? quid de hoc senserit Aristoteles.

CVM hæc quæstio, magnam difficultatem in se continet

re videatur non quidem immerito vltimo loco, ea qua possimus breuitate nobis tractandâ, agitandamque referuauimus: explicantes prius, quid sit futurum contingens, ex hoc enim vt de se patet, pendet cognoscere, ac penetrare, quid sit propositio de futuro contingenti, est enim illa, quæ explicatur per tempus de futuro, & in qua prædicatum est accidens subiecti, id est, non habet necessariam connexionem cum subiecto: huiusmodi autem propositiones in duplici sunt differetia, quædâ sunt vniuersales, vt omnis homo est albus, & si de his loquamur, conueniunt omnes, illas habere determinatam veritatem, aut determinatam falsitatem, vt etiam Aristotel. in litera fatetur, qualiter hæc est determinate falsa, omnis homo est albus, quia quamuis prædicatum secundum se sit accidens subiecti, considerato tamen ordine vniuersi, quodam modo impossibile est per naturam omnem hominem esse album, secundum illam maximam Philosophorum: Quod natura nunquam fecit, signum est facere non posse: alia vero sunt propositiones singulares de futuro contingenti, vt cras pluet, de quibus est difficultas, an sit determinatæ veritatis, aut determinatæ falsitatis.

Secundo supponendū est in hac quæst. quid sit propositio aliquam

quam eſſe determinate veram, aut determinate falſam quiſdam enim dicunt illam, talem eſſe quando poſſumus oſtendere eſſe determinate veram, aut determinate falſam, vt quod modo pluar: hæc tamen definitio eſt à poſteriori, ſcilicet ab effectu, potius enim ideo poteſt oſtendi, hoc eſſe verum, aut falſum, quia ipſum in ſe falſum eſt, quam è contra, idè eſt falſum, quia poteſt oſtendi eſſe falſum.

Alij ergo aſſerunt illam propoſitionem eſſe determinate veram. Verbi gratia, quæ pro eo tempore quo eſt vera, non poteſt nõ eſſe vera, ſed hæc etiam definitio, non eſt ſatis ſufficiens quia cum vt ſupra vidimus ad præſens datur potentia, vt adhuc in hoc tempore, in quo homo eſt albus, poterat non eſſe albus, atque adèd poterat eſſe falſa absolute loquendo, ſaltem, hæc definitio, datur per rem incertam, nempe an detur potèr a ad præſens, præteritum, & futurum, de quo vidimus ſupra plures eſſe opìniones.

Quare facillime definitio, hæc à nobis tradenda eſt, nam vt ſupra vidimus tractatu de veritate, veritas eſt cõformitas, ſeu adæquatio intellectus ad rē illā ergo propoſitio erit determinate vera, quæ ſignificat cõformitatem intellectus ad rem determinatam.

His ergo ſuppoſitis. Dubium

eſt modo, an propoſitiones ſingulares de futuro contingenti, ſint determinate veræ, aut determinate falſæ. Prima ſententia eſt, quam vt infra dicam tenet in hoc capite Ariſtoteles aſſerens tales propoſitiones, non eſſe determinate veras, aut determinate falſas, ſed indeterminate, ad quod probandum, vt vidimus in litera capitũs, quatuor adducit rationes. Prima eſt quia ſi hæc eſt determinate vera, Nabale bellum erit cras: ergo id non eſt contingens, nec frequenter, nec ad vtrumlibet, quia ſi verum eſt illud determinate fore, neceſſarium erit, atq; adèd non contingenter.

Secunda autem eadem eſt cū iſta, quia inquit omnia neceſſario euenirent.

Tertia ratio eſt, quia ſi verū eſt determinate, verbi gratia, quod Nabale vellum erit cras: ergo hic effectus determinatus infallibiliter eueniet, atq; adèd tollitur omnis conſultatio, & negotiatio, ſi enim illud eſt determinate euenturum, & infallibiliter, vt quid ergo quis negotiaret oppoſitum.

Quarta ratio eſt, quia quod hoc determinate ſit venturum, poteſt prouenire ex duplici capite, vel ex cauſa libera, & hoc non quia cauſa libera, qualis voluntas eo ipſo quod libera, eſt etiam indiferens, ad producendum talem effectum, vel nõ producendū: ergo deter

minate

minate, non est verum dicere, quod faciet, aut quod determinate, non faciet, vel ex causa contingenti naturali, & etiam hoc non, quia ista causa eo ipso, quod est contingens etiam est indifferens, atque adeo nihil determinate est verum nempe, quod faciet, aut non faciet, quibus rationibus Aristotelis aliter possunt adiungi, pro illius sententia confirmanda.

Vnde quinto probatur, hoc ipsum quia ab eo, quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa, sed res contingens, ut quod cras pluat de futuro, antequam sit non est, neque aliquid certo illius habemus: ergo non potest à tali re sumi aliqua veritas determinata. Sexto quia si determinate est verum, quod cras pluat, vel ergo illud est determinatum in se, vel in sua causa non in se, quia nondum est cum sit de futuro, neque in sua causa, quia causa cum contingens sit, nihil est determinate verum in ipsa: ergo nullo modo istæ propositiones singulares de futuro contingenti possunt habere determinatam veritatem, aut determinatam falsitatem, quæ argumenta adeo certa in scholis nostris visafunt, ut omnes eandem Aristotelis sententiam amplectantur: eandem tenet Aureolus, Ocham, & Gabriel. in 1. distin. 38. q. 1. & Chaterius opusc. de potent. i. q. 1. distinctione.

Sed iam hoc tempore multi sunt viri docti qui re optime callentes sententiã hanc Arist. prorsus falsam esse existimant, imò & plures ex autoribus eandem veritatem penetrarunt: ita tenet Gregor. 1. dist. 38. Petrus Aliac ibidem F. Antonius de Corduba, lib. 1. questionarij. q. 55. qui pro eadẽ sententia citat Ioannẽ Medina, cum quibus omnibus nobis contraria sententia tenenda est, quod scilicet propositiones singulares de futuro contingenti, sint determinate veræ, aut determinate falsæ.

Ad quã sententiã probandã sit prima concl. in propositionibus contradictorijs, est dàda altera quæ sit vera, & altera quæ sit falsa, sed istæ sunt contradictorię Naballe Bellum erit cras, nabale bellum nõ erit cras: ergo altera determinate est vera, & altera determinate, est falsa: ergo propositiones singulares de futuro contingenti sunt determinate veræ, aut determinate falsæ.

Nec valet cõmunis solutio, esse quidẽ alterã verã, & alterã falsã, sed nõ determinate, sed indeterminate, hæc in quã solutio, quãuis à pluribus dicatur nescio an ab omnibus intelligatur quod si hæc, v. g. est vera Nabale bellum erit cras, probò quod sit determinate, vera, & non quidem in determinate, quia ista propositio, significat rem determinatã, nam inter has duas partes contradictionis, scilicet

erit, & non erit significat hanc determinatam, nēpe quod erit: ergo si est vera, proculdubio debet esse determinate vera, quia significat rem veram, & determinatam.

Secunda ratio sit, quia ista propositio Naballe bellum erit: cras, vel conformatur cum illa re determinate futura, quam ut talem enuntiat, vel difformatur ab illa, neque potest inter hæc duo intelligi aliquod medium, si conformatur cum illa parte contradictionis, quam enuntiat, nempe quod erit: ergo est determinate vera, quia veritas est conformitas inter intellectum, & rem: ergo determinata conformitas cum re determina: si autem difformatur à tali re determinata, quam enuntiat: ergo est determinate falsa, atque adeò habetur intentum.

Tertia ratio sit: quia veritas propositionis, de futuro regulatur per veritatem propositionis de præsentī, qualiter hæc modo est vera. Antechristus erit, quia aliquando habebit aliquam de inesse veram: sed hæc propositio de præsentī, modo est lectio, etiam secundum aucthores oppositæ sententiæ est determinate vera, tali tempore erit lectio, quia regulatur per veritatem de præsentī. Ex quo infero quod propositio de futuro, quæ semel est vera, semper, & ab æterno fuit vera: quia si modo de factō, res ita se habet

de præsentī, ab æterno erat verū dicere, hæc erit.

Quarta ratio est, quia ut propositio disiunctiuaverasit, oportet quod altera pars determinata illi conveniat: sicut hæc est vera homo est risibilis, vel non risibilis: quia hæc pars determinata, nempe esse risibilem est vera, alias si neutra ex illis partibus tali rei conveniret, esset falsa propositio: sed hæc est vera, cras erit lectio, vel non erit: ergo idè est, quia altera pars determinate est vera, nempe de terminata erit, aut determinata non erit.

Quinta ratio sit: quia locutiones prophetiæ, quæ sunt de rebus singularib' futuris, ut quod Antechristus erit, proculdubio sunt determinate veræ, qualis Prophetia de aduëtu Antechristi: ergo hæc propositio singularis de futuro contingenti, Antechrist' erit est determinate vera.

Nec valet, quod quidam respondent, quod quamvis Antechristum fore, absolute sit cōtingens, tamē supposita revelatione necessariū est, atq; adeò simpliciter talis propositio, non est de futuro contingenti: hæc inquam solutio sribola est: quia revelatio Dei, non facit de novo rem esse futurā, sed solum manifestat nobis talem rem esse futuram, quod quidem nobis oculum erat: ergo etiam ante revelationem futurus erat Antechristus: ergo propositio enuntians ipsum

ipsum esse futurum determinate erat vera, ante reuelationē factam à Christo Domino, probo consequentiā, quia modo, ideo secundum omnes est determinatē vera, quia significat rem determinatam, & quæ reuera erit: sed eandem futuritatē, habebat antequam Christus Dominus reuelaret ipsum esse futurum: ergo etiam ante factam reuelationem erat talis propositio determinate vera, quia idem prorsus significat modò, ac antea.

Tandē vltimo probatur hæc sententia: quia nostrum affirmare, vel negare, vel nostrum scire, aut nostrum ignorare, nihil ponit in re: ergo & si apud me sit incertum, & indeterminatum, quod cras pluet, non tollit quo minus hoc, in re sit determinate verum, aut determinate falsum.

Vt autem argumenta pro Aristotel. sententia facta facillime soluantur, notandum est contingentiam, & futuritatem, ita inter se se habere, quod vt aliquid cōtingens dicatur, satis est quod possit euenire, & quod possit non euenire, quauis de facto non eueniat, quia contingentia dicit potentiam, & non actum: at vero futurum dicit existentiam aliquādo futuram, & hinc fit, quod propositio de futuro enuntians rem, quæ reuera erit determinate, sit vera, quia significat rem determinatam, & quæ reuera erit, sicut autem su-

aturū est duplex, ita veritas propositionis de futuro duplex est: nam quando aliquid est futurū necessarium, vt quod sol sit cras illuminaturus, propositio enuntians talem propositionem habebit veritatem necessariā, quæ nō potest aliter se habere: quia enuntiat futuritatem, reuera futuram, & necessario: tamen propositio de futuro contingēti vera est, quando enuntiat rem, quæ reuera erit, tamen habet veritatem contingentem, quia enuntiat rem, quæ quamuis de facto futura sit, poterat tamen aliter euenire, cum hoc tamen de facto eueniet. V. g. Cuius ratio est vt supra tetigi, quia potētia cū nullo actu potest habere oppositionē, cū sint diuersi generis: ergo cū hoc q̄ est euentū posse nō fore, optime stat de facto actu esse futurū, atq; adeò, quod propositio determinate sit vera, quāuis contingenter, quæ poterat nō esse vera, eo quod poterat euentus non euenire, tamē quia de facto eueniet, v. g. de facto est vera determinate.

His suppositis respon. ad primā rationē Arist. quod quāuis determinate sit verū, quod cras pluet, nō tollitur contingentia, quia est verū cōtingens, & non necessariū de facto verū, quia de facto v. g. ita erit, cū quo optime stat, q̄ possit nō esse, vt probauimus, atq; adeo quod sit cōtingēs.

Et ita ad secundam respon. detur, non omnia euenire ne-

cessario, vt explicui.

Ad tertiam, vt respondeamus notandum, quod quauis determinate. V. g. verū sit hunc euentum fore, tamen euenit per sua media requisita, vt eueniat, & ita verum est illum fore, verum etiam est tertia media explicāda esse, vt res eueniat & è contra, si verum est ipsum non fore, verū est media per quæ veniret, non esse actu explicanda, quo supposito facile responderetur ad argumentum negando consequentiam, scilicet quod tollitur omnis negotiatio, & consultatio, quia cum res determinate futura sit, per hęc media oportet aponere talia media, & negotiaciones, vt res eueniat, quod si non aponuntur aliquādo, ideo est, quia contraria pars determinate est vera, nempe, quod non eueniet.

Ad quartū responderetur, quod euentus determinate futurus, potest provenire à causa libera, & naturali contingenti, quia quamuis vtraque de facto, antequam producat effectum indifferens sit ad illud producendum, & non producendum tamen est verum dicere, quod tandem determinabitur, si effectus producendus sit, sicut bene dicit Petrus actu non ambulare, sed esse indifferens, cum hoc tamē tandem determinabitur ad ambulandū.

Ad quintam regulam Aristotelis ab eo, quod res est, vel non est propositio, dicitur vera, vel

falsa, esse quidem verissimā, aut lumine naturali notam, tamen diuersimode, nam in propositionibus de presenti, quia enuntiat rem presentem, limitatur veritas, aut falsitas ab eo, quod res est, vel non est de facto, in propositionibus autem, quæ enuntiant rem futuram, limitatur veritas vel falsitas in propositionibus ab eo, quod res est, vel non est futura, ita quod propositio enuntians rem futuram, quæ reuera erit, quamuis id apud nos sit incertum est vera, quia conformetur cum eo, quod res est futura, è contra autem si sit falsa.

Ad vltimam determinate esse verum, verbi gratia, quod cras erit lectio in se, & in sua causa, in se quidem, quia quamuis de facto, non sit eueniet tamen reuera, & etiam in tua causa, non quidem vt illa est indifferens de facto, sed in illa, vt tandem est determinanda ad producendum talem effectum, quia vt explicui cū eo, quod est causam de facto esse indifferentem at bene tandem fore determinandam.

Ad calcem huius questionis, non nihil dicam, circa secundum quod inquirebat questio, quid, scilicet de hac re senserit Arist. nam inter eos, qui hoc in rem amplexantur sententiā sunt, qui contendunt Aristotelem ad bonum sensum adducere: ita vt quando dicit propositiones

sitiones singulares de futuro contingenti non habere determinatam falsitatem aut veritatem intelligat quoad nos, quod verum est, quia nos sumus in eam quae nam pars contradictionis determinate futura sit, non vero loquitur quantum est in re ipsa, sed reuera haec expositio non quadrat textui nam rationes quas Arist. ad hoc probandum adducit procedunt ad probandum hac in re esse non posse, ut patet legenti textum ubi praesertim in prima ratione adducit ad illud inconueniens, quod nullum sit contingens in rerum natura non frequenter, nec ad vtrumlibet, ergo non loquitur solum quoad nos sed in re ipsa.

Quare secundo alij exponunt ipsum aicentes quod quae do dicit tales propositiones non habere determinatam veritatem per determinatam intelligat necessariam, admodum quo dicimus naturam operari determi-

nate, ad vnum id est necessario & hoc verum est, quia ut supra vidimus solum habent veritatem contingentem, sed neque expositio haec quadrat textui quia Aristoteles distinguit propositiones de necessitate a propositionibus de contingenti, & in sensu quo asseruit propositiones vniuersales de futuro contingenti esse determinate veras, negauit hoc estatim de singularibus, sed vniuersales de contingenti solum habent veritatem contingentem: ergo eandem negationem de singularibus, quae reuera exillimo tenuisse sententiam quam actenus in pugnaui-
mus, nec mirum sit alicui nos hac in parte ipsum deserere, quia reuera doctissimorum sequimur sententiam, & apud nos plus veritas quam Aristoteles valere debet & haec de hoc

textu dixisse sufficiat.

BREVIS

BREVIS EX- POSITIO IN LIBROS de Priori resolutione.

*Questio prima, Proœmia-
liam, utrum isti libri sint
inscribendi de Priori re-
solutione.*

Non facilem imo dif-
ficilem admodum
prouentiam suscipi-
mus, Arist. scilicet,
doctrinam interpretandam in-
cipientes, cum eius aliqualem
intelligentiam allequitur. Theo-
logis quam Philosophis nego-
tium maximum extiterit, eorū
quia ingenia summo opere detru-
xerit, sed labor improbus om-
nia vincit impenetrabilia pene-
trantur, difficilia facilia reddit,
obscura, clara.

Primo sit certum in hac que-
stione, huius operis authorem
Aristotelem fuisse cōmuni om-
nium authorum acclamante cō-
sensu, id etiam consueta Arist.
difficili, & per obscura Metho-
do edocente.

Secundo sit certum, non ef-
se questionem an isti libri in-
scribantur de priori resolutione
quia hoc apud omnes certum,
& indubitatum est: solum ergo
est controuersia in assignanda
ratione ob quam de priori reso-

lutione dicantur.

Primo notandum est dupli-
cem esse resolutionem sylogis-
mi: vnā materiale, aliam for-
malem, materialis est, quæ resol-
uitur, seu quæ regredimur de
parte materiali ad sylogismū,
quia resolutio nihil aliud est,
quam regressus ab effectu ad
causam, aut a partibus ad to-
tum, & quia in sylogismo est
duplex pars vna materialis, sci-
licet termini, seu propositiones
ex quibus componitur, alia
est formalis, dispositio scilicet,
seu connexio illarum, & hæc
formalis resolutio fit, quando im-
perfectum sylogismum ad per-
fectum reducimus, & quando
perfectum ad hoc principium
Dicit de omni & dicit de nullo. In qui-
bus resolutionibus dispositio
quæ est pars formalis sylogismi
satis apparet, vnde ista dicitur
resolutio formalis, alia vero ma-
terialis, vnde patet maxime ne-
cessarios esse istos libros, quia
in illis cognoscitur vera ratio
formalis sylogismi ad scientiā
admodū vtilis, & ad sophistarū
laqueos fugiēdos lucē afferēs.

Secūdo notādū est in libris a
gildere resolutione, necnō etiā in

lib. de posteriori resolutione, sed in his agit de resolutione formali, quia in his reducimus syllogismū imperfectū ad perfectū, in illis autē agit de resolutione fictionibus, an necessaria, approbabilia sint, & cū illi sint materia syllogismi, dicitur materialis resolutio.

Tertio notādū est, hos lib. 3. obtinere locū in Logica Arist. in. 1. enim loco agit Arist. de prædicamentis, quæ ad primā intellectus operationē pertinet, & sic in. 1. loco de illis est sermo docet. n. Arist. qua ratione genera & species sint inter se coordinada in 2. loco agit Arist. de interpretatione seu Periarmentias in quo tractatu agit de enūmatione, quæ ad secundā intellectus operationē pertinet, & sic. 2. loco collitūtur. 3. loco sunt isti lib. de Priori resolutione, quia pertinet ad secundā operationē intellectus, syllogismū discursum, seu ratiōinationē dicit, & inter ea, quæ ad secundā operationē intellectus pertinet primo loco ponuntur isti lib. quia in illis agit de forma syllogismi in libris de posteriori resolutione de materia, & quia forma est principalior, ideo ponuntur illi prius, & deinde alij. Præterea ponuntur quinto loco. Topici, in quibus agit de syllogismo probabili, qui imperfectior est syllogismo necessario. Demq; ponitur, sexto loco lib. Elēcorū hoc est syllogismorū falligraphorū, qui

sunt imperfectiores omnib' syllogismis, & ideo ultimo loco collocantur.

His suppositis est ratio dubitandi in hac quæst. In his lib. agit Arist. nō solū de resolutione syllogismi, verū etiā de cōpositione illius, sed cōpositio est nobilior, quæ resolutio, quia cōpositio est ad esse, resolutio autē ad nō esse: ergo isti lib. potius deberent dici cōpositorij quā resolutorij.

Sed hac ratione nō obstat hic cōclusio. Libri isti optima ratione inscribuntur de priori resolutione. Hæc cōclusio probatur, in his lib. agit de resolutione in cōmuni, in alijs de resolutione in particulari: sed omne cōmune, superius ve, est prius inferiori. Antecedens probatur, quia in lib. de posteriori resolutione agit de resolutione demonstrationis, in his autē lib. de priori, agit de omni resolutione: ergo optima raione inscribuntur de priori resolutione.

Secūdo probatur, in his lib. agit de resolutione formali, ut supra notauimus: sed formalis est prior materiali, hoc est, principalior, & quod est principalius, saepe sepius dicitur prius.

Sed cōtra cōclusionē est argumentū. Quæ alia sciētia resoluit suas cōclusiones: ergo omnes debent dici resolutoria. Responsetur negādo cōsequentiā, quia alia sciētiæ licet resoluantur nō tamen docent nec præbent modum resoluedi, & ideo nō dici debent

debent resolutoria, isti autem libri docent resolvere, & sic dicuntur resolutorii.

Secundo argumentor contra conclusionem. In libris de posteriori resolutione agitur de resolutione materiali: sed hæc est prior formalis, quia materia prior est forma: ergo isti non debent dici de priori resolutione, respondetur, materialis resolutio est prior formalis, distinguo, absolute nego, sed tantum in genere causæ materialis ad vero in genere causæ formalis prior est resolutio formalis & ex alia parte est nobilior, & principalior, ideo dicitur prior, & altera posterior.

Ultimo argumentor. Quilibet tractatus debet denominari à principali parte, de qua tractat: sed in his libris agitur de compositione, & resolutione syllogismi: sed compositio est principalior: ergo potius debent dici compositorii, quam resolutorii, respondetur tractatum non semper debere denominari à principali, sed ab eo quo commodius significetur, quod tractatur in opere: sed quia per resolutionem commodius hoc fit, quia resolutio præsupponit compositionem, ideo per resolutionem utrumque aperte significatur, non tamen per compositionem, ideo dicuntur resolutorii, & ex hac solutione soluitur ratio dubitandi.

Questio secunda, Præfatio: materialis quod sit obiectum horum librorum.

IN hac questione præsupponendum est, ut quædam obiectum cuiuscunque scientiæ esse id de quo in tali scientiâ agitur, & de quo passionibus demonstrantur. De quo latius in præfationibus magnæ Logicæ.

Primo fit certum in hac questione. Hos libros simul cum libris de posteriori resolutione complere unum tractatum, sic tenent Philoponus, Albertus, & alij interpretes Aristotelis & plane constat ex intentione Aristotelis in principio huius capituli dicentis, esse intentionem agere de demonstratione, sed de illa agit in libris de posteriori resolutione ergo.

Vnde fit conclusio. Obiectum adæquatum horum librorum de priori resolutione, & de posteriori ex quibus fit unus tractatus, est syllogismus in communi: & obiectum in adæquatum magis principale est demonstratio. Hanc conclusionem sic probō. Illud est obiectum adæquatum, quod continet omnia de quibus agit talis scientia: sed syllogismus omnia continet ergo maiorem probō, quia syllogismus prædicatur in recto de demonstratione, & de omnibus syllogismis in particulari, & in

& in obliquo, de termino, & propositione: sed non agitur perse in hac scientia, seu tractatu de alijs, nam si de alijs, est per accidens: ergo.

Quod autem demonstratio sit obiectum magis principale probo: nam inter omniade quibus agitur est principalius, & omnia alia ad illam ordinantur: ergo est principale obiectum.

Contra conclusionem sic argumentor. Nam potest esse idem obiectum adæquatum totius scientiæ & partis illius: sed syllogismus est obiectum adæquatum totius scientiæ syllogisticæ, nam de eo agitur in libris Topicorum & Elenchorû ergo. Respondetur ergo in hoc tractatu agi de syllogismo in

quantum reducibilis est in sua principia: in Topicis in quantum, probabilis: unde quando dicis idem non potest esse obiectum adæquatum, & in adæquatum, distinguo, secundum eandem rationem concedo, secundum diuersam nego, & syllogismus secundum rationes diuersas, vt dictum est potest esse obiectum huius tractatus, & totius syllogisticæ artis.

Nota vltimo tractatû hunc de priori resolutione in duos libros diuississe Aristotelem, in quibus ita se habuit, vt in primo lib. quatuor tradat capita, quæ continent omnia necessaria ad syllogisticam disciplinam adiscendam, & ideo hæc tatum quatuor capita à nobis sunt explicanda.

CAPUT PRIMUM.

PRIMI LIBRI DE

Priori resolutione.

Intentum Aristotelis in hoc capite est proponere omniade quibus est acturus in hoc opere. Diuiditur in tres partes, in prima proponit suum intentum. In secunda quid propositio, quid terminus sit docet

In tertia quid syllogismus, & complex sit docet.

Textus sic se habet, dicendû est circa quid & de quo, quia circa demonstrationem & disciplinam demonstratiuam est agendum, in his verbis proponit Aristoteles suum intentum, quod est agere

de demonstratione, & de doctrina demonstratiua: deinde inquit Arist. videndum est, quid propositio, quid terminus, quid syllogismus, quid dici de omni, quid dici de nullo sit. *Propositio inquit, Est oratio affirmatiua alicuius de aliquo*, hoc est alicuius predicati de aliquo subiecto: & hæc inquit triplex est, vna vniuersalis, alia particularis, alia indefinita. Vniuersalis inquit est, in qua aliquid omni, aut nulli inest. Id est, in qua predicatum dicitur de subiecto signo illo omni affectu, vel negatur de subiecto, & omni cõtento sub illo, vt in negatiua propositione, nullus homo est lapis, nulli inest lapis quia nulli cõtento sub predicato cõuenit. Particularis propositio est, in qua aliquid alicui, vel alicui non, vel nõ omni inest, id est in qua predicatum cõuenit alicui hoc est subiecto habenti signum, aliqui vel subiecto eũ tali signo & negatione, vt aliquis nõ, vel nõ omni, id est alicui nõ quia, nõ omnes est idẽ, quod aliquis nõ.

Indefinita propositio est quando aliquid alicui in est sine signo, aut nota, hoc est quando predicatum dicitur de subiecto, nullo signo affecto.

Deinde inquit Arist. propositio adhuc triplex est, vna syllogistica, alia demonstratiua, alia dialectica, syllogistica est oratio affirmatiua, vel negatiua vnius de alio demonstratiua est propositio vera & certa dialectica est al-

terius partis cõtraditionis sumptio, quia propositio dialectica idem est quod topica, seu probabilis, & hæc habet duas partes, nam hæc propositio. Petrus cõuenit heri potest esse probabilis, & sic potest esse, quod occurrerit, & potest non fuisse: vnde ad syllogismũ faciendum potest quis assumere alteram partem ex his, quæ opponuntur contradictionis, & in hac potest quis interrogare, quæ pars sit assumenda, in demonstratiua autem non potest quis sic interrogare, quia cũ sit certa, semper est alterius partis sumptio, ita quod interrogatio non habeat locum: at vero dialectica, ita vna assumitur, vt potest esse interrogatio.

Deinde definit terminum dicens terminum voco in quem resoluitur propositio, vt in predicatum, & de quo predicatur appposito vel separato, esse, vel non esse, id est terminus est pars propositionis in quem resoluitur propositio tanquam predicatum & de quo predicatur appposito esse, id est, in propositione affirmatiua vel separato esse, vel non esse, positio, id est in propositione negatiua.

Præterea definit syllogismum dicens est ratio in qua quibusdam positis aliquid aliud ab his quæ posita sunt necessario accidit, id est, aliquid aliud necessario sequitur, hoc est conclusio, quæ necessario colligitur, ex premissis, hic inquit syllogis-

mus est duplex, alius perfectus, ille inquam, qui vt appareat ne-
necessarius, non indiget aliquo
alio, vel conuersione, aut trans-
mutatione propositionum: al-
lius est imperfectus, qui vt ne-
cessarius appareat indiget ali-
quo alio scilicet conuersione,
aut mutatione.

Vltimo explicat Aristoteles
quid sit dicere omni, & dicere
nullo, & inquit quod dici de
omni est, nihil assumere, sub
subiecto de quo non dicatur
prædicatum, siue vere, siue fal-
se, vt contingit in propositione
vniuersali affirmatiua. Dicit de
nullo est, nihil assumere sub
subiecto de quo non negetur
prædicatum, siue vere siue false
vt contingit in propositione v-
niuersali negatiua.

*Questio prima, Vtrum defi-
nitio syllogismi quam tra-
dit Aristoteles in hoc ca-
pite sit bona.*

VT exacte naturam, & essen-
tiam syllogismi explicemus
notandum est partes
syllogismi in duplici esse differē-
tia, alie sunt partes Physicæ, a-
liæ Metaphisicæ, de quibus om-
nibus meminit Arist. mirabili,
quidam ratione: vnde cum to-
tum clare per suas partes cog-
noscatur breuiter eas explicemus
oportet. Partes Physicæ cō-

ponentes syllogismum sunt pro-
positiones & termini tanquam
materia: & tanquam forma, dis-
positio non formaliter sumpta,
quia sic est ens rationis, vt dicimus,
sed fundamentaliter, hoc
est termini & propositiones,
prout fundant illum ordinem,
quem ponit intellectus in pro-
positionibus, partes autem Me-
taphisicæ sunt argumentatio,
seu oratio, quæ sunt genera sy-
logismi: oratio quidem remo-
tum, argumentatio vero proxi-
mum: differentia vero quod sit
talis naturæ, vt in eo colligatur
aliquid necessario per ea quæ
posita sunt.

Partes Physicæ definit Arist.
cum dicit *terminum voco, &c.*, &c.
quæ definitio est descriptiua,
quia præsupponit in termino
quod componat, vt in eum pos-
sit propositio resolui: vnde cō-
ponere est essentia, & aliud pas-
sio, vt latius diximus capite de
termino in sumulis. Definit et-
iam propositionem, est affirma-
tiua, & a, quæ quidem etiam est
descriptiua, & simul est diuisio
subiecti in accidenti, necnō al-
tera in vniuersalē particularem,
&c. nō meminit singularis, quia
perse non pertinet ad demon-
strationē, de qua late capite de
propositione in sumulis.

Secundo notandum est ex
his, quæ diximus, quod si syllogis-
mum secundum definitionē
nem Physicam definiamus, sic

erit definiendus, Est qui constat ex terminis & propositionibus recte dispositis, tamē dicitur Physica prout distinguitur à compositione Metaphisica ex genere, & differentia.

Explicemus iam partes Metaphisicas in quibus maior est difficultas prima est, oratio, quæ est genus remotum, de hac non est cur longura inseramus sermonem, solum dicam breuiter orationem formaliter solum esse *Ordinem rationis factum ab intellectu in ipsis dictionibus*, materialiter autem esse *dictiones*, de hac in prædicamentis plura capite de quantitate. Altera pars syllogismi est *argumentatio*, quæ est genus proximum in qua explicanda est maior difficultas.

Pro quo notandum est argumentationem esse triplicem, vocalē, & scriptā & mentalē de mentali certum est, eius rationē formalem esse quid reale, quia huiusmodi constat ex duplici conceptu, seu cognitione antecedentis, & consequentis, quarum vna est causa efficiens alterius, scilicet cognitio antecedentis, cognitionis consequentis unde ista argumentatio mentalis pro formali est aliquid reale, quia istæ cognitiones, ex quibus componitur argumentatio mentalis se habent tanquam causa realis, & effectus realis, & sic dicunt connexionem realem inter se, & ob id est pro formali aliquid reale.

Argumentatio autem vocalis & scripta proformali, est aliquid rationis, quia dictiones sunt materiale, necnon propositiones & termini, & formale est ordinatio, quod vna dictio, aut terminus, sit subiectum, alia prædicatum & hæc totum sit per intellectum, & sic est aliquid rationis: eadem est ratio de argumentatione scripta.

His suppositis sit conclusio Definitio syllogismi tradita ab Aristotele in hæc capite est optima, & probatur ratione, illa est optima definitio, quæ exacte explicat essentiam definiti, sed hæc explicat essentiam syllogismi: ergo, antecedens probatur: nam syllogismus, vel est mentalis, vel vocalis, aut obiectiuus sed isti sunt orationes in quibus quibusdam politis, &c. Ergo antecedens probatur, quia mentalis componitur ex conceptibus formalibus, scilicet ex cognitione antecedentis, & cognitione consequentis: istæ autem cognitiones componunt vnā orationem mentalem. Similiter obiectiuus seu vocalis constat propositionibus vocalibus, seu conceptibus obiectiuis, sed vocalis constat propositionibus vocalibus, seu conceptibus obiectiuis, qui componunt orationem: ergo omnis syllogismus est oratio.

Præterea in syllogismo mentali & vocali in antecedenti,
duz

duæ propositiones; dicuntur præmissæ, vna maior altera minor, etiam in utroque necessario colligitur conclusio, totum hoc explicatur in definitione Aristotelis, quia dicitur quod sit oratio. Secundo, quibusdam positis id est duabus propositionibus in antecedenti, aliquid aliud, id est, conclusio, accidit, id est, colligitur: ergo definitio, quæ omnia, hæc explicat; dicit totam essentiam syllogismi, & sic est optima: genus in hac diffinitione est oratio, quia ad plura se extendit, differentiæ sunt reliquæ particule scilicet quibusdā positis distinguitur ab entimemate, & exemplo, in quibus tantum vna propositio collocatur pro antecedenti: necnon ab ascensu, quia in hoc non ponuntur propositiones in antecedenti dispositæ in modo & figura: necnon per particulam necessario, quæ in ascensu est probabilior.

Contra conclusionem sic arguitur, oratio se tenet ex parte materiæ syllogismi, ergo non prædicatur de illo, ac per consequens non est genus. Antecedens probatur, quia oratio est in illo, quia constat propositione: sed hæc est materia ergo. Respondetur breuiter, quod oratio etiam dicitur propositiones, quæ sunt in antecedenti bene inter se dispositæ, in quo etiam includitur forma syllogismi, & sic optime prædicatur.

Secundo sic arguētor, bona definitio debet constare genere proximo: sed oratio est generis remotū vt diximus: ergo est mala definitio: respōdetur distinguēdo maiore: quando non ponuntur simul cū genere remoto differentia infimæ cōcedo, quæ est mala, quando autē ponuntur nego, quia tunc sufficienter explicatur essentia definiti. Vt quando dicimus homo est corpus, sensibile & rationale: corpus est genus remotū, & tñ cū illa differentia rationali, & sensibili est optima definitio, syllogismus etiā, definitur per orationem tāquam per genus remotū, tñ cū differentiis inferioribus scilicet, quibusdā positis & necessario, colligitur vnica, id est optima definitio.

Tertio sic arguētor syllogismus non continet conclusionem tāquam partem essentialē: ergo in eius definitione non debet poni illa particula, aliud, ad assignandā conclusionem, vt nos explicuimus, antecedens probō: quia Arist. in hoc lib. cap. 26. inquit propositionem duabus propositionibus, & non plus debet constare & erat sermo de syllogismo ergo non intrat conclusio.

Secundo probatur ratione antecedens, quia conclusio est effectus syllogismi ergo non est pars inuisca illi, respōdetur Aristotelem dicto loco solum disputare de assumptis in antecedenti syllogismi in quo in-

quæ tantum sunt duæ propositiones & tres termini.

Questio secunda, Vtrum diuisio syllogismi sit optima.
¶ c.

IN hac quest. præsuponendam est tãquã certum, diuisum in hac diuisione, qua diuidit Arist. syllogismũ in perfectũ & imperfectũ esse syllogismum vtilẽ, qui fuit definitus in supradicta definitione.

Secundo præsuponendum est esse accidens syllogismi, quod sit vtilis, vel inutilis, nam idem syllogismus potest esse vtilis, & in vtilis, v.g. factus in celarẽ est vtilis, si ponatur. non in minori sit in vtilis, quia ex puris negatiuis nihil colligitur. Similiter quod sit perfectus, aut imperfectus etiam est accidens syllogismo, quia quod sit perfectus est quod appareat necessarius, & imperfectus quod non appareat necessarius: sed apparere, vel non apparere est accidens syllogismi.

Sit conclusio, dicta diuisio est optima & subiecti in accidentia, quæ conclusio ex dictis sufficienter probatur.

Sed primo notandum est, quod quando Aristoteles docuit perfectum esse, qui non indiget vnus, aut plurium, & imperfectum qui indiget vnus

aut plurium, intelligi debet, vnus, aut plurium propositionũ conuersione.

Sed contra has definitiones quæ solum sunt descriptiue est obiectio, syllogismi perfecti indigent aliquo, scilicet illo principio dici de omni, & dici de nullo: ergo definitiones nõ sunt optimæ. Pro solutione huius argumenti notandum est, quod dici de omni est dici de subiecto distributo, & de omni contento sub illo, & dici de nullo est negari de subiecto & de omni contento sub illo. & istis principijs, sic est vtendum, v.g. in Barbara. Omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, &c. risibile dicitur de animali rationali, & sub animali rationali quod est subiectum maioris, continetur homo, qui est subiectum minori: ergo risibile quod dicitur de animali rationali, dicitur de omni contento sub illo.

Vnde respondetur ad argumentum syllogismus perfectus indiget illo principio dici omni distingo, perse, nego, per accidens concedo nam non vtimur illo principio contra recte ratione vtentes, sed contra proteruos & negantes perse nota, perfectus enim satis notus est ex sua natura.

CAPUT SECUNDUM.

DE PRIORI RESOLUTIONE.

Intentū Arist. in hoc cap. est agere de cōuersione propositionū de in esse, diuiditur in duas partes in prima primis aliquibus diuisionibus propositionis, docet quomodo sint cōuertēdæ. In .2. parte probat eorū cōuersionē, textus sic se habet propositiones aliæ de in esse, id est, quæ vacāt modo, & aliæ de necesse, aliæ autē de contingēti de in esse vt homo est animal de necesse seu modalis vt necesse est hominē esse animal, cōtingens est hominē esse albū istæ oēs alię affirmatiuæ, alię negatiuæ, rursus omnis propositio alia vniuersalis alia particularis alia in definita.

Deinde docet Arist. qua ratione debeant conuerti. & inquit vniuersalis negatiua in seipsam conuertitur, aut simpliciter, vt nullus homo est lapis: ergo nullus lapis est homo: vniuersalis affirmatiua per accidens, vt omni homo est animal: ergo aliquod animal est homo, particularis affirmatiua cōuertitur in seipsam vt aliquis homo est animal: ergo aliquod animal est homo, parti-

cularis negatiua inquit Arist. nō cōuertitur, quia daretur antecēdēt verū, & cōsequēs falsum, vt si dicamus aliquod animal non est homo: ergo aliquis homo nō est animal.

Præterea probat Arist. has cōuersiones, nā si nō essēt bonæ, daretur duæ cōtradictoriæ simul veræ, aut duæ cōtrariæ simul veræ, & sic probat nā sic hæc nō est optima cōuersio. Nullū A est B ergo nullū B est A, ergo datur antecēdēs verū & consequēs falsum, vel pōt dari, detur quidē quia possibile posito in esse nullū sequit incōueniēs: ergo hoc antecēdēs est verū, nullū A est B & hoc cōsequēs est falsū nullū B est A: ergo eius cōtradictoria est vera aliquod B est A tunc sic datur aliquid q̄ sit B. & A sit C, ergo. B. est C & A est C ergo A est. B. & B. est A ergo aliquod A est. B. hæc est cōtradictoria illius antecēdētis nullum A est B. quæ erat vera: ergo dantur duo contradictoria simul vera sic possunt aliæ cōuersiones probari, vt latæ diximas

libro secundo sum-
mularum.

Quaestio prima, Quid & complex sit conuersio.

Sit primo notandum in hac quaestione iusta de causa in praesenti capite agere de conuersione, necnon in sequenti, quia deseruit ad reductionem syllogismorum non tanquam aliquid clarius syllogismo, quia apertior & notior consequentia est syllogismus, quam conuersio, sed conducit tanquam conditio quaedam.

Secundo notandum est circa diuisionem propositionis, quam Aristoteles adducit, quod hic diuidit illam in eas, quae variant modum conuersionis, & quia de impossibili & possibili conuertuntur sicut negatiua vniuersalis de in esse, & sicut particularis affirmatiua eiusdem, ideo illorum non meminit Aristot.

Tertio notandum est non defuisse hic Aristotelem conuersionem, quia exercitio illius facilitate poterat colligi, nam dum ex subiecto praedicatum efficitur propositio conuertitur, sic eam colligit author summarum ut infra dicemus relicta conuersione *Plurima*, & reali de qua non pertinet ad nostrum disputare, conuersio logica triplex est prima terminorum, ut qua duo termini conuertuntur, sicut risibile, & homo, alia est syllogismorum quae reductio etiam dicitur. Tertia denique est, qua una propo-

sitio in aliam conuertitur mutatis terminis de subiecto in praedicatum, & e contra, & de hac est nostra quaestio & controuersia.

In hac quae sententia est auctoris summarum Villalpandei sic conuersionem diffiniens, est *Permutatio subiecti in praedicatum*, sed licet definitio haec contentenda non sit, non tamen est quidam definitiua, sed rudis quaedam descriptio ex modo quo fit conuersio desumpta, ut ipse auctor factetur, dicens, ut pingui Minerua loquamur.

Secunda sententia est aliorum recitatorum dicentium sic esse de finienda, conuersio est oratio in qua per solam transmutationem terminorum, unum ex alio colligitur, unde isti fatentur conuersionem esse quandam speciem argumentationis.

Sit conclusio cum hac secunda sententia, quae probari optime potest, nam in conuersione seruata conditione omni requisita nunquam datur antecedens verum, & consequens falsum, arguendo a propositione conuersa ad conuertentem: ergo est optima consequentia, & in eius definitione oratio ponitur, ut genus reliquae particulae sunt differentia, quia in nulla alia consequentia unum colligitur ex alio per solam transmutationem terminorum.

Contra conclusionem dices in entimemate est una tantum propo-

propositio, sicut in conuersione: ergo non est diuersa species ab illa, respondetur negando consequentiam, quia in entitate non colligitur aliquid ex sola terminorum transmutatio-
ne, sicut in conuersione.

Secundo obijcies, hæc est optima conuersio, omnis homo est animal. Aliquod animal est homo, & tamen non est argumentatio, quia non est nota illationis. Respondetur non esse conuersionem formaliter, sed solum materialiter, quia in conuersione formali ex conuersa debet colligi conuertens, & non colligitur nisi ponatur: ergo.

Sit secunda conclusio conuersio optime didicitur in simplicem per accidens, & contra positionem, simplex idem est quod conuersio simpliciter, per accidens idem est in partem contra positionem ex finitis terminis in infinitos.

*Quæstio secunda, Vtrum
generalis conuersionis sint
1æ.*

Respondetur breuiter hac conclusione omnis doctrina Arist. in hoc capite tradita de conuertendis propositionibus de in esse est vera, & nulla alia ratione conclusio probari potest, quam per inconuenientia, quæ Aristoteles addu-

cit, dantur duæ contradictoriae simul veræ vel duæ contrariae etiam simul veræ, quod est maximum inconueniens.

Contra conclusionem sic in surgo, inconueniens quod adducit contra negantem conuersionem vniuersalis negativæ fundatur in syllogismo expositoryo de quo nõdum egerat Aristoteles: ergo probat notum per ignotius, quod est absurdum.

Respondetur concedendo antecedens negando consequentiam quia syllogismus expositoryus est ita euidentis, vt negari nequeat: vnde est notior omnibus & sic per illum satis bene probatur conuersio: nam quis negare poterit hunc argumentandi modum. Si homo est A. & lapis est A. ergo homo est lapis & lapis est homo.

Secundo sic argumentor hæc propositio nullus homo est omne animal est negatiua, & nõ potest conuerti simpliciter; ergo: quia non valet, ergo nullum animal est homo respondetur sic esse conuertendam, nullum quod est omne animal est homo. Similiter nullus senex erit puer, debet sic conuerti nullus qui est vel erit senex erit: puer ergo nullus qui est vel erit: puer erit senex quia debet seruari eadem ampliatio, & sic vtraque est forma.

Tertio sic argumentor, particularis negatiua continetur

sub vniuersali negatiua, ergo si conuertitur vniuersalis negatiua, conuertitur etiam particularis negatiua Respondetur distinguendo maiorem, particularis negatiua continetur sub vniuersali, distinguo, tanquam inferius nego, sed tanquam sub alteriata distincta, & ideo non sequitur conuerti etiam si vniuersalis negatiua conuertatur. Nec obstat, quod inferatur ex illa, quia hoc non sufficit, vt si vna conuertatur, etiam alia.

Quarto argumentor, vniuersalis negatiua conuertitur per accidens, quia valet nullus homo est lapis: ergo aliquis homo non est lapis, &c. ergo si conuertitur per accidens conuertitur per negatiuam particularem, respondetur negando, quod conuertatur per particularem negatiuam, quia potius negatiua particularis in vniuersalem negatiuam, ex eo quod colligitur ex illo, conuertitur seu reducitur.

Obijcies quare Arist. prius egit de conuersione propositionis vniuersalis negatiue quam de alijs, respondetur, quia perfectiori modo conuertitur quam alia. Secundo quia per conuersionem illius probamus conuersionem aliarum, quia ad dandum duo contraria simul esse vera in conuersione vniuersalis affirmatiue, necessarium est, conuersione vniuersalis negatiue vtamur. Similiter ad danda duo contradictoria simul vera neganti conuer-

sionem particularis affirmatiue vtendum est eadem conuersione vniuersalis negatiue, sine qua id minime fieri potest.

Argumentor etiam. Hac est bona conuersione omnis homo est risibilis: ergo omne risibile est homo: ergo iam vniuersalis affirmatiua conuertitur simpliciter, ac per consequens est falsa regula Arist. respondetur esse bonam conuersionem ratione materie, non tamen ratione forme, quia in simili forma datur antecedens verum, & consequens falsum vt cum dicimus. Omnis homo est animal: ergo omne animal est homo, & etiam particularis negatiua aliquando conuertitur, tamen ratione materie, vt si dicamus aliquis homo non est lapis: ergo aliquis lapis non est homo, tamen in simili forma datur antecedens verum & consequens falsum, vt aliquod animal non est homo: ergo aliquis homo non est animal.

Vltimo argumentor, particularis propositio non conuertitur simpliciter: ergo falso docuit Arist. antecedens probatur: aliquis homo est in domo: ergo aliqua domus est in homine, ecce prima est vera & secunda falsa. Similiter aliquis homo est mortuus: ergo aliquod mortuum est homo. Similiter prima est vera & secunda falsa, respondetur primam sic esse conuertendam: ergo aliquod existens in domo est homo. Secunda ergo aliquod

mortuū est vel fuit homo, quia prima etiā facit hūc sensum, aliquis homo est mortuus, id est, aliquis homo est vel fuit mortuū.

Si roges vltimo quare si conuertatur vniuersalis affirmatiua simpliciter detur antecedēs verum, & consequens falsum. Res

pondeo id esse, quia prædicatū supponit confusse in conuersa, & in conuertente supponeret distributiue vt si dicamus. Omnis homo est animal: ergo omne animal est homo, ecce animal in prima est confusum & in secunda est distributum.

CAPUT TERTIUM.

DE CONVERSIONE propositionum de modo.

Intentum Arist. in hoc capite est agere de conuersione propositionum modalium, caput hoc in duas distribuitur partes, in prima parte explicat Arist. qualiter conuertantur propositiones de necessesse, in secunda vero parte explicat acceptiones contingentis, & quomodo contingentis conuertatur.

Ad primam partem accedēdo, inquit Arist. eodem modo conuertuntur propositiones de necessesse, quo explicuimus in precedenti cap. conuerti propositiones de in esse, propositiones vero de contingentis non sic. Pro quo aduertendum est nobis, inquit Aristoteles, quod contingens sumitur tripliciter, primo modo pro eo quod est ne-

cessarium, quæ ratione dicere solemus, contingens est hominē esse animal. Secundo, pro eo quod est, ita vt, potuit non esse, quæ ratione dicere solemus, contingens est hominem esse album, tertio pro eo quod possit esse, & non esse, quæ ratione dicere solemus contingens est, cras hinc die legere lectionem, quia possibile est legere, & non legere: adhuc contingens, hoc tertio modo sumitur tripliciter, primo modo pro eo quod fere semper ita accidit, posset tamen aliquando non accidere, vt pluuere in hyemem & hoc dicitur, contingens, vt in plurimum. Secundo modo pro eo quod fere nunquam accidit, posset tamen aliquando accidere, vt hominem

nasci monstruosum, & hoc dicitur contingens raro. Tertio modo pro eo quod æqualiter possit esse & non esse, vt legere, & hoc dicitur contingens ad vtrūlibet, seu contingens plenum, seu contingens, tertio modo.

Inquit ergo Aristoteles, quod si contingens sumatur ab hoc tertio, eius propositiones conuertuntur, sicut propositiones de necessitate: si vero sumatur hoc tertio modo, non similiter quia propositio vniuersalis affirmatiua, & particularis conuertuntur in aliam particularem, vniuersalis negatiua non conuertitur, intellige simpliciter, quia affirmatiua habet figuram, id est, quia sub se continet vniuersalem affirmatiuam, quæ non conuertitur simpliciter, particularis vero negatiua conuertitur, & hæc de litera.

Circa hoc caput est vnica disputatio de conuersione.

CONVERSIO Quantum ad nos attinet triplex est, vna terminorum, qui dicuntur ad conuertentiam, quia vnus infert alterum, & infertur ex illo, vt homo & risibile, alia syllogismorum, quæ à nobis dicta est reductio per impossibile. Tertia propositionum, & hæc est duplex, vna quando loco

vnus propositionis sumimus aliam oppositæ qualitatis, vt homo est animal, animal non est homo & hæc potius dicitur controuersia, quam conuersio: alia vero quando sumimus alteram propositionem eiusdem qualitatis, vt homo est animal, animal est homo, quæ dicitur reciprocatio propositionum, & de hac in præfati disputamus, alijs omisis.

Questio prima, Est quid sit conuersio propositionum, an sit species argumentationis.

PROCURIUS intelligentia primo notandum est, quod conuersio sic diffinitur à Villalpando capite secundo huius libri. *Conuersio, est conuenientia duarum propositionum, habentium eadem extrema, mutato ordine inuariata qualitate, & veritate.* In qua definitione loco generis ponitur conuenientia, prout se extendit ad conuenientiam generis, & affirmationis & negationis, & ad alias conuenientias, cætere particulæ ponuntur loco differentie dicitur, *Duarum propositionum*, ad excludendam conuersionem terminorum, dicitur, *Habentium eadem extrema*, quia conuersa, & conuertens debet habere eosdē terminos. Vnde ista non est conuersio, homo est animal ergo animal est sensibile: dicitur

mutato

mutato ordine, quia quod est subiectum in vna, debet esse prædicatum in altera, & è conuerso, dicitur *in variata qualitate*, quia cõuersa, & conuertens, aut vera; debet esse affirmatiua, aut vera; que negatiua, vnde ista non est conuersio: homo est animal: ergo animal nõ est homo, sed potius oppositio: dicitur tamen, *in variata veritate*, quia si conuersa est vera, conuertens necessario debet esse vera, quamuis nõ è contra, quia posset esse conuersa falsa conuertente existente vera, vt homo est albus: ergo aliquod album est homo: & ratio est, quia sub conuersa falsa, posset contineri conuertens vera, sicut in antecedenti falso, posset contineri consequens verum, quamuis non è conuerso.

Secundo notandum est, quod præter conditiones in definitione assignatas, vt ista cõuersio recte fiat, hæc omnes conditiones requiruntur, quarum prima est quod nullus terminus distribuatur, quin sit distributiuus in cõuersa. Vnde hæc est mala conuersio: aliquod animal non est homo: ergo aliquis homo nõ est animal. Secunda conditio est, quod seruetur eadem appellatio, propter quod, hæc est mala conuersio: homo est nomen: ergo nomen est homo: quia mutatur appellatio huius vocis homo. Tertia conditio est, quod seruetur eadem ampliatio, & restrictio terminorum, vnde hæc

est conuersio: aliquis puer erit senex: ergo aliquis senex erit puer, quia terminus puer in vtraque propositione, debet ampliari, ad puerum, qui nunc est, & qui futurus est senex, sed potius cõuertitur in hæc: ergo aliquis, qui erit senex, nunc est puer, non tamen requiritur, quod semper seruetur eadẽ quantitas, quia in propositione conuertenti, posset esse æqualis, aut minor quantitas, non tamen posset esse maior: ratio autem horum omnium conditiõnum est, quia propositio conuertens, debet esse talis, vt contineatur sub conuersa, eoque necessario requiruntur istæ omnes conditiones, vt inspicienti peculiare patebit.

Præterea notandum est, quod conuersio est triplex, simplex, per accidens, & contrapositionem. Conuersio simplex est, in qua debet conseruari eadẽ quantitas, in vtraque propositione, in conuersione per accidens debet mutari quantitas, ac tandem in conuersione per contrapositionem, tamen termini finiti debeat mutari in infinitos, et hæc vltima non est vere conuersio, quia cum termini finiti, & infiniti, sint inter se diuersi, non participant eisdem extremis, quod necessario requiritur ad conuersionem. Primo quia ista conuersio, non est utilis ad reductionem syllogismorum. Secundo quia ad nullas scientias pertinet, & propter hoc Aristoteles

teles eius non meminit.

His dictis tota difficultas est, an conuersio sit argumentatio ex antecedenti, & consequenti cōposita, an vero aliquid aliud, & respondetur hac conclusione, conuersio formaliter, non est argumentatio: hanc conclusionem tenet Albertus, tract. 1. cap. 8. & probatur ex Aristotele, qui in fine huius lib. enumerans omnes argumentationis species, conuersionis non meminit.

Secundo, quia Alexander, Philoponus, & Auerroes, & alij authores diffinientes conuersionem in eius diffinitione, non ponunt argumentationem, quæ maxime poni deberet: sentiunt ergo conuersionem, non esse argumentationem. Et ratione probatur primo, quia si conuersio esset argumentatio, sequeretur reductionem, non posse fieri per conuersionem, cum sit præcipuum munus illius: probatur sequela, quia reductio fit contra negantes, vim, & efficaciam syllogismi imperfecti: ergo debet probari per aliquod notius, & efficacius ipso syllogismo: sed inter species argumentationis syllogismus est perfectissimus, & notissimus: ergo non debet probari per argumentationem, sed talis reductio probatur per conuersionem: ergo conuersio non est argumentatio. Secundo probatur à priori, quia ad discursum requiritur quædã

cognitio, quæ ego cognosco prædicatū in esse subiecto: propter aliquod tertium: ergo ad omnem discursum requiruntur tres tantum, sed in conuersione sunt tantum duo, ut patet, cum dico, aliquis homo est animal, aliquod animal est homo: ergo conuersio non est discursus, ac per consequens, neque argumentatio: unde tantum est quoddam præcipuum syllogisticum, sicut, dici de omni, & dici de nullo.

Posset aliquis primo sic obijcere. Conuersio est necessaria illatio conuertentis, ex conuersa; sed nihil aliud requiritur ad argumentationem: ergo conuersio est argumentatio. Ad hanc obiectionem respondetur negando maiorem, quia ad illationem duo requiruntur. Primum quod id, quod inferitur sit diuersum ab eo, ex quo inferitur. Secundū quod inferatur per aliquod, tertium sumptū in antecedenti, & concessum, hæc autē omnia deficiunt conuersioni, quia in ea conuertens deducitur, ex conuersa propter identitatem, vel omnimodam, qualis reperitur in conuersione simplici, vel aliqualem, qualis reperitur in conuersione per accidens.

Secundo posset aliquis efficaciter sic obijcere. Sequitur ex dictis, quod discursus non sit argumentatio, sequela sic probō, in discursu consequens non deducitur ex antecedenti, propter aliquod tertium: ergo antecedens: probō.

probo, quia cū dico, omnis homo est animal: ergo hic homo est animal, & hic homo est animal, &c: tantum sunt duo termini, videlicet, homo & animal: ergo. Ad hanc objectionem respondetur negando sequelam, quia in discursu, reuera consequens deducitur ex antecedenti, propter aliquod medium positum in antecedenti, ex eo enim colligo, quod hic homo sit animal, quia hic homo est homo, & omnis homo est animal, atque ad eam illa particula homo: habet vicem duplicis termini, quia in antecedenti sumitur vniuersaliter, in consequenti vero singulariter, qua ratione consequens est diuersum ab antecedenti, quia sub illo continetur.

Tertio posset aliquis sic obui- cere Aristot. probat conuersionem propositionum, sicut in illo gismum deducendo ad in conueniens negantes illam: ergo sentit conuersionem esse argumentationem. Respondetur negando consequentiam, quia etiã prima principia, hac ratione probari possunt. Neque obstat, quod conuersio proponi soleat, in forma argumentationis, vt patet cū dico, homo est animal: ergo animal est homo, antecedens est, verum: ergo & consequens, quia hoc tantū sit, vt conuersio clarius fiat, & breuius & expeditius procedat: neq; in Arist. hoc 2. capite inuenies conuersionem per modū argumentationis propositā.

Quæstio. II. Est, qualiter conuertantur propositiones carentes modo quæ dicuntur de inesse.

Circa hanc difficultatem assero primo, quod propositio vniuersalis negatiua, conuertitur simpliciter, quod docet Aristot. in hoc 2. cap. & probat hac ratione: quia si hæc est mala conuersio: nullus homo est lapis: ergo nullus lapis est homo: conuersa est vera, & conuertens falsa, videlicet, nullus lapis est homo: sed si hæc est falsa: ergo eius contradictorium debet esse verū, videlicet, aliquis lapis est homo: ergo aliquis est in rerum natura, quod sit lapis, & quod sit homo: hoc sit b. b. est homo, & est lapis: ergo homo est lapis: consequentia est legitima, antecedens est verum: ergo & consequens: sed hoc consequens est verum: homo est lapis, & est contradictoriū conuersæ admixtæ, vt veræ, videlicet, nullus homo est lapis: ergo dantur duo contradictoria simul vera: vnde huius probationis vis, nõ consistit in conuersione propositionis particularis affirmatiuæ, vt aliqui volunt, sed in syllogismo expositorio, cuius vis, & efficacia nulla ratione negari potest.

Contra rationem Aristotelis posset aliquis primo, sic obui- cere, ex eo quod conuersio sit mala, non sequitur, quod conuersa sit vera, & conuertens falsa, quia

quia posset multis aliis vitijs vitari: ergo ratio Aristot. est nulla. Ad hoc respondetur concessio antecedenti, negando consequentiam, quia licet verum sit, hoc non esse semper necessarium, tamen defectus conversionis ad hoc tendit, quod ex vi formæ non repugnet dari conuersam veram, & conuertentem falsam: unde si posseta i, poterit etiam fieri in qualibet materia, quia conuersio non tantum respicit ad materiam, quam ad formam.

Posset aliquis secundo obijcere, Aristot. probat hanc conuersionem per syllogismum ex posteriorum; sed non explicauerat vim, & efficaciam syllogismi; ergo probat notum per ignotius: ad hoc respondetur, quod ratio Aristot. non tam innititur dispositioni syllogismi, sed experientia, & efficaciam illius, quæ nulla ratione negari posset.

Contra conclusionem allatam, posset aliquis sic obijcere. Si propositio vniuersalis negatiua conuertitur simpliciter, sequitur, quod particularis negatiua similiter conuertatur: sequelam sic proba: quia quid competit superiori, debet etiam competere inferiori: sed vniuersali negatiuæ competit conuersio simplex: ergo etiam debet competere particulari negatiuæ, quæ sub illa continetur. Ad hanc obiectionem respondetur negando sequelam, non enim, quod competit superiori, competit etiam inferiori,

sed quod essentialiter illi competit, competit etiam inferiori, non autem, quod competit propter aliquam rationem, vel quod competit accidentaliter, & quia conuersio simplex competit propositioni vniuersali negatiuæ, quatenus vniuersalis est, & hæc vniuersalitas, non reperitur in particulari, ideo illi non competit conuersio simplex.

Secundo posset aliquis sic obijcere: propositio vniuersalis negatiua, quæ pollet omnibus particularibus negatiuis: sed conuersio vnica æquipotentis, conuenit etiam alteri: ergo sicut conuersio simplex, conuenit vniuersali negatiuæ, debet etiam competere particularibus. Respondetur, quod propositio vniuersalis negatiua, nõ quæ pollet particularibus, sed omnibus singularibus sumptis simul, & ita illis simul sumptis competere poterit conuersio simplex, sicut competit vniuersali negatiuæ.

Posset aliquis tertio sic obijcere: hæc est bona consequentia: nullus homo est lapis: ergo aliquis homo non est lapis, & hæc nullus homo est lapis, infert hæc nullus lapis est homo, quæ infert hanc, aliquis lapis nõ est homo: ergo de primo ad vltimum; hæc est bona consequentia, aliquis homo non est lapis: ergo aliquis lapis non est homo, & per consequens propositio particularis, negatiua conuertitur simpliciter. Ad hoc respondetur negando

gando hanc ultimam consequentiam, quia ut sit de primo ad ultimum non debemus assumere tot propositionum conuersiones, sed ex conuersione particularis negatiue deducere alias conuersiones, quo usque ad aliam particularem deueniamus, hoc tamen nulla ratione fieri potest aut si possit, cogita.

Possit aliquis quarto sic obii- cere: hæc est propositio uniuersalis negatiua, & vera: nullus homo est omne animal, & tamen si conuertatur simpliciter, conuertitur in hanc, nullum animal est omnis homo, quæ est falsa: ergo nulla ratione conuertitur simpliciter.

Respondetur, quod hæc est propositio mixta, quia habet subiectum uniuersale, & prædicatum particulare, atque aded non debet conuerti simpliciter in aliam particularem, sed potius in aliam in qua seruetur eadem suppositio terminorum, uidelicet, aliquod animal non est homo, aut in aliam, in qua prædicatum sit cum eodem signo, & illi addito signo subiecti, ut si dicamus, nullum omne animal est homo, hæc regula est obseruanda in propositionibus mixtis, quia non solum debemus attendere ad signum subiecti, sed etiã ad signum prædicati, plures obiectiões, circa hoc dici poterãt, omittuntur tamen, quia nullam habent difficultatem, si ad conditiones, ad conuersionem requi-

fitas in præcedenti difficultate, explicatas attendamus.

Assero secundo circa hanc difficultatem, quod propositio particularis affirmatiua conuertitur simpliciter: hanc conuersionem probat Aristot. hac ratione. Quia si hæc est mala conuersio: aliquis homo est albus: ergo aliquod album est homo: ergo conuersa est vera, & conuertens falsa: hæc est falsa aliquid album est homo: ergo eius contradictorium debet esse verum, uidelicet, nullum album est homo: hæc conuertatur: nullus homo est albus, conuersa est vera: ergo conuertens, sed hæc conuertens est vera, nullus homo est albus, & est contradictorium illius admixtæ, ut veræ, uidelicet, aliquis homo est albus: ergo dantur duæ contradictoria simul vera.

Contra hanc conclusionem possit aliquis sic obii- cere: hæc est propositio particularis, & vera: aliquis populus est amicus rerum nouarum, & tamen si conuertatur, conuertitur in hæc, aliquis amicus rerum nouarum est populus, quæ est falsa, quia vnus homo non facit populum; sed plures: ergo non conuertitur. Respondetur, quod cum in conuersione debeat remanere idem sensus in utraque propositione, sæpe multa debent mutari in conuertente, quæ non fuerant mutata in conuersa, & ideo, aliquando mutatur numerus alicuius termini, & ita illa propositio conuer-

conuertitur in hanc, aliqui amici rerum nouarū sunt populus.

Aliquando ponitur aliquid explicitè in conuertenti, quod nõ erat positum in conuersa, vt patet cum dico: homo est pictus, quæ conuertitur in hanc, pictū est id, quod est homo, & tãdem tot debent mutari, quæ requiruntur ad eundē sensum seruandum, dummodo non aduersetur conditionibus bonæ conuersionis.

Secundo posset aliquis sic obijcere, hæc est propositio particularis affirmatiua, & vera, vt ex eõmuni modo dicendi patet: aliquis homo est mortuus, & tamē quamuis seruentur conditiones allatæ, si conuertatur debet conuerti in istam, aliquod mortuum est homo: quæ propositio est falsa: ergo particularis affirmatiua non debet conuerti simpliciter. Respondetur, quod vt illa propositio conuersa sit vera, videlicet aliquis homo est mortuus: homo debet sumi amplè, pro vt se extendit ad hominē, qui est, vel fuit, ita vt efficiat hunc sensum: homo qui est, vel fuit mortuus: & cū eadē ampliatione debet sumi incouertente, ita vt redat hūc sensū, aliquod mortuū est, vel fuit homo, & hac ratione couersa, & couertēs erūt veræ.

Affero tertio, quod vniuersalis affirmatiua nõ couertitur simpliciter, sed per accidens ratio primæ partis est, quia si couertetur simpliciter, arguētaremur

ab in distributo ad distributū, vt patet, cū dico: omnis homo est animal: ergo omne animal est homo: hoc tamē intelligendum est, dūmodo sit vnū signū ex parte subiecti: nã si addatur alterum signum vniuersale ex parte prædicati, bene poterit couerti simpliciter, quia nõ sequitur, istud incoueniens, vt si dicamus: omnis homo est omne animal: ergo omne animal est omnis homo, aut si dicamus omne animal est homo: secundam partē probat Aristot. deducendo ad inconueniens, sicut fecit in conuersione particularit affirmatiuæ.

Quarta & vltima assertio est, quod propositio particularis negatiua nõ conuertitur simpliciter, neq; per accidens, hac enim ratione arguētaremur ab in distributo ad distributū, vt si dicamus, aliquis homo nõ est lapis: ergo aliqui lapis non est homo; sed tamen conuertitur per contrapositionem, quæ conuersio non est vera, nec propria, nec ad nostrum intellectum utilis.

Disput. II. De conuersione propositionū modalium.

Cum duplex sit propositionū genus, modarum scilicet, & rbsolutarum, harum conuersione explicata, necessarium est ad alias deuenire, de quibus prima difficultas est, quid sit propositio modalis, & quotuplex.

Pro cuius intelligētia aduertendū est, quod propositio modalis vt ex sūmulis patet, est quæ afficitur aliquo modo proprie dicto, iste autem modus est vox significatiua, determinās totam cōnexionē, propositionis ratione materię, dixi, determinans totam connexionē, ad excludendas aliquas particulas, quæ solū determinat aliquā partem, vt casus oblicus, qui solū determinat rectum, cui adiūgitur, & ad uerbia, vt velociter, tarde, quæ tantū determinat uerbum, cui adiunguntur: dixi ratione materię, quia sunt alię particule, quæ determinat propositionē ratione formę, vt uerū & falsum qui proprie modinō sunt, isti uero modi, determinat habitudinē, & connexionem subiecti ad prædicatum, & prædicati ad subiectum, quod ad propositionis materiam spectat.

Secūdo notādū est, quod quæ admodū materia propositionū, est triplex, necessarij, cōtingēs, & remota, ita etiā modus necessē, qui deseruit ad materiā necessariā, cōtingens ad cōtingentē, & impossibile ad remotā, quib⁹ additur, possibile, quia est quāsi aliquid superius, & abstrahens à cōtingēti, & necessē nam quod est contingens possibile dicitur & similiter id quod est necesse. Tertio notādū est, quod licet materia propositionū sit triplex omnes tamē propositiones modales ad duplicē materiā referū

tur, uidelicet ad materiā necessariā, & ad materiā remotā, quia licet absolute cōtingēs sit, v.g. Petrū currere, aut non currere, supposito tamē, quod sit cōtingens, tā necessariū est, quod cōtingenter eueniar, quā quod homo sit animal. Ratio huius est: quia quemadmodū est necessariū, quod id quod est necessariū nō possit aliter euenire: ita similiter, id quod est contingens necesseriū est, q̄ contingenter eueniat, atq; aded̄ propositio modalis nō tantū dicit accidere, aut nō accidere, quantū cōtingēs est accidere, aut non accidere.

Vnde propositiones modales si sunt ueræ, sunt in materia necessaria, si uero falsæ in materia remota: cuius rei ratio est; quia si sit uera inter modū, & dictū, est necessaria connexio, & ita est in materia necessaria, si autē falsa inter modum, & dictum est repugnantia, & ideo est in materia remota.

Præterea notādū est, quod propositiones modales, possunt esse duplicē sensum, aut cōpositum, aut diuisum: tunc propositio modalis esse cōpositum cōpositum, quando prædicatū appetit supra significatū formale subiecta, vt si dicamus, possibile est albū esse nigrū: hæc propositio in sensu cōposito, uedit hunc sensum, possibile est, quod id quod est album perseverans in albedine, possit suscipere nigredinem: qua ratione falsa est; tunc

tunc vero efficit, sensum diuisum, quando prædicatum appellat supra significatum materiale subiecti, ita vt illa propositio efficiat hunc sensum, Possibile est, quod subiectum habens albedinem, possit suscipere nigredinem, & in hoc sensu vera est.

Ex hoc duplici sensu propositionis modalis, nascitur illa diuisio, in cõpositam, & diuisam: modalis diuisa, dicitur illa, in qua modus sumitur aduerbialiter: composita vero, in qua sumitur nominaliter: sed licet ex his vna dicatur diuisa, & altera composita, eadem, vtrunque sensum retinere possit, de vtriusque ergo conuersione, aliquid dicamus.

Tandem notandum est, quod propositiones modales possunt significare duplicem connexionem, inter suos terminos, aut secundum existentiam, aut secundum essentiam: illæ significant secundum existentiam, in quibus denotatur vnum extremum, non posse existere sine alio, aut posse existere: illæ verò secundum essentiam, in quibus denotatur vnum extremum esse de essentia alterius, aut non esse: illæ autem omnes sunt in duplici differetia: quædam sunt, in quibus est mutua contingentia, seu necessitas inter vtrunq; extremum, vt si dicamus necesse est hominem esse risibilem, aut contingens est album esse dulce, & in his conuertendis, nulla est diffi-

cultas: alia vero in quibus est mutua contingentia, aut necessitas tantum ex parte vnus extremi, vt si dicamus, necesse est Grammaticum esse hominem, in qua propositione necessitas est ex parte Grammatici: quia non potest esse Grammaticum, quin sit homo; non tamẽ ex parte hominis: quia bene potest esse homo sine hoc, quod sit Grammaticum, & in his conuertendis est maior difficultas, ne argumentemur à necessitate, vel à contingentia vnus extremi ad necessitatem, vel contingentiam alterius.

Facilis tamen fiet, si seruetur idem sensus in vtraque propositione, aut si necessitas, vel contingentia, semper sit ex parte vnus extremi, vt cõtingens est Grammaticum esse hominem, conuertitur in hanc, cõtingens est hominem esse, id quod existit Grammaticum.

Quest. I. Quot quidem modis conuertantur propositiones modales.

VLtimo notandum est, quod propositiones modales tripliciter possunt cõverti: primo in oppositam qualitatem, & est quando loco vnus propositionis affirmatiuæ sumimus aliam negatiuam, aut est conuersio, quæ habeat eandem connexionem cum illa, & eandem consonantiam

nantiam, & hic est quidam modus conuersionis, qui specialiter cōuenit propositionibus de contingenti, vt cum dicimus cōtingens est aliquem hominē currere: ergo contingens est aliquē hominē non currere, aut ali- quod currens non esse hominē.

Secundo ex parte modi, quādo modus vniuersalis conuertitur in particularem, vt necesse est aliquem hominem esse animal: ergo possibile est aliquod animal esse hominem, & hac ratione conuertitur necesse in possibile: & impossibile vertitur in possibile non: sed hic modus conuersionis est parum in vsu, & ideo Aristot. eius nō meminit.

Tertio ex parte dicti, & est quando modo in uariato mutatur dictum, vt quando dicimus: necesse est hominem, esse animal: ergo necesse est animal esse hominem, & hic modus conuersionis est, de quo præcipue disputamus, qui modus habet aliquid speciale, quod non reperitur in aliis, & est quod modus inconuersa, & in conuertenti semper est prædicatum, & nunquam mutatur in subiectum: ratio huius est: quia modus est adiacens rei determinatio: id autem quod adiacet, semper est prædicatum, quia subie-

ctum est quod sub-
stantat.

Quæstio. 11. Est, quomodo conuertantur propositiones de necesse, & de impossibili.

ASSERO primo in hac difficultate, quod propositiones de necesse conuertuntur sicut propositiones de inesse, siue cōpositæ sint, siue diuisæ: ita docet Arist. in hoc cap. & probatur in vna cōuersione, quia eodem modo probatur in aliis: negat aliquis, hanc conuersionem, necesse est nullum lapidem esse hominem: ergo necesse est nullum hominem esse lapidem: ergo in ea datur conuersa vera, & conuertens falsa: hæc conuertens est falsa: necesse est nullum hominē esse lapidem: ergo eius contradictorium debet esse verum, verbi gratia, possibile, vel contingens est aliquem hominem esse lapidem: ponatur inesse, quia possibile posito inesse, nullum sequitur inconueniens: aliquis homo est lapis; hæc, conuertatur: aliquis lapis est homo: ab esse, ad posse bene valet consequentia, sic, possibile est aliquem lapidem, esse hominem: hæc est vera, quia fuit ducta, per multas bonas consequentias, ex alia admissa, vt vera, & est contradictoria alterius conuersæ admissæ etiam, vt vera, v. g. necesse est nullum lapidem esse hominem: ergo datur duæ contradictoriæ simul veræ.

F Veræ

Vnde huius conuersionis vis & efficacia, non innitur conuersioni propositionis de possibili, aut contingenti, quæ nondum est demonstrata, sed solum propositioni de inesse, nec obstat, quod Aristot. illam immediate, in hoc probet per conuersionem propositionis de possibile: quia ibi Aristot. non procedit modo probato, sed supponens, vt certam, istam conuersionem propositionis de necesse.

Posset aliquis, contra hanc rationem inquirere. Quor sum hic Aristot. assignet propositiones de contingenti, vt oppositas propositionibus de necesse, siquidem hanc oppositionem, nondum explicauerat: & respondetur rationem esse: quit Arist. in lib. t. de interpretatione explicauerat hanc conuersionem, & isti libri supponunt illos.

Et si queras cur nos arguemur, possibile est aliquem hominem esse lapidē: ergo aliquis homo est lapis, siquidem à potentia ad actum, non valet consequentia. Respondetur hanc non esse argumentationem, sed quoddam principium necessario admittendum ad formā syllogismi, quia possibile posito in esse, nullum sequitur inconueniens.

Sed dices tertio, quod intelligitur hoc, dum modo non repugnet, posito, quod sit in hac probatione: quia semel admissus hanc propositionē esse ve-

ram; necesse est nullum lapidē esse hominem, quæ repugnat huic: aliquis lapis est homo. Respondetur, quod vno inconuenienti dato plura sequuntur, & quia admissa illa propositione, vt vera necesse est nullum lapidē esse hominem admittimus hanc, possibile est aliquem lapidē esse hominem, debemus necessario admittere hanc, aliquis lapis est homo: quia frustra est potentia, quæ nō reducitur ad actum: vnde quia hæc est vera propositio, possibile est aliquem lapidē esse hominem: ergo aliquando lapis erit homo. Sit igitur statim, aliquis lapis est homo, quia vt supradiximus possibile posito in esse, nullum sequitur inconueniens.

Plures alæ objectiones, contra hanc conuersionem fieri poterant, vt quod istæ sint malæ conuersiones, necesse est, Grammaticum esse hominem: ergo necesse est hominem esse Grammaticum; necesse est nullum senem fore puerum: ergo necesse est nullum puerum fore senem, necesse est albū esse corpus: ergo necesse est corpus esse album: istæ tamen obiectio- nis facillime diluentur, si ad conditiones in præcedenti difficultate, explicatas attendamus. Verbi gratia, quod seruetur idem sensus, in vtraque propositione, & necessitas, vel contingentia, semper sit, ex parte eiusdem extremi, & ita

illæ propositiones conuertentur hac ratione: necesse esse Grammaticum esse hominem: ergo necesse est hominē esse id quod est Grammaticum, necesse est nullum senem fore puerum: ergo necesse est nullum puerum fore, qui est senex: necesse est album esse corpus: ergo necesse est corpus esse subiectum, quod est album.

Quæst. III. De conuersione propositionum, de impossibili.

ES T ergo notandum, circa conuersionem modi impossibilis, quodcunque impossibile sit, quidam modus negatiuus, & contineat in se, quandam negationem, ratione cuius est idem quod non possibile, eius propositiones non conuertantur absolute: sicut propositiones de necesse, sed per æquipotentiam ad illas. Ratio huius est: quia cum, *necesse*, sit quidam modus positiuus, & omnium perfectissimus: ita debet esse norma, & mensura reliquorum modorum in perfectorum, & præcipue modi impossibilis, vnde propositiones de impossibile æquipollent, suis contradictoriis dedito in necesse. Ratio est, quia negatio anteposita, facit æquipollere suo contradictorio, & cum impossibile contineat in se quandam negationem, & vnum dictum æquipol-

leat alteri, sufficit antepone-
re impossibile, & eodem modo æquipollēt propositionibus de possibili, & de contingenti, dū modo contingens sumatur late, quia si sumatur strictè, continet in se quandam negationem, & ideo difficilius est assignare æquipollentes.

His ergo constitutis primā regula sit: propositio vniuersalis negatiua, de impossibili cōuertitur simpliciter: quia æquipollēt particulari affirmatiua de necesse: quæ simpliciter conuertitur, & ita eius conuersio probatur per modum possibile, sicut in propositionibus de necesse.

Secunda regula sit particularis affirmatiua, de impossibili cōuertitur simpliciter, quia æquipollēt vniuersali negatiuæ in necesse, quæ simpliciter conuertitur.

Tertia regula, sit propositio particularis negatiua, de impossibile conuertitur per accidens, quia æquipollēt vniuersali affirmatiuæ, de necesse, quæ sic conuertitur: vnde ista propositio, quæ vera est. Impossibile est aliquem hominem non esse animal, conuertitur in hanc, impossibile est, nullum animal esse hominem. Neque obstat, quod in hac conuersione videamur argumentari, à non distributo ad distributū: quia cum istæ conuersiones, nō sint per se regulandæ, sed per

propositiones de necessesse, ideo sufficit, quod in conuersione vniuersalis affirmatiuæ, de necessesse nõ sic argumetur: quia potius in illa argumentamur à distributo ad non distributum, & hoc sufficit: vt ista sit bona conuersio.

Quarta & vltima regula, sit propositio vniuersalis affirmatiua, de impossibili non conuertitur: quia æquipollet particulari negatiuæ in necessesse, quæ non conuertitur, vnde ista propositio, quæ est vera impossibile est omne animal esse hominem nõ conuertitur.

Sed vt facilius intelligatur, omnes istæ regulæ, hac vnica comprehenduntur. Propositiones de impossibili eodem modo conuertuntur, sicut illæ propositiones de necessesse, cum quibus existunt in eodem titulo; ex his quos in modalibus explicuimus.

Præterea notandum est, quod illæ regulæ supra assignatæ solum procedunt in propositionibus modalibus compositis, non autem indiuisis: quia propositiones modales diuisæ de impossibile conuertuntur, sicut suæ contrariæ in necessesse, quia illis sunt æquipollentes: ratio huius est: quia negatio postposita facit æquipollere suæ contrariæ, in his autem modalibus, negatio semper postponitur.

Quæst. 1111. Est quomodo conuertantur propositiones de contingenti.

PRO cuius difficultatis intelligentia primo notandum est, quod contingens sumitur tripliciter: primo modo, pro eo quod est necessarium, quæ ratione dicere solemus, contingens est hominem esse animal. Secundo pro eo quod est, ita vt potuit non esse, vt cum dicimus, contingens est hominem esse album, quia posset non esse albus. Tertia pro eo quod posset esse, & non esse, quæ ratione dicimus contingens est, legere lectionem: ex his ergo acceptationibus, sola tertia est propria, & ita de propositionibus, hoc tertio modo disputamus: quia propositiones contingentis primo modo conuertuntur, sicut propositiones de necessesse: secundo modo sicut propositiones de inesse.

Secundo notandū est, quod inter, necessesse, & impossibile, contingens, hoc tertio modo est, quoddam medium, & ita aliquid participat de vtroque, & aliquid excludit: participat in hoc, quod necessesse dicit ipsam esse, & impossibile, non esse: contingens vero dicit, quod posset esse, & non esse: excludit autem in hoc, quod impossibile, ita dicit non esse, vt dicat repugnantiam ad essendū, & necesse ita

ita dicit esse, vt simul dicat repugnantiam ad non essendum, & cōtingens excludit repugnantiam, & necessitatē, quia id quod est cōtingens, potest esse & nō esse.

Ex hoc discrimine nascitur aliud, quod versatur inter impossibile & necesse ex vna parte, & ex altera contingens, videlicet, quod si in necesse dictum affirmatiuum sit verum, negatiuum debet esse impossibile, quia istud dictum est verū: necesse est hominem esse animal, negatiuum erit impossibile, v.g. necesse est hominem non esse animal, & sic in impossibili, at in contingenti, si dictum affirmatiuum sit verum, & contingens dictum negatiuum, debet similiter esse verum, & contingens, vt quia hæc est vera, contingens est hominem currere, hæc etiam debet esse vera contingens est hominem non currere. Et ratio est, quia cōtingens continet in se, quandam affirmationem, & negationem.

Præterea notandum est, quod cum contingens excludat duo, repugnantiam, & necessitatem, quæuis propositio de contingenti, exponitur per aliam de possibili, de duplici prædicato affirmatiuo, scilicet, & negatiuo, ita vt vtrunq; prædicatum appellet supra idem subiectum, quia cōtingenti conuenit, id quod possit esse, & possit nō esse: vnde hæc propositio de contingenti: con-

tingens est Petrum currere, exponitur per hanc, possibile est Petrum currere, & non currere, & ita illa particula, &, posset sumi dupliciter copulatiuim, & ciuiliuim copulatiuim sumitur, quando refertur ad potentiā subiecti, quia Petrus habet potentiam currendi, & non currendi: diuiliuim sumitur, quādo refertur ad actū prædicati, ita vt licet Petrus habeat potentiam currendi, & nō currendi: non tamen possit currere, & non currere simul, sed pro diuersis temporibus, & hoc explicatur per illud vulgare axioma, v. g. quod habemus potentiam ad duo posita, non tamē ad habenda simul.

Est tamen aduertendū, vt colligitur ex Arist. lib. prædicamentor. c. de oppositis, hoc esse discrimē inter opposita cōtrarie, & cōtradictorie, quod vt dux propositiones opponantur cōtrarie, necessariū est, quod vna ponat, quidquid altera tollit, aut quod vna tollat, quidquid altera ponit, vt patet in his propositionibus: omnis homo est albus: nullus homo est albus: at vero vt opponatur cōtradictorie sufficit, quod vna tollat aliquā partē quā tumuis minimā, quarū altera ponit, vel quod ponat aliquā partē quantūuis minimā ex his, quarū altera tollit, vt patet in his propositionibus: omnis homo est albus, atiquis homo nō est albus.

Ex hoc discrimine colligo, quoddā corollarium, v. g. quod

cum contingēs excludat necessitatem, & repugnantiam illi contradicunt, impossibile, & necesse, vnusquisq; seorsum, aut vterq; simul. Ratio huius est, quia impossibile includit in se quādam repugnantiam, & necesse quādam necessitatē, atq; adeo huic propositioni, contingens est Petrum currere, omnes illę contradicunt, impossibile est Petrum non currere. Ratio huius est: quia quālibet ex his propositionibus cōtinet in se aliquid, q̄ contingens excludit, & hoc sufficit.

Ne tamen in dictis deceptio contingat aduertendū est, quod si propositio de contingenti est vera, quālibet propositio ex supradictis sufficienter illi contradicit. Ratio huius est: quia cum propositio de contingenti est vera vere excludit necessitatem, & repugnantiam, quālibet autem propositio ex dictis cōtinet aliquid ex his, & hoc sufficit: at vero si propositio de contingenti est falsa, vt assignemus illi adæquatum contradictorium, debemus assumere propositionem, de necesse de duplici prædicato, vno affirmatiuo, & altero negatiuo, aut aliam de impossibili eiusdē rationis, vt si contradictorium correspondeat duplici prædicato, quod habet exponens eiusdem contingentis. vnde cōtradictorium huius propositionis, contingens est hominē esse animal, esse hoc, necesse est hominē esse animal, aut non esse, vel

impossibile est hominem esse animal, aut non esse, vnde hæc propositio de contingenti, v.g. contingens est Petrum currere exponitur, per hanc, possibile est Petrum cum re, aut non currere & similiter stat, contingens est, Petrum non currere, exponitur per hanc, possibile est Petrum non currere, aut currere: solum est hoc discriminē, quod cū propositio de contingenti est affirmatiua, in eius exponenti prius debemus ponere prædicatū affirmatiuum, è contra verò in negatiua prius debemus ponere prædicatum negatiuum, & postea affirmatiuum.

Præterea notandum est, quod cum contingens includat duos, affirmationem, scilicet, & negationem, tamen quantum atinet ad sensum, tantum valet propositio affirmatiua, quantum negatiua, solum tamen est illud discriminē, quod in diuersis exponentibus illius explicuimus.

Affero primo, quod propositio particularis affirmatiua conuertitur simpliciter, idem iudicium est de negatiua de contingenti: hanc conclusionem tenet Aristot. & cum eo Buridana, & alij expositores, primam partem conclusionis sic ostendo: quia si hæc est mala conuersio, cōtingens est aliquem hominem currere: ergo contingens est aliquod currens esse hominem: ergo cōuersa est vera, & conuertens falsa: ergo contradictoriū conuertentis,

otentis, debet esse verū. V. g. ne-
 cesse est nullum currere esse ho-
 minem, aut non esse hominem,
 si hæc est vera, & vniuersalis nega-
 tiua cōuertatur: necesse est nul-
 lum hominē currere, aut nō cur-
 rere: hæc est vera, & è contradi-
 ctoria conuersa admittitur vt ve-
 ra. V. g. contingens est aliquē
 hominē currere: ergo datur de o-
 mni contradictoria, simul vera: secū-
 ndā partē cōclusionis sic probō:
 quia in contingenti tantū valet
 propositio negatiua, quantū af-
 firmatiua: ergo eadem est ratio
 de vtraque, vnde eius cōuersio
 probatur, per propositionem
 de necesse, sicut probata fuit
 affirmatiua.

Possit aliquis primo, contra
 hoc sic obicere: propositio de
 necesse est negatiua: ergo nō cō-
 tradicit propositioni de contin-
 genti. Respondetur negādo ante-
 cedens, quia sicut cōtingens cō-
 tinet in se quandā affirmationē
 & negationē, huiusmodi neces-
 se continet sic affirmationem, &
 negationē, & idē necesse cōtra-
 dicit propositioni de cōtingēti.
 Secūdo possit aliquis sic obicere,
 in propositione contradicto-
 ria, terminus qui in vna proposi-
 tione supponit copulatiuam, cum
 eadē copulatione debet sumi in
 alia: sed in propositione de con-
 tingenti duplex prædicatū sumi-
 tur copulatiuam: ergo in altera de
 necesse debet etiā sumi copula-
 tiuam, & nō disiunctiuam, vt diximus.
 Respondetur quod illa particula

&, vt diximus quādo refert actū
 prædicati debet sumi diuisim, &
 cū in alia propositione idē prædi-
 catū remaneat, potius debet su-
 mi diuisim, & non copulatiuam.

Tertio, possit aliquis sic obicere
 opposita propositionis de
 cōtingenti debet habere dupli-
 cem propositionē, & non vnā, de
 duplici prædicato: ergo falsum
 est quod diximus: antecedens sic
 probō, quia propositio de cōtin-
 genti, cōtinet duas propositio-
 nes, vnā affirmatiuam, alterā ne-
 gatiuam: ergo etiam eius contra-
 dictoriū debet habere illas, ante-
 cedens probō: quia si propositio
 de cōtingēti non habet duplicem
 propositionē, sequeretur inde,
 quod nulla propositio de cōtin-
 gēti esset vera: sequellā sic pro-
 bo: quia propositio de cōtingē-
 ti est vera, quādo eius de inesse
 est cōtingens: sed propositio de
 inesse huius propositionis, de
 contingenti, contingens est Pe-
 trum currere est hæc. Petrus
 currit, & nō currit, quod est im-
 possibile ergo. Respondetur,
 quod illa particula &, vt refert
 potentiā subiecti in propositio-
 ne de contingenti, sita etiam
 debet referre, in propositione
 de necesse, ita vt redat hūc sen-
 sum. Petrus currit, & non currit
 pro diuersis temporibus, & hoc
 bene possit fieri.

Contra nostrā conclusionē,
 possit aliquis primo si obicere
 In conuersione propositionis
 particularis affirmatiuæ dat ali-
 quando

quando antecedens verum, & consequens falsum: ergo solutio est nulla: antecedens sic probatur quia hæc est vera propositio, ut patet, contingens est aliquid animal esse hominem, cum faciat hunc sensum, possibile est aliquid animal esse hominem, aut non esse hominem, quod verum est, & tamen si conuertatur, conuertitur in istam: ergo contingens est aliquid hominem esse animal, quæ falsa est cum faciat hunc sensum, possibile est aliquid hominem esse animal, & non esse animal, quod etiam falsum est: ergo propositio particularis affirmatiua, non conuertitur simpliciter. Respondetur, quod si in conuersa sumatur animal determinate, ut sumi debet quomodo ipsa est animal, ita & conuertens, quia animal determinatum, ita est homo, ut non possit non esse talis, aut si est brutum, ita est brutum, ut non possit esse homo, hoc autem impossibile est, quod idem sit homo, & non sit homo, cum sit diuersum, id, quod est homo, ab eo, quod est brutum, & è contra. Secundo posset aliquis sic insurgere, saltim si animal sumatur in communi, hæc propositio, contingens est animal esse hominem vera est, si animal determinetur per rationale, quod est verum, aut aliquid per irrationale, quod etiam est verum, & tamen si conuertatur, conuertitur in hæc, contingens est aliquid hominem esse animal, quæ est falsa, cum faciat hunc sensum: possibile est aliquid hominem esse animal, & non esse animal, ergo. Rursus conuersio nulla est. Respondetur, quod ut iam vidimus, si in aliqua propositione contingenti, se teneat ex parte vnius extremi, in conuertenti debet esse ex parte eiusdem, & quia contingenti, ut in nostro exemplo patet, tantum se tenet ex parte animalis, non autem ex parte hominis, debet in conuertenti ex parte eiusdem animalis se tenere, atque aded, hæc propositio, contingens est animal esse hominem conuertitur in istam: ergo contingens est hominem esse id, cui inest animal, quæ est etiam vera; cum possibile sit animal alteri in esse, quod non sit homo, & hæc solutio vera est, si verbum est sumatur secundum essentiam, quia si sumatur secundum existentiam facilius respondetur, sic enim propositio conuertens absolute est vera; nam sicut contingens est hominem existere, aut non existere, ita etiam contingens est hominem existere animal, aut non existere animal. Posset aliquis tertio sic obijcere in conuersione propositionis particularis negatiue, de contingenti argumentamur à non distributo ad distributum: ergo conuersio est nulla: antecedens sic probatur: quia cum dico contingens est aliquid hominem non esse album, homo supponit determinate, & cum postea infero, contingens est aliquid album non esse

esse hominem, homo supponit distribui, ut patet: ego arguamur à non distributo ad distributum.

Ad hoc respondetur, quod cum in contingenti sit hoc speciale priuilegium, verbi gratia, quod ex vna parte affirmatiua inferamus aliam negatiuam, aut e conuerso sic etiam habet hoc quod argumentetur à non distributo ad distributum, licet in hac conuersione absolute non argumentetur à non distributo ad distributum, sed ad distributum aliqua ratione. Verbi gratia in primo prædicatione negatiua eius exponentis, non vero in altero, ut si dicamus cōtingens est aliquid album non esse hominem, & esse hominē, quæ propositio est exponens cōuerrentis, verbi gratia, contingens est aliquid album non esse hominem.

Vltimo posset aliquis sic obijcere, saltem sequitur, quod ista conuersio non teneat ratione formæ, sed tantum ratione materiæ: quia cæteræ propositiones particulares negatiuæ si milis formæ, quales sunt propositio particularis negatiua de necessesse, & de inesse non cōuertuntur simpliciter: ergo ista cōuersio non tenet ratione formæ. Respondetur negando sequentem quia cæteræ propositiones particulares negatiuæ, non sunt eadem forma cū illa. Ratio huius est, quia illæ simpli-

citer sunt negatiuæ, & nullā cōtinet affirmationem, particularis autem negatiua de cōtingēntiatione ipsius cōtingentis cōtinet in se affirmationem, & negationem, & equipollet particulari affirmatiuæ, & ideo cōuertitur sicut illa.

Assero secundo quod propositio vniuersalis negatiua de cōtingenti non conuertitur simpliciter, sed tantum per accidens, sicut vniuersalis affirmatiua. Primam partem conclusionis docet Aristoteles in hoc capite tertio vbi asserit, quod propositio vniuersalis negatiua de cōtingenti non conuertitur, quod omnes exponunt simpliciter, ratio huius est quia propositio vniuersalis negatiua de contingenti, tantum valet, quātum affirmatiua, quia ut vidimus incōtingenti propositio affirmatiua tantum valet, quantum negatiua, & infert illā, aut è cōuerso, & ideo sicut vniuersalis affirmatiua non conuertitur simpliciter, sed per accidens, ita etiam vniuersalis negatiua.

Ratio secundæ partis est quia si conuerteretur simpliciter daretur conuersa vera, & conuertens falsa, quod sic probō. Quia hæc est vera propositio, contingens est nullum hominem intelligere, quæ exponitur per hanc possibile est nullum hominem intelligere, & non intelligere, & tamen si conuertatur conuertitur in istam: ergo contingens

est nullum intelligens esse hominem, quæ exponitur per hæc possibile est nullum intelligens esse hominem, & non esse hominem, quæ est falsa, cum secundum prædicatum vniuersalius habeat duplicem negationem, & æqui pollet vniuersali affirmatiuæ, ita vt redat hunc sensum, possibile est nullum hominem intelligere, & omnem hominem intelligere, quæ est falsa. Secunda autem pars conclusionis est falsa quia Deus est intelligens, & nihilominus nõ est homo, vt autem propositio copulatiua sit falsa, sufficit vna pars sit falsa, atque adeo daretur conuersa vera, & conuertens falsa, ac per consequens nulla esset conuersio.

Sed inquires cur potius non dicamus, quod propositio vniuersalis affirmatiua de contingenti non conuertantur simpliciter, siquidem æquipollet vniuersali negatiuæ, quæ simpliciter conuertitur.

Ad hoc respondetur, quod propositiones vniuersales negatiuæ de contingenti æquipollent affirmatiuis, & ideo debent regulari per illas, non autem deconuerso, & ita sicut diximus, quod propositio particularis negatiua de contingenti conuertitur simpliciter, quia æquipollet particulari affirmatiuæ quæ simpliciter conuertitur dicere debemus quod propositio vniuersalis negatiua nõ conuertitur sim-

pliciter, quia æquipollet vniuersali affirmatiuæ, quæ simpliciter conuertitur.

Obijcies negatiuæ cõuersione simpliciter, possunt dari duo contradictoria simul vera: ergo ista conuersio est legitima. Antecedens sic probatur: quia neget aliquis hanc conuersione, contingens est nullum hominem esse album ergo cõtingens est nullum album esse hominem: ergo cõuersa est vera, & conuertens falsa, hæc conuertens est falsa contingens est nullum album esse hominem ergo eius cõtradiçtorium debet esse verum, v.g. necesse est aliquod album esse hominem, aut non esse: hæc est vera, & particularis affirmatiua cõuertatur simpliciter: ergo necesse est aliquem hominem esse album, aut non esse album, hæc est vera & est cõtradiçtoria alterius conuersæ de cõtingenti admissæ vt veræ. v.g. cõtingens est nullum hominem esse album: ergo datur duo contradictoria simul vera.

Ad hoc respondetur, quod illa propositio de necesse cõtinet in se prædicatum negatiuum ratione cuius cõtinet quãdam propositione particulare negatiua, quæ nõ cõuertitur, ergo ideo nõ possunt dari duo contradictoria simul vera.

Sed dices saltem conuertitur ex parte prædicati affirmatiui, quod cõtinet in se aliquam propositione particulare affirmatiua, quæ simpliciter cõuertitur: ergo ex hac parte dabuntur duæ

Contradictoria simul vera. Ad hoc responderetur negando cōsequentiā, quia vt propositio diiuncta sit vera sufficit quod vna pars sit vera: sed possū ego dice re q̄ veritas p̄positionis se tenet ex parte p̄dicati negatiui ratione cuius nō conuertitur simpliciter, non tamen ex parte p̄dicati affirmatiui, & hac ratione eneruatur totum argumētū.

Sed dices tertio sequitur ex dictis, q̄ nec conuersio particularis affirmatiue nec negatiue cōtingētis negati possit, q̄ sic probō. Quia etiam propositio de necessē illi contradicens, vt vidimus est vniuersalis de duplici p̄dicato, quorum alterū est affirmatiuum, alterum negatiuum, ratione autem p̄dicati affirmatiui continet vniuersalē affirmatiuam, quæ si conuertatur, cōuertitur in particularem, & ita ex illa ratiōe deducitur propositio sub contraria cōtingētis, quas dari si mul veras inconueniens non est.

Ad hoc respōdetur cū cōtingens in se cōtineat affirmationē, & negationē habet preuilegiū modi affirmatiui, & negatiui, cū ergo ex vno modo negatiuo assignamus cōtradietoriū in alio affirmatiuo, non est necesse mutare quantitatem dicti vt v.g. hæc propositio impossibile est aliquid animal, esse hominē cōtradicit huic, necesse est aliquid animal esse hominē, licet in vtraq; dictum sit particulare,

& ita clarum est & euidētē colligi videtur quod vt propositio ni particulari de cōtingēti contradicat alia propositio de necessē non videtur in conueniēs neq; inter est, q̄ vtraque sit particularis propositio de dicto, quia vt iam vidi mus hæc propositio p̄cipue attenditur ex modo.

Dices vltimo, sequitur ex dictis, q̄ male assignetur pro cōtradietoris particularis de cōtingēti, vniuersalis de necessē: quia quando sit propositio ex vno modo negatiuo ad affirmatiuum, non solum vtrumque dictum potest habere eandem quantitatem, sed necessariam est, quod habeat illam, alias cōtradietoria erunt simul falsa, vt si dicamus impossibile est aliquid animal esse hominem, necesse est omne animal esse hominem: ergo debemus assignare particularem de necessē. Respondetur quod cōtingens cum contineat affirmationem participat aliquid de modo positiuo, & ita licet mutare quantitatem, quia quando ex vno modo positiuo ad alium assignamus cōtradietoriū, quantitas mutari debet, & ita in cōtingēti possumus mutare, vt participat de modo affirmatiuo, & non mutare quia participat de negatione.

Secundā partē conclusionis, q̄ scilicet vniuersalis negatiua de cōtingēti conuertatur per accidens.

accidens. Probo, primo quia vniuersalis affirmatiua sic conuertitur, quod assignauit Aristoteles dum dixit, quod vniuersalis negatiua non conuertitur intellege simpliciter, quia affirmatiua habet figuram, id est, quia in se continet vniuersalem affirmatiuam. Secundo probari potest deducendo ad duo contradictoria, seu contraria simul vera, sicut fuit probatum in conuersione particularis.

De possibile nõ est cur in specialiali dicamus solum oportet aduertere quod si possibile sumatur late, eius propositiones conuertuntur sicut propositiones de necessesse, & debent probari per ordinem ad illas, si vero sumatur stricte eodem modo conuertuntur sicut propositiones de contingenti, prior tamen acceptio prior est, & iuxta illum communiter accipi solet.

CAPUT QUARTUM.

DE PRIMA FIGURA syllogismi.

Intentum Aristoteli in hoc capite est agere de prima figura, caput diuidit in duas partes, in prima parte explicat Aristoteles, primam figuram & medium illius, in secunda combinationes utiles, & in vtilibus quæ in hac figura fieri possunt. Ad primam accedendo partem definit Aristoteles primam figuram sic, quando postremum est in toto medio, & medium in toto primo, sit vel non sit, necesse est extremitatum perfectum fieri syllogismum, postremum vocat minorem extremitatem

quam ita appellat, quia ponitur in minori propositione, quæ est pars postrema antecedentis, per primam intelligit maiorem extremitatem quæ ita vocat, quia ponitur in maiori propositione cum medio quæ est pars prima antecedentis: per sit vel non sit intelligit Aristoteles, quod maior propositio sit affirmatiua, vel negatiua, esse in alio inquit Aristoteles, quod est quando mediũ subijcitur in propositione affirmatiua, & nõ esse in alio quando subijcitur in negatiua. Inquit deinde Aristoteles, ut eius mentem clarius explicemus, quod quando

quando mediū prædicatur de minori extremitate, & subijcitur maiori, tunc necessarium est in prima figura colligi syllogismum, qui necessario debet esse perfectus.

Definit autem medium, hac ratione, medium est quod & ipsum in alio, & aliud in ipso est, quasi diceret, medium est, quod partim prædicatur, partim vero subijcitur, extremitates vero vocat, quæ simul in antecedenti, & iterum in consequenti collocantur.

In secunda parte capituli explicat combinationes viles & in viles, in viles sunt duodecim, quas Aristoteles excludit, quia in illis colliguntur termini in quibus omni, & in quibus nulli, viles vero sunt quatuor, quas explicuimus primo libro summularum cum de syllogismo disputauimus, & ita illas recensere superfluum est.

Disputatio Vnica de compositione syllogismi, & distributione illius in suas figuras.

IN capite primo huius libri explicuimus naturam syllogismi, quasi Metaphisice eius essentiam & definitionem in declarando, nunc autem oportet, quasi Phisice eius compositionem, & partes explicare.

Quæstio prima, Quid sit figura syllogismi, & complex.

ARISTOTELES in hoc capite non definiuit figuram in communi, posset tamen ex definitione partium eius definitio facile colligi est ergo figura syllogismi debita dispositio mediij cum extremitatibus, quæ admodum enim figura Mathematica consurgit ex dispositione linearum, vt patet in triangulo, & quadrangulo: sic etiam syllogistica consurgit ex dispositione terminorum, cum tamen hæc ordinetur ad inferendam conclusionem tanquam ad finem ex antecedenti, & non ex conclusione: ratio figuræ debet attendi, & quia in antecedenti præcipuus terminus est medium ex eo enim extremitates coniunguntur inter se in conclusione, quia in antecedenti simul cum medio coniunctæ fuerunt) ex dispositione mediij colligitur syllogismi figura.

Affero ergo in hac difficultate, quod syllogismi figura tantum est triplex, ita docet Aristoteles in hoc capite, & cum eo ferre omnes eius expositores: hæc conclusionem probo hac ratione. Quia figura syllogismi colligitur ex dispositione mediij: sed hæc dispositio tantum est triplex: maior patet, minorem probo, quia, aut mediū est subiectum in maiori, & prædicatū

in minori, & sic est prima, aut prædicatum in vtraque & sic est secunda, aut subiectum in vtraque, & sic est tertia, & non posset aliter recte variari, igitur syllogismi figura tantum est triplex.

Posset aliquis contra nostram conclusionem primo sic obijcere est aliadispositio medij v.g. quãdo medium est prædicatum in maiori, & subiectum in minori ergo debet dari alia figura. Propter hoc argumentum adidit Gal. quartam & sane si ponenda esset nõ posset reduci ad aliquã ex dictis, vt aliqui volunt, cū habeat diuersam dispositionem ab illis, & respondetur non esse ponendam, ideoque Arist. eius nõ meminit duplici de causa. Prima quia est præpter consuetudinem cum eius fabrica sit adeo difficilis, & tantam exigat aduertentiam, vt fere nullus illius existat vsus.

Secunda quia præternaturalẽ ordinẽ cõcludit duplici de causa primo quia eẽt extremitates in conclusione mutant officium diuersum ab eo quod habeant in antecedenti. Secundo, quia præter materiam syllogismi est quod maior extremitas subiiciatur illi medio, quod postea subiicitur minori extremitati, cum ipsa minor extremitas prædicetur de maiori in conclusione, & quia omne genus propositionum recte per aliã figuram colligitur ponenda non est.

Posset aliquis secundo inã surgere, sequitur ex dictis quod frustra ponantur ceteræ figuræ, præter primam, sequellam: sic probo. Omne genus propositionum colligitur per primam figuram: ergo frustra asignantur ceteræ. Respondetur negando consequentiam: quia hoc fit ad maiorem abundantiam syllogismorum, & cum non omnes propositiones tam facile colligi possint per primam sicut per aliã, imo fortasse est aliqua propositio, quæ non possit probari per primam figuram vt est hæc: nullus paries respirat, probatur tamen facile per secundam. Omne quod respirat est animal, nullus paries est animal: ergo nullus paries respirat.

Posset aliquis inquirere, quæ sit ista diuisio, qua diuiditur syllogismus in suas figuras. Et respondetur quod est generis in species, quia omnes figuræ differunt in diuersa dispositione medij: sed hæc dispositio essentialiter concurrat ad syllogismum cum pertineat ad proximam materiam illius, vt vidimus capite primo: ergo essentialiter differunt inter se: sed omnes sunt veri syllogismi: ergo & species syllogismi in communi.

Posset aliquis, primo sic obijcere, in omnibus figuris ex eadem terminis posset confici syllogismus, & qui inferat eandem

dem conclusionem: ergo sunt e
iusdem speciei. Ad hoc res-
pondetur negando consequen-
tiam: quia ad hanc diuersita-
tem causandam sufficit diuer-
sa dispositio terminorum, quia
sicut in Mathematicis ex eis-
dem lineis propter diuersam il-
larum dispositionem diuersæ
cōsurgunt figuræ, ita similiter
in syllogismo.

Secundo posset aliquis
sic obijcere. Omnes illi syllo-
gismi reducuntur ad Barbara,
& Celarem: ergo sunt eiusdem
speciei. Ad hoc respondetur
negando consequentiam, quia
cum reducitur syllogismus, non
manet eadem dispositio termi-
norum, propter quod non est
idem syllogismus ac antea præ-
existebat. Quomodo
omnes numeri etiam si reducan-
tur ad unitates, non sequitur
quod sint eiusdem speciei, ita
etiam syllogismus licet reducan-
tur ad Barbara & Celarem non
ideo sunt eiusdem speciei.

Tertio aliquis sic obijciat, sy-
llogismus essentialiter & imme-
diate diuiditur in affirmatiuum,
& negatiuum: ergo non posset
sic diuidi in suas figuras. Respon-
detur, quod syllogismus diuidi-
tur essentialiter in affirmatiuum
& negatiuum ratione proposi-
tionum ex quibus componitur
ratione vero dispositionis me-
dij in suas figuras, & sicut istæ
sunt diuersæ cōsiderationis, ita
diuersas faciunt diuisiones.

Sed inquirat aliquis, an etiam
syllogismi eiusdem figuræ facti
in diuersis modis essentialiter,
differant inter se, & responde-
tur quod syllogismi affirmati-
ui eiusdem figuræ essentialiter
differunt à negatiuis duplici de
causa, prima quia componun-
tur ex diuersis propositionibus
quæ differunt essentialiter, secū-
da quia reducuntur ad diuersa
principia: nam affirmatiui redu-
cuntur, ad dici de omni, & ne-
gatiui ad dici de nullo, at syllo-
gismi eiusdem figuræ solum dif-
ferunt accidentaliter, quia so-
lum differunt per quantitatem,
& ista quantitas accidentalis est
ad syllogismum,

Etiā dicas, qualiter differant
syllogismi directi & indirecti
eiusdem figuræ. Respondetur,
quod in ratione figuræ diffe-
runt essentialiter: quia in illis ea-
dem est prorsus medij dispositio,
quæ est ratio penes quam a-
tenditur ratio figuræ.

Sed inquires, quæ ex dictis
figuris sit nobilior & præstā-
tior, & respondetur quod pri-
ma figura est inter omnes præ-
stantissima duplici de causa, pri-
ma quia immediate in se conti-
net illa duo principia, scilicet
dici de omni, & dici de nullo.
Secunda, quia in illa medium
habet convenientissimam dis-
positionem cum permittat ex-
tremi artes eodem munere fun-
gi in consequenti, quod fun-
gebatur in antecedenti. Deinde,

Secunda

secunda figura est nobilior, & præstantior tertia, quia nobilior est medium esse prædicatū in vtraque, quod contingit in secunda figura, quam esse subiectum in vtraque propositione, quod cōtingit in tertia, & quia in secunda figura colliguntur propositiones vniuersales, quæ nõ fit in tertia, omnes tamen figurae habent ortum ex conuersione aut transpositione alicuius præmissæ primæ figuræ.

Et si inquiras, an omnes isti syllogismi ad idem prædicatum deseruant respondetur quod in omnibus istis syllogismis potest fieri syllogismi demonstratiui Topici & Dialectici, prima tamen figura accommodatur syllogismis demonstratiuis duplici de causa, prima, quia est perfectior, secunda quia ex propositionibus vniuersalibus, quæ magis noperere conducunt ad scientiã. Secunda vero figura est accommodatior syllogismis dialecticis, quia per illam præcipue intendimus refellere & refutare aliorum opiniones, & ad hoc pertinent præcipue syllogismi negatiui, & præcipue secundæ figuræ, quia immediate innituntur illo principio, scilicet, quod ex opposito conclusionis inferamus oppositum antecedentis, quod quidem deseruit ad refellendas aliorum opiniones, tertia figura est accommodatissima syllogismis sophisticis, quia fit ex propositionibus particularibus

in quibus, vt in plurimum contingit error, & etiam hæc figura est accommodata ad syllogismos expositorios conficiendos.

Quæstio secunda, Quid sit modus syllogisticus, & quod inconueniens deducatur Aristoteles ex modis inutilibus.

PRO cuius difficultatis intelligentia notandum est, quod modus syllogisticus sic posset definiri, Est dispositio propositionum syllogismi secundum qualitatem & quantitatem, hic autem modus duplex est: alius utilis, & alius inutilis, modus utilis est, qui habet debitam dispositionem secundum qualitatem & quantitatem ad inferendam recte conclusionem: modus vero inutilis est, qui non habet debitam dispositionem secundum qualitatem, aut quantitatem, vt recte inferat suam conclusionem.

Præterea notandum est, quod aliquis modus posset esse inutilis, aut de effectu debite quantitatis, aut qualitatis ex parte quantitatatis posset fieri inutilis triplici causa, prima quando procedit ex puris particularibus, secunda, quando medium est in distributum in antecedenti, tertia, quando conclusio habet maiorem quantitatem, quam antecedens: ratio duorum priorum est quia

quia quando procedit ex puris particularibus, aut ex medio in distributo non sunt illa principia, dici de omni & dici de nullo, quibus omnes syllogismi inveniuntur. Ratio vero posterioris est, quia si consequens habet maiorem quantitatem, quam antecedens, non continetur sub antecedenti, quia maius sub minori contineri non potest, quod necessarium est ad syllogismum, quia consequens deducitur ex vi antecedentis ex parte qualitatis in generali sit aliquis modus inutilis, quando procedit ex puris negatiuis. Ratio huius est, quia ex hoc, quod aliqua duo non identificentur cum aliquo tertio, neque sequitur quod sint eadem inter se, neque quod sint diuersa, atque adeo non posset colligi propositio affirmatiua, neque negatiua.

His ergo suppositis generatibus principijs, quemadmodum vnaquæque figura diuersam habet medij dispositionem, ita etiam ratione dispositionis diuersas & speciales erigit conditiones, vt in ea syllogismi recte coincidant, ad primam igitur figuram duæ requiruntur conditiones, quarum prima est, quod maior propositio sit vniuersalis. Ratio huius est, quia si esset particularis, medium maneret in distributum in vtraque præmissa.

Secunda conditio est, quod minor propositio est sit affirmatiua: quia si sit negatiua, maior extremitas distribueretur in conclusione, quæ non erat distributa in antecedenti, ac per consequens, saltem ex parte prædicati haberet maiorem quantitatem quam antecedens, & ideo non recte colligeretur.

Ad secundam figuram duæ etiam requiruntur conditiones prima, quod maior propositio sit vniuersalis, quia si sit particularis, maior extremitas distribueretur in conclusione, quæ non erat distributa in antecedenti. Secunda quod aliqua præmissa sit negatiua. Ratio est, quia cum in secunda figura medium debeat esse prædicatum, in vtraque præmissa mediū maneret in distributum in antecedenti.

Ad tertiam denique figuram requiruntur etiam duæ conditiones, quarum prima est, quod minor propositio sit affirmatiua: quia si sit negatiua, maior extremitas distribueretur in conclusione, quæ non erat distributa in antecedenti. Secunda quod conclusio sit particularis, quia si sit vniuersalis maior etiam extremitas distribueretur in consequenti, quæ non distribuebatur in antecedenti.

Est ergo notandum, quod licet ex dictis maneat explicatū qui sint modi inutiles, & sufficienter propter rationes dictas sint

sint exclusi, in hoc tamen capite eos excludit Aristoteles alia via, quia in illis dantur termini, in quibus omni & in quibus nulli, datur autem hos terminos est, quod ex eadem dispositione præmissarum possint inferri propositio vniuersalis affirmatiua, & vniuersalis negatiua, ac per consequens omne genus propositionum, sed nunc difficultas est in explicando, quod inconueniens sit id circa quod est magna conuersionis inter auctores, ea tamen omnia facile quid sit dicemus.

Est ergo aduertendum, quod ut in capite primo vidimus vnus quisque syllogismus necessario ex dispositione præmissarum debet inferre suam conclusionem. Vnde prouenit, quod vnusquisque syllogismus determinatus ex dispositione debita præmissarum determinatam inferat conclusionem: quia conclusio nascitur ex determinata dispositione præmissarum, et si aliquando vnus syllogismus forte inferat plures conclusiones, eas semper poterit inferre, aut inferatur dummodo maneat eadem dispositio præmissarum.

Hoc supposito, quod syllogismi in quibus dantur termini in quibus omni, & in quibus nulli sint in utiles: probatur hac ratione, quia omnis syllogismus debet necessario deducere suam conclusionem, ita ut si præmissæ sint vere illa necessario de-

bet esse vera: sed hoc non contingit in istis syllogismis: ergo sunt inutiles: minor probatur, & sumamus aliquem syllogismum, verbi gratia, primæ figuræ, in quo minor est negatiua, aut iste syllogismus colligit vniuersalem negatiuam, & hoc non quia aliquando necessario colligit affirmatiuam, aut si colligat negatiuam antecedens erit verum & consequens falsum, ut si dicamus. Omnis homo est animal: nullus equus est homo: ergo omnis equus est animal, aut datur ad colligendam affirmatiuam, & neque hoc, quia etiam aliquando debet colligere negatiuam, aut si colligat affirmatiuam ut si dicamus omnis homo est animal, nullus lapis est homo: ergo nullus lapis est animal: tunc sequitur idem inconueniens, aut ponatur ad colligendam utramque, neque hoc primo quia in differens ad plura producenda non producit illa necessario ex se, sed aut debet libere determinari à se ut fit in voluntate, quæ plura potest facere, aut ab alio extrinseco adiuuante, ut patet in Sole, qui à causis secundis determinatur adhuc effectum potius quàm ad illud producendum sed syllogismus necessario debet colligere conclusionem, & ex se cum colligat illam per ea quæ posita sunt: ergo non posset esse indifferens ad plures, secundo, quia si posset omnes colligere posset quamlibet, &

Ita redit idem argumentum.

Sed posset aliquis contra hoc sic obijcere. In syllogismis vtilibus dantur termini in quibus omni, & in quibus alicui non, quod est tantum inconueniens ac si daretur, tamen in quibus enim & in quibus nulli: ergo hoc non sufficit vt isti syllogismi sint inuitiles maiorem sic probo in syllogismo facto in dari datur termine in quibus omni vt patet cum dicimus. Omnis homo est animal: aliquod risibile est homo: ergo omne risibile est animal, & etiam dantur termini in quibus alicui non, vt cum dicimus. Omnis homo est risibilis aliquod album est homo: ergo aliquod album non est risibile.

Ad hoc respondetur esse disparem rationem, disparitas con-

sistit in hoc, quia syllogismi vtiles necessario determinantur ad aliquam conclusionem inferendam, vnde illam necessario debent inferre, etsi aliquando contingat, quod plures alias possit inferre, hoc est per accidens, & ratione materiae, & ita non sequitur istud inconueniens, at in syllogismo inuitili non sic: quia ille non determinat ad inferendam conclusionem aliquam determinatam: sed potius illa poterit inferre, & non inferre, quia quanlibet assignatam poterit inferre, atque adeo necessario sequitur in his modis istud inconueniens, verbi gratia dari terminos in quibus omni, & in quibus nulli, & hæc de his libris dicta sufficiant.

LAUS DEO

Finis hulus tractatus Perihermenias, & de prioriresolutione.

INDEX QVAESTIO-
num, & Disputationum, quæ in hoc
volumine continentur.

Quæstiones librorum de interpretatione.

Disputatio prima. De significatione. Fol. 1.
 Quæst. I. Quid sit significare. 8.

Quæst. II. Vtrum voces, & conceptus significant. 11.

Quæst. III. An voces, & scripturæ, significant naturaliter. 17.

Disputatio secunda. De conceptu, seu verbo mentis. 20.

Quæst. I. An detur conceptus, seu verbû mentis, & quid sit. 21

Quæst. II. Vtrû intellectio consistat in actione, vel in termino actionis. 23.

Quæst. III. Vtrû intellectio possit produci à Deo solo. 30.

Disputatio tertia, & vltima. De veritate. 36.

Quæst. I. Quid sit veritas formalis. 36.

Quæst. II. Quid sit veritas transcendentalis. 43.

Quæst. III. Et vltima, in quo actu intellectus reperitur veritas formalis. 45.

Quæstio vltima. Vtrum propositiones singulares de futuro

contingenti, habeant determinatam veritatem, aut falsitatem, & quid de hoc senserit Aristot. 51.

INDEX LIBRI DE
Priori resolutione.

Quæst. I. Proæmialis. Vtrum isti libri sint in scribendi de priori resolutione

Quæst. II. Quod sit obiectum horum librorum.

Quæst. I. Vtrû definitio syllogismi quæ tradit Aristot. in hoc cap. sit bona. 58.

Quæst. II. Vtrû diuisio syllogismi sit optima. 66.

Caput secundum. 67.

Quæst. I. Quid, & quotuplex sit conuersio. 68.

Quæst. II. Vtrum regulæ conuersionis sint veræ. 69.

Caput Tertium. 71.

Quæst. I. Quid sit conuersio propositionum, an sit species argumentationis. 72.

Quæst. II. Qualiter conuertantur propositiones carætes modo quæ dicuntur de inesse. 75.

Disputatio secunda. De conuersione propositionum modalium. 78.

Quæst. I. Quot modis conuertantur propositiones modales. 80.

Quæst. II. Quomodo conuertantur propositiones de necessesse, & de impossibili. 81.

Quæst. III. De conuersione propositionum de impossibili. 83.

Quæst. IIII. Quomodo conuertantur propositiones de contingenti. 84.

Caput Quartum. De prima figura syllogismi.

Disputatio vnica. De compositione syllogismi, & distributione illius in suas figuras. 96.

Quæst. II. Quid sit figura syllogismi, & quotuplex. 96.

Quæst. II. Quid sit modus syllogisticus, & quod in conueniens deducat Arist. ex modis in vtilibus. 93.

INDEX QVÆSTIONUM POSTERIORUM, Topicorum, & Elenchorum.

Caput Primum. 7.
Disputatio vnica. Circa hoc caput de his, quæ in demonstratione præcognosci debent. 9.

Quæst. I. Vtrum omnis doctrina omnisq; disciplina ex præexistenti fiat cognitione. 9.

Quæst. II. Quot sint præcognita, & præcognitiones. 15.

Quæst. III. Quid præcognoscatur de principiis in demonstratione. 17.

Quæst. IIII. Quid præcognoscendum sit de subiecto. 20.

Quæst. V. Quid præcognoscendum sit, quæ de subiecto aliquo demonstrantur. 24.

Quæstio vltima. Vtrû assensus præmissarû, necessitet intellectum ad assentiendum conclusioni. 26.

Caput secundum. 32.
Disputatio secunda. De natura demonstrationis. 34.

Quæst. I. Quæ sit essentia demonstrationis. 34.

Quæst. II. Vtrum demonstratio debeat procedere ex primis, & immediatis. 42.

Quæst. III. Vtrum demonstratio debeat componi ex propositionibus vniuersalibus, certis, & necessariis. 45.

Quæst. IIII. Vtrum in demonstratione magis assentiamur principiis, quam conclusioni. 54.

Caput Tertium. 54.
Quæst. V. Quid sint propositiones per se notæ, & an ex illis componi debeat demonstratio. 76.

Quæst. VI. Vtrum circularis demonstratio sit vitiosa.

Caput Quartum.
Quæst. VII. In hac disput. quid sint

I N D E X.

- sint propositiones de omni,
 & an ex illis componi debeat
 demonstratio. 59.
- Quæst. VIII. Quid sint propo-
 sitiones per se, & an ex illis
 componi debeat demonstra-
 tio. 61.
- Quæst. IX. Quid sint propo-
 sitiones de vniuersali, & an de
 monstratio debeat componi
 ex illis. 73.
- Caput decimum. 77.
- Quæst. X. Vtrum demonstratio
 quia, & propter quid specie
 differant. 78.
- Quæst. XI. Quæ sit natura de-
 monstrations propter quid. 84.
- Quæst. XII. Quæ sit natura de-
 monstrations quia. 78.
- Caput Vigefimum sextum. 90.
- Disputatio vnica, circa hoc ca-
 put de scientia, & opinione.
 91.
- Quæst. I. Quid sit scientia. 91.
- Quæst. II. Vtrū certitudo cui-
 dentia, & veritas sint de essen-
 tia scientiæ. 93.
- Quæst. III. Quale obiectum re-
 quiratur ad scientiam. 98.
- Quæst. IIII. Vnde scientiæ su-
 mant suam distinctionem. 13.
- Quæst. V. Vnde sumēda sit ma-
 ior, vel minor, perfectio in
 scientiis. 109.
- Quæst. VI. Quid sit scientia sub-
 alternans, & subalternata. 111.
- Quæst. VII. Quid sit habitus
 primorum principiorum. 115.
- Quæst. VIII. Vtrum scientia
 distinguatur ab arte pruden-
 tia, & sapientia. 119.
- Quæst. IX. Quid sit opinio, &
 vtrum scientia, & opinio pos-
 sint esse de eadem re. 124.
- Caput primum Topicorum. 132.
- Caput quartum. 119.
- Quæstio vnica. Vtrum tantum
 sint quatuor prædicata Topi-
 ca. 119.
- Disputatio de Elenchis. 120.

Laus, & honor Deo.

Law, S. School Co.

SELECTAIN LIBROS ARISTOTELIS

stagirita Perihermenias, siue de interpretatione, & in Analytica, seu in libros de priori resolutione, & in Analytica posteriorum subtilioris doctrinae, quae in Complutensi Academia versatur miro quodam ordine disposita, & in dilucidam methodum redacta.

Per Licentiatum Franciscum Murcia de la Llana, in insigni eiusdem Academia Collegio Theologum Collegam.

PROOEMIUM.

LIBRI Iſti de poſteriori reſolutione ad tertiam intellectus operationem pertinent, vt ex generali Logica diuiſione a nobis in prooemio Logicae aduecta conſtare poteſt, poſtquam enim Ariſt. in libris priorum egit de forma, & diſpoſitione ſyllogiſtica in communi, iam in his duobus libris poſteriorum agit de ſyllogiſmo demonſtratiuo, docens reſoluere propoſitiones, & ſque ad ſua prima principia, & ideo de poſteriori reſolu-

soluone appellatur. Pro quo aduertendum est, quod syllogismus aliquis duobus modis probari potest, primo modo probando quod habeat debitam formam, & dispositionem syllogisticam, quod est primum, & præcipuum, quod in syllogismo cernitur, de quo agitur in libris de priori resolutione & ideo de priori resolutione appellantur: quia in eis agitur de resolutione secundum formam, quæ præcipua est, & ita prior.

Secundo modo potest aliquis syllogismus probari certus probando ipsas propositiones secundum se, quæ sunt materia syllogismi, reducendo illas ad sua principia, quæ est resolutio quasi secundum materiam syllogismi, de quo agitur in his lib. & ita appellantur de posteriori resolutione id est de resolutione secundum materiam, quæ minus præcipua est, & ita posterior.

Et si dicas, quod materia est prior forma: sed in his libris agitur de resolutione secundum materiam: ergo potius sunt vocandi de priori quam de posteriori resolutione.

Respondetur, quod forma syllogismi, quæ consideratur in libris priorum est vniuersalior materia, de qua agitur in lib posteriorum, quia eadem forma reperitur in syllogismo demonstratiuo, & in syllogismo Topico, hoc est probabili, & in syllogismo Elècho, hoc est falsigrapho, qui isti omnes syllogismi fieri possunt, v. g. in Barbara, ita ut consequentia euidentia sit suppositis premisis: at vero materia de qua agitur in libris posteriorum est materia necessaria, quia in demonstratione de qua hic agitur solum reperiuntur propositiones necessarie, & euidentia: & quia vniuersaliora sunt priora, ideo illi libri appellantur de priori, hi vero de posteriori resolutione.

Sed ut satis constet, quid sit resolutio. Aduertendum est quod analysis Græce, idem est, quod Latine resolutio: est autem resolutio ut optime docuit Aristot. i. Ethicorum cap.

3. Prosecutio causarum ex causis, quo usque ad prima principia.

Alia, & prima rei causas fuerit deuentū, idque clarin^o dixerat 3. lib. de cœlo cap. 7 Resolutio est reductio alicuius rei in partes, ex quibus componitur: Quæ ratione dicimus mixtum resolui in elementa ex quibus componitur, & ita cum syllogismus componatur ex natura, & forma, & potest fieri resolutio syllogismi secundum formam probando formam syllogismi, de quo in libris priorum, & etiã secundum materiam probando propositiones ex quibus componitur, de quo in his libris.

Circa obiectum horum librorum authores variè sentiunt nam Auerroes, & Alexand. Afrodis. quos sequitur Mirandulanus lib. 5. Apologiæ existimant obiectum horum librorum esse modum sciendi prout comprehendit demonstrationes, & diffinitiones, ita quod non sola demonstratio sit obiectum horum librorum. Cuius sententiæ fundamentum est, quia obiectum Logicæ, ut supra vidimus est modus sciendi sed Aristotel. in his lib. non solum disputat de demonstratione, sed etiam de diffinitione, ut videre est in 2. libro posteriorum à capit. 3. vsque ad decimum, & cap. 14. eiusdem libri, sed etiam diffinitio est instrumētum, & modus sciendi: ergo obiectum horum librorum est modus sciendi, prout comprehendit definitionem, & demonstrationem.

Hæc tamen sententia falsa est primo quoniam diffinitio pertinet ad primam operationem intellectus est enim actus, quo apprehendit rem in proprio genere, & differentia: sed demonstratio pertinet ad tertiam operationem intellectus, quæ est syllogizare ergo diffinitio non est obiectum horum librorum, in quibus agitur de demonstratione: ergo in eadem non potest tractari ex professo de diffinitione.

Mihi ergo vehementer hac in re placet sententia Niphi asserentis, hos duos lib. posteriorum, & hos duos libros priorum vnicum, & eundem conficere tractatum, in quo tanquam de obiecto sibi adæquato agatur de resolutione

syllogistica, ita iam en quod hic tractatus in duas diuida-
 tur partes, in quarum prima, ad quam pertinent libri prio-
 rum agatur de argumentatione necessaria, quæ est de mō-
 stratio, & quidem, quod libri priorum & posteriorum eī-
 dem conficiant tractatum colligitur ex Arist. qui eodem
 nomine Analyticorum citare solet hos omnes libros prio-
 rum, & posteriorum: dicens vt in Analyticis dictum est,
 vel dicendum est, intelligens per Analyticos, modo libros
 priorum, vt videre est primo de interpretatione cap. 3. &
 2. cap. 3. & 8. lib. Topicorum cap 4. modo vero intelligens
 libros de posteriori resolutione, vt videre est 1. Elenchorū
 & 7. metaph. cap 1. & 2. Præterea non paruum iudicium
 est, quod Arist. 1. lib. priorum cap. 1. præambulum præmit-
 tat tam lib. priorum quam posteriorum commune, dicens
 Pr mo dicendum est circa quid, & de quo sit intentio;
 quoniam circa demonstrationem, & disciplinam de-
 monstratiuam &c. Deinde vero hos libros posteriorum
 nullo de nouo adhibito præambulo incipit: ergo reuera A-
 rist. ex lib. priorum, & posteriorum vnicum tractatum cō-
 ficit, cuius obiectum est argumentatio secundum resolu-
 tionem certam, quam habere potest, & ita lib. Topicorum
 & Elenchorum non pertinent adhuc tractatum, quia si
 loquamur de forma syllogistica, quæ est in illis iam de illa
 agitur in lib. priorum: nam forma syllogismi non est diuer-
 sa. siue sit in materia probabili, qualis est materia syllogis-
 mi Topici, quia componitur ex propositionibus probabili-
 bus siue necessariis, qualis est materia demonstrationis.
 Si uero loquamur de resolutione secundū materiam, hæc
 resolutio non est certa, quia propositiones probabiles, ex
 quibus componitur solum possunt reduci ad principia pro-
 babilia, quæ certa non sunt, sicut propositiones syllogismi
 falsigraphi, quæ falsæ sunt ad nullam certam principia redu-
 ci possunt, & ita neutra resolutio ex his pertinet adhuc
 tractatum, in quo agitur de resolutione certa, quam syllo-
 gismus habere potest.

De Posteriori resolutione. Proœmium.

Posterior vero pars, nēpe quod obiectū horū lib. de posteriori resolutione sit demonstratio, quæ est argumentatio procedens ex principiis certis: probatur plane ex Aris. 1 lib. prior. c. 1. ubi dicit intēū suū esse agere de demonstratione, & disciplina demonstrativa: iac̄ habet 2. lib. prior. c. 17. & 11. lib. Met. c. 1. eādē etiā tenēt sententiā D. Tho. Albert Magn. hic, & ibidē Sor. Tolet. & Masius: & ratione probatur. Quia illud est obiectū huius operis quod hic cōsideratur, & de quo demonstrantur passionis: sed talis est demonstratio, ut patebit ex discursu huius tractatus ergo Sed obiciēs Logicæ, ut vidimus in proœmio. Logicæ est scientia practica: sed scientia practica est effectiva sui obiecti, qualiter medicina quæ est scientia practica, & habet pro obiecto sanitatem, aut curationem illam eficit: sed Logica cum sit scientia potius fit, & acquiritur per demonstrationem, quā illam faciat: ergo, obiectū alicuius par-
ti Logicæ, quales sunt isti libri, nequit esse demonstratio.

Pro solutione advertendum est, quod omnes habitus, qui acquiruntur per actus fiunt ex actibus, & postquam facti sunt, faciunt alios actus similes illis, à quibus geniti sunt tales habitus. v. g. ex pluribus actibus honestis, acquirit aliquis habitum virtutis, postea vero ille habitus virtutis est causa aliorū actuum, qui sunt similes illis, à quibus genitus est talis habitus: ad eundem ergo modum, Logica, seu quævis alia scientia cum sit habitus quidam intellectua-
lis acquiritur per actum demonstrationis, postea vero ille habitus est causa aliorū actuum demonstrationis, qui sunt similes priori actui, à quo talis scientia genita fuit.

Vnde ad argumētū respōdetur, quod hæc pars Logicæ posterioristica causatur à demonstratione facta, ut ipsa naturalis intellectus postea vero hæc scientia acquisita est causa aliorū actuum demonstrationis, quibus disputat de demonstratione artificiose, & secūdū regulas, & præcepta faciēda.

Vbi etiā advertēdū est, quod quāvis demonstrare, generale sit omnino scientiæ, non tamen agere de demonstra-

Elione recte faciendâ, hoc non solum habet Logicâ.

Vnde ad fundamentum primæ sententiæ respondetur
 verum esse diffinitionem esse instrumentum satis aptum
 ad scientias comparandas, non minus quam demonstra-
 tio sit, & ita reuera Arist. de illa speciales lib. scripsit, ut
 in proœmio Logicæ referebamus ex Frâncisco Patricio lib.
 2. discussionum Peripateticarum, quanuis tales lib. modo
 non extent tamen definitio nullomodo est obiectum per se
 huius partis Posterioristicæ, ut supra ostensum est: quod
 si Arist. agit de diffinitione 2. lib. huius textus, locis modo
 in argumento citatis non est ipse, sed in quantum est me-
 dium, ad demonstrationem conficiendam, nam ut di-
 cemus de diffinitione subiecti, est medium
 ad demonstrandum passionem
 de illo.

CAPVT PRIMVM.

De intento Autho-
ris in hoc capite nō
fatis conuenit in-
ter authores. Caie-
tanus existimat intētum Arist.
in hoc capite esse probare de-
monstrationem esse, quanuis
enim Arist. infra c. 8. huius lib.
dicat scientiam nō debere tra-
ctare, an suum obiectum exi-
stat, tamen vt ipse exponit hoc
intelligendum est, quando il-
lud est per se notum, quale nō
est demonstrationem esse.

Heraclitus enim & Cratilus
qui nullam scientiam admitte-
bant etiam demonstrationem
ē medio tollebant, quoniā de-
monstratio ad scientiam ordi-
natur, & in naturalibus deficiē-
te sine, etiam deficiunt media
ad illam necessaria, & eandem
fere opinionem sequitur Sco-
tus, dicens intentum Arist. in
hoc capite esse ostēdere demō-
strationem esse necessariam, in
naturalibus vero idem est ali-
quid esse, & necessarium esse,
cū natura frustra nihil faciat.

Placet tamen sententiā Philo-
poni asserentis intētū Arist. in
hoc cap. esse docere, demōstra-
tionē pendere ex quibusdam
præcognitis: nam cum postea

tractaturus esset ex quibus par-
tibus demonstratio cōponēda
sit docet prius in hoc capite. ex
quibusdam præcognitis debe-
re procedere.

Caput hoc claritatis gratia
in tres diuiditur partes in pri-
ma explicat, quid & quomodo
præcognoscendum sit in demō-
stratione, ante quā conclusio
inferatur: in secunda explicat
quomodo præmissæ cognoscē-
dæ sint ante conclusionem in
tertia proposita quadam dubi-
tatione explicat, eua ratione
cognoscatur conclusio in præ-
missis, ante quam a se infera-
tur in demonstratione.

Ad primā partē accēdētes, vt
Arist. doceat, qua ratione in de-
monstratione aliqua præcog-
noscenda sint, inquit, *Omnis do-
ctrina, omnisque disciplina ex præ-
existenti fit cognitione*, quam propo-
sitionem non aliter, quam indu-
ctione facta probat, dicens, qd
mathematicæ scientiæ, & alia-
rum partium quælibet, tali cō-
paratur modo, omnes enim sciē-
tiæ acquiruntur ex quibusdam
principiis præcognitis, vnde ex-
plicat, quot sint præcognita, &
quot præcognitiones, dicens,
quod præcognitiones sunt due

scilicet, an sit, & quid sit, præcognita vero esse tria scilicet, principiū subiectū, & passio: de principio præcognoscitur, an sit, id est, an sit verū de passione vero præcognoscitur quid nominis, id est, quid nomen significet, de subiecto vero præcognoscitur quid nominis, id est, præcognoscitur, quid significet. Pro cuius intelligentia aduertendū est, quod ex quatuor quæ de qualibet re inquiri possunt secundū Arist. 2. lib. Posteriorū c. i. scilicet, an sit, quid sit qualis sit, & propter quid sit: hæc duo posteriora demonstrat scilicet, qualis sit, id est, quæ habeat passiones, quia sciētia demonstrat passiones de suo obiecto, & etiā, propter quid sit talis: quæ ratione sciētia de homine, demonstrat de illo, quod sit risibilis, quia est rationalis: due vero priores quæstiones scilicet, an sit, & quid sit nō demonstratur, sed præcognoscantur v. g. in hac demonstracione omne rationale est risibile. Omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis, de homine quod est subiectū præcognoscitur quid sit, nēpe quid sit animal rationale, cū dicimus in minori, quod sit animal rationale, & etiā præcognoscitur, an sit homo, quia id nō demonstratur, quod infra latius patebit.

Sed quia dixerat Arist. quæ debeāt præcognosci ante cōclu-

sionē inferendā deinde in 2. par. capituli explicat, quæ ratione prius cognoscatur maior, & minor propositio ante cōclusionē inferendā, & inquit, quod maior propositio potest prius tēpore cognosci, quā cōclusio, vt in illo allato syllogismo, prius tēpore potest cognosci, omne animal rationale esse risibile, quā cōclusio, nēpe quod omnis homo sit risibilis, tū cognita maiori, & minori simul, necessaria cognoscitur cōclusio, si cognoscatur bonitas cōsequētis, vt in eodem syllogismo videre licet, cognoscitur tū maior, & minor prius natura, quā cōclusio, quia maior & minor est causa cōclusionis, quæ inferitur ex illis, & ita est prior natura.

In vltima parte capituli, vt doceat Arist. quæ ratione cōclusio cognoscatur in præmissis, ante quā acta inferatur refellit herorem Platonis in dialogo, quem Memnonē appellauit, asserētis nos nihil de nouo scire, sed nō strū scire esse quoddā reminisci, quā sententiā duabus potissimū probat rationibus. Prima quia quādo aliquā sciētiam volumus addiscere, aut volumus addiscere id quod scimus, aut id quod sciebamus, eramus tūc obliti, nō primū, neq; secundū, ergo tertiū atq; adeo nostrū scire est quoddā reminisci quod nō primū, patet, quia si velimus scire, id quod scimus, esset frustra inquisitio; nullus enim inqui-

inquiri id quæ habet. Quod nõ secundũ, probat, quia si volumus addiscere id quod nullo modo scimus, etiã si inquiramõ nõ inuenimus illã veritatẽ cognoscẽtes illã esse veritatẽ, quã scire desideramus, nã si aliquis quærat hominẽ, quẽ nunquã à facie nouit, quomodo potest illum inuenire.

Secũdo sic arguit Plat. quia ponamõ aliquẽ cõtinerẽ in pugno clauso duas res: tũ sic quãuis alius ignoret numerũ cõtentũ in alterius pugno esse binariũ, tamen iã scit illũ numerũ esse parẽ: nã vnus quisque scit omnẽ dualitatẽ esse parẽ, supponimus autẽ numerũ in alterius pugno contentũ esse dualitatẽ: ergo iam scit illũ numerũ ocultum, esse parẽ: ergo de nouo id nõ scit, sed per reminiscentiã, qua si de nobo cognoscitur.

Respondetur. Arist. quod cõclusio ante quẽ actu inferatur ignorat simpliciter, tũ secundũ quid & virtualiter cognoscitur in præmissis: qua ratione in illa vniuersali omnis dualitas est par, virtualiter cognoscitur cõclusio, nepe quod dualitas hæc cõteta in pugno alterius sit par.

Similiter ad secundã respõdetur quod per discursum, quærimus id quod simpliciter ignoramus, tamen secundũ quid & virtualiter cognoscimus in præmissis, deinde verò per discursum, posita maiori & minori simpliciter scimus cõclusionẽ

ex illis illatã quã tũ antea simpliciter ignorabamus & hæc delitera.

Disputatio Vnica circa hoc cap. de his quæ in demonstracione præcognosci debẽt.

Cum distincta cognitio totius ex cognitione partium depẽdeat, merito Arist. vt naturã demonstrationis nobis explanet, in hoc capite explicat quæ sint illa, quæ in demonstracione præcognosci debent, & quid de illis præcognoscẽdũ sit.

Quæst. I. Vtrum omnis doctrina omnisque disciplina ex præexistenti fiat cognitione.

Ratio dubitandi est, quia si omnis doctrina sit ex præexistenti cognitione, cũ illa cognitio, ex qua fit sit doctrina quædã, iam illa fieret ex alia præexistenti cognitione, & illa ex alia, & sic daretur processus in infinitum.

Secundo quia scientia Angelorũ est doctrina quædã, illa tamẽ non fit ex præexistenti cognitione, quia Angeli nõ discurrunt ex vna propositione, aliam inferendo, sed vnico intuitu præmissas, & cognitiones cognoscunt, vt docet theologi: ergo nõ omnis doctrina fit ex præexistenti cognitione.

Hac in re omnes interprete cõueniunt verissimã esse propositionẽ illã Ari. quomnis doctrina

omnisque disciplina ex præexistenti fiat cognitione, valde tamē in illa explicanda dissentiunt: nam Paulus Venetus sentit Arist. per doctrinam, & disciplinam intellexisse, quamuis cognitionem intellectus humanam, siue sit apprehensiva, siue iudicativa, aut discursiva, semper enim fit ex præexistēti cognitione sensuum, quia cognitio intellectus, supponit cognitionem sensuum.

Secundo alij exponunt diceres, Arist. per doctrinam, & disciplinam non intelligere quāvis cognitionē intellectus, sed iudicativam solum, quæ est secunda operatio intellectus, & prærequirit apprehensionem terminorum ex præexistenti cognitione, sic exponit Philoponus, & Themistius, tamen quamuis vtraque in se vera sit, non tamen est ad mentē Arist. nā Arist. per doctrinam, & disciplinam solum intelligit cognitionē discursivā, quæ est tertia operatio intellectus, non vero primā aut secundā operationē, quod ex eo constat primo quia propriè loquēdo, nō quāvis cognitio appellatur doctrina, sed illa tantū, quæ per discursum acquiritur, qualis est tertia operatio intellectus.

Secundo quia Arist. in hoc c. probat illam propositionem in ductione, dicens, quod mathematicæ scientiæ, & omnes alię cōparantur per argumētationē

& syllogismos procedentes ex quibusdā principiis præcognitis & 6. Ethic. c. 3. vbi eandē repetit propositionē, simili modo illā probat: ergo loquitur de cognitione discursiva, ita ut sit sensus. Omnis cognitio discursiva fit ex præexistēti cognitione præmissarū, sic exponit, Boetius, Albert, Niphus, Sotus, Tolet, & Caiet. in hoc loco.

Est tamen advertendū, quod hanc discursivā cognitionē appellat Arist. doctrinā, & disciplinā, quia eadem cognitio discursiva, quatenus provenit à Magistro docēte, appellatur doctrina: eadem vero prout est in discipulo appellatur disciplina & ita patet propositionē esse verissimā: nā assensus conclusivus, necessario supponit assensum præmissarum: ergo omnis cognitio discursiva ex præexistenti fit cognitione.

Sed statim oritur difficultas quoniam illa particula ex aliquando dicit habitudinem, tertiū à quo, quæ ratione dicimus dicē fieri ex nocte, aliquando dicit habitudinē partis cōpoētis, quæ ratione dicimus, domū fieri ex lapidibus, aliquando vero dicit habitudinem causæ materialis, sicut dicimus Cathedrā fieri ex ligno tanquam ex materia, aliquando vero dicit habitudinē causæ efficientis, quæ ratione dicimus ignē fieri ex igne.

Dub. ergo est in præsentia, quam

quã habitudinẽ ex his dicat illa particula ex cũ dicimus assensum cõclusionis fieri ex præexistẽti cognitione, idest, ex cognitione præmissarum, quod est querere, qua ratione assensus præmissarũ concurrat ad assensum cõclusionis.

In quare dicẽdũ est particula ex dicere habitudinẽ causæ efficiẽtis, ita q̃ assensus principiorũ sit causa efficiẽs assensus cõclusionis, tã in demonstratõne, quã in quavis alia argumẽtatione vt bene Caiet. Sot. Tol. in hoc c. & insinuat Arist. 2. phi sic. Text 89. & in hoc lib. sepe sepius, & ratione probatur: quia assensus principiorũ, seu præmissarũ est causa assensus cõclusionis: sed nõ est causa materialis, neq; formalis nec finalis: ergo est causa efficiẽs, quia tantũ sunt istæ quatuor causæ.

Quod nõ est sit causa materialis probatur. Quia, cõtã assensus principiorũ, quã assensus cõclusionis sint actiones intellectus, recipiũtur inmediate in illa, & vna nõ recipit aliã, & ita neutra habet rationẽ causæ materialis respectu alterius: quod autẽ nõ sit causa formalis probatur eadẽ ratione. Quia forma solũ informat subiectũ in quo est: sed neuter ex his, cõtibus est subiectũ alterius, & ita neuter habet rationẽ causæ materialis; ergo neq; vnus respectu alteri habet rationẽ causæ formalis: q̃ autẽ neq; vnus actus ex his sit

causa finalis alterius probatur. Quia ratio finis proprie solum reperitur in ordine ad actus voluntatis, cuius propriũ obiectũ est bonũ, & finis, sed tan assensus præmissarũ, quã cõclusionis est actus intellectus: ergo relinquitur, quod assensus principiorum sit causa efficiens assensus cõclusionis.

Hoc tamẽ duobus modis intelligi potest primo, ita vt assensus principiorũ sit causa veluti excitã ad assensũ cõclusionis, ita vt assensus principiorũ exciet intellectũ, vt assentiã cõclusioni, quæ ex illis euidenter inferatur.

Secundo ita vt assensus principiorũ sit causa physica possitiue influẽs in assensũ cõclusionis. Ex quibus primũ negari nõ potest, secundũ verõ etiã existimo esse verũ, quia sicut actus sunt causa efficiens habitus in omniũ opinione, ita iõ mirum est, quod vnus actus sit causa efficiẽ alterius actus, cũ quo habet naturalem connexionem, non quidem, quod actus ratione sui, causet alium actum, quia ex Arist. 5. phys. ad actionem non est actio, id est vna actio non est causa efficiens alterius sed ratione sui termini, ita quod conceptus productus per assensus principiorum sit causa efficiẽs assensus cõclusionis.

Ex dictis infero assensũ principiorũ & assensum cõclusionis esse

esse actus realiter diuersos : & probatur. Quia causa efficiens debet realiter distingui à suo effectu, alias idē esset causa sui ipsius: sed assensus principiorū est causa efficiēs assēsus cōclusionis, ergo realiter distinguitur ab illo. Secūdo quia actus distinguitur per obiectū: sed assēsus principiorū habet diuersum obiectū ab assēsu cōclusionis, quia assēsus principiorū versat̄ circa principia assēsus verò cōclusionis circa cōclusionē ex illis allatā: ergo distinguūtur realiter, tertio quia assēsus principiorū potest esse sine assēsu cōclusionis: nā potest quis cognoscere principia, nō tamē cognoscere cōclusionē, quia nō cognoscit cōnexionem, quæ est inter principia, & illā cōclusionē: ergo hi duo actus realiter distinguūtur. Quarto quia habitus principiorū, qui appellatur intellectus est diuersus ab habitu quo assentimur cōclusionibus, qui appellatur sciētia, vt docet expresse Arist. 2. li. posteriorū c. vltim. & 6. Ethicorū c. 5. ergo & actus, qui versatur circa principia diuersus est ab actu, qui versatur circa cōclusionē. Patet cōsequētia, quia idē actus nō potest fieri à duplici habitu, sed potius quilibet habet suos actus proprios.

Cōtra hāc tamē sentētiā opinātur Sōci 6. met. quæst. 10. & Maſius hic quæst. vlt. qui assēnt quod principia, & cōclusio pos-

sunt cōsiderari duobus modis ita quod quod libr cōsideretur seorsum & secundum se, & sic dicunt principia diuerso actu cognosci, ab illo, quo assentimur cōclusioni, etiā seorsum sup̄tæ, tamen si considerētur principia, & cōclusio, quatenus habent inter se connexionem, & subordinationem, in quantum vnum infertur ex alio, tunc eodē actu assentimur præmissis, & cōclusioni.

Sed hic modus dicendi non placet, quia quantumuis principia, & cōclusio habeāt inter se cōnexionē, semper termini sūt diuersa obiecta totalia: ergo potestulat diuersos actus, scilicet subordinatos, sicut ipsa obiecta totalia in se subordinata sunt.

Sed contra obiici potest in 1. S. Tho. 1. 2. quæst. 8. arti. vlti. vbi dicit, quod voluntas eodē actu fertur in media, & in finē: ergo similiter intellectus eodē actu debet cognoscere principia, & cōclusionē. Probatur cōsequētia, quia sicut finis in voluntate est ratio amandi media: ita respectu intellectus principia sunt ratio assentiēdi cōclusioni: ergo sicut voluntas eodē actu fertur in media, & in finē: ita intellectus eodē actu assentitur principiis, & cōclusioni.

Secūdo, quia quādo vnū est ratio cognoscēdi aliud, eodē actu vtrūq; cognoscitur: sicut, quia lumen est ratio vidēdi colorē, eodē actu, videtur lumen, & color

color: sed eodem modo principium est ratio quare intellectus assentiatur conclusioni: ergo eodem actu attingit vtrūq;.

Tertio quia si actus qui versatur circa cōclusionem est diuersus ab illo, qui versatur circa principia, sequitur, q̄ intellectus non assentiatur conclusioni propter principia, quod est plane falsum, probo consequentiam, quia per illum actum quo essentitur cōclusioni non assentitur principiis: ergo iam illo actu assentitur cōclusioni propter se ipsum. Vltimo, quia vt tenet cōmunis opinio 3. lib. de anima intellectus bene potest eodem actu cognoscere plura obiecta per modum vnius: sed principia, & cōclusio sunt obiecta sub ordinata, & ita per subordinationem faciunt vnum: ergo eodē actu possunt cognosci.

Tandem respōdetur ad quintum q̄ cōclusio duobus modis potest cognosci: primo secundū se & directe, & formaliter, & sic diuerso actu cognoscitur ab assensu principiorū, vt dictū est: alio modo potest cognosci cōclusio, prout virtualiter cōtinetur in principiis: sicut effectus virtualiter cōtinetur in sua causa, & ita cōclusio eodē actu cognoscitur: quo essentimur principiis: quia effectus virtualiter cognoscitur in sua causa, & hac ratione intelligēdus est S. Tho. loco allegato, quando ait intellectū eodē actu assentiri princi-

piis, & conclusioni; hoc tamen non est cognosci conclusionē formaliter, & explicitē (vt nos loquimur.) Ad rationem autē respondetur, quod etiam voluntas eodē actu, quo amat media non amat finem directe, & formaliter, sed tantum in directe.

Ad secundū respōdetur esse diuersam rationē, nā quamuis lumen requiratur, vt quædam conditio ad videndū colorem, de quo latius 2. lib. de anima, tamen visio luminis non est causa visionis coloris, quia vna nō sequitur ex alia; quia sunt idē omnino actus, at verò assensus conclusionis sequitur ex assensu principiorū, & ita sunt diuersi actus.

Ad tertium res negādo cōsequentiā: quia quauis per assensū conclusionis, non essentiat quis principiis, non sequitur, q̄ assentiat conclusioni propter se ipsam, quia saltē assentitur illi propter principia alio actu cognita.

Vbi notandū est, quod quamuis fortasse sit in cōueniens, in intellectū simul habere duas cognitiones numero tantū differentes, tamen quod habeat simul duas cognitiones specie differentes, qualis est assensus principiorū, & assensus conclusionis, nullū est incōueniens: quia bene potest eadē res habere duos accidētia specie differentia, vt lac habet albedinē & dulcedinē.

Ad vltimū Respondetur q̄ in intellectus

Intellectus potest eodem actu intelligere plura obiecta subordinata, quando sunt partialia, sicut eodem actu cognoscit hominē, gradum animalis & gradum rationalis, quia isti conceptus sunt veluti partialia componētes ipsum hominem: tamen quando obiecta sunt totalia, etiam si subordinata, non possunt expresse cognosci eodem actu, quia cum sint obiecta totalia, postulant diuersos actus, licet subordinatos sicut ipsa obiecta in se subordinata sunt, alias eodem actu possemus cognoscere omnia, quæ sunt in vniuerso: quia omnes creaturæ subordinantur ad Deū, quia: ergo principia & conclusio sunt diuersa obiecta totalia, licet subordinata, idē diuersis actibus subordinatis cognoscuntur.

Ex dictis infero, quod discursus non est tantū vnica simplex operatio intellectus, quia includit assensum principiorū, & assensum conclusionis, ex illis illatę, quæ diuersę operationes sunt, & ita discursus solum est aliquid vnum per subordinationē, quia dicit plures actus subordinatos.

Posset autem hoc loco inquiri, qua ratione assensus præmissarum necessitet intellectum, ad assentiendum cōclusioni, de quo tamen dicemus cōmodius questione vlt. huius disputationis.

Super est: ergo respondēamus ad rationes dubitandi in principio quæstionis adductas, ad primam respondetur negando,

quod detur processus in infinitum quia quamuis assensus conclusionis fiat ex præexistēti cognitione principiorum, & assensus principiorum fiat ex apprehensione terminorum, quia primis principiis assentimur hoc ipso, quod terminos apprehendimus: nam statim, quod quis cognoscit, quid sit totum & maius, assentitur quod totum est maius sua parte, & ita tandem de venimus ad primam apprehensionem intellectus quæ nō sit ex alia præexistēti cognitione intellectus, sed ex cognitione sensitua, in qua sistendum est.

Ad secundam, quod quādo dicit omnem doctrinam fieri ex præexistēti cognitione, loquitur de cognitione discursiua: Angeli autem non discurrunt, sed vnico simplici intuitu cognoscunt principia, & conclusionem propter excellentiorem modū intelligendi, quem habent, de quo Latius Theologi.

Vltimo tandem dubitabit aliquis in hac quæst. vtrū non solū in demōstratione, sed etiā in discursu probabili sit vera illa propositio: quod omnis doctrina sit ex præexistēti cognitione responderetur affirmatiuē, & ratio est quia in primis etiā conclusio probabilis appellatur doctrina saltem probabilis, & ita locū habet prædicta propositio: tū etiā, quia sicut in demōstratione conclusio procedit ex quibusdam principiis certis: ita in syllogis-

mo, Topico, seu probabili conclusio procedit ex quibusdam principiis probabilibus, & ita etiã sit ex præexistenti cognitione.

Quæst. II. Quot sint præcognita, & præcognitiones.

Ratio dubitandi est: quia videtur, quod non tantum sint tria præcognita, & duæ præcognitiones, vt Arist. ait in hoc cap. I. quia bonitas causæ etiam præcognoscitur ante conclusionem: nam vt assentiamur conclusioni, necessario præcognoscenda est connexio cõsequentiis cū antecedenti: ergo sunt plura præcognita præter connumerata ab Arist. Secundo quia præter principium subiectum & passionem, quæ sũt præcognita connumerata ab Arist. etiã præcognoscitur medium, quia bis ponitur ante conclusionem inferendam, atque adeo, quia non demonstratur, præcognoscitur: ergo sunt plura præcognita Tertio quia præcognitum denominatur tale a præcognitione: ergo si sunt tria præcognita, etiã sũnt tres præcognitiones, atq; adeo non tantum duæ, sicut si sunt tria alba, debent esse tres albedines denominantes illa.

His tamen non obstantibus vera & communis interpretatũ sententia est, quod præcognita sint tria tantum, duæ vero præcognitiones. At enim in hoc capite non

enumerat plures præcognitiones nec plura præcognita.

Pro cuius intelligentia notandum est, quod præcognita appellantur illa obiecta, quæ ante conclusionem illatam præcognoscuntur, præcognitio vero appellatur cognitio, quæ habetur de illis obiectis præcognitis.

Hoc supposito probatur conclusio, & in primis, quod tantum sint duæ præcognitiones, quia de qual bet re quatuor tantum inquiri possunt, scilicet, An sit, quid sit qualis sit, & propter quid sit sed in his quæstionibus duæ posteriores demonstratur, scilicet qualis sit, & propter quid sit, vt g. in hac demonstratione.

Omne animal rationale est risibile. Omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis in conclusione demonstratur de homine, qualis sit, nempe, quod sit risibilis, & propter quid sit talis, scilicet, quia est rationalis: ergo tantum duæ priores quæstiones præcognoscuntur scilicet, an sit, & quid sit. Quod uerò tantum sint tria præcognita probatur: quia conclusio quæ demonstratur, necessario procedit ex quibusdam principiis: sed in illis principiis & præmissis continetur subiectum & passio, vt in prædicta demonstratione, in præmissis præcognoscitur homo, & risibile: quia in maiori dicitur. Omne animal rationale est risibile

risibils, & in minori omnis homo est animal rationale: ergo tria sunt præcognita, principium subiectum, & passio.

Sed obicies, passio demonstratur de subiecto v.g. in illa demonstratione demonstratur de homine, quod sit risibilis: ergo non præcognoscitur, respond. quod de passione demonstratur, quod in sit huic subiecto peculiaris, nam demonstratur, quod homo sit risibilis, tamen præcognoscitur de illa, vel quid sit, vel saltem quid significet, de quo dicam postea quæst. 2. huius disputationis.

Est tamen advertendum, quod principia sunt in duplici differentia: nam alia sunt, quæ appellantur dignitates, qualia sunt prima principia communia omnibus scientiis, ut quodlibet est vel non est. Totum est maius sua parte: alia verò sunt quæ appellantur positiones, seu suppositiones, quæ sunt principia propria talis scientiæ, & utrum que comprehendit Arist. nomine principij intelligit præmissas, quia præmissæ sunt principia, quæ supponuntur esse vera in discursu, & ita non est intelligendum, quod sint tria præcognita, in specie infima: nam principium comprehendit multa principia diuersæ rationis, & idem est de subiecto & passione.

Vnde ad rationes dubitandi supra adductas respondetur: ad

primam, verum esse quod bonitas consequentiæ debet præcognosci ante quàm assentiamur conclusioni, tamen non est præcognitum posterioristicum, sed prioristicum: quia examinare, an consequentia legitima sit, vel non cum pertineat ad formam sylogisticam, de quo agitur in libris priorum est quid prioristicum.

Ad secundam respondent quidam, quod medium non est præcognitum, sed præcognitio, quia medium in demonstratione, in qua demonstratur passio de subiecto est definitio subiecti, quia bis ponitur ante inferendam conclusionem, ut in hac demonstratione. Omne animal rationale est risibile. Omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis. Medium est animal rationale, quia bis ponitur ante conclusionem, & quia definitio subiecti pertinet ad quid sit, idem est præcognitio, & non præcognitum.

Tamen hæc solutio falsa est & non euacuat argumenti difficultatem: quia definitum, quàmuis respectu subiecti sit præcognitio; quia de illo præcognoscimus, quid sit, ut postea dicam; tamen ipsa in se est præcognitum in demonstratione: quia in minori illius sylogismi, cum dicimus. Omnis homo est animal rationale, iam præcognoscimus definitionem hominis, & mediante illa demonstramus passionem.

siones: ergo definitio non solum est præcognitio, sed præcognitum.

Nec etiam euacuat argumenti difficultatem quia medium in demonstratione aliquando non est definitio, sed differentia ut in hac demonstratione.

Omne rationale est risibile omnis homo est rationalis: ergo omnis homo est risibilis: ergo iam non saluat quod non detur aliud præcognitum diuersum, quod nec sit subiectum, nec proprium, nec passio.

Quare ad argumentum melius respondetur verum esse, quod medium, siue sit definitio, siue differentia debet præcognosci ante conclusionem, non tamen præcognoscitur perse, sed ut inclusum in principiis, & ita non est diuersum præcognitum ab illis, & ratio est: quia definitio subiecti, & differentia eius sunt principia quæ supponuntur de illo, in quavis scientia, nec possunt probari, à priori, cum nihil sit prius essentia; subiectum autem, & passio dicuntur præcognita, quia non solum præcognoscuntur simul cum antecedenti sylogismo, sed in quavis scientia, ante quam incipiatur discursus: qualiter scientia de homine ante quam de illo demonstrat quid sit risibilis, præsupponit, quod sit homo, & risibilitas quæ de illo demonstrat, & ideo subiectum & passio sunt præcognita diuersa à principio.

Ad ultimam respondetur, quod sicut color denominatur visus extrinseca denominatione à visione, quæ est id oculo; ita præcognitum denominatur tale extrinseca denominatione, à præcognitione, quæ est actio intellectus, in his autem, quæ denominantur talia per extrinsecam denominationem ab eadem forma possunt plura dici talia: qualiter ab eadem dexteritate animalis plures columnæ denominantur dextræ per extrinsecam denominationem, & ita non est necessarium tot multiplicare formas, quot sunt subiecta denominata unde etiam non probatur, quod tria præcognita postulent tres præcognitiones, in his autem quæ denominantur talia per denominationem intrinsecam, verum est, quod multiplicatis subiectis, quæ talia denominantur, debent multiplicari formæ, quæ ratione plura alba, plures albedines postulant.

Quæst. III. Quid præcognoscatur de principiis in demonstratione.

Certum est, ut antea dicebam Aristot. nomine principij, tam intelligere principia vniuersalia omnibus scientiis, quæ appellantur dignitates quam principia propria cuiuslibet scientiæ ponit enim exemplum in hoc principio. Quodli-

bet est, vel non est, quod est generale omnibus scientiis, & in hoc principio, omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, quod est principium geometriæ, & ratio est, quia ex utriusque principiis potest procedere demonstratio, est tamen differentia, quod principia omnibus scientiis communia, omnibus sunt nota, ut quodlibet est vel non est. Totum est maius sua parte; tamen principia propria talis scientiæ, solum debent præcognosci, ante quam inferatur conclusio.

Quo supposito sit conclusio in hac quæstione de principiis præcognoscendum est, an sint, id est, an sint vera. In qua conclusione omnes conveniunt cum Aristot. & ratione probatur: quia assensus conclusionis supponit assensum præmissarum: fit enim ex præexistenti cognitione, ut dictum est: ergo ante conclusionis assensum supponi debet, & præcognosci, quod principia vera sint.

Sed dubitabis primo, quare de principiis non præcognoscatur quid sint. Respondet Malus hic causam esse, quia principium est aliquid complexum, ut hæc propositio. Omne totum est maius sua parte: complexum autem non potest definiiri ex Aristot. 9. methap. capit. 5. & quia definitio explicat quid rei, ideo non debet de principiis præcognosci, quid sint.

Hæc tamen solutio falsa est: primo quia Arist. c. sequenti aperte definit principium, dicens, *Principium est propositio medio vacans*. Ergo principium definiiri potest. Similiter Aristot. definit propositionem quæ tamen aliquid complexum est.

Secundo, quia licet complexa ea ratione, qua plura sunt, non possint definiiri vnica diffinitione, qua ratione est intelligendus Aristot. loco citato, tamen complexum prout aliquid vnum est definiiri potest ut dixi de propositione, & de principio: quare.

Respondetur ideo de principiis non esse præcognoscendum, quid sint, quia ad conclusionem inferendam ex illis, im pertinens omnino est, scire, quid sit principium, vel non satis est supponere illa esse vera, ut inde colligatur conclusio, qui est præcognoscendum.

Dubitabis secundo utrum de principiis præcognoscendum sit, quid significant respondetur quod sic, & hanc præcognitionem necessario includam esse in priori, & ita specialiter non fuisse connumeratam ab Aristotile, quia impossibile est præcognoscere principium aliquid verum esse, quim præcognoscamus quid significet.

Dubitabis tertio, an principia præcognoscantur esse vera per cognitionem discursivam

nam id est, quia prius perdiscursum vera esse cognoscamus antequam illa sumamus ad inferendam aliam conclusionem.

In quare Fonseca primo *Metaphisicorum* capite primo quæstione quarta asserit principia necessario cognosci experimento, & inductione, quam sententiam sequitur *Matius* libro secundo Postea quæstione quinta & fauere videtur *Aristotiles* secundo libro posteriorum capite ultimo, ubi dicit necessarium esse cognoscere principia per inductionem, quod sæpe alibi repetit ut quinto libro posteriorum capite decimoquarto & quinto *Metaphisicorum* capite primo.

Tamen in hac dubitatione dico primo, non semper esse necessarium cognoscere veritatem principiorum per inductionem, aut experientiam: ita docet *Aristotiles* hoc libro capite tertio dum dicit plura esse principia, quæ ex apprehensione terminorum cognoscuntur, & ratio est aperta: quia sunt quædam principia, ita euidencia, quod etiam nulla habita experientia, aut inductione, ex apprehensione terminorum cognoscuntur, quale est illud omne totum est maius sua parte: nam si quis cognoscat, quid est to-

tum, & pars, nulla indiget inductione, vel experientia, ut statim illi assentiat.

Dico, secundo aliqua esse principia, quæ non adhuc sunt nota, & ita per aliam demonstrationem probari possunt in hoc syllogismo.

Omne admiratiuum est risibile.

Omnis homo est admiratiuus.

Ergo omnis homo est risibilis.

Illud principium quod omnis homo sit admiratiuus demonstrari potest à priori per definitionem hominis: quia passio demonstrari potest, ut si dicamus.

Omne animal rationale est admiratiuum.

Omnis homo est animal rationale.

Ergo omne admiratiuum est rationale.

Et ita illud principium, quod in demonstratione verum esse supponitur, re vera etiam aliquando potest demonstrari. Aliqua etiam sunt principia, quæ experientia, & inductione probari possunt, ut quod omnis ignis calefaciat, inductione constat.

Pro quo notandum est, quod inductio, si recte fiat argumentū

est satis efficax, quia non est necessarium habere experientiam omnium singularium, sed pluriū nam quando est eadem ratio, aliis addendo illam particulam & in ceteris simili modo, nec valet dicere, quod sensus falli possūt: nam, quamuis hic, vel ille sensus in particulari falli possit, non tamen sensus recte dispositus circa obiectum debite sibi propositum. Præterea non est credendum communem omnium experientiam naturaliter loquendo decipi, & ita inductio recte facta argumentum est satis efficax, imo communis modus cognoscendi prima principia, ut quod totum sit maius sua parte est per inductionem, & ita est intelligendus Aristot. quando asserit prima principia necessario inductione, & experientia cognosci, id est, ut in plurimum, non tamen est semper necessarium.

Quæstio. III. Quid præcognoscendum sit de subiecto.

Cum in demonstratione demonstramus aliquid de subiecto, ut de homine, quod sit risibilis, quærimus modo, quid præcognoscatur de tali subiecto in demonstratione, ante conclusionem inferendam, & cum duæ tantum sint præcognitiones ut supra vidimus, scilicet,

an sit, & quid sit, videndum est, quæ nam ularum, vel utraque simul præcognoscatur de subiecto.

Circa quæstionem, an sit, Albertus, Caietanus, & Tolerus in hoc capite asserunt, quod quamuis scientiæ, nempe, quæ agunt de ente rationis, non præcognoscant de suo obiecto, an sit existens in rerum natura, quia hoc repugnat enti rationis, cum solum habeat esse fictum in intellectu, tamen scientiæ reales, quæ agunt de obiectis realibus præcognoscunt de suo obiecto, an sit secundum esse actuale, & videtur habere fundamentum in Aristotele capite de relatione, ubi, ut vidimus ait, quod scientia & scibile non sunt simul natura, quia scibile potest esse sine scientia, non tamen scientia sine scibili, ubi aperte loquitur de esse existentis: ergo sentit, quod scientia præsupponit suum obiectum existere ergo.

Contrariam tamen sententiam tenet in hoc capite Sotus quæstione vnica ad tertium & Lobanienses, qui asserunt de subiecto, non semper præcognoscendum esse, an existat unde dico primo in hac difficultate Aliquando de subiecto præcognoscendum est secundum esse, actualis existentis, quando scilicet prædicatum demonstrandum, non potest conuenire, nisi subiecto existenti. Probatur, nam sunt aliqua prædicata

dicata huiusmodi, nam si aliquis quærat utrum homo se deat, proculdubio debet supponere esse actu hominem, quia illud prædicatum sedere non conuenit, nisi homini existenti.

Dico tamen secundo non semper de subiecto præcognosci, an sit actualiter nempe, quando prædicatum demonstrandum, non requirit existentiam ex parte subiecti. Probat^{ur} aperte: nam quando in scientia de vacuo, quærimus utrum vacuum sit possibile, & in scientia de infinito utrum infinitum sit possibile, planum est, quod non supponimus illa esse, sed potius quærimus, an sint possible. Similiter, ut in scientia de homine demonstramus, de illo quod sit risibilis, non opus est, quod homo actu existat: quia quando in conclusione inferimus: ergo omnis homo est risibilis, verbum est non dicit actualem existentiam sed connexionem prædicati cum subiecto: ergo non semper de subiecto præcognoscendum est, quod sit actu, imo nec quod sit possibile nisi solum, quando prædicatum demonstrandum, non potest conuenire nisi subiecto actu existenti.

Vnde ad fundamentum contrariæ sententiæ responde-

tur, quod scientia potest considerari duobus modis primo in quantum qualitas est præcisse, & quidam habitus scientificus, & hoc modo non requirit existentiam sui obiecti, qua ratione scientia de vacuo non requirit vacuum actu esse, imo per naturam est impossibile vacuum.

Secundo potest considerari in quantum est relatiua secundum esse ad scibile, & sic necessario requirit scibile existens, quia relatio secundum esse, ut ostensum est capite de relatione, necessario debet esse inter extrema actu existentia, & hoc modo loquitur Aristoteles loco allegato cum dicit non posse esse scientiam sine scibili, non tamen loquitur de scientia absolute.

Sed dubitabis primo, an aliqua scientia possit probare de suo obiecto, quod sit. In quare dicendum est breuiter, quod quamuis de obiecto adæquato scientiæ semper præsupponatur illud esse, quia est res notissima, qualiter certissimum est, esse ens mobile quod est obiectum philosophiæ, & ens absolute, quod est obiectum metaphisicæ, & idem est si discurramus per reliquas scientias: tamen de obiectis in adæquatis scientiæ multoties conuenienter probatur

oātu exiſtere. Qualiter Ariſtoteles in philoſophic primo phyſicorum daria parte rei materiā primā & quarto libro phyſicorum demonſtrat locum eſſe & octauo libro phyſicorum demonſtrat deri vnum primum motorem omnia mouentem, & gūetnantem, de quibus omnibus tanquam de obiectis in adequatis diſputat philoſophia quamuis quodlibet obiectum ex his ſit obiectum illius partis phyſicæ, quæ de illo tractat, quā ratione ſcientiæ de loco, obiectum adæquatum eſt locus, quamuis reſpectu totius philoſophiæ dicatur obiectum in adæquatum.

Addo tamen de his obiectis partialibus ſolum probari, quod actu ſint à poſteriori, & per effectus. Qualiter Ariſtoteles loco allegato ab effectibus probat dandum eſſe vnicum primum motorem, quia exiſtentia non poteſt à priori demonſtrari, eo quod dependet à cauſa efficiēti, quæ eſt cauſa extrinſeca.

Dubitabis ſecundo an ſubiectum præcognoſcatur eſſe per cognitionem diſcurſiuam. Reſpondetur iudicium quo præcognoſcimus de obiecto adæquato, an ſit non eſſe diſcurſiuum, ſed ex ſola apprehenſione rei ſufficienter cauſari, qualiter non eſt opus diſcurſu, vt cognoſcamus

de ente quod eſt obiectum metaphiſicæ, quod ſit, & idem eſt de ente mobili, & quouis alio adæquato obiecto ſi illud recte apprehendamus, De obiectis, verò in adæquatis dicendum eſt, quædam præcognoſci abſque aliquo diſcurſu, quia per ſe notum eſt: illa eſſe: nam quamuis ignoret eſſe elementa, quæ ſunt obiecta in adæquata philoſophiæ de quibusdam verò præcognoſcitur per diſcurſum alium præ habitum, verbigratia in demonſtratione, qua de materia prima demonſtramus aliquam paſſionem, præſupponimus illam eſſe: quod tantum probat Ariſtoteles primo phyſicorum & idem eſt de loco, vt antea dictum eſt.

Maiorem ergo habet diſcultatem in hac quæſtione vtrum ſubiectum præcognoſcendum ſit, quid ſit, & conueniunt, de ſubiecto præcognoſcendum eſſe quid nominis id eſt, quid nomen ſignificet, ratio eſt aperta, quia impoſſibile eſt de ſubiecto aliquo verbi gratia de homine aliquid demonſtrare, niſi præſupponatur, quid intelligatur per nomen homo: ergo de ſubiecto neceſſario præcognoſcendum eſt, quid nominis, ſeu deſinitio nominis.

Solum: ergo eſt Dubium apud auctores, an de ſubiecto præcognoſcendum

Et præcognoscendum sit quid rei, seu definitio rei. In quaere, Themistius Philoponus, Averroes, Paulus Venetus, & Toletus, in hoc capite asserunt de subiecto solum esse præcognoscendum, quid nominis, non verò, quid rei.

Alij verò asserunt, etiam de subiecto præcognoscendum esse quid rei, seu definitio, rei sic tenet Albertus Magnus tractatu primo suæ Dialecticæ capite tertio Sanctus Thomas Scotus, & Caietanus, & Lobanienses in hoc capite.

Tamen pro huius rei intelligentia aduertendum est, quod demonstratio est duplex: alia est demonstratio quia. Alia vero propter quid demonstratio, quia, est ut, quæ demonstramus causam per effectum à posteriori, vt quæ probamus hominem esse rationalem, quia est risibilis: nam per passionem, quæ est posterior essentia, & effectus illius, demonstramus essentiam, nempe, quod sit rationalis: demonstratio vero propter quid est illa quæ e contra demonstramus effectum per causam à priori, vt quæ demonstramus hominem esse risibilem, quia est animal rationale.

Quo supposito dico in hac difficultate, in demonstratione quia non debet præcognosci de subiecto, quid rei, seu definitio rei, probatur, quia illud

quod demonstratur non præcognoscitur, sed in demonstratione quia demonstratur de subiecto definitio rei, vt in hac demonstratione omne risibile est animal rationale, omnis homo est risibilis: ergo omnis homo est animal rationale: ergo in demonstratione, quia non debet præcognosci de subiecto, quid rei.

Dico sedundo in demonstratione propter quid, quamuis aliquando præcognoscatur de subiecto, quid rei, non tamen semper est necessarium, quod aliquando præcognoscatur, patet, quando media definitione demonstramus passionem, vt in hac demonstratione omne animal rationale est risibile omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis, &c. vbi definitio rei præcognoscitur in præmissis, & sumitur vt medium ad probandam passionem, tamen quod semper non sit necessarium probatur ex Aristotele in hoc capite, vbi loquutionem vniuersalem faciens, dicit de subiecto solum esse semper præcognoscendum quid nominis, vbi nullam fecit mentionem, de quid rei: nec mirum est, quia Aristoteles hic loquitur de præcognitis ad omnem demonstrationem. Quia, & propter quid quia post quæ dixit vniuersaliter omnem doctrinam & disciplinam

fieri ex præexistenti cognitione statim enumerat præcognita, & præcognitiones: ergo assignat illa respectu demonstrationis incommuni, prout comprehendit omnem demonstrationem: sed in demonstratione. Quia, ut ostensum est non debet præcognosci de subiecto, quid rei: ergo non semper est necessarium.

Secundo, quia adhuc in demonstratione propter quid non semper est necessarium, ut patet, quando demonstramus secundam passionem per primam quæ est causa secundæ, ut in hac demonstratione.

Omne admiratiuum est risibile

Omnis homo est admiratiuus.

Ergo omnis homo est risibilis.

Questio.V. Quid præcognoscendum sit, quæ de subiecto aliquo demonstratur.

CONVENIUNT omnes de passione præcognoscendum esse, quid nominis, quia ita docet in hoc capite Aristoteles & ratio est manifesta, quia, ut aliquis probet de homine esse risibilem, necessarium est præintelligere, quid significetur nomine risibilis: er

go necessario de illa præcognoscendum est, quid nominis.

Secundo conveniunt omnes, de passione non esse necessarium præcognoscere quid rei: cuius ratio est, quia de subiecto, ut aliquid de illo probemus non est necessarium præcognoscere, quid rei, ut probatum est: ergo neque erit necessarium hoc præcognoscere de passione de illo probanda. Patet consequentia: quia sicut, ut aliquid probemus de homine satis est præcognoscere, quid nominis, nempe, quid nomen homo significet: ita ut probemus de illo passionem satis est præcognoscere, quid nomen illud significet: ergo non est necessarium præcognoscere, quid rei de passione: secundo, quia in hac demonstratione omne animal rationale est risibile. Omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis in præmissis, nulla habetur definitio risibilis, quia animal rationale non est definitio propria risibilis, sed hominis: ergo de passione non est necessarium præcognoscere quid rei.

Solum ergo est dubium apud auctores, utrum de passione præcognoscendum sit, an sit. In quare doctores Lobanientes existimant de passione necessarium esse præcognoscendum, quod sit in rerum natura, postea quæ in conclusione probatur, et in sit

infit in hoc subiecto, vt cum inferimus: ergo omnis homo est risibilis. Cuius sententiæ fundamentum est, quia qui demonstrat terram esse rotundam, supponit proculdubio esse rotunditatem.

Secundo probatur, quia passio verificatur de medio in præmissis, verbi gratia in hac demonstratione omne animal rationale est risibile. Omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis: verificatur in maiori de animali rationali, quod sit risibile, sed non potest verificari, quia existat: ergo in maiori præcognoscitur de passione, an sit.

Tertio, quia quæstio, an sit, est prior quæstione, propter quid sit, quia prius est aliquid esse, quam inquirere causam propter quam est: sed quæstio propter quid sit, demonstratur de passione, vt in dicta demonstratione in conclusione probatur, hominem esse risibilem quia est rationalis: ergo quæstio, an sit, præcognoscitur de tali passione.

Contrariam tamen sententiam tenet Sotus, & Caietanus in hoc capite, nempe de passione non esse necessario præcognoscere, an sit, sed solum quid nominis: quæ sententia nobis tenenda est primo quia Aristoteles solum dixit de passione præcognoscendum esse quid nominis.

Secundo, quia quando quærimus vtum homo sit risibilis, proponitur res dubia, donec actu in conclusione inferatur, hominem esse risibilem: ergo non est necessarium præsupponere, quod risibile existat, sed quid significetur nomine risibilis ad intelligendam dubitationem, nam hoc satis est, vt postea in conclusione inferatur hominem esse risibilem.

Est tamen aduertendum, quod quanuis in demonstratione propter quid, passio, quæ quoddam accidens est demonstratur de subiecto, tamen in demonstratione, quia, sapissime demonstratur predicatum aliud quod essentiale, qualiter à posteriori demonstramus de homine, quod sit rationalis, quia est admiratiuus, & ita aliqui hoc præcognitum, quod nos appellamus passionem, ipsi appellant, quæsitum, id est, id quod in demonstratione demonstrandum inquiritur, quod quæsitum, tam comprehendit passionem, quam alia predicata essentialia, quæ pluries demonstrantur, Aristoteles autem apposuit exemplum in passione, quoniam in demonstratione propter quid, quæ est potissima demonstratio, passio est quæ demonstratur.

Vnde ad fundamenta contrariæ sententiæ respondetur ad primum quod vt demonstramus terram rotundam esse, fa-

tis est præcognosci quid significetur nomine, rotunditatis, nõ vero, an sit rotunditatis, quia donec actu inferatur in conclusione ad intelligendam quæstionem dubiam, satis est præcognoscere quid nomine rotunditatis intelligatur.

Secundo bene respondet Caietan, quod passio, verbi gratia risibile, potest considerari duobus modis, vno modo materialiter, vt res quædam est, non discernendo, vtum sit passio, vel essentia, & sic potest de illa præcognosci quid sit, vt in illa maiori omne animal rationale est risibile, præcognoscitur, quid sit risibile, quod verificatur de animali rationali tamen si consideretur, passio, vt passio est, formaliter, vt dicit dimanare ab essentia, sic non præcognoscitur de illa quid sit, quia hoc est quod demonstratur, nempe, quod risibilitas sit passio dimanans ab essentia hominis.

Vel secundo dici potest, quod ad verificandam illam propositionem, omnis homo est risibilis, non est necessarium, quod risibile existat, quia verbum est non dicit actualem existentiam sed connexionem, veluti essentialem prædicati cum subiecto, & ita quando in conclusione inferimus: ergo omnis homo est risibilis, etiam verbum est, non significat necessario actualem existentiam, sed conne-

xionem, quasi essentialem prædicati cum subiecto, quia siue homo sit, siue non sit, scientia de homine demonstrat de illo suas passiones, & ita vt dictum est, adhuc de subiecto non semper præcognoscendum est, an sit, iuxta doctrinam supra dictam.

Ad tertium, quod quauis quæstio, an sit, prior sit quæstione propter quid sit tamen non debet præcognosci, quia quando probamus hominem esse risibilem, quia est rationalis, verbum est, non dicit actualem existentiam, vt dictum est, sed connexionem prædicati cum subiecto, & ita non debet præcognosci, an sit, sicut nec demonstratur propter quid actu sit secundum esse actualis existentia.

Questio. vltima. Vtrum assensus præmissarum necessitet intellectum ad assentiendum conclusioni.

DV O Possunt inquit in hac quæstione, primo vtrū cognita maiori, & minori, statim cognoscatur conclusio in eodem instanti. Secundo, vtum assensus præmissarum necessitet intellectum ad assentiendum conclusioni, quæ duo suo ordine examinanda sunt.

Circa primum certum est primo, quod maior propositio seorsum, & sine minori considerata, potest cognosci prius tempore, quam inferatur conclusio, id enim docuit in hoc capite expresse Aristoteles: & ratio est, quia potest quis primo assentiri huic propositioni Omne animal rationale est risibile, considerando illam secundum se, & seorsum, postea vero conficere syllogismum adiungendo illi minorem, & consequentiam, dicendo. Sed omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis, & similiter potest cognosci minor propositio seorsum, & extra syllogismum prius tempore quam cognoscatur conclusio, quia in hac demonstratione omne rationale est admiratum omnis homo est rationalis: ergo omnis homo est admiratus, illa minor omnis homo est rationalis proculdubio potest seorsum, & sine maiori prius tempore cognosci, quam cognoscatur conclusio.

Solum: ergo est Dubium utrum cognita maiori, & minori simul statim cognoscatur conclusio in eodem instanti, & loquimur primo, quando cognoscitur primo bonitas consequentiae, nam si non cognoscatur bonitas consequentiae fieri potest, quod cognita maiori, & minori, non

cognoscatur statim conclusio, quia consequentia non apparet illi legitima.

Loquimur etiam naturaliter, quia cum actus quo assentimur coelusioni sit diuersus ab actu, quo assentimur principiis, posset Deus de potentia absoluta stante iudicio maioris & minoris suspendere concursum ad assensum conclusionis, & ita fieri posset de potentia absoluta Dei, quod cognita maiori, & minori, non cognoscatur simul conclusio: loquimur ergo naturaliter loquendo, & in intellectu beue disposito, quia mentecaptus, ob paruitatem ingenij potest cognita maiori & minori, non cognoscere statim conclusionem.

Ratio autem dubitandi in hac questione est primo, quia Aristoteles secundo Topicorum capite quarto ait, quod potest quis multa scire, & intelligere, tamen non nisi vnum idest, quod potest quis habitualiter scire multa tamen actu, non potest simul cognoscere multa, sed vnum: sed maior, minor, & conclusio sunt plura obiecta: ergo non potest simul cognoscere conclusio.

Secundo quia intellectus est potentia quedam finita & limitata: ergo numerum actionum, quas potest simul exercere finitus est: ponamus ergo esse Deum & ponamus intel-

ctum, iam habere octo actiones, deinde, si accedat demonstratum, cognita maiori, & minori per duas alias intellectiones, finitur numerus actionum, quas potest exercere, quia fit numerus denarius, qui erat ultimus terminus potentiae intellectiuae: ergo tunc non poterit simul cognoscere conclusionem: nam assensus conclusionis, est diuersus actus ab assensu principiorum, vt supra diximus.

Vera tamen communis sententia à nobis tenenda est, intellectum, cognita maiori, & minori, & bonitate consequentiae simul, & in eodem instanti cognoscere conclusionem, quam conclusionem Maius, & plures alij ex eo probant, quia intellectus eodem actu potest intellegere plura per modum vnius, vt tenet communis opinio, tertio libro de anima de quo ibi, sed principia, & conclusio sunt plura obiecta sub ordinata, & ita faciunt vnum: ergo possunt eodem actu simul cognosci.

Hæc tamen solutio iam à nobis impugnata est questione prima, huius disputationis, vbi ostendimus principia, & conclusionem diuersis actibus cognosci, licet sub ordinatis: quare aliter probatur conclusio primo ex Aristotele in hoc capite vbi expresse fatetur. Cognita maiori, & minori, simul

cognosci conclusionem. Et ratio est primo, quia vt dicemus tertio libro de anima, Deo dante, & multis aliis locis in eodem libro sapissime citandis, vt ibi quisque videbit quauis repugnet intellectum habere simul duas intellectiones, numero tantum diuersas, non tamē repugnat habere simul duas intellectiones specie diuersas, quia duo accidentia specie diuersa, non repugnat dari simul in eodem subiecto. Qualiter in lacte simul reperuntur albedo, & dulcedo, quæ specie differunt: sed cognitio præmissarum, & cognitio conclusionis sunt actus specie diuersi, quia habent diuersa obiecta, nempe principia, & conclusionem: ergo cum vnus actus sequatur ex alio, non repugnat intellectum in eodem instanti, quo cognoscit maiorem, & minorem, simul & in eodem instanti cognoscere conclusionem.

Secundo, quia causa efficiens non impedita, in instanti potest operari: sicut sol in eodem instanti, quo fuit creatus cum luce, illuminauit: quia ad recipiendum lumen in eodem instanti nullum fuit impedimentum in aere: sed assensus præmissarum est causa efficiens assensus conclusionis, vt questione prima ostensum est: ergo in intellectu bene disposito potest assensus præmissarum

in eo-

in eodem instanti causare assensum conclusionis: ergo cognita maiori, & minori, statim, simul cognoscitur conclusio.

Est tamen aduertendum, quod quamuis conclusio simul tempore cognoscatur: quia præmissis, tamen negari non potest, quia assensus principiorum sit prius natura quam assensus conclusionis, quia est causa illius, causa autem est prior natura sui effectû.

Vnde ad rationes dubitantes ponderat ad primam, quod quâdo Aristotel. dicit, quod nō opus est intelligere, nisi unum, intelligendum est eodem actu, id est, non possumus intelligere plura eodem actu, tamen possumus intelligere plura simul, pluribus actibus, qui simul habeantur.

Ad secundum varij varia respondent vera tamen solutio est, quod quamuis si res semper, cognita maiori, & minori, & bonitate consequentiæ simul cognoscatur conclusio, tamen assensus præmissarum non necessitat intellectum ad exercendum assensus conclusionis, vt iam dicam difficultate sequenti, & ita in illo Metaphysico casu facile concedi potest, non esse futuram assensum conclusionis, cognita maiori, & minori: nos autem solum dicimus, quod intellectus cognita maiori, & minori, potest simul cognoscere conclusionem, non tamen, quod sem-

per, id sit necessarium.

Secunda ergo difficultas in hac questione examinanda erat, utrum assensus præmissarum necessitet intellectum ad assensum conclusionis. Pro cuius intelligentia aduertendum est, quod intellectus necessitari ad assensum conclusionis duobus modis contingere potest; vno modo quoad exercitium, & est necessitari, vt exerceat actum assensus conclusionis, ita vt non possit suspendere exercitium illius actus.

Necessitari vero quoad specificationem est, quod iam quod non necessitetur ad exercendum actu assensum conclusionis, tamen necessitatur, vt non possit dissentiri illi conclusioni, quæ duo maxime diuersa sunt: nam bene potest, quis necessitari, vt non ambulet velociter, tamen exercere actum ambulationis tarde, liberum sit illi.

Hoc supposito dico primo in hac difficultate assensus præmissarum, etiam in argumento demonstratiuo non necessitat intellectum ad assensum conclusionis, quoad exercitium. Probat: quia intellectus est potètia subdita voluntati, quoad exercitium operandi, intelligimus enim quando volumus: ergo ad huc cognitio præmissis, & bonitate consequentiæ potest intellectus cessare ab exercitio assensus conclusionis.

Secundo quia sicut voluntas se ha-

le habet in ordine ad bonum, ita intellectus in ordine ad verum; sed voluntas libere exercet actum amoris circa bonum in communi, ubi nulla est ratio mali, quia potest suspendere exercitium illius actus: ergo si militer, quamvis in conclusione, que euidenter sequitur expressis veris, nulla appareat ratio falsitatis, poterit quidem intellectus ipse ex imperio ipso voluntatis suspendere exercitium assentiendi conclusioni, ad alia obiecta consideranda: ergo assensus pramissarum non necessitat intellectum, quoad exercitium, ad assensum conclusionis.

Sed obiicies impossibile est illum, qui habet apertos oculos non videre colorem illuminatum sibi propositum: sed quando assentimur pramissis euidentibus, & cognoscimus bonitatem consequentiae, veritas conclusionis, quasi illuminata est per veritatem pramissarum, & est posita intellectio per apprehensionem: ergo non potest non videri, & iudicari ab intellectu: probo consequentiam. Quia sicut visus tendit in colorem, ita intellectus in verum.

Respondetur negando paritatem rationis, quia non eodem modo subditur imperio voluntatis potentia visiva, & potentia intellectiva, ut latius multis quidem locis tradunt Theologi: nam potentia visiva sub-

ditur imperio voluntatis in suis actibus indirecte, nam potest non videre, quia possunt clauderi palpebrae: quia actus claudendi palpebras, potius est actus potentiae loco motiuae: quam potentiae visivae, cum ille actus potius sit motus localis, quam visio: tamen in suo actu proprio potentia visiva non subditur directe imperio voluntatis, quia impossibile est, apertis palpebris si color sit illuminatus suspendere visionem, tamen intellectus directe in suis propriis actibus subditur imperio voluntatis, & ita ex tali imperio potest cognitis pramissis non considerare conclusionem diuertendo se ad alia obiecta diuersa, & ita actus assentiendi conclusioni liber est quoad exercitium, & ex hoc patet, quod maior, & minor simul potest cognosci prius tempore, quam conclusio, quia potest suspendi exercitium circa conclusionem.

Dico secundo in hac questione, nihilominus assensus pramissarum, quando etiam apparet bonitas consequentiae necessitat intellectum, quoad specificationem ad assensum conclusionis, id est, necessitatur, ut non possit dissentiri illi conclusioni: probatur plane. Quia intellectus non potest dissentiri illi conclusioni, ubi nulla apparet ratio falsi: nam sicut assentiri est circa verum, ita dissentiri

tiri est circa falsum: sed supposito assensu præmissarum, & cognita bonitate consequentiæ nulla apparet falsi ratio in conclusione, quia euidenter sequitur ex præmissis, quibus iam intellectus assentitur: nam ex vero, non nisi verum: ergo supposito assensu præmissarum, impossibile est dissentiri conclusioni, atque adeo necessitatur intellectus, quoad explicationem. Et confirmatur: quia syllogismus in communi sic definitur: *Syllogismus est argumentatio, in qua quibusdam positis aliquid aliud sequitur necessario, per ea que posita sunt*: Ergo assensus præmissarum, saltem quoad specificationem, necessitat intellectum ad assentiendum conclusioni.

Sed obicies, argumentum probabile, cum non sit argumentum certum & euidentis non necessitat intellectum, quoad explicationem ad assensum conclusionis.

Respondetur quod quamuis argumentum probabile absolute loquendo non necessitet in-

tellectum, quia non est argumentum certum, tamen ex suppositione, quod assentimur præmissis, si consequentiæ appareat legitima, necessitatur, ut non possit dissentiri conclusioni: quia euidenter sequitur ex illis præmissis, quibus iam supponimus intellectum assentiri, quia non repugnat aliquid, quod absolute loquendo non est necessarium ex suppositione necessarium esse, quæ est necessitas secundum quid. Sicut absolute loquendo contingens est, hominem ambulare, tamè ex suppositione quod currat, necessarium est quod ambulet: imo idem est in syllogismo falsi grapho: quæ contingere potest, quod in illa consequentiæ euidenter sequatur ex præmissis ut in hoc syllogismo *Omnis homo est arbor. Platanus est homo: ergo platanus est arbor*; nam supposito assensu præmissarum necessitatur intellectus ex suppositione ad assentiendum conclusioni, quæ euidenter sequitur ex præmissis.

CAPVT

CAPVT SECVNDVM.

Rostquam Arist. in superiori capite explicuit, qua debeant præcognosci in demonstratiõne, iam in hoc capite docet qualia sint illa, ex quibus demonstratio debet confici, sed quia tota ratio mediõrũ sumitur in ordine ad finem, cum demonstratio ordinetur ad adquirendum scientiam, ideo, vt recte Aristot. explicet naturam demonstratiõnis, prius definit scientiam: Vnde caput hoc in tres diuiditur partes: in prima adducit Aristot. definitiõne scientiæ in secunda adducit duas diffinitiones demonstratiõnis: in tertia explicat secundam diffinitionem demonstratiõnis.

Ad primam partem accedentes inquit Aristot. quod scire simpliciter, & non sophistico modo, illud est, quando rem per causam cognoscimus propter quam res est, & quoniam illius est causa, & quod non contingit aliter se habere: quasi diceret, tunc vere scimus, quando rem per causam cognoscimus, cum qua connexionem habet.

Definit deinde demonstratiõnem duabus definitiõibus prima est demonstratiõ est syllogismus faciens scire. Secunda est demonstratiõ est syllogismus procedens ex veris primis, & immediatis prioribus, & notioribus & causis conclusiõnis.

Probat deinde singulas particulas huius definitiõnis: nam in primis, *Demonstratiõ debet procedere ex veris*, quia conclusiõ in demonstratiõne debet esse scita: ergo debet esse, vera quia quod non est non scitur, si autem est vera, debet procedere ex veris, quia falsum non est causa veri, debet etiam procedere ex primis, & immediatis: quia quo vsque res ad prima principia reducitur, nõdum certa cognoscitur, & ita nõ scit ille qui nescit resolvere cõclusiõnem vsque ad sua prima principia.

Debet etiam procedere ex causis: quia demonstratiõ facit scire, scire autem est rem per causam cognoscere, debet etiã procedere ex prioribus, quia debet procedere ex causis, quia scire est rem per causam cognoscere: sed causa est prior natura

quam effectiue: ergo debet procedere ex prioribus: sed quia dixit demonstrationem procedere ex primis, explicat deinde quid sit primum, dicens, quod idem est primum, quod principium vade diffinit principium dicens principium est propositio medio vacans, id est, quæ non probatur in syllogismo, vel qua non est altera prior, per quã in eodẽ syllogismo probetur, quia semper principia supponuntur, vt certam demonstratione, inquit tamen, quod hæc principia alia sunt, quæ appellantur dignitates scilicet, quæ sunt omnibus scientiis nota; & cõmunia, quale est illud, quod libet est, vel non est: alia vero appellantur positiones & sunt illa, quæ non sunt cõmunia omnibus scientiis, sed propria alicuius particularis scientiæ, & hæc inquit sunt in duplici differentia: nam quædam appellantur suppositiones, vt quãdo supponimus aliquid, ita esse, vel non esse: alia appellantur definitiones, scilicet, quibus explicat, quid res sit, concludit tandem caput, dicens, quod principia, sunt magis credita, quam conclusio, id est, magis assentimur principiis, quam conclusioni, & hoc probat, quia propter quod vnumquodque tale, & illud magis, id est, quando aliquid est tale, propter aliud, illud aliud est magis tale, sed assentimur conclusioni, propter principia: ergo ma-

gis assentimur principiis, & hæc de litera capitũ.

Circa Literam.

HO C Loco fere ab omnibus examinari solet diffinitio illa scientiæ ab Aristotel. allata, in merito tamen, quia Aristot. obiter scientiam, diffinit, & solum ex professo, agit de demonstratione, vsque ad cap. 23. & 26. & ita nos scientiæ diffinitionem, vsque ad hæc loca, non pertractauimus, tum etiam, ne inceptam disputationem de demonstratione, interrumpamus.

Hoc supposito dubitatur primo, circa literam huius capitũ, circa id quod dicit Aristoteles, quod principium est propositio medio vacans, vel qua non est altera, nam præmissæ in demonstratione sunt principia; ex quibus inferitur conclusio, hæc autem principia, seu præmissæ, non semper sunt prima principia, & ita possunt probari per prima principia: falsum ergo est dicere, quod principium est propositio medio vacans, & qua non est altera prior. Respondetur, quod principium respectu syllogismi, in quo assumitur ad inferendam conclusionem non probatur, & ita medio vacat, respectu illius syllogismi, quia principia non probantur in illo syllogismo, sed cõ-

clusio probatur per illa principia, verum est, quod principia possunt probari in alio syllogismo, per alia principia priora: tunc tamen, non habent rationem principij, sed conclusionis: quia per alia principia probatur, reliqua autem quæ in litera huius capituli explicacione indigent, in discursu sequentis disputacionis patebunt.

Disputat. II. De natura demonstrationis.

ARistoteles, non solum in hoc capite, sed vsque ad caput. 22. de demonstratione disputat, postea vero de scientia, & opinione, & ita non per hæc omnia capita, hanc disputacionem de demonstratione continuabimus, in quolibet capite proprias huius disputacionis, quæstiones attingentes.

Quæst. I. Quæ sit essentia demonstrationis.

Merito quidem in hac quæstione omittimus quæstionem, an sit, quamuis enim Heraclitus, & Clautus, nullam esse demonstrationem asseruerint, quia scientiam de medio tollebant adquam ordinatur demonstratio: est tamen res adeò infana, vt iam hoc tem

pore controuerti non potest: in a quis dicat hoc argumentum. Currit ergo mouetur, non esse demonstratum?

Circa essentiam demonstrationis notandum est, nomine demonstrationis hoc intelligi, quoddam argumentum certum & euidens, & ideo demonstratio appellatur, quia propter suam euidenciam rem clare demonstrat.

In hac autem demonstratione, duo considerari possunt: primo, id quod formaliter est demonstratio, nempe discursus quidam, certus, & euidens, & cum discursus actus sit intellectus, demonstratio formaliter sumpta, actus est intellectus, postea quæ per externas voces manifestatur.

Secundo, considerari possunt obiecta, quæ in tali demonstratione considerantur, nam cum demonstramus terram rotundam esse, consideramus terram, & rotunditatem, & similia obiecta, & in his obiectis, adhuc duo considerari possunt. Primo res ipsæ quæ cognoscuntur, secundo ordo prædicati, & subiecti, qui est in propositionibus mentalibus, ex quibus certum est, quod iste ordo prædicati, & subiecti sit relatio rationis, vt dixi capite de relatione; quia est extrinseca denominatio, ab actu intellectus prædicante, & affirmante vnum de alio: secundo certum

est quod res ipsæ, quæ sunt obiectum demonstrationis aliquando sunt entia realia, & aliquando rationis: nam intellectus aliquando discurret circa entia realia, aliquando vero circa entia rationis. Solum est difficultas, an ipsa demonstratio formalis sit ens reale, vel potius rationis.

In qua re, omnes, qui existimant obiectum Logicæ, esse ens rationis, quos supra impugnauimus in præmio Logicæ, consequenter asserunt demonstrationem formaliter, sumptam esse ens rationis, quia continetur sub obiecto adæquato Logicæ, dicunt enim, quod demonstratio potest considerari duobus modis, primo materialiter, prout est quidam actus intellectus, & hoc modo est ens reale, alio modo formaliter, & sic dicunt in uolere quandam secundam intentionem, quæ est ens rationis, & ita sentit Masius in præmio Logicæ, & plures alij.

Veruntamen, sicut falsum est, quod obiectum Logicæ, sit ens rationis, ita etiam falsum est, quod demonstratio formaliter, sumpta sit ens rationis, & probatur, quia iudicium formaliter loquendo vere est ens reale; quia est actio intellectus iudicantis, quæ est secunda operatio intellectus: sed similiter demonstratio formaliter sumpta, est actio rea-

lis, quia cum sit discursus quidam est tertia operatio intellectus: ergo demonstratio formaliter sumpta est ens reale. Probo consequentiam, quia actiones intellectus aliquid reale sunt, & ita patet ex dictis, quod demonstratio sit quidam discursus mentalis, verus, certus, & euidens, hanc autem demonstrationem duabus definit definitionibus in hoc capite Aristotel. prima est, demonstratio est syllogismus faciens scire: secunda est demonstratio est syllogismus, procedens ex veris primis, & immediatis prioribus & notioribus, & ex causis conclusionis, quæ duæ definitiones suo ordine, examinandæ sunt.

Circa primam definitionem aduertendum est, quod illa particula *syllogismus*, habet rationem generis, quia demonstratio conuenit, cum aliis argumentationibus, in ratione syllogismi, reliquæ vero particule, scilicet, faciens scire ponuntur, loco differentie, quia sola demonstratio generat scientiam, non vero syllogismus probabilis, vel falsigraphus.

Sed dubitabis primo, cum dicitur, quod demonstratio est syllogismus faciens scire, an illa particula, *scire*, sumatur pro scientia actuali, quæ est actus scientiæ, vel potius pro scientia habituali, id

id est, pro habitu scientifico. Respondetur proculdubio summi pro habitu scientiæ, & non pro actu, ratio est, quia habitus scientificus, est ipse assensus conclusionis scientiæ, quia assensus includitur in ipsa demonstratione: nam demonstratio ut supra visum est componitur ex assensu præmissarum, & ex assensu conclusionis: ergo non bene diceretur, quod demonstratio causat scientiã, quia scientia actualis includitur in ipsa demonstratione: sumitur ergo scientia in illa demonstratione pro habitu scientifico, ita ut sit sensus, demonstratio est syllogismus, per quẽ generatur habitus scientificus.

Dubitabis secundo. Vtrum, hæc definitio sit essentialis, vel descriptiua. In qua re fere omnes conveniunt hanc definitionem esse essentialem, quamvis in assignanda huius rei ratione, non omnes conveniant. Maius, & plures alij, in hoc capite redunt rationem, dicentes, quod finis ad quem essentialiter ordinatur demonstratio est scientia; quia per demonstrationem acquiritur scientia, & ita, quia hæc definitio explicat hunc respectum essentialem, quem dicit demonstratio ad scientiam quam generat, ideo est essentialis.

Hæc tamen ratio non placet: quia scientia habitualis non est finis demonstrationis, quæ actus quidam est. Et probatur,

quia habitus non est finis actus, sed è contra, actus est finis ad quem ordinatur habitus, quia habitus sunt propter actus: nam dantur ad facile eliciendos actus, sed demonstratio est actus scientiæ, cum principium scientiæ sit demonstrare: ergo demonstratio non ordinatur, tanquam in finem ad habitum scientiæ, sed è contra: vera ergo ratio est quia causa essentialiter definitur in ordine ad effectum, sicut potentia essentialiter definiuntur per suos actus, quia potentia est causa actus, sed demonstratio est causa scientiæ, quia generat scientiam: ergo essentialiter definitur, in ordine ad illam.

Sed obiicies: nam hic definitur demonstratio in communi, prout comprehendit omnem demonstrationem: sed nõ omnis demonstratio, generat scientiam: ergo hæc ratio nulla est. Probatur minor, nam quando aliquis acquirit scientiam habitualem, quamvis ille actus demonstrationis, qui fuit ante habitum scientificum generet ipsum habitum, tamen postea iam producto ipso habitu scientifico, actus demonstrationis, qui sunt ab illo non generant habitum scientificum; quia iam supponunt illum productum: ergo non omnis demonstratio essentialiter ordinatur ad generandam scientiam. Respondetur quod actus illi, qui supponunt

ponunt habitum scientificum, productum per accidens, non habent habitum, scientiæ, scilicet, quia productus iam est, quia si non esset productus natura sua haberet vim ad illum producendum, & ita quia per se loquendo, demonstratio est productiva scientiæ, essentialiter definitur, per hoc quod est generare scientiam.

Miorem ergo habet difficultatem, secunda definitio, quæ est in hunc modum: *Demonstratio est syllogismus, procedens ex veris primis, & immediatis prioribus, & notioribus, & ex causis conclusionis: cuius singulas particulas probavit Aristot. in littera huius capituli.*

Est tamen aduertendum, quod illa particula, *syllogismus* habet in ea rationem generis, quia in hac ratione generica, conuenit demonstratio cum syllogismo probabili, & aliis speciebus argumentationis, reliquæ autem particule, quæ subsequuntur ponuntur loco differentie.

Secundo aduertendum est, quod in hac definitione, tantum definitur demonstratio, *propter quid*, non vero demonstratio, *quia ratio est*, nam cum demonstratio, quia, procedat ab effectu ad causam, & cum effectus, sit posterior causa, non procedit ex prioribus, ex primis: neque ex causis conclusionis.

Et si respondeas, quod quamuis effectus sit posterior, sua causa in illo genere, in quo illum causat, tamen in alio genere est prior, verbi gratia, effectus productus à causa efficienti, quamuis posterior illa in genere causæ efficientis, tamen in genere causæ finalis, est prior illi, quia effectus, est finis ad quem producendum, ordinatur causa.

Hæc tamen solutio, (quidquid sit de veritate illius dicitur in Physica) non satisfacit, quia demonstratio, quia, non procedit ab effectu, ut causa est: nam iam esset demonstratio propter quid, cum procedat ex causa: ergo procedit ab effectu, ut effectus est, atque adeo posterior sua causa.

Tertio aduertendum est, hæc definitionem essentialem esse, & quidditativam: nam quod demonstratio sit syllogismus, procedens ex veris, &c. essentialis est illi, ergo definitio quæ hoc explicat essentialis est, & quidditativa.

Sed contra hanc definitionem, hæcenus explicatam nonnulla obiici possunt: primo, quia videtur, quod non omnis demonstratio debeat procedere ex veris, nam quamuis hoc reperiatur in demonstratione *oSENSUA*, non tamen in demonstratione, *per impossibile*, ut si circa eum, qui negat hominem esse risibilem ar-

gumentemur hoc modo. Homo non est risibilis : ergo neque rationalis . Et confirmatur , quia probatio , qua Aristoteles probat illam particulam , *Ex veris* , nulla videtur , arguit enim sic . In demonstratione , conclusio est scita , quia demonstratio generat scientiam : ergo est vera , quia quod non est non scitur , circa quod est , nam multa sciuntur que non sunt : nam de vacuo habemus scientiam , nullum tamen datur vacuum .

Secundo , quia nominis demonstratio , debet procedere ex causis . Et probatur , quia demonstrationes Metaphysicę , quibus aliquid probamus de Deo , vt quod Deus sit æternus , quia est omnino immutabilis , non procedit ex causis , quia in Deo ad intra , non est ratio causę , neque est effectus , cum effectus dicat in perfectionem , nempe dependentiam à causa : ergo non omnis demonstratio debet procedere à causis .

Tertio , quia illa particula , *Ex prioribus* , videtur superflua , nam iam dixerat Aristoteles , demonstrationem debere procedere ex primis : ergo frustra deinde addit , quod debet procedere ex prioribus , quia idem est esse aliquid primum & esse prius .

Quarto , quia demonstratio , non debet procedere ex

notioribus , & probatur , quia notiora , aut sunt notiora natura sua , aut quò ad nos : illa appellantur notiora , quò ad nos , quę noster intellectus , prius cognoscit , quia ratione sensibilia sunt notiora nobis , quia prius cognoscuntur à nostro intellectu , quam immaterialia : nam immaterialis , per sensibilia cognoscuntur , illa vero , appellantur notiora natura sua , quę in se priora sunt , quia ratione partes sunt notiores toto , cum dependeat à partibus , sed demonstratio nec debet procedere ex notioribus natura sua , neque ad nos : ergo , nullo modo : quod non ex notioribus natura sua , probatur : quia demonstratio , ordinatur ad demonstrandam , & patefaciendam conclusionem , quam ignoramus : ergo non debet procedere ex notioribus natura , sed ex notioribus nobis : quod vero nec debeat procedere , ex notioribus nobis ; probatur , quia demonstratio , vt Aristoteles ait , debet procedere ex causis : sed causę sunt notiores natura sua , & non quò ad nos , quia causę natura sua sunt priora effectui : ergo notiores natura sua ; ergo , demonstratio , nullo modo debet procedere , ex notioribus .

Quinto , quia hæc definitio etiam , conuenit syllogis-

no probabili, nam syllogismus probabilis, etiam potest procedere ex veris: nam aliqua sunt, propositiones propositiones probabiles veræ: similiter procedere potest ex primis, & immediatis: nam inter probabilia, quædam sunt prima principia probabilia, sicut in necessariis sunt, quædam principia necessaria: similiter syllogismus probabilis procedit ex præmissis notioribus, & prioribus conclusionem, & ex causis conclusionis, quia præmissæ sunt causæ conclusionis: ergo hæc definitio demonstrationis, conuenit aliis à definito.

Veruntamen ad primum, ut respondeamus notandum est, quod demonstratio est duplex alia ostensiva, alia vero, per impossibile, quæ maxime differunt: quia demonstratio per impossibile, est ad probandam falsitatem rei, deducendo ad impossibile, & ideo appellatur demonstratio per impossibile: at vero demonstratio ostensiva est ad probandam veritatem.

Differunt secundo, nam in demonstratione ostensiva consequens probatur per accidens, quia recte valet, antecedens est verum ergo, & consequens, at vero in demonstratione per impossibile, antecedens probatur esse falsum, per consequens, quia bene valet conse-

quens est falsum: ergo, & antecedens, & tam demonstratio ostensiva, quam per impossibile diuiditur in demonstrationem, Quia, & Propter quid, nam in demonstratione ostensiva, aliquando procedimus à causa ad effectum, & tunc est demonstratio, propter quid ut homo est rationalis, ergo risibilis, aliquando verò è contra procedimus ab effectu ad causam, ut in hac est risibilis: ergo rationalis, & tunc est demonstratio, Quia, & à posteriori. Similiter in demonstratione per impossibile, aliquando procedimus à causa ad effectum, non est rationale: ergo non est risibile: nam sicut rationale est causa risibilis, ita quod aliquid non sit rationale, est causa quod non sit risibilis, & tunc est demonstratio, Quia, ut cum argumentamur è contra, homo non est risibilis, ergo non est rationalis.

Tertio differunt, quia demonstratio ostensiva, procedit ex veris, quia infert conclusionem veram, illam esse veram ostendendo, verum autem, non potest sequi, nisi ex vero, tamquam ex causa, at vero demonstratio per impossibile procedit, ex falsis deducendo ex illis datis ad impossibile.

Vnde ad argumenta responderetur quod in hac definitione definitur, tantum demonstratio ostensiva, quia hæc est, quæ procedit ex ve-

ris non vero definitur demonstratio per impossibile : nā hæc procedit ex falsis , cum hoc tamen appellatur demonstratio : Quia ex datis per euentem consequentiam deducit ad impossibile.

Ad confirmationem respondetur quod illa propositio : quod non est , non scitur , non debet intelligi , id est , quod non existit non scitur : nam vt argumentum probat , de vacuo habemus scientiam , cum tamen non sit vacuū , vbi obiter aduertendum est , falsam esse solutionem quorundā , qui dicunt , de vacuo non haberi scientiam simpliciter , & absolute , sed ex suppositione , vt cum inquirimus , an si esset vacuum corpus moueri possit , quod tamen falsum est , nam etiam de vacuo habemus scientiam absolute , & simpliciter , & cum quærimus , an sit vacuum , vel vtrum sit possibile , vbi , nulla facta suppositione , procedit talis questio : ergo debet intelligi illa probatio Aristotel. in hunc modum , quod non est verum , non scitur , & hoc modo recte procedit , quia solum verum est obiectum scientiæ , dixerat enim Aristot. quod in demonstratione conclusio , debet esse scita : ergo vera quam consequentiā probat , quia quod non est verū non scitur.

Ad secundum respondetur , quod demonstratio , quia non procedit ex causis , & ita non

definitur hic , vt dictum est , tamen demonstratio propter quid ex causis procedit.

Pro quo aduertendum est , quod causa est in duplici differentia : nam alia est causa in cognoscendo , & est illa , quæ tantum est causa cognitionis , alterius rei , tamen realiter non causat illam rem , qua ratione , fumus est causa cognitionis ignis , à quo exiuit , non tamen causat illum ignem : alia vero , est causa in essendo , & cognoscendo simul , & est illa , quæ re vera causat effectum , & iuuat ad cognitionem effectus , sicut essentia est causa passionum & iuuat ad cognitionem passionum . Certum ergo est , quod demonstratio propter quid , debet procedere , ex causis in cognoscendo , & essendo simul : nam in primis , debet procedere ex causis , in cognoscendo , quia hoc generale est omni demonstrationi , cum præmissæ , semper sint causæ cognitionis conclusionis , debet etiam procedere ex causis in essendo , quia in hoc distinguitur à demonstratione , Quia , quæ etiam procedit in cognoscendo : ergo vltior demonstratio , Propter quid debet procedere , ex causis in essendo , & cognoscendo simul.

Sed rursus causa in essendo duplex est : alia est vere , & realiter causa , & quæ realiter distinguitur ab effectu , qua ratione

sione in homine, essentia est vere & formaliter causa risibilitatis, quia distinguitur realiter ab illa: alia vero est causa virtualis, & est, quæ non distinguitur realiter ab effectu, sed solâ ratione, tamen vt sic distincta formaliter ab effectu concipitur vt causa illius ad nostrum modum intelligendi: qua ratione quauis in Deo immutabilitas, & eternitas sint idem, quia in Deo propter suam simplicitatem omnia sunt vnum: tamen concipimus nos, quod immutabilitas, quæ saltē distinguitur formaliter cū eternitate sit causa eternitatis, nam ex eo quod aliquid sit immutabile omnino, qualis est Deus, sequitur quod sit æternum.

Vnde ad argumentum respōdetur quod omnis demonstratio propter quid debet procedere ex causis, quauis autem demonstrationes quibus aliquid de Deo demonstramus non procedant ex causis vere, & formaliter sumptis, vt argumentū probat, tamen procedit ex causis virtualibus, vt quando demonstramus Deum esse optimum, quia est immutabilis, cum tamen in Deo omnia sint vnum.

Sed dubitabis, ex quibus causis debet procedere demonstratio respōdetur, quod vt optime docuit Arist. debet procedere ex causis conclusionis, id est debet procedere ex illis, quæ sint causæ eius quod inferitur, vt cū

demonstramus hominem esse risibilem debet procedere ex causis, quod homo sit risibilis, siue talis sit causa formalis, vt cum demonstramus aliquod esse album, quia habet albedinem, quæ est causa formalis albi, siue sit causa materialis efficiens, aut finalis; qua ratione cum demonstramus passionem de aliquo subiecto per essentiam illius, vt quod homo sit risibilis, quia est rationalis: illa essentia est causa efficiens, materialis, & finalis passionis, vt docuit Aristoteles. 2. libro, de anima capite. 3. & ita demonstratio propter quid ex quauis causa conclusionis procedere potest.

Ad tertium respondet bene Caietanus, quod illa particula, *Ex prioribus*, non est superflua in illa definitione, quia illa particula, *Ex primis*, vt Aristoteles exposuit significat demonstrationem debere procedere ex primis principijs, quia aliquis non scit perfecte, nisi sciat resolvere conclusionem, vsque ad sua prima principia, de quo dicam quæstione sequenti: illa vero particula, *Ex prioribus* significat medium, id est, debet procedere ex medio, quod sit causa conclusionis: nam in hac demonstratione. Omne animal rationale est risibile. Omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis medium, nempe animal rationale, est causa conclusio-

nis, nempe quod homo sit risibilis.

Ad quartum respondetur, quod demonstratio debet procedere ex notionibus nobis, & natura: nam in primis cum demonstratio ordinetur ad ostendendam, & demonstrandam nobis conclusionem debet procedere ex notioribus nobis, & quia debet procedere ex causis, & causæ sint notiores natura sua, etiam debet procedere ex notioribus natura sua, nã notiora nobis, & natura sua sepe coincidunt & reperiuntur simul in eadem re: quæ ratione hoc principium. Quodlibet est, vel non est, omnentum est maius sua parte est notius nobis, & etiam natura sua quia prima principia sunt veluti primæ causæ ad quas conclusiones reducuntur, & ita sunt notiores natura sua.

Sed obijciens; non semper causæ sunt notiores nobis suis effectibus: nam aliquando effectus sunt nobis notiores suis causis: ergo tunc demonstratio non potest procedere ex notioribus nobis, & natura simul. Respondetur quod quando causæ sunt notiores nobis suis effectibus, non debemus assumere illas ad demonstrandum, quousque fiât nobis notæ à posteriori per suos effectus, & tunc assumi possunt ad demonstrationem ad demonstrandam connexionem effectus ad causam.

Ad ultimum Respondetur

negando, quod hæc definitio conveniat syllogismo probabilili, quia debet sub illa particula *Necessarij*, contineri, dixerat enim antea Aristoteles definiens scientiam, quod scire est rem per causam cognoscere, & quod illius est causa, & quod non cõtingit aliter se habere, & ita cum demonstratio ordinetur ad acquirendam scientiã debet procedere ex propositionibus, quæ necessario sint veræ propositiones autem syllogismi probabilis non sunt necessario veræ, quia aliquando sunt veræ, aliquando falsæ, & ita nõ convenit hæc definitio syllogismo probabilili.

Quæst. II. Vtrum demonstratio debeat procedere exprimis, & immediatis.

DE hoc primis & immediatis nihil dictum est in questione precedenti, quia peculiariter postulat explicationem quæ in hac questione à nobis prætãdum est, ut vero intelligatur quid sint propositiones primæ & immediatæ, certum est, propositionem mediatam esse illam quæ caret alio medio priori, per quod probetur, ut in hoc cap. docuit Arist. & ideo prima appellatur, quia non est alia prior per quam probetur, & hinc fit, quod nulla propositio

in qua prædicatur accidens sur propria paſſio de ſubiecto ſit propositio immediata: ratio eſt, quia poteſt probari per aliam propositiõem eſſentiale priorẽ, quoniam eſſentia eſt prior paſſione: ergo nõ eſt propositio prima, & immediata.

Vbi obiter norandum eſt propositiõem aliquam, non ideo appellari immediatam, vt quidam volunt, quia inter prædicatum, & ſubiectum nihil mediet, nam ex hoc ſequeretur, quod propositio in qua prædicatur prima paſſio de ſubiecto eſſet immediata, quia inter primam paſſionem, & eſſentiam ſubiecti nihil mediet, conſequens tamen eſt contra Ariſto- telem, tum in hoc capite tum in lib. 2. poſt c. 1. & 3. dicens propositiões demonſtrabiles à priori eſſe mediatas, quia habent medium per quod probetur: ſed ſic eſt quod prima paſſio poteſt demonſtrari de ſubiecto à priori per eſſentiã: ergo propositio in qua probatur prima paſſio de ſubiecto eſt propositio mediata in ſententia Ariſtotelis: ergo per propositiõem immediatam, & primam intelligit Ariſtotel. propositiões indemonſtrabiles à priori, & hinc rurfus ſit, qd ſolum propositiões eſſentiales ſint primæ & immediatæ, quia ante eſſentiã rei nihil eſt primum per quod illa à priori probari poteſt, quãuis à poſte-

riori, & per demonſtrationem. Quia eſſentia probari poſſit, vt ſæpe diximus.

Sed dubitabis verũ oēs propositiões eſſentiales ſint immediatæ. Pro cuius intelligẽtia notandũ eſt, qd propositiõem aliquam eſſe immediatam duobus modis contingere poteſt, quædã enim dicũtur immediatæ realiter, & ſunt illæ, quæ nõ habent in ſubiecto aliquid prius realiter diſtinctũ ab eo, quod enuntiant, per quod demonſtrari poſſit, v.g. hæc propositio.

Homo eſt animal eſt propositio realiter immediata, & prima, quia cũ eſſe animal ſit de eſſentia hominis, & nihil ſit prius eſſentia, nihil habet in homine realiter diuerſum per qd probari poſſit, hæc tũ eadem propositio virtualiter appellari poteſt mediata, quia quod homo ſit animal, probari poteſt à priori & demonſtratione, propter quid per aliquid prius ſaltem ratione diſtinctum: nam ideo homo eſt animal, quia eſt ſenſibilis, quia ſenſibile eſt diſſerentia conſtitutiua animalis, cum tamen animal, & ſenſibile in homine idem ſint realiter interſe, & cum ipſo homine, quia vt ſupra vidimus diſputantes de vniuerſalibus, prædicata vniuerſalia nõ diſtingui ex natura rei à ſingularibus, in quibus ſunt, & interſe ipſa.

Quo ſupposito facile reſpõdet ad argumẽtũ ſeu dubitationẽ, quod

quod omnes propositiones essentialiter sunt realiter immediatæ, plures tamen ex illis virtualiter mediatae sunt. Probatur prior pars, quia in propositione essentiali prædicatur essentia de subiecto: sed in reali quæ nihil est prius essentia, per quod essentia probari possit: ergo omnes propositiones essentialiter realiter in mediatae sunt, quod vero quædam ex illis sicut saltem virtualiter mediatae. Probatur: quia illa est propositio mediata, quæ potest à priori demonstrari, sed inter prædicata essentialia, verbi gratia hominis sensibile, quod ratione distinguitur ab animali, quia est differentia constituens animal in suo esse, intelligitur, ut causa virtualis ipsius animalis: nam hæc est vera, ideo homo est animal, quia est sensibilis, sicut ideo est homo, quia est rationalis: ergo hæc propositio essentialis: homo est animal virtualiter mediata est, quia à priori, & demonstratione. Propter quid probari potest per causam virtualiter, ratione tantum distincta, eodem modo hæc propositio. Deus est æternus essentialis est, quia esse æternum est de essentia Dei, cum hoc tamen saltem virtualiter est mediata, quia habet causam virtualem ratione distinctam per quam probari possit: nam ideo Deus est æternus, quia est omnino immutabilis, cum tamen realiter idem sint in Deo æternitas,

& immutabilitas, quia in Deo omnia sunt vnum.

Ex quo infero, quod illa propositio, quæ est immediata in vno genere, potest esse mediata in alio. Verbi gratia, hæc definitio domus est compositum, quodam artificiale, quod ex fundamento, pariete, & recto integratur, in genere causæ materialis est propositio prima, & immediata, quia domus, componitur ex his partibus, tanquam ex materia, tamen in genere causæ finalis, non est propositio immediata, quia probari potest per causam finalem ad quam ordinatur domus, nempe quia est quodam compositum ordinatum ad protegendos homines, tanquam finis. Et ratio à priori huius est quia id quod est primum in vno genere causæ finalis, in alio est posterius, quia ratione finis est primum in intentione in genere causæ finalis, & est posterius in executione in genere causæ efficientis, quia acquiritur per media, qua ratione sanitas acquiritur per medicinam, à qua effectiue causatur, cum tamen sit finis ad quem ordinatur medicina.

Ex dictis ergo sumitur ratio dubitandi in hac quaestione, quia quando demonstramus secundam passionem per primam est demonstratio à priori, & propter quid, ut in hac demonstratione.

Omne admiratum est risibile.

Omnis homo est admiratiuus.

Ergo omnis homo est risibilis.

Sed hæc demonstratio non pendet ex primis, & immediatis quia prima probatio probari potest à priori per essentiam: ergo demonstratio debet semper procedere ex primis & immediatis.

Verumtamen pro huius rei intelligentia aduertendum est, quod demonstratio duobus modis potest procedere ex primis, & immediatis, vno modo actu, & formaliter, & est quando ipsæ Propositiones primæ, & immediatæ actu ponuntur in demonstratione: alio modo potest demonstratio procedere, ex primis, & immediatis virtualiter, & est quando in demonstratione ponuntur propositiones, quæ licet ipsæ in se non sint immediatæ, tamen deducuntur ex propositionibus primis & immediatis: nam tunc talis demonstratio saltem virtualiter procedit ex primis & immediatis.

Vnde ad quæstionem facile respondetur quod demonstratio propter quid nõ fecus actualiter, & formaliter procedit ex primis, & immediatis, quod conuincit ratio dubitandi, tamẽ semper procedit ex primis, & immediatis saltẽ virtualiter, quia procedit ex quibusdam præmissis, quæ vel sunt propositiones primæ & immediatæ, vel deducuntur ex primis & immediatis, &

est procedere ex primis, & immediatis virtualiter, quonia m vt ait Arist. in hoc cap. non scimus perfecte, nisi sciamus resolueret conclusionem vsque ad sua prima principia, quia in hac demonstratione. Omne admiratiuum est risibile: omnis homo est admiratiuus: ergo omnis homo est risibilis, quæ est demonstratio. Propter quid, vt dixi, non ponuntur prima principia vniuersalia, vt quodlibet est vel nõ est: imo nec ponuntur propositiones primæ & immediatæ in tali scientia de homine, cum prima probatio probari possit à priori per essentiam, sed ita intelligendum est, quod conclusio procedat ex præmissis, quæ vel sint immediatæ, vel immediatas propositiones reduci possint.

Questio. III. Vt in demonstratione debeat componi ex propositionibus vniuersalibus certis, & necessarijs.

HAc in re conueniunt omnes, demonstrationem debere componi ex propositionibus certis, & euidẽtibus, quia demonstratio generat scientiam, scientia autem est euidens, & certa, & ita demonstratio est argumentum certum, & euidens, atque aded procedens ex propositionibus certis, & euidẽtibus.

Vbi obiter etiam aduertendum est non esse idem aliquam propositionem esse certam, & esse euidentem: nam actus fidei diuinæ, quo assentimur reclusis à Deo, est cognitio certa, quia fidei diuinæ non potest sub esse falsum, non tamen est euidens, quia fides potius est obscura, nam fides definitur hoc modo. *Fides est credere, quod non vides.* Addit ergo euidencia ultra certitudinem quam claritatem, demonstrans rem clare, vnde demonstratio componi debet ex propositionibus certis, & euidentibus.

Solum ergo habent difficultatem duo alia, quæ inquiruntur in hac questione nempe utrum demonstratio debeat componi ex propositionibus vniuersalibus, secundo utrum debeat componi ex propositionibus necessarijs.

Circa primum fere omnes conueniunt demonstrationem Quia componi posse ex propositionibus singularibus, vel particularibus, vt in hac demonstratione Petrus est risibilis: ergo Petrus est animal rationale, quod argumentum proculdubio est demonstratiuum: maiorem ergo habet difficultatem, utrum demonstratio. *Propter quid*, possit componi ex propositionibus singularibus, vel semper componenda sit ex propositionibus vniuersalibus.

Ratio dubitandi est: nam

videtur, quod demonstratio multoties debeat componi ex propositionibus singularibus, quia de Deo Sole & Luna, quæ sunt obiecta singularia plura demonstramus etiam à priori, vt cum demonstramus à priori eclypsim, Solis, vel Lunæ: ergo talis demonstratio de obiecto singulari componi potest ex propositionibus singularibus. Secundo, quia hæc est demonstratio à priori, seu propter quid Petrus est rationalis: ergo Petrus est risibilis, nam per essentialitatem demonstramus passionem, & tamen componitur ex propositionibus singularibus: ergo &c.

His non obstantibus dicendum est demonstrationem, *Propter quid*, non haberi de singularibus, quatenus singularia sunt, ita quod procedat ex principijs differentialibus individualibus ratio est: quia differentia individualis est nobis ignota, solum enim cognoscimus in individuis aliqua accidentia, & proprietates individuales, quæ non satis indicant differentiam individualem essentialem illius rei, & ita cum probamus Petrum esse risibilem, quia est rationalis, hæc demonstratio non est immediata principijs proprijs Petri, vt Petrus est, quia probatur esse risibilem, quia est rationalis, esse autem rationale commune est omnibus individujs hominis: ergo immedie

diare ex differentia indiuiduali nulla potest demonstratio propter quid confici, quod secus est de demonstratione, *quia*: nam ex actibus singularibus Petri, quæ nobis notæ sunt possumus argumentari ad probandam causam illarum actionū per demonstrationem *quia*.

Et per hoc patet solutio ad vltimam rationem dubitandi, nam illa demonstratio Petrus est rationalis: ergo Petrus est risibilis, quanuis sit demonstratio, *Propter quid*, non tamen procedit ex differentijs indiuidualibus, quia esse rationale commune est omnibus hominibus. Vnde non probatur dari demonstrationem immediate procedentem ex differentia indiuiduali, vt sic, hæc enim est nobis ignota, quod secus est de differentia essentiali specifica: nam quanuis hæc in pluribus speciebus sit ignota, non tamen in omnibus, scimus enim hominem esse rationalem.

Ad primam autem rationem dubitandi Respondetur imprimis esse longe diuersam rationem de Deo, de quo haberi potest demonstratio propter quid, procedens ex causis virtualibus, vt prima huius capituli questione diximus, nam in Deo cognoscimus aliqua prædicata essentialia, quæ sunt veluti differentia indiuiduales essentielles ipsius Dei, vt quod sit æternus, & immutabilis, in-

ter quæ prædicata vnum demonstramus per aliud, tanquam per causam virtualem, vt supra, in rebus tamen creatis semper differentia indiuiduales sunt ignotæ.

Ad aliud de eclipsi Solis & Lunæ Respondetur, quod talis eclipsis non probatur per se de hoc Sole, & de hac Luna: nam si Deus crearet alium Solem, & aliam Lunam, in eadem dispositione, etiam de illis eodem modo probaratur eclipsis, & ita per accidens probatur modo eclipsis de hoc Sole, vel hac Luna, quia scilicet non est alius de facto, neque alia Luna perse, tamen non probatur eclipsis de hoc in quantum hoc est, nam idem esset de alio in eadem proportione creato.

Circa secundum quod inquirat quæstio scilicet vtrum demonstratio debeat componi ex propositionibus necessarijs aduertendum est, quod, *Necessarium*, sumitur multi modis. Aliud enim est necessarium simpliciter, & est illud quod nulla facta suppositio ne, sed simpliciter & absolute tale est, vt hominem esse animal, aliud vero est necessarium ex suppositione, & est illud quod absolute loquendo non est necessarium, sed contingens, tñ ex suppositione aliqua facta, necessarium est, qualiter absolute nõ est necessarium hominẽ moueri, tamẽ si currit necessario mouetur.

Rursus necessarium simpliciter duplex est, aliud enim est necessarium respectu Dei, & est quod ita est necessarium, vt oppositum implicet contradictionem, & ita à Deo non posset fieri, quale est, hominem esse animal: nam oppositum, nempe hominem non esse animal implicat contradictionem: quia est contra essentiam hominis: aliud vero est necessarium, tantum, respectu causæ naturalis, quale est ignem esse calidum: nam de potentia absoluta Dei bene posset dari ignis sine calore, quia cum calor sit accidens est extra essentiam substantiæ ignis, tamen de potentia naturali non potest fieri.

Et rursus hoc necessarium respectu causæ naturalis duplex est: aliud enim est, quod semper ita contingit, vt ignem esse calidum, aliud vero est quod, vt in plurimum contingit, ita vt oppositum raro contingat, & hoc modo necessarium est, in hyeme esse pluviam, quia oppositum rarissime contingit.

Hoc supposito conueniunt omnes, demonstrationem debere componi ex propositionibus necessarijs, ita enim docet expresse Aristoteles cap. 6. & 7. huius libri, Cuius ratio est, quia demonstratio est argumentum certum & euidens: ergo conclusio, que in ea infertur certa est, & euidens: sed de re omnino cōtingenti nequit haberi cognitio cer-

ta, quia ipsa contingentia in se in certitudinem in volunt: ergo debet esse de re aliquomodo necessaria: sed conclusio colligitur ex præmissis: ergo demonstratio debet procedere ex propositionibus aliquomodo necessarijs.

Dubium tamen est, quod necessarium ex enumeratis requiratur ad demonstrationem, & certum est ad demonstrationem sufficere necessarium, quod ita est tale, vt oppositum implicet contradictionem: nam hoc est maxime necessarium.

Similiter certum est sufficere necessarium respectu causæ naturalis: cuius ratio est, quia per cognitionem scientificam, qua iudicamus ignem esse calidum, non asserimus oppositum repugnare de potentia absoluta sed cum iudicamus oppositum non posse aliter se habere per naturam, quæ cognitio certissima est, & infalibilis: ergo sufficiens est ad componendam demonstrationem certam.

Tertio certum esse debet demonstratiōnem componi posse ex propositionibus necessarijs solum ex suppositione, non vero absolute: nam hæc est optima demonstratio. Mouetur: ergo acquirit nouam præsentiam localem, cum tamen moueri non sit necessarium absolute, sed solum ex suppositione, quod moueatur: nam omne quod est quædo est, necesse est esse.

Solum

Solum ergo est dubium utrū demonstratio componi possit ex propositionibus necessarijs solum vt in plurimum, quale est in hyeme futuram esse pluuiam, & ratio dubitandi est: quia ea, quæ vt in plurimum solum cōtingunt, vt quod in hyeme sit pluuiam non sunt prorsus certa, quia oppositum naturaliter contingere potest, licet ratio: ergo ex his propositionibus non potest inferri conclusio omnino certa: sed demonstratio est argumentum euident, & omnino certum, quia generat scientiam, cui non potest subesse falsum: ergo non potest componi ex propositionibus necessarijs, solum vt in plurimum.

Dicendum tamē nobis est demonstrationem componi posse ex propositionibus necessarijs solum vt in plurimum. Probat plane, quia necessarium, vt in plurimum potest certo & euidenter cognosci esse necessarium, vt in plurimum: sed hoc fit per causas quæ vt in plurimum illud producant: nam effectus per suam causam cognoscitur: ergo demonstratio procedere potest ex necessarijs vt in plurimum.

Vnde ad rationem dubitandi respondetur, quod per demonstrationem non cognoscimus necessarium, vt in plurimum certum futurum esse & infallibiliter, hoc enim non potest diuinari de re absolute con-

tingenter, quale est quod sit futura pluuiam, sed cognoscimus pluuiam necessario futuram esse, non necessitate absoluta, sed vt in plurimum, & in hoc nullus error contingere potest: quia absolute non probamus futuram esse, sed quod vt in plurimum necessarium est euenire, quod prorsus certum est.

Questio. III. Utrum in demonstratione magis asseriamur principijs quā conclusioni.

Supponendum est in hac questione inter certitudinem, & euidentiam actus, esse rationes inter se maxime diuersas nā in Aristotele separari potest in actionibus intellectus certitudo ab euidentia, vt supra dicebam de actu fidei diuinæ, quia certum est cum fidei diuinæ non possit subesse falsum, non est tamen euident, quim potius fides est credere, quod non vides, & similiter intentio separari potest ab euidentia, & certitudine: nam actus erroris potest esse intentus ex conatu, quem intellectus apponere potest ad illum elicendum, cum tamen nō sit certus, & euident.

Vnde secundo supponendum est, quod illa particula, *Magis*: in titulo quæstionis posi-

ta non debet significare maiorem intensiorem: nam certum est assensum conclusionis posse esse intensiorem assensu præmissarum: nam cum intellectus sit potentia libera, & subdita imperio voluntatis potest maiorem conatum apponere in assensu conclusionis quam in assensu præmissarum, & ita actus illæ erit intensior: quia intensio, in actu, vel est ipse conatus, quem intellectus in suis actibus apponit, vel certe ex illo provenit: debet ergo illa particula *Magis*, significare maiorem certitudinem, & evidentiam, ita ut sit sensus. Vtrum in demonstratione maiori certitudine, & evidentia assentiamur principiis, quam conclusioni, ex illis illata.

Tertio supponendum est, quod loquimur, quando assentitur aliquis conclusioni propter præmissas, & non ex alio capite: nam si etiam ex alio capite, illi assentiat, certum est posse assentiri certius conclusioni, quam principiis, nisi aliquis demonstret tali die futuram esse eclipsim, & postea illam videt, certius assentitur conclusioni quam principiis, quia assentitur conclusioni per demonstrationem, & per experientiam: loquimur ergo quando solum ex vi demonstrationis assentitur conclusioni.

Ex quo quarto certum est intellectum magis assentiri primis principiis, quam conclusionibus, quæ ex illis inferuntur, quia prima principia sunt maxime evidentia, & per se nota, & ita magis illis assentimur, quam conclusionibus inde alatis.

Solum ergo est dubium de principiis demonstrabilibus, quæ etiam deducuntur, ex primis principiis, an magis assentiamur talibus principiis, quæ conclusionibus, quæ ex illis inferuntur. In qua re prima sententia affirmat, quod non magis assentiamur principiis, quæ conclusioni, quando talia principia, non sunt prima principia sed demonstrabilia per alia priora. Quam sententiam tenet Egidius Nimphus & Philoponus, pluresque hoc tempore, & illam tribuunt diuo Thome hic lectione sexta, immerito tamen in hoc loco notavit Caietanus: videtur tamen hæc sententia habere fundamentum in Aristotel. in hoc capite postquam dixit, quod principia debent esse magis credita, quam conclusio, statim subdit: vel omnia, vel aliqua: sentit ergo Aristotel. non omnia principia esse magis credita, quam conclusio.

Secundo quia intra eandem scientiam secundum speciem, certitudo principiorum, & certitudo conclusionis non differunt

ferunt specie: ergo habent eandem essentiali rationem specificam: sed essentia, consistit in indivisibili, neque suscipit magis & minus: ergo non magis assentimur principiis, quàm conclusioni, quando principia sunt propria, & non communia omnibus, qualia sunt prima principia.

Tertio, quia causa naturalis non impedita prodducit effectum sibi æqualem, & similem, ut ignis producit ignem æquæ calidum: sed assensus principiorum, ut supra visum est, est causa naturalis assensus conclusionis: ergo producit assensum conclusionis, ita certum, & evidenter, ac est ipse assensus principiorum ergo non magis assentimur principiis, quàm conclusioni.

Contraria tamen sententia nobis tenenda est, nempe, intellectui semper magis assentiri principiis, quam conclusioni, siue talia principia, sint prima siue propria talis scientiæ. Ita docet in hoc cap. Sotus Toletus, & Caiet. & Masius, & merito quidem, quia ratio Arist. in hoc c, vel nihil probat, vel certe probat de omnibus principiis, arguit enim sic. Propter quod unum quodque, tale, & illud magis: nam quia omnia sunt calida propter ignem, ignis est magis calidus: sed semper assentimur conclusioni propter principia: ergo semper magis assentimur principiis: ita quod principia sint nobis

magis certa, quàm conclusio: nam certo assentimur conclusioni propter certitudinem principiorum.

Secundo nam si conclusio esset, ita nobis certa, sicut principia: ergo frustra utimur illis principiis ad demonstrandam conclusionem, siquidem in contraria sententia, ita est nobis certa conclusio sicut principia.

verumtamen examinari potest ratio illa Arist. nam principium illud propter quod unum quodque, tale, non videtur, unde quaque verum, quia in genere cause formalis non valet.

Paries est albus propter albedinem: ergo albedo est magis alba, quia albedo non est alba. Similiter in genere cause efficientis. Petrus est homo propter patrem suum: ergo pater suus est magis homo. Similiter in genere cause finalis non valet.

Quia non valet. Sanguis minuitur propter sanitatem: ergo magis minuitur sanitas. Similiter non valet in genere cause materialis, quia non valet linea est longa propter partes longas quas habet: ergo partes sunt longiores tota ipsa linea ergo in nullo genere cause videtur verum axioma illud Arist.

Respondet optime Caietanus hoc Axioma verissimum esse, quibusdam adhibitis conditionibus: nam primo requiritur, quod prædicatum illud, in quo fit comparatio, conveniat utriusque extremo, *Ut quod,*

inter quæ extrema fit talis comparatio, defectu cuius non valet illa consequentia. Parius est albus propter albedinem: ergo albedo est magis alba, quia albedo non est alba, ut quod, sed ut quod, fit autem comparatio in ratione albi ut quod, quod tamen reperitur in casu Aristotelis, quia tam assensus principiorum, quam conclusionis vterque est certus, & evidens, ut quod, in quo fit comparatio.

Secundo requiritur, quod illud, in quo fit comparatio suscipiat magis & minus, ratione cuius magis possit reperiri in vno extremo, quam in alio, defectu cuius non valet illa consequentia. Petrus est homo propter patrem suum: ergo suus pater est magis homo, quia ratio hominis non suscipit magis & minus, quod tamen reperitur in casu Aristotelis: nam certitudo, & euidencia suscipiunt magis & minus, est enim vna certitudo & vna euidencia maioralia.

Tertio requiritur, quod comparatio fiat inter extrema realiter diuersa: qualiter assensus conclusionis, & assensus præmissarum realiter distinguuntur, defectu cuius non valet hæc consequentia. Homo intelligit quia est animal rationale: ergo magis intelligit animal rationale, quia homo &

animal rationale idem sunt.

Quarto requiritur, quod illud in quo fit comparatio conueniat vni, ratione alterius, id est, quia conuenit alteri, defectu cuius non valet consequentia. Sanguis minuitur propter sanitatem: ergo magis minuitur sanitas: quia diminutio in qua fit comparatio non conuenit sanguini, quia conueniat eadem diminutio sanitati, nam absque diminutione sanitatis minuitur sanguis, quod tamen reperitur in casu Aristotelis, nam certitudo & euidencia, quam habet assensus conclusionis illi prouenit ex certitudine, & euidencia quam habet assensus præmissarum.

Ad aliud autem de linea respondeo, quod vel fit comparatio in ratione essentiali longitudinis, & tunc non valet consequentia propter secundam conclusionem, iam assignatam: nam ratio essentialis longitudinis non suscipit magis & minus, quia semper essentialis consistunt in indiuisibili, vel fit comparatio in ratione tantæ longitudinis, verbi gratia, in ratione longitudinis bipedalis, quam habet linea, & tunc etiam non valet consequentia: ex defectu primæ conditionis scilicet quia longitudo bipedalis non conuenit vtrique extremo: nam si totalis linea non habet longitudinem bipedalem, singule

singula partes non possunt habere longitudinem bipedalem in qua fit comparatio, & ita Axioma illud Aristotelis si recte intelligatur, verissimum est.

Ex dictis sequitur, quod non solum in demonstratione, sed in quouis alio syllogismo magis assentimur præmissis quam conclusioni, quia quavis in argumento probabili non assentimur præmissis, & conclusioni certo & evidenter, tamen assentimur præmissis magis probabiliter, quam assentimur conclusioni, quia hic etiam habet locum Axioma illud Arist. propter quod unum quodque tale, & illud magis.

Sequitur secundo assensum præmissarum semper esse perfectiorem actu assensu conclusionis, quia semper assentimur conclusioni præter assensum præmissarum, quod etiam docuit Aristoteles in hoc capite dicēs quod intelligens, est melius dispositus, quam sciens: ubi intelligens appellatur, qui cognoscit principia: nam habitus ille quo assentimur principiis appellatur, intellectus, ut infra dicam, sciens vero appellatur, qui cognoscit conclusionem, nam habitus ille, quo assentimur conclusioni appellatur scientia: quasi diceret actum, quo assentimur principiis perfectiorem esse actu, quo assentimur conclusioni.

Sed obijcies finis præstan-

tior est his quæ ordinantur ad finem: sed assensus præmissarum ordinatur tanquam in finem ad assensum conclusionis: ergo præstantior est assensus conclusionis, quam assensus præmissarum. Respondetur assensum præmissarum non ordinari tanquam in finem ad assensum conclusionis, ut optime arguere tum conuincit: nam perfectior operatio non ordinatur tanquam in finem ad operationem minus perfectam, sed ordinatur ad illam, tanquam causa ad effectum, quia assensus præmissarum, ut supra vidimus est causa assensus conclusionis; cum hoc tamen causa perfectior esse potest aliquando suo effectui, quia ratio sol producit calorem, & est perfectior illo.

Super est respondeamus ad argumenta primæ sententiæ iam supra adducta ad primum respondetur merito Aristotel. dixisse, quod principia sunt magis credita omnia, vel aliqua ad denotandum, quod ad assentiendum alicui conclusioni non est necessarium cognoscere actu omnia principia, adhuc remota & prima ex quibus illa conclusio inferitur, quæ ratione mathematici multas conclusiones demonstrant, supponentes plurima principia iam antea demonstrata, & ita non opus est ad ultimam illam demonstrationem conficiendam actu recordari,

aliorum principiorū, quæ iam sunt antea demonstrata, & quæ si habitualiter sequuntur: & ideo dixit *Omnia, vel aliqua*, quia semper est necessarium actu assentiri, vel omnibus principijs, ita remotis, vel aliquibus, scilicet proximis, ex quibus conclusio proxime infertur: tamē semper verum est, quod illa principia quibus actu assentimur sint magis credita, quam conclusio.

Ad secundum quod, quāuis daremus certitudinē principiorum non differre specie à certitudine conclusionis, de quo dicā infra, tamē potest esse maior, & minor, intra eandem speciem nam principium illud, quod essentiaē consistunt in indiuisibili, vt pluries dixi intelligēdum est, quo ad prædicata essentialia, ita vt non possimus addere, vel detrahēre aliquod prædicatum essentialē rebus manente eadem specie: nā si ab homine detrahas animal, vel addas hiniabile, non manet homo: cū hoc

tamē certitudo absolute loquēdo suscipit magis & minus, sicut est vna albedo maior alia.

Ad tertium responderetur, quod causa est Duplex: alia est vniuersa, & est illa quæ producit effectum eiusdem speciei, & eiusdem rationis, vt homo, quando generat alium hominem. Alia vero est causa æquiuoca, & est quæ producit effectum diuersæ speciei ab illa, vt Sol, quando producit hæc inferiora quæ sūt diuersæ rationis ab illo appellatur causa æquiuoca & hac ratione assensus præmissarū, est causa æquiuoca assensus conclusionis, quia distinguitur specie ab illo, vt supra diximus.

Vnde ad argumentum respondetur, quod causa æquiuoca nūquam producit effectum æquum perfectum cum ipsa: quæ ratione Sol producens calorem est perfectior ipso calore, & ita assensus præmissarū est perfectior assensu conclusionis, & hæc de hoc capite.

CAPVT TERTIVM.

Recentū Arist. in cap. est refutare duos errores, qui ex doctrina superioris capitis non bene intellecta oriebatur: duo agit in prima parte illos proponit in secunda parte illos

refellit.

Ad primā partē accedētes, cū in superiori capite dictū sit, quod principia sunt magis credita, quā cōclusio, & quod conclusio debet, vt perfecte sciatur reduci, vsq; ad sua prima principia, qui

dam

de antiqui putantes, nihil certo cognoscitur, nisi per demonstratio-
nem: asseruerunt, nullam esse sci-
entiam, quae probabatur: quia, aut prin-
cipia demonstrationis procedunt
in infinitum, & tunc non esset sci-
entia, quia non possemus dare ali-
quod primum principium ad quod re-
duceretur ultimatè conclusio, atque
adeo nunquam haberetur scientia
de illa conclusione, quia nunquam
posset reduci ad prima princi-
pia, eo quod in infinito non est dare
primum: si autem deveniamus ad al-
iquid primum principium: ergo il-
lud indemonstrabile est, quia de-
monstratio debet procedere ex
principiis prioribus, sed quae non
cognoscuntur per demonstratio-
nem non cognoscuntur certo: ergo
ipsa conclusio reducitur ad prin-
cipium, quod non certo cognoscitur,
atque adeo non habetur scientia
de illa.

Alli vero ut vitaret hoc incō-
ueniens dicebant inde demonst-
ratione dandum esse circulum, ita
ut postquam conclusio probata est
per principia, deinde principia
ipsa probentur per conclusionem.
In secunda vero parte capituli
reijcit hos errores, dicens, quod non
omnis cognitio certa acquiritur
per demonstrationem: nam prima
inquit principia cognoscuntur
certo & euidenter per solam
apprehensionem terminorum absque
discursu, & demonstratione ali-
qua: quia sunt partes per se notae
ut hoc principium. Omne totum
est maius sua parte, certo cog-
noscitur ex sola apprehensione ter-

minorum, & ita inquit proprie sci-
o per se nota est illa, quae cognos-
cimus, in quantum terminos cog-
no scimus: addit tamen, quod cognitio
principiorum non est scientia, sed
principium scientiae, quia est cau-
sa cognitionis conclusionis, quae
cognitio est scientia.

Secundum vero errorem refutat,
probando in demonstratione
non debere committi circulum pri-
mo quia principia per quae pro-
batur conclusio debent esse notio-
ra ipsa conclusione: nam per notius
probamus, id quod minus notum est:
ergo si deinde illa conclusio assu-
mitur, ut principium ad probanda
illa principia, eadem conclusio res-
pectu eiusdem esset notior & igitur
notior, quod est absurdum.

Etsi respondeas, nullum esse incō-
ueniens quod idem sit notius quoad
nos, ignotius vero natura sua cō-
tra arguit Aristoteles, quia demonst-
ratio etiā debet procedere ex no-
tioribus natura sua, & probatur.
Quia demonstratio debet proce-
dere ex causis, ut docuit superio-
ri capite: sed causae sunt notiores
natura sua suis effectibus, quia
sunt priores illis, & priora sunt no-
tiora natura sua: ergo etiā debet
procedere ex notioribus natu-
ra sua.

Secundo refutat eundem errorem:
nam si in demonstratione utamur
circulo, sequitur quod idem demonst-
retur per se ipsum: nam si demonst-
ramus A, per B, & deinde B,
per A ergo de primo ad vlti-
mum demonstratur A per se ip-
sum.

Tertio arguit. Quia quauis interminis cōuertibilibus, quales sunt subiectum & passio, vt homo & risibile, intelligi posset ille modus probandi circulariter; tamen non semper fit syllogismus ex terminis cōuertibilibus, vt possit antecedens probari per consequens, vt in hoc syllogismo, Omne animal est sensibile, Omnis homo est animal: ergo omnis homo est sensibilis. nam homo & animal seu homo, & sensibile nō sunt termini conuertibiles, & rursum illa maior omne animal est sensibile, non potest probari per consequens, quia non bene valet omnis homo est sensibilis: ergo omne animal est sensibile quia argumentamur ab vno particulari ad vniuersale: ergo probatio illa inuutilis est.

Circa literam.

Circa hoc caput plures disputare solēt de habitu primorum principiorum, occasione sumpta, ex eo q̄ Aristoteles docet principia certo cognosci, & non per scientiam, cōmodius tamen de hac re disputabimus capite. 26. huius libri, vbi Aristot. ex precesso distinguit scientiam, & habitum primorum principiorum, qui vocatur intellectus, ab opinione: tum etiam, ne inceptam disputationem de demonstratione interrumpamus.

Quaest. V. In hac disputatione quid sint propositiones per se notae, & an ex illis componi debeat demonstratio.

Ristoteles in hoc capite diffinit propositionem per se notam hoc modo, propositio per se nota est illa, quā cognoscimus, in quantum terminos cognoscimus, differunt tamen interpretes in explicanda hac definitione, nam Scotus in primo dist. 2. quaest. 2. & ibidē Au. eolus asserunt ad propositionem per se notam requiri, quā in notescat nobis tantū ex cognitione terminorū, notae ex definitionib⁹ terminorum, cuius sententiā fundamentum est: nam idem est propositio per se nota, quod non per aliud nota, nam idem est per se, quod non per aliud: sed definitio & definitum distinguuntur saltem ratione: ergo illa propositio, quae est nota ex definitionibus terminorum, non est per se nota, sed per aliud nota.

Secundo, quia si propositio per se nota est illa, quae est evidens ex definitionibus terminorum, sequitur quod propositio demonstrabilis sit per se nota, quod est contra Arist. in hoc capite, propositionem per se notam esse in demonstrabile. Probatur sequela, quia haec pro

propositio, homo est discursiuus, fit evidens, media definitione subiecti, & immedia e illa demonstrari potest hoc modo. Omne animal rationale est discursiuum. Omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est discursiuus: ergo propositio per se nota non est illa, quæ ex definitionibus terminorum fit talis.

Ut rem hanc intelligamus supponendum est, ex Sancto Thoma 1. par. quæst. 2. articul. 1. & 1. contra Gentes cap. 11. quod non est idem aliquam propositionem esse per se notam, & per se notam nobis, quod etiam in hoc capite adnotauit Caietanus, Scotus, Toletus, & ratio est, quia propositiones essentielles sunt, per se notæ natura sua, quia quod secundum essentiam alicui conuenit, per se conuenit: sed non omnes propositiones essentielles sunt nobis notæ, sepæ enim inquirimus, ytrum hoc sit de essentia alicuius rei, vel non: ergo non est idem aliquam propositionem esse per se notam natura sua, & per se notam nobis, & ita inquit Sanctus Thomas loco allegato hæc propositio. Deus est, secundum se nota est, non tamē est nobis per se nota, quia termini huius propositionis nō sunt satis noti nobis omnibus, quia non omnibus notum est, quid sit Deus.

Hanc tamen distinctionem, arguit Aureolus apud Capreo-

lum, in 1. distinctio. 2. quæst. 2. ad probandum omnem propositionem, per se notam natura sua esse, etiam per se notam nobis, quia si aliqua est propositio per se nota natura sua, & non quo ad nos: ergo quando deinde illa fit nota, quo ad nos per demonstrationem, vel cognoscimus illam per proprios conceptus terminorum, vel per conceptus alienos, non per alienos: quia iam non conciperemus eandem propositionem, sed aliam, si autem per proprios conceptus ipsius rei: ergo idem est natura sua per se notum, & per se nobis notum, siquidem per conceptum proprium eiusdem rei fit nobis notum.

Responderetur tamen, quod possumus concipere propositionem, per se notam natura sua, per proprios conceptus terminorum, confusos tamen, quia non repugnat de re aliqua habere conceptum proprium, id est, non per alienam speciem, confusum tamen, qualiter res corporeæ percipiuntur ab intellectu, per speciem propriam, tamen aliquando confusæ, vt deinde illa propositio mediante definitione clara terminorum fiat nobis per se nota.

Patet ergo ex dictis, quod inter propositiones, aliæ sunt natura sua per se notæ, quales sunt omnes propositiones essentielles, aliæ sunt per se notæ nobis,

quia eius termini, ſunt per ſe noti nobis: neque opus eſt, vt definiantur aobis termini, vnde aliquando coincidere poſſunt pro poſitio per ſe nota natura ſua, & per ſe nota nobis: vt hæc pro poſitio Omne totum eſt maius ſua parte: nam & natura ſua, & quoad nos eſt nobis nota. Rurſus tamen, illa quæ ſunt nobis per ſe nota, ſunt in duplici differentia: nam alia ſunt per ſe nota omnibus, qualia ſunt principia propria in qualibet ſcientia, vt quod Angelus ſit incorporeus, apud Theologos. Rurſus pro poſitiones per ſe nobis notæ, ſunt in duplici differentia, alia enim ſunt nobis notæ ſentibus, ſcilicet, quia ſenſu illas percipimur, vt quod ignis calefaciat: alia vero ſunt nobis notæ ex apprehenſione terminorum, vt quod omne totum ſit maius ſua parte: nã hoc principium etiam omni ſublata experientia per ſe patet.

His ſuppoſitis dicendũ eſt in hac quæſtione, illã pro poſitionẽ eſſe per ſe notam natura ſua, quæ natura ſua nõ habet aliam priorẽ, per quã demonſtretur: nam vt dixi, idem eſt per ſe notum, quod non per aliud notum: ergo omnis pro poſitio immediata eſt per ſe nota, vnde ſicut pro poſitio immediata, vt ſupra diximus eſt duplex: alia quæ realiter eſt immediata alia vero quæ tantũ eſt virtualiter immediata: ita pro poſitio per ſe nota natura ſua, alia eſt per ſe nota realiter, ſcilicet,

quæ non habet aliquid realiter prius per quod probatur, vt quod homo ſit animal, quia nihil eſt in re realiter ſcilicet, quæ nõ habet aliquid realiter prius eſſentia, per quod probetur, tamẽ ſicut ibi dicebatur hanc pro poſitionẽ eſſe virtualiter mediã, quia poteſt probari per aliquod prædicatum ratione diſtinctũ ab animali, & prius ratione illo, nã probamus ex eo hominẽ eſſe animal, quia eſt ſenſitivum, cum ſenſitivũ ſit differentia cõſtitutiva animalis, ita hæc eadem pro poſitio, non erit per ſe nota virtualiter, quia per aliud virtualiter, & ratione diuerſum notificare poteſt.

Ex dictis etiam patet, quod ſicut pro poſitio, quæ eſt in vno genere immediata, poteſt eſſe mediata in alio, vt ſupra diximus, ita pro poſitio, quæ eſt per ſe nota in vno genere, in alio nõ eſt per ſe nota natura ſua, quia poteſt per aliud genus cauſæ demonſtrari, & ita iam eſt per aliud nota.

Dico tamen ſecundo, quædã ſunt pro poſitiones per ſe notæ natura ſua, quæ vt ſunt nobis per ſe notæ opus eſt, quod nobis definiantur termini, quia nõ ſatis illos cognoviſimus, & tunc ſit pro poſitio per ſe nobis nota, quia cognoviſtis terminis, ſtatim per ſe patet abſque diſcurſu aliquo. Probatũ plane ex dictis: nã hæc pro poſitio Deus eſt, eſt per ſe nota natura ſua, non tamẽ eſt nobis per ſe nota, quia non per ſe

fecte cognoscimus illum terminum *Deus*: nam si illum perfecte cognosceremus, cum existentia sit de essentia Dei statim esset per se nobis notum, quod Deus sit, & ita ut propositiones aliqua sint per se nobis notæ oportet esse cognovisse definitionem terminorum.

Vnde ad fundamenta contrariæ sententiæ responderetur ad primū, quod definitio, & definitū tantum distinguuntur ratione, & ita propositio illa quæ nobis ignotescit ex definitione terminorum non probatur, quod non sit per se nota ex natura sua, quia ex natura rei definitio, & definitū non distinguuntur, nisi tacetum per hoc, quod est distincte concipi, vel confuse: nam res illas, quas aliàs confuse cognoscebamus, per definitionem cognoscimus distincte.

Ad secundum responderetur, nullum esse inconueniens, quod propositio per se nota natura sua sit demonstrabilis, quo ad nos: quia potest esse quæ, quo ad nos non sit per se nota Arist. solū intendit quod propositio illa, quæ est per se nota quo ad nos, nō sit demonstrabilis quo ad nos, & ita inquit prima principia, sunt demonstrabilia, quo ad nos, quia sunt nobis maxime nota.

Sed dubitabit aliquis, an propositio illa in qua predicatur prima passio de subiecto sit per se nota. In qua re dicendū est propositionem illam, in qua prædi-

catur prima passio de subiecto, non esse proprie loquendo per se notā nobis: sicut nec proprie loquendo est immediata, ut in superiori capite dictum est. Ratio est, quia prima passio, potest demonstrari de subiecto media definitione subiecti, quæ saltem ratione distinguitur ab illo: nam si ponamus, quod discursuum est prima passio hominis potest probari de illo hoc modo. Omne animal rationale est discursuum, & ita omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est discursiuus. Nam ut supra diximus nō appellatur propositio aliqua immediata, quia inter prædicatum & subiectum, nihil mediet, qualiter inter primam passionem, & subiectum nihil mediat, sed quia caret medio quo probetur, id est quia non potest à priori demonstrari, sed propositio in qua prædicatur prima passio de subiecto demonstrari potest à priori per definitionem subiecti, quæ est prior ipsa passione, qua demonstramus: ergo talis propositio, proprie loquendo, non est per se nota. Patet, quia quod probari potest à priori, est per aliud notum, nempe per aliud prius, per quod probatur.

Supposito ergo, quid sit propositio per se nota secūda pars quæstionis, scilicet, utrius demonstratio de beatō poni ex illis faciliorem habet solutionem. Vnde dico primo demonstratio quia, nō compo-

componitur ex propositionibus per se notis natura sua. Probatur: quia in demonstratione *quia*, procedimus ab effectu ad causam: sed effectus non sunt natura sua notiores causa: quia ea sunt notiora natura sua, quæ natura sua sunt priora: sed causa natura sua est prior effectu: ergo notior natura sua: ergo demonstratio *quia*, non componitur ex propositionibus per se notis natura sua.

Ad do tamen demonstrationem *quia*, componi actu, vel virtualiter, ex propositionibus per se notis nobis: probatur, quia vel formaliter componitur ex propositionibus per se notis, vel quæ deducuntur ex illis: ergo actu vel virtute componitur ex propositionibus per se notis nobis, quod etiam docuit Aristotel. hoc lib. cap. 5. dicens demonstrationem, aut constare propositionibus primis, & immediatis, vel ex illis quæ ex primis deducuntur.

Dico secundo, demonstrationem, *propter quid*, componi actu vel virtualiter ex propositionibus per se notis nobis, & natura sua, probatur, quia ut dictum est superiori capite, demonstratio debet procedere ex causis, quæ sunt notiores natura sua. Præterea in communi demonstratione procedendum est ex notioribus nobis, ad notificandam conclusionem, aliis frustra uteremur illis principiis, si con-

clusio est tam certa nobis, sicut principia, quæ sunt nobis per se nota, quia non semper arguemur ab hoc principio. Quodlibet est, vel non est: & similibus: ergo demonstratio propter quid, saltem virtualiter debet componi, ex propositionibus per se notis nobis, & natura sua, quia saltem componitur ex propositionibus, quæ ex illis per se notis deducuntur.

Quæst. VI. Vtrum circularis demonstratio, sit vitiosa.

PRO cuius intelligentia aduertendum est, quod uti circulo, ut in litera huius capituli dicebamus, est probare principia per conclusionem, & conclusionem per principia; appellatur autem circulus, quia fit regressus ad idem, quia quando probamus causam per effectum, & inde effectum per causas, fit regressus ad eandem causam à qua incepimus.

Hic tamē circulus duplex est; alius appellatur circulus vniformis, & est quando fit regressus ad idem, eodem modo cognitū sicut antea, alius vero est circulus difformis, & est quando fit regressus ad idem, tamen alio modo cognitum: nam effectus potest duobus modis cognosci. Primo per suam causam per demonstrationem propter quid.

Secundo

Secundo vero potest cognosci per experientiam, vel intuitum, ut quando actu videmus eclipsem, & similiter causa, potest cognosci per discursum, per effectum, per demonstrationem, quia, & etiam per intuitum, absque discursu aliquo: quando ergo fit regressus ad idem, vel ab eodem, eodem modo cognito, quo antea, appellatur talis circulus uniformis: quando vero fit ipse regressus ad idem, vel ab eodem, tamen diuerso modo cognito, appellatur circulus difformis.

Hoc iacto fundamento, dico primo in hac quæstione circulus in demonstratione, tunc est viciosus, quando fit regressus à consequenti, pro ut cognito dependenter ab antecedenti, quia appellatur circulus uniformis, quia est regressus ab eodem, eodem modo cognito, quæ conclusio satis communis est inter auctores: ita sentit Alexander Alensis. 2. lib. de cælo textu. Sanctus Thomas, eodem libro, lectione 16. & 2. Posteriorum, lectione 12. Caietan. hoc lib. cap. 13. & in hoc cap. Musius, & reliqui. Et probatur euidenter Aristotelis rationibus, in hoc capite, quia sequeretur id eodem modo se habens esse notius, & ignotius respectu eiusdem. Probatur sequela: quia in demonstratione, imo, & in omni discursu, principia debent esse notiora conclusionem, quia uti-

mur illis ad ostendendam conclusionem: ergo si deinde utimur conclusionem, eodem modo cognita dependenter à præmissis ad probandas ipsas præmissas, iam utimur minus noto ad probandum id, quod est notius illo, quod satis viciosum est, ut si probamus ex notioribus, iam idem eodem modo sumptum, esset notius, & ignotius respectu eiusdem.

Neque valet dicere, quod id potest esse notius natura sua, nobis autem esse minus notum, ut superiori capite dictum est, quia ut optime redarguit Aristotel. in hoc capite, omnis demonstratio debet procedere ex notioribus nobis, eo quod assumimus notiora nobis ad inferendum id, quod est minus notum nobis, aliàs, si tam nota est nobis conclusio, sicut principia, frustra utimur illis principiis ad inferendam conclusionem: ergo si deinde conclusio debet esse notior nobis, ut probemus principia, iam idem eodem modo sumptum, & respectu eiusdem esset notius, & ignotius.

Dico secundo, in hac quæstione, in demonstratione optime potest fieri regressus à consequenti cognito independentem ab antecedenti, ad ipsum antecedens, qui appellatur circulus difformis, quia non fit regressus ab eodem, eodem modo cognito: nam quando probamus consequens per accidens, cognoscitur

tur consequens dependenter ab antecedente, deinde vero probamus antecedens, per consequens sumptum independenter ab illo. Probatum conclusio, hoc modo intellecta. Quia intellectum discurrere, est ex vno obiecto, quod cognoscitur progredi ad aliud obiectum, quod habet connexionem cum priori: sed conclusio, & principia habent inter se connexionem quandam: ergo potest progredi à conclusione ad principia, non quatenus cognita est dependenter à principiis, sed ab illa cognita independenter ab illis progredi, poterit ad ipsa principia.

Hic tamen regressus utilis, & non vitiosus multis modis intelligi potest. Primo, ita ut utraque demonstratio sit, propter quid, tamen in diverso genere causæ, quia non repugnat, id, quod in vno genere est effectus in alio genere esse causam, ut supradictum est: nam in genere causæ efficientis sanitas est effectus medicinæ: quia medicina est causa efficiens sanitatis, cum hoc tamen sanitas est causa in genere causæ finalis: qua ratione medicina est propter sanitatem, tamquam propter finem, ad quem ordinatur, quod optime docuit Aristotel. 2. Physicorum, textu 30. ergo ab illo, quod in vno genere causæ, est effectus demonstratus per suam causam, demonstratione prop-

ter quid, possumus progredi sumendo illud, ut in alio genere est causa, utendo etiam demonstratione propter quid.

Secundo possibilis est circulus adhuc in eodem genere causæ, quidquid dicat Masius in hac capite, quod optime explicat Aristotel. in 2. lib. Posteriorum, text. 15. quia sicut in natura, vapores sunt causa materialis ex qua tamquam ex materia fit pluvia, & deinde illa pluvia est causa materialis, ex qua fiunt alij vapores, quia circulus in natura non est inconueniens, quia quamuis sit in eodē genere, causæ, non tamen ad idem numero, quia illi vapores numero causæ, sunt pluri, & deinde illa pluvia est causa materialis aliorum vaporum, qui diuersi sunt numero à præexistentibus: ita in demonstratione nullum est inconueniens, quod demonstremus ex vaporibus futuram esse pluiam, & deinde ex pluvia futuros esse alios vapores, vbi non fit regressus ad idem numero, quia sicut hoc in natura non est vitium, ita neque in demonstratione.

Tertio possibilis est circulus in demonstratione, quando utimur diuersis demonstrationibus: nam possumus demonstrare de demonstratione, propter quid effectum per causam, & deinde per demonstrationem quia, causam per effectum qua ratione Aristotel. demonstratione quia, probat

bat Lunam esse rotandam, quia orbiculariter crescit, & deinde per demonstrationem, propter quid, probat orbiculariter crescere, quia est rotunda, & 2. lib. de celo. c. 8. probat stellas non moueri motu progressiuo, quia habent figuram sphaericam: & rursus probat habere figuram sphaericam, quia non mouentur motu progressiuo, quæ est demonstratio, quia, & à posteriori, & ratio huius est iam tacta, quia quædo post demonstrationem, propter quid, deinde utimur in demonstratione quia, ipso effectu ad probandam causam, non utimur effectu, ut notus est per priorem demonstrationem, sic enim est quid ignotius, & ita nõ debet demonstratio ab illo procedere, quia semper demonstratio debet procedere, ex notioribus nobis, ut dictum est, sed utimur illo effectu, ut aliàs cognitio per experientiam, ut probemus eius causam, qua ratione ex eo, quod videmus Lunam orbiculariter crescere, deinde colligimus esse rotundam per demonstrationem quia.

Ex dictis infero, idem quod hætenus de demonstratione diximus suo modo etiam intelligendam esse de syllogismo probabili, quia etiam in omni syllogismo, antecedens debet esse notius consequenti, & ita à consequenti cognito, ut dependenter ab antecedenti, non potest fieri regressus, quia ut sic est quid ignotius ab illo, tamen alio modo cognito, potest fieri regressus ad probandum antecedens: sicut in demonstratione dictum est. Infero secundo, idem etiam esse dicendum in definitionibus explicando partem definitionis per ipsum definitum: nam quando definitum potest alia cognitione cognosci propter illam, quam habemus in definitione illius, potest particula definitionis probari per ipsum definitum, tamen definitum, prout cognitum dependenter à definitione, non potest sumi ad explicandam aliquam particulam definitionis, quia ut sic, est minus notum, ut docet optime Aristoteles 6. topicor. cap. 3.

CAPVT QVARTVM.

Dntentum Aristotelis in hoc capite est docere, quod demonstratio debet procedere, ex propositionibus necessariis, quam particulam in cap. superiori, secundo omiserat hic tractandā. Duo agit. Primo probat, secundo explicat quid sit, dici de omni, & dici per se, & dici vniuersaliter.

Ad primam partem accedentes ait Aristotel. quod demonstratio debet procedere ex propositionibus necessariis, & probat, quia demonstratio ordinatur ad acquirendam scientiam: sed scientia est de necessariis: ergo, & demonstratio, probat minorem, quia scientia est de his, quæ aliter se habere non possunt, dixerat in cap. 2. superiori definiens scientiam, quod tunc scire arbitramur, quando rem per causam cognoscimus, & quoniam illius est causa, & quod nõ contingit aliter se habere: ergo scientia, ac per consequens demonstratio debent esse de necessariis, de quo videatur supradicta.

Sed quia in propositione necessaria prædicatum, dicitur de omni per se, & vniuersaliter,

ideo in secunda parte capitis exponit has tres particulas, & inquit, quod dici de omni, est prædicari de omnibus inferioribus contentis sub subiecto, & semper, verbi gratia, in hac prædicatione: homo est animal prædicatum, dicitur de omni, quia dicitur de omnibus indiuiduis contentis sub homine. Dici vero per se contingit quatuor modis. Primus modus dicendi per se est, quando prædicatum est de definitione subiecti, vt in hac propositione: homo est animal, nam prædicatum nempe, animal, est de definitione hominis. Secundus, est quando subiectum est de definitione prædicati, id est, de essentia prædicati, vt in hac. Homo est risibilis, nam homo est de essentia risibilis, nam risibile dicit hominẽ habentem risibilitatẽ. Tertius modus dicendi, per se est per se existendi, & non in alio, qua ratione dicimus, quod substantia est ens per se. Quartus modus est per se causandi, id est, quod sit causa per se talis effectus, vt cū dicimus edificator edificat, iugulatus interit.

Tandẽ explicat, quid sit dici vniuersaliter, & inquit quod dici vni-

ci vniuersaliter est dici de omni per se, & secundum quod ipsum, idest, ratione ipsius, & ita hominem esse sensitium non conuenit illi secundum quod ipsum, quia conuenit illi ratione animalis, non vero in quantum homo est reduplicatiue at vero hominem esse resibilem, aut triangulum habere tres angulos æquales duobus re-ctis conuenit secundum quod ipsum, quia secundum proprias eorum rationes illis conuenit saltem tanquam propria passio. Vnde colligit Aristoteles, quod demonstratio debet procedere ex huiusmodi propositionibus vniuersalibus per se, & secundum quod ipsum.

Circa literam.

Quod in hoc capite Aristot. docet demonstrationem procedere ex necessariis, iam supra tactum est: soluni ergo hic examinandum est, an debeat componi ex propositionibus de omni, & per se

Dubi abit tamen primo aliquis, quare Aristoteles, sicut diffiniuit dici de omni, non definiuit dici de nullo, sicut id fecit 1. lib. Priorum cap. 1. Responderetur causam esse, quia hic Aristot. præcipue agit de demonstratione affirmatiua, in qua ponitur, dici de omni, non vero, dici de nullo, quia hoc quid negatiuum est.

Quæst. VII. in hac disputatione quid sint propositiones de omni, & an ex illis componi debeat demonstratio.

Dici de omni hoc modo definitur ab Aristot. *Dici de omni est prædicari de omnibus sub subiecto contentis pro quolibet tempore:* Quod quantum Aristot. obscure per negationes explicuerit in textu, tamen in substantia idem est. Pro cuius intelligentia notandum est, quod Aristot. longe aliter sumit, dici de omni. 1. lib. Priorum cap. 1. & hic nam ibi appellat, dici de omni, quando prædicatum prædicatur de omni contento sub subiecto, siue vere, siue false, iuxta quem modum hæc propositio. Homo est albus, non est de omni, quia albus non prædicatur de omnibus hominibus in propositione vera, & affirmatiua, & hoc est dici de omni posterioristicum. Aliud vero est dici de omni prioristicum, quia in lib. priorum agit de sola forma syllogismi abstractendo ab hoc quod est propositionem esse veram, vel falsam.

Secundo notandum est, circa illam particulam, *Pro quolibet tempore*, quod debet intelligi pro quolibet tempore importato per copulam, & ita hæc propositio. Luna eclypfabitur, quando fuerit opposita Soli est pro-

positio de omni, quia quamuis eclipsari non conueniat Luna omnitempore, absolute loquendo, tamen conuenit illi omni tempore significato per copulam, scilicet quando fuerit Soli opposita

Tertio aduertendum est ad propositionem, de omni, non esse necessarium quod sit affirmatiui signo vniuersali, sed satis est, quod predicatum conueniat omni contento sub subiecto, hoc enim tantum significat illa particula de omni, quia licet hæc propositio homo est animal est de omni, quia predicatum conuenit omnibus inferioribus contentis sub subiecto, & tempore importato per copulam scilicet tempore presenti: addo tamen, quod propositiones in directa qualis est ista. Risibile est homo, non sunt de omni, quamuis enim predicatum illud, homo conueniat omni contento sub subiecto, tamen predicatio indirecta, proprie non est predicatio, & ita predicatum, proprie non datur conuenire omni contento sub subiecto.

Quarto aduertendum est, quod licet propositio necessaria est qua duplex, vt antea dictum est, ita & propositio de omni, quia quod necessarium est omni conuenit; necessarium ergo aliud est quod ita est tale, vt contrarium etiam per di-

uinam potentiam fieri non potest, qualis est hæc propositio, homo est animal: nam cum esse animal sit de essentia hominis, contrarium implicat contradictionem.

Secundo aliquid appellatur necessarium, quia quamuis per diuinam potentiam contrarium contingere possit, non tamen per naturam, qualiter hæc propositio est necessaria, & de omni, ignis est calidus.

Tertio aliquid appellatur necessarium, & de omni, quia scilicet, vt in plurimum est tale, vt quod in hyeme sit pluuia.

Quarto aliquid appellatur necessarium, vel demoni ex suppositione tantum, qualiter hæc propositio: homo mouetur, absolute loquendo non est necessaria, nec de omni, tamen ex suppositione, quod currit necessarium est de omni, quod moueatur.

Sed contra diffinitionem istam hæctenus explicatam obici potest, quia istæ propositiones sunt de omni: Deus est æternus: Deus est immutabilis, & tamen predicatum non probatur de omni contento sub subiecto, quia cum sit vnus numero non possunt dari plura contenta sub subiecto, de quibus dicatur predicatum, & idem est suo modo de hac propositione sol est lucidus, quia tantum datur vnicus sol: secundo quia hæc
pra-

prædicatio, homo est risibilis, est de omni, tamen si Deus pro aliquo tempore auferret risibilitatem ab homine, prædicatum nõ conueniret sub subiecto omni tempore.

Sed respondetur ad primam quod in hac propositione. Deus est æternus, quamuis prædicatum non dicatur de pluribus indiuiduis contentis sub subiecto tamen dicitur de pluribus diuinis personis, quæ sunt Deus.

Vel secundo respondetur quod in hæc definitione, dici de omni cõtento sub subiecto nõ debet intelligi affirmatiuè sed negatiuè id est quod nihil cõtineatur sub subiecto, de quo nõ dicatur prædicatum, & ita hæc fortasse de causa Aristoteles in litera hoc explicauit per negationes, & ita verum est, quod nihil continetur sub subiecto: Deus, de quo non dicatur prædicatum, & eodem modo respondetur ad aliud de Sole.

Ad secundum respondetur, quod quamuis Deus auferat risibilitatem ab homine, hæc propositio, homo est risibilis esset de omni, si illud verbum est non significet actualem existentiam sed connexionem, veluti essentialem inter prædicatum, & subiectum, quia hæc connectio essentialis, omni tempore est.

sed dubitabit aliquis vtrũ hæc propositio sit de omni om-

nis homo in senectute canescit respondetur sub distinctione nã si illa particula in senectute sumatur a parte subiecti, restringit illud, ita vt faciat hunc sensum, omnis homo senex canescit, & tunc est de omni, quia necessarium est, saltem, vt in plurimum, quod omnes homines in senectute canescant, sicut necessarium est, vt in plurimum, quod in hyeme sit pluuia si vero illa particula in senectute sumatur a parte prædicati facit hunc sensum, omnis homo peruenit ad senectutem, & in ea canescit, ac proinde est falsa propositio, idem fere est iudiciũ de his propositionibus. Omnis corbus est niger, & omnis cignus est albus: nam si sensus sit quod tempore crescentis ætatis corbus est niger, & cignus est albus sunt propositiones de omni & veræ: si vero sit sensus, quod omni tempore corbus est niger & cignus est albus, non sunt de omni, quia cum primum generatur corbus non est niger, nec cignus albus est.

His iactis fundamentis sit conclusio in hac questione omnis demonstratio debet componi ex propositionibus, de omni. Quæ conclusio cõmunis est inter autores, & probatur ratione, quia propositio necessaria est propositio de omni, quia quod necessariũ, est omnibus in est, vt hominem esse animal: sed omnis demonstratio debet cõponi

ex propositionibus necessariis, vt 5. capit. 2. explicatum est: ergo etiam debet propositio naturali modo componi ex propositionibus de omni aliquo ex modis iam relatis.

Quæst. VIII. Quid sint propositiones per se, & an ex illis componi debeat demonstratio.

Aristot. in hoc capite enumerat modos dicendi per se, qui suo ordine examinandi sunt. Primus modus dicendi est, quando prædicatum est de diffinitione subiecti, id est de essentia subiecti, quales sunt omnes propositiones essentielles. Hoc autem intelligendum est, siue illud essenziale prædicetur in recto, vt cum dicimus, homo est animal, homo est rationalis, siue prædicetur in obliquo, vt cum dicimus. Homo est compositus ex corpore & anima, linea est quantitas clausa punctis nam Aristot. in hoc capite aperte dicit, lineam conuenire lineæ per se in hoc primo modo, quia sunt de essentia lineæ.

Secundo aduertendum est, quod quando Arist. dicit, quod dici per se in primo modo, est quando prædicatum est de diffinitione subiecti, debet intelligi de diffinitione essentiali non descriptiua, quia aptum ad ridendum est de diffinitione descriptiua hominis, cū definitur homo discreptiue, quod sit animal aptum

ad ridendum, cum hoc tñ aptum ad ridendum nõ prædicatur de homine in primo modo dicendi per se, quia non est essentia hominis, sed passio: hæc tamen propositio, homo albus est, animal, est in secundo modo dicendi per se, quia quanuis animal non sit de diffinitione essentiali albi tamen est de diffinitione essentiali hominis, quia ponitur à parte subiecti simul cum albo in illa propositione.

Tertio aduertendum est, quod vt propositio aliqua sit de per se sicut, vt sit de omni, requiritur, quod sit directa: nam prædicatio indirecta proprie non est prædicatio, & ita neque proprie loquendo est prædicatio per se, & ita hæc propositio. Rationale est animal, non est per se, quia animal formaliter, & per se, nõ prædicatur de rationali, quia genus non prædicatur in prædicatione formali de differentiis per quas contrahitur, vt dictum est in capite de differentia, neque è contra hæc prædicatio, animal est rationale non est per se, quia veluti per accidens conuenit animali, quod sit rationale, neque habet per se connexionem, animal, cū rationali.

Sed contra diffinitionem huius primi modi potest obici: nã hæc propositio, album est corpus, non est per se in primo modo: quia non est directa propositio, & ita prædicatum proprie, non prædicatur per se, in prædicatione

ne formali, & tamen prædicatū
nē pe corpus est de diffinitione
essentiali subiecti: nā albū esse
tialiter diffinitur per corpus,
hoc modo. Albū est corpus dif-
gregatiuū, visus: ergo hæc diffi-
nitio huius primi modi nō vide-
tur exacta. Idē est de hac propo-
sitione indirecta. Risibile est ho-
mo, cū tamē homo sit de diffini-
tione essentiali risibilis, quia defi-
nitur essentialiter risibile per
hominē, tāquā per subiectū ad
quod dicit essentialē ordi-
nem.

Secūdo quia hæc propositio est
per se, homo est substantia, vel ho-
mo est viuēs, cū prædicatū nō sit
de essentia subiecti, & tamē præ-
dicatū nō ponitur in diffinitione
essentiali subiecti, quia cū defi-
nitur homo essentialiter, q̄ sit
animal rationale in hac diffini-
tione, nō ponitur substantia, nec
viuēs: ergo diffinitio huius pri-
mi modi non videtur exacta.

Tertio quia hæc propositio pā-
ter est filij pater est de se in
primo modo, quia de essentia pa-
tris est, q̄ sit filij pater, & tamē si
est prædicatū est de diffinitione
essentiali subiecti, ita etiā subie-
ctū est de diffinitione essentiali
prædicati, nam sicut pater est de
diffinitione filij, ita filius est de
diffinitione patris: ergo hæc defi-
nitio mala est.

Ad primū argumentū Cæc. af-
ferit illas propositiones esse in
primo modo dicēdi per se, nobis
tamē non placet, quia sunt indi-

recte vnde ad argumentū respō-
detur, quod quando Arist. dicit
primū modū dicēdi per se esse,
quādo prædicatū est de diffinitio-
ne essentiali subiecti, illa particu-
la prædicatū debet intelligi de præ-
dicato in prædicatione formali
& ita illæ propositiones nō sunt
per se proprie loquēdo, quia nō
sunt prædicationes formales,
quāuis prædicatū sit de essentia
li diffinitione subiecti.

Ad secūdū Respōdetur verū
esse, illas propositiones esse per
se in primo modo, vt argumētū
probat, quāuis autē prædicatū
nō ponatur explicite in diffinitio-
ni essentiali subiecti, ponitur tamē
implicitē, vel virtualiter: quia
cū dicimus hominē esse
animal rationale in illa particulā
animal virtualiter, & implicitē
ponitur substantia & viuēs, quia
hæc sunt prædicata superiora,
quæ essentialiter includuntur in
animali, sicut quod sit ens.

Ad tertū respōdetur, quod vt
supra diximus, vnū relatū nō po-
nitur in diffinitione alterius, in
quātū relatū est, sed in quātum
est quid absolutū vnde cū pater
relatiuē diffinitur per filium in
abliquo, à parte prædicati, sumi-
tur filius, in quātū aliquid abso-
lutū prout est quædā substantia
genita, quādo verò deinde defi-
nitur filius relatiuē sumptus per
patrem, sumitur pater prout est
quid absolutum, nempe prout
est quædam substantia absolu-
ta generans, & ita in illa propo-
sitione,

sitione, pater est habens filium
filius prout est predicatum, est
aliquid absolutum & non definitur
per patrem, ut quid relatiuum est.

Secundus modus dicendi per
se inquit Aristoteles est quan-
do subiectum est de definitione
ne predicati, qua ratione, par, &
impar quae sunt passiones nume-
ri dicuntur de illo, & omnis pas-
sio, ut insibile predicatur perse
in hoc secundo modo, imo etiam
propria subalterna predicantur
perse de subiectis in hoc se-
cundo modo, ut eum dicimus,
homo est sensitivus.

sed dices, homo non est de
essentiali definitione sensitivum
nam si definias sensitivum homo-
des sensitivum est aptum ad senti-
dum sibi non ponitur homo: respon-
detur quod quavis non ponitur
homo secundum propriam & vlti-
mam rationem in hominis, tamen
ponitur homo secundum aliquam
rationem superiorem sibi, quae ra-
tionem esse aptum ad sentiendum
est ratio superior hominis.

Secundo advertendum est circa
eandem definitionem, quod debet
intelligi in predicatione forma-
li, & directa, quia tantum predi-
catio directa & formalis est pre-
dicatio perse, & ita haec predica-
tio animal est homo non est perse
in hoc secundo modo, quavis
nimis, quod est subiectum sit de defini-
tione essentiali hominis, quia non
est propositio directa, & formalis.

Tertio advertendum est, quod ve-
propositio aliqua sit perse siue

in primo modo siue in secundo
modo, debet esse necessaria, &
de omni hoc enim per intellige-
dum est in definitione primi & se-
cundi modi, & ita haec propositio
homo est ridens non est perse pri-
mo neque secundo modo, quia ri-
dire mere accidentaliter convenit
homini. Similiter haec propositio
Numerus est par. Numerus
non est perse primo, neque secun-
do modo, quia cum esse par non
conveniat omni numero, non est
de omni, solum erit perse in hoc
secundo modo, si fiat distincti-
ve hoc modo. Numerus est par
vel impar, quia iam fit de omni, nam
omnis numerus est par, vel im-
par, & fit necessaria, quod autem
requiratur, ut propositio aliqua
sit de perse primo & secundo mo-
do, quod sit necessaria, atque de
de omni, probat optime hic So-
crates ex Arist. in hoc eo quia post
quam connumeravit primum & se-
cundum modum dicendi perse, ait, quod re-
liqua sunt accidentalia, id est, quae
non predicantur tanquam essentia
aut tanquam passio, predicantur ac-
cidentaliter, & non necessario:
supponit ergo Arist. propositio-
nes primi & secundi modi dicendi
perse debere esse necessarias,
& ita de omni.

Contra hanc definitionem obij-
ci potest, quia haec propositio,
homo est risibilis est perse in
hoc secundo modo, quia in ea
predicatur passio de subiecto,
sed in ea subiectum non est de defini-
tione predicatum: nam risibile de-
finiri

finiri potest, cū in eius definitio-
ne nō ponatur homo, vt si dicas.

Risibile est adptum adridēdum.

Secundo quia ex dictis sequi-
tur, quod hæc propositio, homo
est albus sit perse, & probatur.

Qui aut. diximus satis est, quod
subiectum secundum aliquā ra-
tionem superiorem ponatur in
definitione prædicati: sed homo
in quantum corpus est ponitur
in definitione albi, cū dicimus,
album est corpus disgregatiuū
visus: ergo hæc propositio, ho-
mo est albus, esset perse in secū-
do modo perfectitatis, quod tamē
est falsum, cū sit propositio me-
re accidentalis, sed respondetur
ad primum quod quamuis in dif-
finitione risibilis, nō ponatur
subiectum, nempe homo secun-
dum propriam, & ultimam ra-
tionem hominis, tamē ponitur
secundum aliquam rationem su-
periores: nam esse aptum ad ri-
dendum, est quædam ratio supe-
rior ad esse hominis, & alia; &
hoc satis est ad secundum modū
perfectitatis, vt dicebam antea.

Ad secundū respōdetur non sa-
tis esse ad secundū modū perfe-
ritatis, quod subiectum secundū
aliquā rationē superiorem po-
natur in definitione prædicati,
nisi supponamus, prædicatū con-
uenire necessario ipsi subiecto,
hoc enim requiritur, vt dictū, est
ad ipsum modum perfectitatis, &
ita illa propositio homo est al-
bus, non est in secūdo modo per-
fectitatis, imo nullo modo est per-

se, quia per accidēs cōuenit ho-
mini esse albū, & ita ex dictis pa-
ter, q̄ omnis propositio necessa-
ria, & de omni, aut est in primo
aut in secūdo modo perfectitatis,
quia q̄ necessario alicui cōuenit
perse aliquo modo cōuenit, vel
tāquā essentia vt homini esse ani-
mal, vel tāquā proprietates, vt es-
se risibile, vel deniq; tāquā acci-
dēs in separabile, qua ratione ig-
ni perse conuenit esse calidū, &
corbo esse nigrum.

Sed dubitabit aliquis, vtrū pro-
positiones cōuertētes primi mo-
di sint in secūdo modo dicendi
perse, & propositiones couerten-
tes secundi modi sint in primo
modo dicēdi perse. In quare Ca-
iet. & Niph. hic tenēt partē affir-
matiuā, tamē hæc sentētia vni-
uersaliter loquēdo non est vera,
vt optime, hic vidit Sor. quia ali-
quādo cōuertētes nō est propositio
formalis, & directā, atq; adeo
nec proprie loquēdo est perse:
nā hæc propositio homo est ra-
tionalis, quæ est in primo modo
dicēdi cōuertitur in hæc. Ratio-
nale est homo; hæc autem nullo
modo est perse, quia est in direc-
tā, & nō formalis. Idē est de hac
propositione homo est animal,
quæ est in secūdo modo, eiustamē
cōuertēs, scilicet animal est ho-
mo, cū sit in directa nō est perse.

Terti⁹ modus dicēdi perse sumi-
tur à modo existēdi perse, & ita
omnes substantiæ dicuntur en-
tia perse, quia non sunt in alio,
quod intelligandū est in hēsivē

nam secunda substantia sunt in primis, ut vidimus c. de subst. nō in huius, sed per modum inclusionis, quia prædicata superiora sūt de essentia inferiorum.

Quartus modus dicendi perfecte, quando effectus perfecte habet dependentiam ab aliqua causa. Pro quo aduertendum est, quod causa est duplex: alia est perfecte, & est illa, quæ ratione sui influit in effectum, ut ædificator in quantum ædificator est, construit domum: alia vero est causa per accidens, & est, quæ ratione sui non influit in effectum, sed ratione alterius sibi adiuncti, ut cum dicimus, album ædificat: nam album in quantum album non influit perfecte in ædificatum, sed in quantum ædificator est: quando: ergo effectus aliquis in propositione habet dependentiam a causa perfecte, talis propositio est de perfecte in hoc quarto modo, ut in his, ædificator ædificat iugulatus interit.

Vbi etiam secundo aduertendum est huiusmodi propositiones non appellari perfecte, quia prædicatum necessario conueniat subiecto, quin potius contingenter conuenit, nā ædificatori contingenter conuenit ædificari: solū ergo appellatur perfecte, quia effectus necessariā habet dependentiam a tali causa, qualiter ædificatum, ut fiat, necessario habet dependentiam ab ædificatore.

Vnde sicut sunt quatuor genera causarum ut Aristote-

les docuit secundo libro physicorum, ita sunt genera perfectæ huiusquartimodi: aliter enim est in genere causæ efficientis, ut cum dicimus ædificator ædificat aliud in genere causæ finalis, ut cum dicimus, medicina est propter sanitatē aliud in genere causæ materialis, ut cum dicimus domus componitur ex parietibus, quæ etiam est in primo modo, in quantum est propositio essentialis: aliud in genere causæ formalis, ut cum dicimus homo est albus propter albedinem: tandem circa hos modos aduertendum est, propositiones identicas, proprie loquendo, non esse perfecte, quia non sunt formales, possunt tamen reduci ad primum modum perfectitatis, quia sunt essentielles, licet non formales ut hæc propositio homo est homo.

His: ergo suppositis sit conclusio in hac questione, demonstrationē omnē saltē, ut commode fiat debere componi ex propositionibus de perfecte aliquo ex modis connumeratis. Probatur, quia demonstratio in primis debet componi ex propositionibus necessariis, ut supra probatum est, & rursum, ut commode fiat debet componi ex propositionibus directis: nam prædicationes indirectæ non quidem sunt veræ & propriæ prædicationes. Sed omnis propositio necessaria, & directa est de perfecte, ut probatum est, quia quod

neces-

necessario alicui conuenit, perse conuenit aliquo modo: ergo omnis demonstratio saltem, vt comode fiat, debet componi ex propositionibus de perse, aliquo ex dictis modis, dixi autem, vt comode fiat, quia aliquando minus bene demonstratio componi potest ex propositionibus in directis, atque adeo quæ non sint perse, quod tam potest contingere in demonstratione propter quid quam in demonstratione quia Verbi gratia hæc est demonstratio propter quid: Risibile est homo: ergo risibile est admiratiuum: quia cum homo sit causa suarum passionum procedit à causa ad effectum, cū hoc tamen illa propositio, risibile est homo, est indirecta, vt patet. Similiter hæc est demonstratio quia risibile est admiratiuum: ergo risibile est homo: quia per passionem prouenientem ab homine tanquam a causa probamus ipsam causam, nempe quod risibile sit homo: ergo tam demonstratio quia quam propter quid componi possunt ex propositionibus indirectis, quia illa propositio: ergo risibile est homo indirecta est, vt patet, commodius tamen fit demonstratio ex propositionibus indirectis.

Et.

Questio. IX. Quid sint propositiones de vniuersali, & an demonstratio debeat componi ex illis.

Dici vniuersaliter diffinitur hoc modo ab Aristotele in hoc capite dici vniuersaliter est dici de omni, perse & secundum quod ipsum. Pro cuius intelligentia notandum est, quod hæc tria, dici de omni, dici perse & dici vniuersaliter se habent, sicut superius & inferius: nam omnis propositio perse, est de omni, vt explicatum est non tamen omnis propositio de omni, est de perse: nam hæc propositio est de omni, vt quia homo currit, assignatis duobus hominibus currentibus, non tamen est perse, quia currere absolute loquendo non conuenit perse homini. Similiter hæc propositio, homo est sensitiuus, est perse, vt dictum est, non tamen est secundum quod ipsum, quia conuenire alicui prædicatum, aliud, secundum quod ipsum, non tantum est conuenire illi essentialiter, sed quod conueniat illi primo, & non ratione prædicati superioris, & quia esse sensitiuum non conuenit primo homini, sed animali, ideo esse sensitiuum non conuenit homini, secundum quod ipsum, hæc tamen prædicatio, homo est risibilis est secundum quod ipsum, quia esse risi-

E s bile

bile primo cōuenit homini, quā cuiilibet alteri, & ita cōuenit illi secundum quod ipsum, & idē est de quauis alia passione conuertibili cum subiecto.

Ex quo infero, quod hæc prædicatio. Luna eclipsatur non est secundum quod ipsum, quia eclipsari non conuenit perse primo huic lunæ in quantum hæc luna est, si daremus lunam aliam in simili propositione & circumstantiis creatam, vt re vera dari potest de potentia Dei absoluta eodem modo eclipsaretur, dum esset opposita illi, & ita eclipsari non conuenit primo & perse huic lunæ, atque aded non secundum quod ipsum.

Infero secundo, qualiter hæc definitio dicitur vniuersaliter est dici de omni perse, & secundum quod ipsum non sit nugatoria, quia quamuis omnis propositio secundum quod ipsum sit de perse, & de omni, non tamen e contra, & similiter quauis omnis propositio perse sit de omni, non tamē e contra, & ita ille particula perse & secundum quod ipsum sumuntur in hac definitione secundum suas præcisas rationes, quaratione diuersa sunt sicut superius & inferius.

Infero tertio quod hæc prædicatio, homo est animal quamuis sit perse, non tamen secundum quod ipsum, quia illa particula secundum quod ipsum significat quod sit prædicatum proprium illius subiecti, ita

quod aliis non conueniat. Qualiter ratio animalis cōuenit brutis: debet ergo prædicatum secundum quod ipsum conuenire primo illi rei, aliis vero ratione illius, vt risibile cōuenit primo & perse homini, Petro vero, & Paulo ratione hominis, & quia animal non conuenit brutis ratione hominis, neque est proprium prædicatum hominis, sed commune pluribus, ideo non conuenit homini secundum quod ipsum.

Sed obiicies, sequitur quod prædicationes in quibus secunda aut tertia passio prædicatur de subiectis, non sint secundum quod ipsum, qualis est ista homo est risibilis, quia risibile non est prima passio hominis, quia supponit admirationem: sicut risus supponit admirationē alicuius nouitatis, vt dicemus tertio libro de anima: ergo non prædicatur risibile de homine primo & perse, sed mediante prima passione: ergo non prædicatur de illo secundum quod ipsum.

Respondetur negando sequentiam, quia quamuis secunda passio conueniat subiecto ratione primæ, atque aded nō primo in hoc sensu, tamen conuenit illi primo & perse, id est non ratione alterius prædicati superioris sed ratione sui, quia omnes passionēs propriæ hominis dimanant a propria essentia illius, & non quia animal est, & hoc intelligimus in presentia per illā par-

particulam primo & perse.

Ex quibus tandem infero, quod hæc propositio, Deus est bonus, & similes, sunt secundum quod ipsum, quia esse bonum conuenit primo & perse Deo, creaturis autem per participationem, quod optime adnotauit Caietanus in hoc capite.

His suppositis dico primo in hac quaestione demonstratio perfecta propter quid constare debet ex propositionibus de uersali, vel secundum quod ipsum, quod idem est, probatur ex Arist. tunc in hoc capite, tunc etiam in cap. 2. huius libri, & ratio est: quia in demonstratione perfecta propter quid, demonstratio est de subiecto adequato, & per medium adequatum, ut videre est in hac demonstratione. Omne animal rationale est risibile. Omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis, ubi probatur passio nempe risibile de suo subiecto adequato & per medium adequatum, & proprium illius subiecti, scilicet, quia est animal rationale: ergo talis demonstratio debet constare ex terminis conuertibilibus, quia passio, subiectum adequatum, & medium adequatum sunt termini conuertibiles, ut videre est in predicta demonstratione: sed propositio ex terminis conuertibilibus, est secundum quod ipsum, ut hæc homo est risibilis, vel homo est rationale: ergo demonstratio perfecta, propter quid componi

debet ex propositionibus de secundum quod ipsum.

Dico secundum absolute loquendo, non omnes demonstrationes debent componi de propositionibus secundum quod ipsum, hæc etiam conclusionem docuit Aristoteles capite secundo allegato, & ratio est, quia non omnes demonstrationes probant predicatum aliquod conuertibile cum subiecto, & per medium adequatum conuertibile cum illo, atque adeo cum non consent ex terminis conuertibilibus, non sunt de secundum quod ipsum, quod tam potest contingere in demonstratione, quam propter quid, nam in primis hæc est demonstratio propter quid. Omne animal est sensituum, omnis homo est animal: ergo omnis homo est sensituum quia demonstramus passionem per suam causam, cum hoc tamen minor & conclusio huius syllogismi non sunt propositiones secundum quod ipsum, ut patet. Idem etiam contingit in demonstratione quia u.g. in hac demonstratione. Omne sensituum est animal: omnis homo est animal: ergo omnis homo est sensituum, quæ est secunda figura, in qua medium est predicatum in maiori, & in minori, est autem demonstratio quia nam per passionem demonstratur eius causa, cum hoc tamen etiam minor & conclusio non est de secundum quod ipsum, ut patet ergo absolute loquendo non sunt demon-

demōstratio debet componi ex propositionibus de secundum quod ipsum, seu de vniuersali.

Re aliqua quæ Aristoteles tractat in cap. 5. 6. 7. 8. & 9. quæ alicuius sunt momenti, iam sunt à nobis dicta, quale est demōstratio debere procedere ex pro-

positionibus necessariis, & per se, de quo agit capit. 6. & 7. quale etiam est disputare de principiis tum vniuersalibus ad plures scientias, tum etiam propriis & particularibus alicuius scientiæ, de quo disputat cap. 8. & 9. & ita hæc dicta sufficiant de his capitibus.

CAPVT DECIMUM.

Intentum Aristoteles hac capite est docere discriminē, quæ versatur inter demōstrationē quia, & propter quod duo agit, primo ostendit, quæ ratione differant in eadem scientia, demōstratio, quia, & propter quid secundo, quæ ratione differant in diuersis. Primo ergo inquit Aristoteles differunt demōstratio quia & propter quid: quod in eadem scientia demōstratio propter quid procedit à causa ad effectum, demōstratio vero quia est eōtra ab effectu ad causam, adhibet duo exēpla primum est nam demōstratio propter quid stellæ, quæ sunt prope nos, non scintillant, est quia sunt prope nos planetae sūt prope nos: ergo non scintillant nā esse prope nos est causa, quod non scintillent, nā vt docet idē Arist. a. lib. de cō-

lo tota causa, quare stellæ scintillant, est quia nō sunt prope nos scilicet, quia stellæ fixæ maxime distant a visu nostro, ita vt scintillare videantur: demōstratio autem quia erit si dicamus, stellæ nō scintillantes sūt prope nos, planetae non scintillant: ergo sunt prope nos. Vbi procedimus ab effectu ad causam.

Secundū exemplū est in Luna: nā hæc demōstratio propter quid. Luna est rotunda: ergo orbiculariter crescit, quia esse rotundā est causa, quod orbiculariter crescat, eōtra autē erit demōstratio, quia, si dicamus Luna orbiculariter crescit: ergo est rotunda, qui procedimus ab effectu ad causam.

aduertit tamē Aristo. quod demōstratio quia & propter quid non possunt semper confici ex eisdem terminis, nisi quando effe-

effectus est conuerribilis cum sua causa, vt risibile cum animal rationali, tamen quando effectus est inferior causa fieri potest demonstratio quia & propter quid v. g. moueri motu progressiuo est effectus animalis, & inferior illo: nam multa sunt animalia, quæ non mouentur motu progressiuo, vt sunt ostiæ & conchilia, quæ sunt animalia quædã à fixa petris, ex hoc: ergo effectus inferiori potest optime fieri demonstratio quia, hoc modo, quid quid mouetur motu progressiuo, est animal homo mouetur motu progressiuo: ergo est animal tamen non potest contra fieri demonstratio propter quid: nam si dicamus hoc modo, omne animal mouetur motu progressiuo, omnis homo est animal: ergo omnis homo mouetur motu progressiuo: nam maior est falsa, vt dixi, si autem effectus sit superior causa, fit demonstratio propter quid, non verò quia v. g. viuere, idest, elicere operationem vitæ est effectus animalis superior illo, quia plantæ viuunt, & non sunt animal, fiet: ergo demonstratio propter quid, hoc modo, omne animal viuunt omnis homo est animal: ergo omnis homo viuunt, tamen non potest fieri demonstratio quia procedendo ab ab effectu ad causam, nam si dicamus hoc modo. Omne quod viuunt est animal. omnis homo viuunt: ergo omnis homo est animal, quia maior illa

omne quod viuunt est animal est falsa.

Differunt secundo demonstratio quia & propter quid in eadem scientia inquit Aristoteles: nam demonstratio propter quid, procedit à causa proxima, demonstratio verò quia à causa remota v. g. esse animal est causa remota respirandi: nam pisces sunt animalia, & non respirant, quia non habent pulmones, qui est causa proxima, respirationis, si ergo conficiamus propositionem hoc modo, quidquid respirat est animal, paries non est animal: ergo paries non respirat, hæc demonstratio inquit Aristoteles procedit à causa ad effectum, quia sicut esse animal est causa remota respirandi, ita etiam non esse animal, est etiam causa remota non respirandi, cū hoc tamen inquit Aristoteles, illa demonstratio non est propter quid, sed quia, nam procedit à causa remota, quia non esse animal, solum est causa remota non respirandi, non vero proxima, & adæquata: nam si esset causa proxima & adæquata, etiam esse animal esset causa proxima respirandi, & ita pisces respirarent, nam in causis proximis, & adæquatis, si negatio est causa negationis, etiam affirmatio debet esse causa affirmationis.

Differunt tandem inquit Aristoteles demonstratio quia & propter quid in diuersis scientiis, nam demonstratio quia pertinet ad scien-

ad scientiam subalternam propter quid vero ad subalternamtem & hæc de litera.

Circa litteram.

IN hoc capite disputari solet de scientia subalternante, & subalternata, occasione sumpta ex vltimis verbis huius capituli, nos tamen disputationem hæc commodius distulimus ad c. 26. vbi de scientia longa erit disputatio, hic enim obiter factis agit Aristoteles de scientia subalternante, & subalternata.

Circa id, quod dicit Aristoteles, quod si affirmatio est causa affirmationis, negatio debet esse causa negationis, aduertendum est, quod debet intelligi in causis perse, & adæquatis, scilicet, quæ neque possunt esse sine effectu, neque effectus sine illis, vt homo est risibile, quia bene valet, est homo: ergo est risibilis, & similiter negatiue, non est homo: ergo non est risibilis, & in his causis non debet intelligi illa regula, quod nõ licet argumentari ab opposito antecedentis ad oppositum consequentis, sed solum habet verum, in causis in adæquatis verbi gratia quamuis bene valeat est homo: ergo est animal, non tamen valet, non est homo ergo non est animal, quia esse hominem non est causa adæquata conuertibilis cum animali, neque contra.

Sed obiicies: nam adhuc in causis adæquatis, hæc regula videtur nulla: nõ album est causa adæquata adisgregandi visum, tamẽ non valet, albũ est causa disgregandi visũ: ergo non esse albũ est causa cõgregandi visum nõ colores medijs, vt viride, non sunt albũ, & tamen non cõgregat visum, quia hic effectus est proprius nigredinis: respõdetur quod vt hæc regula vera sit, debet seruari eadẽ oppositio inter effectus, quæ est inter causas, proportionali modo vnde sicut albũ, & non albũ opponuntur contradictorie, sicut albũ est causa disgregandi, ita nõ albũ est causa non disgregandi: nam disgregare, & non disgregare opponuntur contradictorie, & sicut albũ & nigrum opponuntur contrarie, ita sicut albũ est causa disgregandi, ita etiam nigrum est causa congregandi, qui est effectus contrarius, reliqua, quæ Aristoteles hoc capite disputat in sequentibus explicabo.

Quæstio X. Vtrum demonstratio quia, & propter quid specie differant.

Demonstratio multis modis diuidi potest: nõ primo alia est mentalis, alia vocalis, alia scripta, quæ diuisio proculdubio est analogi in analogata: nõ demonstratio vocalis & scripta tantũ adpellatur demonstrationes

per attributionem ad demonstrati-
onem mentalem quæ proprie &
formaliter est demonstratio, nã
demonstratio vocalis, & scripta-
rales vocantur, quia sunt signa
demonstrationis formalis, quæ
est in intellectu: sicut vrinã ana-
logice appellatur sana, quia est
signum sanitatis formalis, quæ
est in ipso animali: relictã ergo
demonstratione vocali, & scripta
quæ minus proprie demonstra-
tiones appellatur, demonstratio
mentalis, quæ formalis demon-
stratio dicitur, diuiditur in de-
monstrationem affirmatiuã & ne-
gatiuã, de quibus disputat Aris-
toteles hoc lib. cap. 21.

Circa quas primo certum
est differre specie, ita quod hæc
diuisio sit generis in species, &
probatur, quia demonstratio, vt
supra vidimus componitur ex
actibus intellectus, quibus assen-
timur principiis, & conclusioni,
vel dissentimur conclusioni pro-
pter dissenfum præmissarum, sed
in intellectu assensus, & dissen-
sus distinguuntur specie sicut in
voluntate amor & odium: ergo
demonstratio affirmatiua, &
negatiua specie differunt.

Secundo certum est de-
monstrationem affirmatiuam
præstantiorem esse negatiua,
vt Aristoteles loco allegato pro-
bat: nam sicut affirmatio prior
& præstantior est negatione, ita de-
monstratio affirmatiua prior &
posterior est negatiua.

Tertio diuiditur demon-

stratio in vniuersalem, & par-
ticularem de quibus disputat
Aristoteles hoc libro capite. 20.
circa quas primo certum est dif-
ferre specie: nam etiam actus,
quo assentimur principiis, & cõ-
clusionibus vniuersalibus spe-
cie differt ab illo, quo assenti-
mur conclusioni, aut præmissis
particularibus, quia habent di-
uersa obiecta.

Tertio certum est demon-
strationem vniuersalem per-
fectiorem esse particulari, quod
septem argumentis demonstrat
Aristoteles loco allegato: duo
tamẽ sunt potissima primũ quia
per demonstrationem vniuersa-
lem plura scimus, quam per par-
ticularem, & minus certo: secun-
dũ, quia vniuersaliora sunt prio-
ra: ergo demonstratio vniuersa-
lis procedit magis a prioribus: er-
go est perfectior.

Sed dices, actus sumunt suã
speciem, & essentiam ex obiectis,
sed demonstratio particularis
habet perfectius obiectũ, nã ver-
satur circa particularia, quæ per-
fectiora sunt vniuersalibus, nam
perfectior est hic homo, quã ho-
mo incõmuni: nam hic homo di-
cit quicquid dicit homo, & ali-
quid amplius, nempe differen-
tiam indiuidualem: ergo de-
monstratio particularis est
præstantior vniuersali.

Respondetur quod quam-
uis singularia, quasi en-
titatiue sint perfectiora v-
niuersalibus, non tamen in
ord.

ordine ad scientiam, ad quam ordinatur demonstratio: nam scientia perse est de vniuersalibus, scilicet verò de singularibus.

Quarto diuiditur demonstratio in ostensiuam, & per impossibile, de quibus disputat Aristoteles capit. 22. huius libri & nos supra non nihil diximus, quas etiam certum est differre specie, quia demonstratio per impossibile, vt supra, procedit ex falsis deducendo ex datis ad impossibile per euidentem consequentiam, demonstratio verò ostensiuam procedit ex veris, ex quibus veram etiam infert conclusionem, & ita prestantior est quam demonstratio per impossibile.

Quinto tamen diuiditur demonstratio in demonstrationem quia & propter quid de quibus Aristoteles disputat in hoc capite circa quas certum est differre specie, ita quod hæc diuisio sit generis in species, quicquid hic dicat Masius Ratio est, quia demonstrationi propter quid essentialiale est procedere à causa proxima ad effectum, nam ostendit effectum esse talem propter suam causam adequatam, & proximam, & ideo propter quid appellatur sed hoc non conuenit demonstrationi quia, nam hæc, vel procedit ab effectu ad causam, vel tantum à causa remota, vt docuit in hoc capite Aristot. ergo distinguuntur essentialiter, quod autem vniuoce conueniant in ratione

demonstrationis in communi, atque adeò tam in ratione generica. Probatur, quia demonstratio in communi significat quoddam argumentum certum & euidentem, ita vt rem clare demonstret sed in hac ratione vniuoce conueniunt demonstratio quia & propter quid, quia vtraque est argumentum certum & euidentem: ergo hæc diuisio est generis in species.

Sed cõtra obiicit Masius ad probandum, quod demonstratio quia non sit perfecta demonstratio: nam illa est perfecta demonstratio, quæ generat scientiam: sed demonstratio quia non generat scientiam, & probatur, quia scire, vt docuit Aristot. cap. secundo scire est rem per causam cognoscere: sed demonstratio quia procedit ab effectu ad causam: ergo non est perfecta demonstratio.

Secundo quia tantum demonstratio propter quid est quæ appellatur simpliciter demonstratio, non vero demonstratio quia.

Sed respondetur ad primum quod sicut est duplex demonstratio scilicet quia & propter quid ita est duplex scientia quia & propter quid, cuius ratio est: nam omnis demonstratio, cum sit argumentum euidentem generat scientiam aliquam, Aristot. autem loco allegato, solum definit scientiam, propter quid, quæ est potissima scientia, non vero scientiam quia.

Ad secundum quod demonstratio, propter quid, appellatur simpliciter loquendo, demonstratio, propter suam maximam perfectionem, ita quod illud additum augeat perfectionem, non tamen est inconueniens, quod inter species eiusdem generis, vna sit perfectior alia ratione contrahentis differentia, vt sepe alibi dictum est.

Tandem, circa has demonstrationes illud aduertendum est, quod omnes diuisiones, supra adductæ verificantur, tam demonstratione, *quia*, quam *propter quid*, & ita tantum sunt duæ demonstrationes, nam demonstratio propter quid, alia est vniuersalis, qua inferimus effectum vniuersalem, ex causa vniuersali, & adæquata; alia est particularis, qua inferimus effectum singularem, ex causa singulari, & è contra procedendo, ab effectu ad causam, erit demonstratio *quia*. Similiter, tam demonstratio *quia*, quam *propter quid*, alia est affirmatiua, alia negatiua; nam demonstratio *propter quid*, tunc est affirmatiua, quando ex affirmatione causæ colligimus affirmationem effectus, tunc negatiua, quando ex negatione causæ colligimus negationem effectus, vt cum sic argumentamur. Lapis non est animal rationale: ergo lapis non est risibilis, & è contra procedendum est in demonstratione *quia*, ita vt in affirmatiua ex

affirmatione effectus, colligatur affirmatio causæ, & ex negatione effectus, colligatur negatio causæ. Similiter, tam demonstratio, quia quam propter quid, alia est ostensiuæ, alia per impossibile: nam quando deducimus ad inconueniens, quod est effectus secus ex antecedenti est demonstratio per impossibile propter quid, quia argumentamur à causa ad inferendum effectum vt quando argumentamur contra asserentem lapidem esse rationalem, hoc modo, lapis est rationalis: ergo lapis est risibilis, & è contra erit demonstratio *quia* per impossibile, si probemus lapidem non esse risibile, quia non est rationalis.

Sed statim oritur difficultas: Vtrum scientia acquisita, per demonstrationem *quia*, distinguatur specie à scientia acquisita per demonstrationem propter quid, sicut ipsæ demonstrationes *quia*, & propter quid distinguuntur specie, scientia autem, vt sepe dixi duplex, est alia actualis, & est ille actualis assensus, quo assentimur conclusioni euidenter illatæ ex præmissis, alia vero est habitualis, & est habitus scientificus, qui per demonstrationem acquiritur.

Prima ergo sententia, affirmat demonstrationem *quia*, & propter quid, de eadem conclusione generare scientiam actualem, & habitualement eiusdem

speciei, tenet Sotus, & plures alij, & fundamentum esse potest, quia actus distinguuntur per obiecta: sed demonstratio *quia*, & propter quid de eadem conclusione, habent eandem conclusionem pro obiecto, vt si quis demonstrat hominem, esse risibile demonstratione, *quia*, & propter quid conclusio, quæ inferitur eadem est: ergo non distinguuntur specie.

Verum tamen, hac in re distinctione opus est. Vnde dico primo demonstratio, *quia*, & propter quid, generant scientiam actualem diuersam: ita, quod assensus scientificus, qui habetur per demonstrationem, propter quid, differat specie ab assensu, qui habetur per demonstrationem, *quia* de eadem conclusione: hanc sententiam tenet Amonius, primo de anima, textu 11. & in hoc capite Masius. Et ratione probatur, quia scientia, & opinio de eadem conclusione, proculdubio distinguuntur specie, quia quamuis habeant idem obiectum materiale, non tamen est idem formaliter, quia illa conclusio, pro vt colligitur per argumentum probabile est obiectum assensus opinionis, eadem vero, pro vt colligitur per euentem demonstrationem, qua ratione scibilis est, est obiectum assensus scientificum: ergo similiter eadem conclusio materialiter, pro vt diuersimode colligitur, per

diuersam demonstrationem, scilicet, *quia*, & propter quid, qua ratione habet diuersam rationem scibilis, erit diuersum obiectum formaliter: ergo, & ipsi assensus scientifici distinguuntur specie. Probo consequentiam, quia actus distinguuntur specie per obiecta formalia, non per materialia, vt supradictum est.

Et per hoc patet solutio ad fundamentum contrariæ sententiæ, quamuis non sit eadem conclusio materialiter, quæ scitur per demonstrationem *quia*, & propter quid, non tamen eadem formaliter, & secundum eandem rationem formalem scibilis.

Dico tamen secundo demonstratio *quia*, & propter quid, quando versantur circa eandem, vel circa diuersam conclusionem, de eodem tamen obiecto adæquato, non causant diuersas scientias habituales. Sensus conclusionis est, quod idem habitus scientificus, qui est Philosophia, aut Metaphisica, potest habere demonstrationem, *quia*, & propter quid, circa eandem, vel circa diuersas conclusiones contentas, sub subiecto adæquato. Hanc conclusionem tenent auctores primæ sententiæ. Et probatur aperte ex Aristotele in hoc capite, vbi distinguit demonstrationem *quia*, & propter quid in eadem scientia: sentit ergo eandem demonstrationem pertinere posse, ad eundem habitum

scientificum. Et ratione probatur, quia ex contraria sententia sequitur, quod esset duplex Physica, & duplex Metaphisica, altera acquisita per demonstrationem quia, altera vero per demonstrationem propter quid, consequens autem absurdum est, ergo. Et ratio à priori huius est, quia ad eundem habitum, possunt pertinere plures actus diuersæ speciei, qua ratione eadem scientia de homine elicit diuersos actus, circa diuersas conclusiones contentas sub suo obiecto adæquato, ut quod homo sit risibilis, quod sit admiratus, &c. ergo non repugnat eundem habitum scientificum modo, uti demonstratione quia, modo vero demonstratione propter quid.

Sed contra obiici posset; nam diuersæ scientiæ, postulant diuersos effectus, qua ratione homo, & equus producunt diuersos effectus: sed scientia habitualis, acquiritur per demonstrationem: ergo diuersæ demonstrationes, quales sunt quia, & quia propter quid, generant scientias diuersæ rationis.

Secundo nam scientia quia, & scientia propter quid, habent diuersam definitionem: ergo distinguuntur essentialiter. Antecedens probatur, quia in definitione scientiæ adducta ab Aristotele cap. 2. scilicet, scire est rem per causam cognoscere, non comprehenditur scientia quia,

sed tantum propter quid, ut antea dicebam: nã scientia quia non est per causam, sed per effectum: ergo distinguuntur specie.

Sed respondetur ad primum, quod actus non sunt causam inuocata, sed æquiuoca habitus, eo quod sunt diuersæ rationis ab illo, causæ autem æquiuocæ diuersæ, aliquando producunt effectum eiusdem rationis: qua ratione calor productus, à solo non differt specie à calore producto ab igne, quia utraq; est causa æquiuoca caloris, cū fiat diuersæ rationis ab illo, sic etiã scientia acquisita per demonstrationem quia, & propter quid nõ distinguuntur specie.

Ad secundum verũ esse, quod in illa definitione non comprehenditur scientia quia, nam definitur scientia propter quid, ut sic, scilicet pro ut est accidentaliter diuersa à scientia quia, ex hoc autem, non probatur, non differre specie, nam si quis definiat hominem, ut albus est, qua ratione distinguitur ab homine nigro, illa definitio, non poterit comprehendere hominem nigrum, cum hoc tamen absolute loquendo, homo albus, & niger, non differant specie, nisi reduplicatiuè, in quantum albus est, sic dicendum est in nostro casu.

Quest. XI. Que sit natura demonstrationis propter quid.

Ostendimus autem in generali, demonstrationem quia, & propter quid essentialiter diuersas esse, nunc vero in particulari, de vtraque seorsum disputandum est. Et primo etiam circa demonstrationem, propter quid, dubitatur, an in illa mediū semper sit definitio subiecti, vel potius definitio alicuius passionis.

In qua re prima sententia affirmat, quod, quando demonstratur secunda passio de subiecto, mediū debet esse definitio primæ passionis, à qua secunda proxime oritur, non vero definitio subiecti, hanc sententiā tenet Egidius hoc loco, & fundamentum esse potest, quia demonstratio debet procedere ex immediatis: sed secunda passio immediate oritur ex prima, ex subiecto autem oritur veluti ex causa mediata, scilicet mediante prima passione v. g. in homine risibile proxime nascitur ex admiratio, quia illud supponit, ex homine vero oritur mediate, scilicet mediante admiratio: ergo quando demonstratur secunda passio de subiecto, mediū debet esse definitio passionis, & non subiecti.

Verum tamen hac in re distinctione opus est. Vnde dico primo, quando demonstratur prima

passio de subiecto demonstratio ne propter quid, mediū tunc debet esse definitio subiecti. In hac cōclusionē omnes, vt credo debēt cōuenire, quia prima passio nō potest demonstrari à priori, nisi per essentiā, quæ explicatur per definitionē subiecti: nō vero per aliā passionem, quia ante primam passionē, non est dare aliam priorē: ergo quando demonstratur prima passio de subiecto, demonstratione propter quid, mediū debet esse definitio subiecti, & non passionis.

Dico tamen secūdo, quando demonstratur secūda, aut tertia passio de subiecto, in illa demonstratione, potest esse mediū definitio subiecti, quam primæ passionis, per quā secūda, aut tertia demonstratur. Quæ conclusio duas habet partes. Prima est, quod in tali demonstratione possit esse mediū definitio subiecti quā tenet S. Thom. 2. lib. Posteriorum lectione 7. & ibidem Caietanus, & plures alij. Et probatur aperte, quia risibile, vt sæpe diximus, nō est prima passio hominis, quia supponit admiratiū, sicut ipse actus ridendi supponit admirationem alicuius nouitatis, cum hoc tamen risibile optime demonstratur demonstratione propter quid per definitionem subiecti: hoc modo: omne animal rationale est risibile. Omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis: quæ demonstratio est propter quid, quia

quia procedit à causa conuertibili cum effectu nam animal rationale, quod est causa risibilis, conuertitur cum illo.

Secunda vero pars conclusionis, nempe quod etiã in demonstratione propter quid, qua demonstramus secundam, aut tertiam passionem de subiecto, mediam possit esse definitio primæ passionis. Probatur ex Aristot. 2. lib. Posteriorum capit. 9. ubi docet etiam definitionem passionis, posse esse medium in demonstratione propter quid: Et ratione probatur. Quia illa est demonstratio propter quid, quæ procedit à causa conuertibili cù effectu: sed quando demonstramus secundam passionem per definitionem primæ, procedimus à causa cõuertibili cum effectu: hoc modo omne animal aptum admirari est risibile. Omnis homo est animal aptum admirari: ergo omnis homo est risibilis. Patet enim, quod in hac demonstratione definitio admiratiui, quod est prior passio quam risibile, est causa conuertibilis cum ipso risibili: nam quicquid est admiratiuum est risibile, & è contrã: ergo talis demonstratio, vere, & proprie est propter quid.

Sed dubitabis, quæ nam sit perfectior demonstratio, illa, qua demonstramus secundam passionem, per definitionem primæ vel illa, qua demonstramus secundam passionem, per definitionem essentiali subiecti.

Respondetur perfectiorem esse illam, quæ procedit ex definitione essentiali subiecti: nam cù essentia sit prior omni passione, demonstratio, quæ procedit per definitionem essentiali, est magis à priori, quam illa quæ procedit per definitionem primæ passionis, & ita est perfectior demonstratio propter quid, vtra quæ tamen in rigore est vera demonstratio propter quid, licet vna sit perfectior alia.

Vnde ad fundamentum Ægidij respondetur, quod cum dicitur quod demonstratio propter quid, debet procedere ex immediatis, non est sensus, id est, ex causa immediata effectus: nam etiam potest procedere ex causa remota, dum modo sit cõuertibilis cum effectu: qualiter animal rationale, quod est causa remota risibilis conuertitur cum ipso, sed sensus est, quod debet procedere ex propositionibus in demonstrabilibus: nam vt supra dicebam, id est, immediatum, quod caret medio, quo demonstratur, & hoc modo omnis demonstratio habet procedere ex immediatis, vel formaliter, vel virtualiter, vt supra explicuimus.

Dubitari potest secundo in hac quæstione. Vtrum demonstratio propter quid, debeat procedere ex causa adæquata conuertibili cù suo effectu: nã quod non semper debeat procedere, ex causa proxima & immediata, iã dixim⁹

Pro cuius explicatione notandum est ex Caiet. hoc loco, quod conuertibilitas inter causam, & effectum, est duplex: alia est secundum prædicationem, & est quod valeat consequentia, ab vno ad aliud, & è contra qualiter homo est causa risibilis, & valet consequentia, ab vno ad aliud, & è contra. Alia est conuertibilitas secundum causalitatem, & est quod effectus nõ possit esse, nisi ab illa causa, & causa non possit esse nisi statim sequatur ille effectus, qualiter etiã se habet, homo, & risibile: quia non potest esse risibilitas, quin causetur ab essentia hominis, nec potest esse essentia hominis, quin statim producatur risibilitas, saltem de potentia Dei ordinaria, & hinc patet non esse idem causam aliquam esse adæquatam, & esse conuertibilem cum suo effecto: nam calor ignis est causa sufficiens, & adæquata ad producendum calorem, non est tamẽ conuertibilis cum illo, quia etiã calor, potest produci à sole.

His suppositis dicendum est in hac difficultate, demonstratiõne propter quid procedere posse à causa proxima in adæquata, tamẽ hanc conclusiõnem, docet in hoc capite Aristot. dicens, passiõnem posse demonstrari per diuersas causas; sed quando aliquis effectus habet pluras causas, quælibet appellatur in presentia in adæquata, quia effectus potest provenire ab alia, hoc enim intelli-

gimus modo per causam in adæquatam: ergo demonstratio propter quid, ex sententiã Arist. nõ solum potest procedere ex causa adæquata, sed etiã ex causa in adæquata, & ita inquit Aristot. Medicina ex principiis petitis à Geometria, probat demonstratiõne propter quid, vulnus circulare tardius sanari, quã vulnus habens cicuram longã, quia latera figure circularis, plus distãt, quã latera figure angularis, atq; adeo tardius curantur: sed hæc causa in adæquata est respectu tardie sanitaris: nam vulnus tarde curari, ex multis aliis causis provenire potest: ergo demonstratio propter quid procedere potest à causa in adæquata. Et ratio est, quia per demonstratiõnem propter quid cognoscimus effectũ esse propter suã causam, & ideò propter quid appellatur: ergo quãdo causa proxima est sufficiens, non tamen adæquata sufficienter probatur, effectum esse propter illam causam: ergo est demonstratiõ propter quid.

Dico tamẽ secũdo demonstratiõ procedens à causa remota nõ est demonstratio propter quid, sed quia: hanc conclusiõnem docuit expresse Arist. in hoc capite dicens, quod demonstratio, qua probatur parietem nõ respirare, quia nõ est animal, esse, Quia, & nõ propter quid: nã procedit à causa remota, nã esse animal est causa remota respirationis, proxima est habere pulmonẽ, ita nõ esse

esse animal, tantū est causa remota non respirandi, proxima vero est, nō habere pulmonē, & ratio est, quia per demonstrationem ipsam, propter quid nos scimus causam propriā rei, causa autē propria non est causa remota: v. g. causa propria respirationis non est, 'esse animal, sed habere pulmonē, & ita de cōstratio procedens à causa remota, nō est demonstratio propter quid, quia non indicat causam propriā rei, quod secus est in causa proxima in adæquata, tamen illa non est propria causa: qualiter figura rotunda, est causa propria tardæ sanitatis, inadequata tamē, vt dixi.

Est tamen aduertendū, nos in præsentia nō appellare causam remotā, illam, quæ est mediata, qualiter animal rationale, est causa remota risibilis, scilicet, medio admiratiuo: nā ab huiusmodi causa remota potest procedere demonstratio propter quid, quia est cōuertibilis cū effectu, & causa propria illius, & ita procul dubio, hæc est demonstratio propter quid. Omne animal rationale est risibile. Omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis, quāuis animal rationale sit causa mediarisibilis: appellatur ergo causa remota illa, quæ non est propria causa effectus, & cōuertibilis cū illo, qualis est animal respectu respirationis, quia esse animal nō conuertitur cum respirare, vt diximus de piscibus.

Tertio dubitari solet, an demonstratio quæ, procedēs à causa remota tantū possit fieri in prima figura. Quæ difficultas ad summas pertinet potius, quam ad Logicam, & profecto parum utilis est idē de ea nihil dicam legantur Masius, & Caietanus.

Solū ergo in hac quæstione aduertēdū est, demonstratiōem propter quid nō esse vnā propter speciem infimā, sed habere plures species, iuxta diuersas cōclusiones, quas demonstrat. Rursus inter demonstrationes propter quid, quæ dā sunt, quæ supponunt effectū esse, & deinde causam, demonstrant, vt quādo iam visa eclipis demonstramus causam illius: alia sunt, quæ simul probant effectū & causam à qua oritur, vt quādo demonstramus à priori futuram esse eclipsem ex talibus causis.

Tandē aduertendū est, nō solū passiones, sed definitionē etiā essentialē posse de diffinito demonstrari demonstratione propter quid, per aliud genus causæ, vt supra adnotauimus: nā hæc diffinitio domus est quoddā cōpositū ex fundamentō parietibus, & tecto integratū essentialis est, cum de essentia domus sit ex his cōponi hæc tñ diffinitio essentialis probari potest per genus causæ finalis, hoc modo, 'domus ordinatur ad conseruandā vitā, & illā à cōtrariis defendendā: ergo debet esse cōposita ex fundamento, & tecto integratam. Nec mirum est, quia, id quod est prius in

vno genere, potest esse posterius in alio.

Quæstio. X. II. Quæ sit natura demonstrationis, quia.

Circa hanc quæstionē, primo inquiri solet. Vtrum demonstratio, *quia* sit argumētum topicum, & probabile, vel potius sit argumentum necessariū. In merito in quæstionem adducitur: nam possibile est argumentum demonstratiuum, non esse certum, & necessariū, aliàs nõ esset demonstratio: nam vt in quæstione 10. dicebam hoc significat nomen *demonstratio*, & ita nisi nominibus abutamur quæstio, sane est ridicula: nam id quod per demonstrationē *quia*, probatur certo, & euidenter probatur. Nec placet, quod alij dicunt, quod demonstratio *quia*, est argumentum necessarium, quantum ad quæstionem, an sit, id est euidenter, probat causam esse per effectum, tamen quantum ad quæstionem quid sit, est argumentum Topicum, & probabile, id est, quod non probat, certo, & euidenter quid sit causa. Hoc inquam nõ placet: quia quædam sunt demonstrationes *quia*, quæ tantum probāt, an sint causæ, nihil verò dicūt de quæstione *quid sint*, vt quando ex effectibus colligimus à posteriori esse vnam primam causam, vbi

tantum probatur quæstio, an sit certa, & euidentis, de quæstione verò quid sint, nihil probatur: aliæ verò sunt demonstrationes *quia*, quæ probant quid sit causa à posteriori, & per effectum, vt quando probamus hominem esse animal rationale, quia est risibilis, tunc enim per demonstrationem, *quia* euidenter probatur, quid sit homo, & nõ tantum probabiliter.

Et si dicas, an sit, & quid sit, sunt præcognitiones: ergo non probantur in demonstratione. Respondetur tamen, quod quæuis de subiecto aliquando præcognoscatur, an sit, & quid sit, non tamen semper, de quo videantur supradicta cap. 1. quæstione 4.

Secundo dubitari potest, an demonstratio *quia*, procedens à causa remota sit perfectior, quàm demonstratio *quia*, procedens ab effectu, in quo dicendum est cū Masio in hoc capite, demonstrationem *quia*, ab effectu procedentem esse perfectiorem, illa, quæ procedit à causa remota. Cuius ratio est, quia causa non potest melius cognosci, quam per suū effectum propriū, & adæquatam, effectus autē longe melius cognoscitur per causam proximā, & adæquatam, quam per causam remotam: sed demonstratio *quia*, procedēs ab effectu probat effectū per suam causam secundā, & adæquatā, demonstratio verò procedens à causa remota, probat

probat effectum per causam remota: tamen ergo demonstratio, quia, procedens ab effectu est præstantior illa, quæ procedit à causa remota.

Et si obijcias: nam demonstratio à priori perfectior est de demonstratione à posteriori: sed demonstratio à causa remota est à priori, quia causa prior est suo effectu, & demonstratio ab effectu est demonstratio à posteriori: ergo perfectior est demonstratio procedens à causa remota.

Respondetur quod illa demonstratio est à priori, quæ procedit à causa adæquata, & conuertibili cum suo effectu, nõ autem illa, quæ procedit à causa remota, quæ ut probatum est per effectus potest melius cognosci, quam per causam remotam, causa vero non potest melius cognosci, quam per effectum proprium conuertibilem cum causa.

Tertiò dubitari potest, quæ sint illa, quæ per demonstrationem, quia, probari possunt: supponimus autem doctrinam supra traditam, nempe, quod demonstratio, tantum est de ne-

cessarijs aliquo ex modis supra relatis, & ita de re mere coningenti nulla demonstratio, nec scientia haberi potest, nisi quantum ad aliquid, quod in ea necessarium sit.

Quo supposito dicendum est in primis omnes passionem probari posse à posteriori per demonstrationem quia. Ratio est, quia passio prior potest à posteriori probari per passionem posteriorem, ut risibile per admirativum. Ultima vero passio, licet non habeat aliam posteriorem per quam probetur, potest tamen probari à posteriori per suum actuum, nam bene valet. Homo ridet: ergo homo est risibilis. Adde præterea definitionem essentialem probari posse, etiam à posteriori, ut quod homo sit animal rationale, quia est risibilis.

Tandem advertendum est demonstrationem, quia, non esse speciem infimam, sed subalternam: nam demonstratio, quia, multiplex est secundum diuersas conclusiones, quas demonstrat, & hæc

de hoc capite.

(?)

CAP. VIGESSIMVM SEXTVM.

Intentum Aristoto. in hoc capite est assignare discrimen, quod versatur inter scientiam & opinionem: tria agit in hoc capite. Primo assignat discrimen, quod versatur inter illas, in secunda parte soluit quasdam dubitationes: in tertia excusat se, quare latius hic non disputet de his habitibus intellectualibus.

Primo ergo inquit Aristot. maxime differre inter scientiam & opinionem, primo nam scientia versatur circa necessaria, & per media necessaria, opinio vero versatur circa res contingentes, quæ aliter euenire possunt, & non per medium necessariū, quod probat: nam de re contingenti, cognitio aliqua haberi potest, illa autem non est scientia, quia scientia est de necessarijs, & quæ aliter se habere non possunt, neque etiam talis cognitio pertinet ad habitum primorum principiorum, quia appellatur intellectus: nam etiam hæc cognitio inquit Aristotel. est de obiecto necessario: ergo talis cognitio contingentium debet expectare ad alium habitum, qui vocatur opinio: ergo opinio maxime differt à scientia

& habitu principiorum. Verum est inquit Arist. quod sicut conclusio necessaria reducitur ad principia necessaria, ita conclusio probabilis reducitur ad principia probabilia.

Vnde definit opinionem, dicens opinio est existimatio propositionis immediatæ, non necessaria. Secundo differunt, scientia & opinio, nam obiectū opinionis est res incerta, obiectū vero scientiæ res certa est, quia scientia est de necessarijs.

Tertio differunt, nam illæ quæ habet scientiā existimat se scire re, quæ aliter se habere non pōt, ille vero qui habet opinionem non existimat se scire rem, quæ non possit aliter se habere.

In secunda parte cap. mouet Arist. duas dubitationes, & illas dissoluit prima est nā scientia, & opinio possunt esse de vna & eadem re, & etiā in opinione resoluias conclusionem vsque ad sua prima principia probabilia: ergo non distinguuntur scientia, & opinio, respondet quod tria requiruntur ad verā rationem scientiæ, scilicet, quod obiectū sit necessariū, & quod existimetur necessariū, & quod habeatur per mediū necessariū, & ita inquit, qui reducit conclusionem ad sua principia

pia necessaria, habet scientiam, qui vero reducit conclusionem ad principia tantum probabilia non habet scientiam, sed opinionem.

Secunda dubitatio est vtrum scientia & opinio possint esse de eadē re. Ad q̄ respōdet Arist. de eadē re secundū diuersas cōclusiones illius, pōt aliquis habere scientiā, & opinionē, vt de quantitate habet quis sciētiam, quod sit accidens, habet vero opinio nē quod distingat̄ur, à re quanta, tamen de eadē conclusionē non potest habere scientiā, & opinionē simul, q̄ colligit ex dictis, nam scientia est de necessarijs, opinio vero de re contingenti, repugnat autē idē esse necessarium, & cōtingens.

In tertia parte cap. excusat se Aristot. quare de his habitibus spiritualibus non latius disputet, dicens causam esse, quia tantum agit de scientia prout est finis demonstrationis, de qua per se hic agit, tractare vero ex professo de scientia pertinet ad philosophum naturalem de sapientia ad meth. de prudentia vero ad Philosophiam moralem.

Circa litera.

IN hoc capite late à nobis disputandum est de scientia nā vt optime in vltimis verbis huius capituli docuit Arist. scientia est finis ad quem ordinatur demonstratio, & ita ad logicum

qui agit de demonstracione, pertinet etiam sub hac consideracione agere de scientia. Ad Methaphilicum vero pertinet agere de scientia in cōmuni, prout comprehendit scientiam humanam Angelicam, & diuinam, de quibus subiectis separatis, agit Metaphisicus, ad philosophum vero pertinet agere de scientia humana, in quantum acquiritur per operationem naturālē, quæ est actus intellectus.

Disputatio vnica circa hoc caput de sciētia & opinione.

Quæstio. I. Quid sit scientia.

Scientia igitur vt à nominis ethymologia exordiamur varias habet significaciones: nam primo sumitur pro quacunque cognitione certa, etiā si euidens non sit. In quo Diuus Aug. lib. 1. de libero arbitrio, ait, quod id scimus quod certo cognoscimus, & hoc modo cognitio quā perfidem, aut prophetiam quis habet scientia dici pōt, lata huius vocabuli significatione, qua ratione Iob ait, *Scio quod Redemptor meus viuit.* Neque in presentia agimus de hoc genere scientiæ, cū extēdat se ad cognitionem fidei diuinę

& propheticam. Secundo ergo sumitur scientia pro cognitione clara, & euidenti, & hæc est duplex, alia quæ habetur ex sola apprehensione terminorū, absque discursu aliquo, qualis est cognitio primorum principiorum, vt quod ibet est vel non est: alia vero, quæ habetur per discursum, & demonstratio nem, & est qua assentimur conclusionibus, certo & euidenter per discursum, eas ex principijs certis inferendo, & de hac loquimur in præsentia, quia hæc scientia est finis ad quem ordinatur demonstratio.

Et per hæc patet, hic, non esse sermonem de scientia Angelorum, aut diuina, quia istæ non acquiruntur per discursum, Angeli enim & Deus, vt supra dicebam non discurrent, sed vnicui intuitu cognoscunt principia & conclusiones.

Sciëntia ergo definitur ab Arist. c. 2. huius lib. scire est re per causam cognoscere & quod illius est causa id est quod non contingit aliter se habere, cuius definitionis sensus est scire est cognoscere rem aliquam per suam causam cognoscendo illam esse causam illius effectus, & quod hoc non contingit aliter se habere, quæ definitionem vsque ad hunc locum vbi de scientia ex professo agitur examinandam reliquimus: in qua definitione, per causam, differt scientia à cognitione principiorum, hæc enim nõ

est cognitio rei per causam, sed ex sola terminorum apprehensione: per illam vero particulam, *Et quod non contingit aliter se habere*, explicatur quod debet esse cognitio certa, & infallibilis, & ita distinguitur sciëntia per hanc particulam ab opinione, quia quantum in opinione cognoscimus conclusionem, per sua principia probabilia, quæ sunt causa conclusionis, non tamen certo, sed probabiliter, distinguitur etiam ab errore qui profus incertus & falsus est.

Secundo, circa eandem particulam aduertendum est, quod ad scientiam requiritur, quod sit per causam necessariam, quæ non contingat aliter se habere, id est, quæ necessario sit causa illius, non tamen requiritur omnimodo necessitas, sed satis est quod sit causa necessario secundum naturam id est, quod per naturam non possit impediri, quale est ignem calefacere, vel necessario, vt in plurimum, vt quod pluuia sit in hyeme, quia ex hoc vt supra dicebam, optime colligitur certo, & euidenter hæc conclusio, quod in hyeme, futuram esse pluuiam, sit, vt in plurimum necessariū.

Tertiõ aduertendum est, quod scientia est duplex alia enim est scientia, quæ habetur per demonstrationem, quæ, alia vero est scientia propter quid, quæ habetur per demonstrationem, propter quid, certum

tum ergo est hic non defini sciencia quia: nam hæc non habetur per causam, sed per effectum, sicut demonstratio, quia, non habet procedere à causa, sed ab effectu, definiuit autem Aristoteles tantum scienciam propter quid, quia hæc est potissima sciencia.

Sed iustus hæc sciencia duplex est: alia actualis, & est ille actus, quo certo & euidenter assentimur conclusioni propter sua principia: alia vero habitualis, & est quidam habitus acquisitus ex vi demonstrationis, quo conclusionem habitualiter sciimus.

Dubium ergo est, quæ nam sciencia ex his definiatur in hac definitione, & respondetur cui libet sciencie posse hanc definitionem accommodari: nam sciencia actualis est cognitio actualis rei per causam, sciencia vero habitualis est cognitio habitualis ipsius rei per causam, & ita utriusque sciencie potest hæc definitio accommodari.

Tandem ex dictis colligo hanc definitionem essentialem esse, quia essentiale est sciencie, quod sit cognitio rei per causam necessariam conclusionis, quia sciencia essentialiter habet esse certam, ut di-

cam quæstione

sequenti.

(3.)

Quæstio. II. Vtrum certitudo euidencia & veritas sint de essentia sciencie.

Suppono primo in hac re certitudinem, euidenciam, & veritatem non esse idem, ut supra tactum est: nam in primis potest aliquis actus esse verus, non tamen certus & euidentis, ut patet de actu opinionis, quia opinio potest esse vera non tamē est certa & euidentis, quia habetur per medium probabile, atque adeo nec certum & euidentis. Similiter actus fidei diuinæ est certus, quia fidei diuinæ non potest sub esse falsum, non tamen est euidentis, quia impotius est obscura fides, quia fides est credere quod non vides, & ita euidentia addit ultra certitudinem, & veritatem quandam claritatem quia veritas obiecti clare manifestatur, certitudo vero est quædam firmitas, quia intellectus firmiter assentitur alicui propositioni, ut nullam habeat formidinem, nec dubitationem, hæc autem firmitas, quæ est in actibus intellectus duplex est: alia proueniens ex argumento, & motiuo quo intellectus conuincitur, ut firmiter ad hæret illi propositioni: alia vero est firmitas proueniens ex affectu voluntatis: nam sæpe voluntas ex affectu quem habet ad rem aliquam mouet intellectum, ut consideret

90, quæ iuuat ad assensum illius rei, remouet vero non consideret, quæ iurare possunt, vt dissentiat, & hæc firmitas appellatur pertinacia, quia intellectus firmiter adhæret errori, quam veritati quæ firmitas seu pertinacia non potest vocari certitudo: nam actus erroris potest habere hanc pertinaciam, & firmitatem, qui tamen non est certus, sed prorsus falsus: sola ergo certitudo quæ prouenit à motiuo, & argumento euidenti, quo intellectus conuincitur est quæ conuenit scientiæ.

Secundo aduertendum est falsam esse eorum sententiam, qui existimant certitudinem esse aliquid super additum essentia ipsius actus scientifici. Ratio est, quia assensus scientificus ex sua essentia est quidam assensus causatus ex argumento euidenti: ergo est quidam assensus absque aliqua dubitatione, & formidine hanc enim prorsus tollit argumentum euidens: ergo actus scientificus ex sua essentia est certus & firmus: ergo certitudo non est aliquid super additum essentia actus scientifici.

Vnde dico primo in hac questione certitudinem esse de essentia scientiæ: patet nam probatum est esse ipsam essentiam scientiæ, & non aliquid illi super additum. Maior ergo habet difficultatem, an euidencia quæ est quædam claritas sit de essen-

tia scientiæ. In qua re prima sententia affirmat, euidentiã nõ esse de essentia scientiæ absolute loquendo. Hanc sententiã tenet Caiet. lib. 12. de locis Theologicis cap. 2. Scotus & Masius in hoc cap. & fundamentum est primo, quia Theologia est vera scientia imo omniũ præstantissima, hæc tamen non est euidens & clara, quia procedit ex principijs fidei diuinæ, quæ obscura sunt ergo claritas non est de essentia, scientiæ, & eodẽ argumẽto probari pot non esse de essentia demonstrationis.

Pro quo aduertendum est quod argumẽtum Theologicum procedit, vel ex duabus propositionibus de fide inferendo conclusionem vel saltẽ ex vna, de fide, & alia lumine naturali nota v.g. ad probandum, quod in Christo fuit duplex voluntas, alia humana, alia diuina possumus, vt hoc argumẽto: vbi sunt duæ naturæ integre debent esse eius potentia: sed in Christo fuit duplex natura humana scilicet & diuina: ergo in Christo fuit duplex voluntas humana & diuina, in quo argumẽto maior est nota lumine naturali, minor vero est de fide, & ita conclusio sequitur certa, obscura tamen, quia cum minor sit de fide & obscura, conclusio autem sequitur debiliore partem, vnde argumẽtum fieri pot: nam argumẽtum Theologicum est certum: ergo non est sophisticum, neque topicum, aut probabile: ergo est demonstratiuum:

uum: ergo claritas, seu euidētia non est de ratione demonstratio- nis, sed demonstratio generat scientiam: ergo euidētia seu cla- ritas non est de essentia scienti- æ.

Secundo, quia in diffinitio- ne scientiæ supra tradita nulla fit mentio claritatis scilicet, sci- re est rem per causam cognos- cere, & quod illius est causa, & quod non contingit aliter se ha- bere.

Tertio; quia essentia nō reci- pit magis & minus, sed potius cōsistit in indiuisibili, sed inter- actus intellectus, quidā sunt ma- gis certi, & magis euidētes, quā alij: ergo euidētia & certitudo non est de ratione scientiæ.

Quarto arguit M. Ius ad pro- bandū, quod saltē scientia subalter- na, non sit euidens: nā scientia subalternata supponit principia scientiæ subalternantis, ideo e- nim appellatur subalternata, quia ab alia recipit principia, & ita scientia subalternata credit per fidē illa principia, quæ à sciē- tia subalternante euidenter pro- bantur: ergo conclusio illata ex his principijs creditis obscura est, quia actus fidei, quo illa prin- cipia creduntur obscurus est: nā fides est credere, quod non vides, conclusio autem sequitur de bi- liorem partem: ergo accidētia non est de ratione saltē scien- tiæ subalternatæ.

Vltimo quia fides diuina & sciē- tia habent eandē certitudinem

varaq; enim profus est certas sed fides diuina & scientia dis- tinguuntur essentialiter: ergo certitudo non est de essentia scientiæ.

Contraria tū sententia nobis tenenda est, scilicet euidētia esse de ratione, & essentia om- nis sciētiæ naturalis, dico autē naturalis, nā de Theologia, quæ est scientia supernaturalis, dicā infra in solutione primi. Sententiā hanc possumus colligere ex Arist. supra cap. 2. vbi dicimus, demonstrationē, qua scientiā ac- quirimus debere procedere ex immediatis, quod ut ibi explicui- mus intelligendum est formaliter, vel virtualiter, id est, debet procedere ex propositionibus, quæ formaliter sint immediatæ & inde monstrabiles, vel dedu- cantur ex illis, sed etiā proposi- tiones, quæ deducuntur ex primis & immediatis sunt euidētes: ergo cōclusiones, quæ ex illis in- feruntur sunt etiā euidētes: ergo sciētia, quæ de illis habetur es- sentialiter est euidens, eadē sen- tētia tenet S. Tho. 1. 2. q. 67. ar. 3. in corpore, vbi dicit, de ratione sciētiæ esse, quod fiat cū visione, id est, cū claritate, & 2. 2. q. 1. art. 5. ex eo probat, idē nō posse simul credi & sciri, quia de ratione fi- dei est obscuritas, & euidētia de ratione sciētiæ: quæ duo sūt opposita. Tenet etiam Scotus q. 3. prologi sentiarum questio- ne. 5. & ibidem maior Gabriel. questio. 5. & ratione probatur, quia

quia in scientia essentialiter est, quod principia cognoscantur euidenter: ergo essentialiter est, quod conclusio inde illata euidenter cognoscatur, atque ad eum, scientia essentialiter est euidens. Probatur antecedens, quia principia in demonstratione debent cognosci certo, ut conclusio inde illata certa sit, & ita non possunt cognosci per fidem humanam, quia haec fallibilis est: nam testimonium humanum, cui innititur fallibile est. Preterea non possunt cognosci per fidem diuinam, quia quamuis haec sit certa, conclusio illata ex principijs cognitis per fidem potius pertinet ad Theologiam, quae est scientia supernaturalis quam ad scientiam naturalem, de qua hic loquimur: ergo principia tantum possunt in scientia aliqua certo cognosci per discursum certum, & euidenter, vel ex sola apprehensione terminorum, & utroque modo cognoscitur euidenter: ergo conclusio ex illis illata essentialiter debet certo & euidenter cognosci: ergo euidens, seu claritas est de essentiali scientiae naturalis.

Vnde ad fundamentum contrariae sententiae respondetur ad primum verum esse Theologiam esse scientiam, est tamen supernaturalis, quia innititur principijs supernaturalibus fidei, appellatur autem scientia, quia habetur per discursum Theologicum certum, etsi non eui-

denter admodum, quo scientia naturalis producens ex principijs naturae de qua Aristotel. & Philosophi locuntur, & ita non est euidens, sed obscura, quia innititur principijs fidei, quae per fidem obscura cognoscuntur, quod vero Theologia sit absolute loquendo appellanda scientia, quamuis non sit euidens, docuit Diuus Paulus, secundo ad Corinthios & octauo dicens ut sitis in omnibus abundantes fide, sermone, & scientia, ubi nomine, *scientia*. ut sancti exponunt intelligitur scientia supernaturalis, quae est Theologia, & ita D. Augustinus primo lib. retractationum cap. 14. & libr. 14. de Trinitate cap. 1. & 2. illam appellat scientiam.

Ad aliud de argumento Theologico respondetur, quod quamuis sit certum, non tamen est demonstratio, quia demonstratio, ut supra dicebam ex vi significationis vocis, significat argumentum non solum certum, sed euidens & clarum, ita ut re clare ostendat, & ita quamuis argumentum Theologicum sit certum, non tamen est demonstratio.

Ad secundum respondetur, quod per illam particulam positam in definitione scientiae, sci licet, & quod non contingit aliter se habere significatur, scientiam, debere esse certam, in naturalibus autem nunquam separatur certitudo ab euidens, quamuis

quanuis separetur in super naturalibus, vt in fide diuina, & Theologia, & ita ibi virtualiter facta est mentio de euidencia.

Ad tertium sæpe diximus, ex eo essentias consistere in indiuisibili, quia quantum ad numerum prædicatorum essentialium non possunt recipere magis & minus: nam si homini addas, vel ab eo auferas aliquod prædicatum essentialiale, non manet homo, cum hoc tamen absolute loquendo res recipiunt magis & minus, & ita est vna certitudo maior alia.

Ad quartum dico, etiam scientiam subalternatam esse euidentem, quia quanuis non probet sua principia à priori, quia hoc expectat ad scientiam subalternatam, vt postea dicam, tamen probat illa principia, & ea cognoscit per inductionem, & a posteriori, & ita habet euidenciam illorum, & non fidem, ac per consequens conclusio in de illata euidenciter scitur per scientiam subalternatam.

Ad quintum, quod certitudo fidei diuinæ diuersa est secundum speciem à certitudine scienciarum, quia altera habetur per discursum, altera vero minime, sed ex testimonio Dei dicentis & ita habetur per discursum medum.

Vltima difficultas hoc loco examinanda est, vtum veritas sit de essentia scienciarum. In qua re prima sententia affirmat

veritatem esse de essentia scienciarum, tenet Albertus in hoc capite, & Conradus prima secundæ quæstione. 19 artic. 1. & alij dicunt veritatem esse accidentalem scienciarum. Tenet Caietanus, prima secundæ quæstione. 19. artic. 1. Sotus in hoc capite, & plures alij.

Verum tamen, in hac difficultate dico primo, veritas non est prædicatum essentialiale, conueniens scienciarum, intra suam essentiam. Ratio est, quia prædicata essentialia rei, intenduntur, & remittuntur si res ipsa intensibilis, & remissibilis sit, vt diximus capite de differentia, nam intensa albedine, intenditur color, & hic color: sed ex eo quod vnus actus scienciarum sit intensior alio, & fiat maiori conatu, non est verior alio, quia demonstratio conuincens intellectum ad vtrūque actum, potest esse æqualiter certa & vera, & cum hoc potest intellectus apponere in vno actu scientifico maiorem conatum, & intensionem quam in alio: ergo veritas non est de essentia scienciarum.

Dico secundo, veritas non est prædicatum mere accidentale scienciarum, sed potius veritas conuenit omni scienciarum, tanquam passio consequens essentiam siue sit scientia naturalis, siue supernaturalis, vt Theologia. Hanc conclusionem probant optime authores primæ sententiæ, quia si veritas esset

mere accidentalis scientiæ, non solum posset intelligi scientia sine veritate, sed cum opposito scilicet cum falsitate, quod tamen est absurdum, sicut quia nigredo est accidens respectu corbi, non solum potest intelligi corbus sine nigredine sua sua essentia, sed etiam cum albedine illi opposita. Dicendum ergo est veritatem, neque esse essentialem, neque mere accidentalem scientiæ, sed passionem consequentem eius essentiam, & ita quæ vis abstractione præcisiua possit intelligi scientia sine veritate, vt homo sine risibilitate, tamen non potest intelligi cum opposita qualitate.

Sub obijcies, propria passio conuenit soli: sed veritas conuenit alijs præter scientiam: nam opinio aliquando est vera: similiter fides diuina est vera: ergo veritas non est de essentia scientiæ. Respondetur quod non reperitur in his omnibus eadem veritas secundum speciem, sed potius diuersa: nam sumitur ex diuersis principijs, & causis, veritas enim fidei diuina fundatur in testimonio Dei dicentis: veritas vero scientiæ fundatur in discursu, & demonstratione certa & euidenti, & ita non reperitur in fide aut opinione eadem veritas secundum speciem, quæ reperitur in scientia, sed alia longe diuersa, & hæc de hac quæstione.

Quæst. III. Quale obiectum requiratur ad scientiam.

HAc in re distinguamus oportet obiectum scientiæ, & subiectum eius: nã hæc duo maxime diuersa sunt vt dicebam in præmio logicæ, vt optime vidit Boncinas. 6. m. th. quæstione. 13. Primo nam illud appellatur obiectum, quod obijcitur considerandum, vt scientia de homine considerat eius passiones: & proprietates, ipse vero appellatur subiectum, quia de illo demonstrat passiones, & conclusiones, itaque obiectum scientiæ sunt conclusiones, quæ demonstrantur: illud vero de quo, illæ conclusiones demonstrantur appellatur subiectum quia est subiectum in quo passiones illæ demonstratæ sunt.

Secundo nã vt loco allegato obiectum latius patet, quã subiectum: nã color appellatur obiectum potentiæ visuæ, nõ tã appellatur subiectum, & ita nomen hoc subiectum solũ habet locum in scientijs, vbi demonstrantur passiones de subiecto aliquo.

Secundo aduertendam est, quod in scientia triplex obiectum distingui potest, scilicet materiale, & est res ipsa materialis quæ consideratur in illa aliud vero est formale & hoc distinguitur in informale quod & formale quod obiectum formale, quod appellatur ratio illa formalis quæ de re aliqua consideratur, quod alij appellant rationem quæ, obiectum

Etum vero formale quo appellatur ratio sub qua illud consideratur, tamen absolute loquendo obiectum formale quod minus proprie appellatur obiectum formale: cuius ratio est, quia obiectum formale absolute loquendo appellatur illud quod tribuit speciem tali scientiæ: nam semper species sumitur à forma rei: obiectum autem formale, quod non tribuit speciem, quia eadē ratio formalis rei sub diuersa consideratione potest pertinere ad diuersos habitus: nā si cognoscatur per medium probabile pertinet ad habitum opinionis si vero cognoscatur per medium infalibile pertinet ad habitum scientiæ: solū ergo obiectum formale quo, seu ratio sub qua, est quod absolute appellatur est obiectum formale, quia ab huiusmodi ratione sub qua sumitur species, & distinctio inter scientias.

Tertio supponendum est obiectum formale quod, in scientia esse illas conclusiones, quas de suo obiecto demonstrat. Ratio est, quia obiectum formale quod, est illa ratio formalis, quæ consideratur in scientia: sed conclusiones sunt quædam rationes, quæ de subiecto ipso cognoscuntur, & probantur: ergo illæ conclusiones sunt obiectum formale quod in scientia: maius ergo dubium est, quod sit obiectum formale quo semper tamē suppono subiectum scientiæ esse se maxime diuersū ab obiecto

formali quod, & quo, &c.

In quare plures alij asserunt obiectum formale quo in scientiis, seu ratio sub qua, esse abstractionem a materia ipsius obiecti, quod scientia considerat cuius sententiæ principus auctor est Caietanus 1. parte quest. 1. artic. 7. & fundamentum est quia per abstractionem à materia corporea res fiunt minus materiales, & ita fiunt intelligibiles; quia fiunt proportionatæ intellectui, qui est potentia spiritalis.

Hæc tamen sententiā falsa est quia quamuis ad intelligendum obiectum requiratur species intelligibilis, producta ab intellectu agenti, qua, talis res intelligatur, tamen ex parte ipsius rei intellectæ potius requiritur quod sit materialis, & sensibilis vt sit proportionata nostro modo cognoscēdi hac enim ratione, quando aliquod obiectum magis materiale & sensibile est, melius percipitur à nostro intellectu, imo Angelos qui in se spirituales sunt, intelligimus per modum rei materialis: ergo talis abstractio à materia nequaquam est ratio sub qua in scientiis, quia potius materialis actio, vt ita dicam iurat ad cognitionem quam abstractio à materia. Et ratio à priori est: quia cum anima rationalis pro hoc statu, in quo est corpori vnita sit immersa corpori, & operationes intellectiue eius fiant

dependenter à sensibus, & animalibus, quanto obiectum a liquod magis materiale est, & sensibile, est magis proportionatum modo cognoscendi illius.

Ad fundamentum autem contrariæ sententiæ respondetur quod inter obiectum, & potentiam intellectiuam non requiritur proportio in ratione entis, ita quod utrumque debeat esse aliquo modo spirituale, aliàs Angeli, & Deus: quorū intellectus spiritualis est, non intelligerent res materiales perfecte, & ut sunt in se, quia in se sunt materiales: solum ergo requiritur proportio in ratione cognoscitiui, & cognoscibilis, id est, quod intellectus habeat actiuitatem ad cognoscendum illud obiectum, ipsum vero obiectum in se sit cognoscibile ab illa potentia, & hoc requiritur inter res materiales & nostrum intellectum.

Dicendum ergo est in hac re, obiectum formale quo seu rationem sub qua in scientia esse principia illa per quæ demonstratur conclusio. Hanc sententiam tenet Sanctus Thomas. 2. 2. quæst. 1. artic. 1. & probatur, primo quia obiectum formale quo, illud est per quod sumitur distinctio in scientijs: nam ut diximus solum obiectum formale, quo distinguit scientias: sed scientiæ distinguuntur per principia per quæ demonstrantur cō-

clusiones, vt docet Aristot. hoc lib. c. 23. & infra dicemus: ergo talia principia sunt obiectum formale quo. Secundo quia eadē conclusio potest cognosci ab vno homine per opinionē, & medium probabile, ab alio autē scientiæ, & per demonstrationē, & cū hoc sunt diuersi habitus scientiæ & opinio: ergo ideo est, quia principia illa sub quibus illa conclusio consideratur, diuersa sunt in scientia & opinione: nam in scientia consideratur illa conclusio ex principijs certis & euidētibus, in opinione vero solum ex probabilibus.

Tertio, quia obiectum formale & motiū in cōmuni opinione idē sunt, hac enim ratione bonitas appellatur obiectum formale voluntatis: quia mouet illā ad amādū idsum obiectū, & lumen appellatur obiectum formale potentie visuæ, quia veluti mouet, & excitat visum ad vidēdos colores: sed similiter principia mouēt, & inducūt intellectū ad assensum cōclusionis in scientia: ergo principia sunt obiectum formale quo in scientia.

His ergo explicatis circa obiectum & subiectum in cōmuni scientiæ dubitari deinde solet in particulari, an de ente per accidens possit haberi scientia: solet autē a quibusdā appellari ens per accidens, illud, quod cōsurgit ex rebus diuersorū prædicamentorum, quod tamen ego appello vnum per se accidentale, vt dictum est.

est capite de genere, & prædicamento in communi, & forsam in solo modo loquendi est disceptatio, tamen quicquid sit, dubitatur, an de illo ente quod componitur ex rebus diuersorum prædicamentorum possit esse scientia.

In qua re prima sententia, & satis communis asserit, de huiusmodi entibus non posse haberi scientiam. Primo quia obiectum scientiæ debet esse aliquid vnum sed compositum ex rebus diuersorum prædicamentorum non est vnum, sed plura primo diuersa, quia dicit res diuersorum prædicamentorum, quæ primo diuersa sunt: ergo non potest esse obiectum scientiæ.

Secundo quia obiectum scientiæ debet esse aliquid definibile, vt mediante definitione essentiali subiecti demonstrantur passionis: sed aggregatum ex rebus diuersorum prædicamentorum non potest esse definibile vnica definitione, sed pluribus, quia dicit plures res diuersi prædicamenti: ergo non potest esse obiectum scientiæ.

Contraria circa tamen sententia nobis tenenda est scilicet posse haberi scientiam de aggregato ex rebus diuersorum prædicamentorum, & ita subiectum scientiæ non semper debet esse vnum determinati prædicamenti, sed aliquomodo vnū quauis illud vnū ex rebus diuer

si prædicamenti componatur: hanc sententiam docuit optimè Fonseca 4. meth. c. 1. q. 1. sectione. 3 & lib. 5. c. 7. q. 5. Et ratio est primo, quia entia artificialia, vt nauis, vel ferra includunt res diuersorum prædicamentorum, dicunt enim essentialiter, substantiā illā corporeā cū tali figura: ergo dicunt res diuersi prædicamenti, nā substantia & figura diuersi prædicamenti sunt: de his tamē potest haberi scientia & definitio: nā de nauis demonstrare possumus esse instrumentum maxime aptū ad nauigandū, de ferra ad sciendū, & eadē ratione medicina de aliquo medicamento ex pluribus herbis & liquoribus diuersis rationis integro demonstrat, esse aptum ad curationes talis, vel talis morbi: ergo de his aggregatis potest haberi scientia. Et ratio à priori est, quia ille res diuersorum prædicamentorum sic vnitæ possunt esse causa cuius effectus: qui causari non possit, nisi concurreret illa res vnita: nam si in nauis non concurreret simul ligna illa cum tali figura disposita, non posset fieri ita velox nauigatio: ergo ille effectus demonstrari potest à priori per illud aggregatum ex illis rebus, tanquam per suā causam demonstratione propter quid: sed demonstratio propter quid generat scientiā: ergo de illo aggregato ex rebus diuersi prædicamenti in quantum aliquomodo facium vnum per vnionem, vel

sub ordinatione optime potest haberi scientia.

Vnde ad fundamentum contrariæ sententiæ respondetur, ad primum quod ex rebus diuersorum prædicamentorum potest fieri aliquid vere vnum, quia quis enim non possit fieri vnum per se substantiale, fit tamen ex illis aliquando vere vnum, quando vna pars se habet vt actus, alia vero vt potentia, ex quibus resultat vnum per se. Qualiter se habent in cathedrali lignum, & figura: nam lignum habet potentiam ad figuram, figura autem habet rationem actus, vel aliquando fit vnum ordine: qualiter domus est aliquid vnum per ordinem partium, & hæc vnitas sufficit, vt de huiusmodi rebus artificialibus habeatur scientia.

Ad secundum respondetur negando quod huiusmodi aggregata ex rebus diuersorum prædicamentorum non possint distinguere, quia illa plura diuersorum prædicamentorum vt faciunt vnum vnica definitione definiri possunt: qualiter definitur domus, quod sit quoddam compositum ex fundamento parietibus, & tecto iteratum, cum tamen domus dicatur rebus diuersorum prædicamentorum, scilicet ligni & lapides, quæ sunt de prædicamento substantiæ, & figuræ, quæ est de prædicamento qualitatis. Præterea quando Arist. 7. lib. meth. cap. 4. & 5. dicit, quod de ente per accidens non potest haberi

scientia, non loquitur de his entibus aggregatis ex rebus diuersis prædicamentis: sed aperte loquitur de contingētibus quod verum est: nam demonstratio, quæ ad scientiam ordinatur debet componi ex propositionibus aliquomodo necessarijs.

Vltimo dubitari potest in hac quæst. vtrum conclusiones omnes, quæ in eadem disciplina docentur pertineant ad eundem habitum scientificum, verbi gratia, vtrum omnes conclusiones, quæ in Philosophica disciplina docentur pertineant ad ipsum habitum scientificum, qui appellatur Philosophia. Respondetur non omnes conclusiones illas pertinere ad habitum scientificum, qui Philosophia appellatur. Ratio est, quia vt haec tenus vidimus solum illæ conclusiones possunt pertinere ad scientiam, quæ euidenter demonstrantur: tamen scientia acquiritur per demonstrationem: sed in Philosophica disciplina sunt quam plurimæ conclusiones opinabiles, quæ tamen argumentis probabilibus suadentur: ergo istæ non pertinent ad habitum scientificum, qui appellatur Philosophia, sed ad alium habitum opinionis. Quam difficultatem obiter attingimus in prohemio logicæ.

Tandem ex dictis infero, qualiter intelligendum sit id quod supra dixi in prohemio nostro logicæ, scilicet, operationes

tionēs intellectus vt sunt esse instrumenta sciendi: sit obiectum formale logica: nam intelligendum est de obiecto formali; *quod*, non vero de obiecto formali quo, hoc enim in qualibet scientia sunt principia illa, quibus suas conclusiones probat, ibi enim hoc non explicuimus: petebat enim hanc difficultatem hoc loco exanimandam esse, & ita solum intelligendum est, quod obiectum formale, quod logicæ, idest, ratio formalis, quam Logicus considerat in operationibus intellectus sit esse instrumenta sciendi: obiectum tamen formale quo sunt principia quibus probat suas conclusiones & ita idem contingit in Logica.

Et si obiecias, nam obiectum formale in qualibet scientia debet esse vnum: sed principia quibus in qualibet scientia probantur conclusiones sunt plura: ergo non possunt esse obiectum formale illius. Respondetur quod quauis talia principia sint plura in particulari, tamen conueniunt in quadam ratione superiori vna verbi gratia, omnia principia quibus Philosophia vtitur, conueniunt in ratione communi principij Philosophici, & hæc

vnitas satis est, vt

scientia sit

yna.

Quest. III. Vnde scientia
sumant suam distinctionem.

Cum scientiæ distinguantur per obiecta, merito postquam egimus de obiecto requisito ad scientiam, statim inquirimus vnde in illis sit sumenda distinctio, ex dictis enim facilem habet solutionem, & in primis certum est quod sicut quilibet habitus & quælibet scientia habet suam intrinsecam differentiam per quam constituitur, ita per illam distinguitur ab omni alia scientia, sed quia hæc differentia intrinseca dicit relationem secundum dici ad obiectum extrinsecum per quod intelligitur, inquirimus ex quo extrinseco obiecto sit sumenda distinctio inter scientias.

In quare, omnes illi qui asserunt obiectum formale quo in scientiis esse abstractionem à materia, quos retulimus in præcedenti questione, consequenter asserunt distinctionem essentialem, & specificam in scientiis, desumendam esse ex diuersa abstractione quam habet earum obiectum: nam omnes conueniunt scientiam sumere suam distinctionem ab obiecto formali quo, tenet Caietanus prima parte questione prima artic. 7. & hoc libro capit. 23. Ferrara secundo contragentes cap. 4. Sotus & Toletus cap. 23. huius lib.

fundamētum huius sententię est primo, quia per abstractionē à materia res fiunt intelligibiles, & scibiles: ergo illa est obiectū formale quo, vnde scientiæ sumant suam distinctionē, hoc tamē fundamētū satis fribolū est, vt vidimus quæstione præcedenti.

Secunda ergo huius sententię ratio est, quia sciētia non debet esse de rebus cōtingētibus, sed aliquo modo necessarijs, vt sæpe diximus & Aristot. in hoc cap. & sæpe alibi docet, principium autē contingētis est materia: nam substantiæ spirituales, quæ sunt abstractę ab omni materia sunt entia necessaria, & incorruptibilia: ergo abstractio à materia constituit rē aliquam aliquomodo necessariam, atque ad eò obiectum scibile: ergo talis abstractio à materia est, vnde sciētia sumunt suam distinctionem.

Hęc tamē sententiā falsa est primo quia vt supra dicebam, hęc abstractio à materia non iuat, sed potius impedit intellectum nostrum ad res recte intelligēdas, & percipiēdas, qui potius melius percipit res magis sensibiles & materiales.

Secundo, quia sciētia diuersa habent eundem modum abstractionis à materia: ergo per hanc abstractionem minime possunt scientiæ distingui. Probatur antecedens, nam musica, & perspectivā, quæ sunt

scientiæ diuersæ non habent obiecta diuersimode abstracta: nam musica agit de numero sonoro, qui percipitur auditu, perspectivā vero agit de quantitate, quæ visu percipitur: ergo non habent diuersam abstractionem in suis obiectis, cum tamē distinguantur specie idem etiā est de Logica, & Philosophiā Moralis, viraque enim considerationes intellectus, altera prout sunt instrumenta sciēdi, altera vero scilicet Philosophiā Moralis, prout ordinantur ad dirigendas operationes bonas, vel malas voluntatis. Similiter ars Domificandi, & faciendi naues, quæ diuersæ sunt, considerant obiecta materialia non habentia diuersam abstractionem à materia.

Hęc ergo sententiā relicta, nos, qui asserimus obiectum formale in quavis scientia esse principia illa, quibus scientiæ probant suas conclusiones, fateri debemus distinctionem essentialē, & specificam in scientijs sumendam esse ex diuersis principijs proprijs cuiuslibet scientiæ, quibus talis scientia vtitur ad probandas suas conclusiones. Hanc sententiā docuit in primis Aristoteles in hoc libro capite. 23. vbi dicit illas scientias esse diuersas, quæ habent diuersa principia, & principia vnus nō dependēt ex principijs alterius. Tenet etiam Sanctus Thomas primo libro.

Posteriorum cap. 2. & 1. 2. quæst. 54. artic. 2. ad secundum. Scotus quæst. 3. prologi sententiarum, Gregorius, quæst. 2. Durandus, quæst. 4. Et ratio est, quia scientiæ sumunt suam distinctionem ex obiecto formali quo, ut omnes conueniunt: sed obiectum formale, & motiuum, in scientia sunt principia, quæ mouent intellectum ad assensum conclusionis: ergo talia principia propria cuiuslibet scientiæ distinguunt scientias ipsas.

Et si obicias D. Tho. in proœmio Physic. & opusculo 70. & Aristor. 6. lib. Metaph. cap. 1. per diuersam habitudinem ad materiam physicam distinguunt genera scientiarum.

Respondetur ex eo esse, quia diuersa abstractio à materia in obiecto, arguit diuersitatem principiorum illius scientiæ, & agnoscimus scientias habere diuersa principia propria, si habeant diuersam abstractionem, tamen obiectum formale quo, unde scientiæ desumunt suam speciem, & distinctionem, non est talis abstractio, sed sunt principia propria talis scientiæ.

Ad fundamentum autem oppositæ sententiæ facile respondetur, quod scientia debet esse de necessariis, id est, de propositionibus in quibus prædicatū, & subiectum, habeant necessariam connexionem, quæ necessaria connexio, probatur & colligitur ex principiis certis, & euidenti-

bus, & ita principia sunt, quæ causant necessitatem, quæ requiritur scientiæ, scilicet inter prædicatum, & subiectum, ad quod impertinens est habere materiam, vel non, materia autem solū est principium contingentiæ, quantum ad corruptionem, secundū esse existentæ, quia est principium corruptibilitatis, ut dicemus 1. lib. Physic. scientiæ autē per se loquendo, abstrahunt ab existentia, & solum considerant essentialē connexionem, inter prædicatum, & subiectum propositionis, quæ connexio potius probatur per principia, ex quibus talis conclusio colligitur.

Sed statim oritur difficultas: nam intra eandem scientiam dantur conclusiones diuersæ rationis, quæ cū diuersæ rationis sint, habent principia valde diuersa, quibus probantur suæ conclusiones. Respondetur tamē in primis certum esse, quod conclusiones diuersæ distinguunt, intra eandem scientiam habitualē diuersos actus scientificos, quia quælibet conclusio est obiectum adæquatū, respectu illius actus, quo assentimur illi: sed actus distinguuntur per obiecta: ergo diuersæ conclusiones distinguuntur diuersos actus scientificos.

Dico tamen secundo, quod quando conclusiones diuersæ sunt inter se subordinatæ, in ordine ad vnicum obiectum adæquatū scientiæ pertinent ad eundem habitum scientificum, ita

docuit Aristot. hoc lib. cap. 23. ubi docet vnam esse scientiam, quæ agit de vno obiecto. Et ratio est, quia scientiæ distinguuntur per obiecta adæquata sed de eodem subiecto adæquato plures demonstrari possunt conclusiones, vt in scientia de homine demonstrantur de illo, quod sit risibilis admiratiuus, &c. ergo diuersæ conclusiones, quando sunt de eodem obiecto adæquato, pertinere possunt ad eundem habitum scientificum. Secundo, quia habitus est, quid vniuersalior actu, ita quod idem habitus, possit esse causa plurimum actuum diuersæ rationis, quæ ratione idem habitus charitatis elicit actum amoris Dei, & odium peccati, pro vt est contra Deum sume dilectum, quia actus sunt diuersæ rationis: ergo idem habitus scientificus, potest elicere actus diuersæ rationis, circa diuersas conclusiones, de eodem obiecto adæquato.

Vnde ad argumētum responderetur, in primis diuersas conclusiones, posse probari eodem principio, nam mediante definitione essentiali subiecti, possunt probari de illo omnes passionis: qualiter scientia de homine, probat de homine esse risibilem, & admiratiuum, &c. hoc vno principio, nempe, quia est animal rationale.

Adde secundo, quod quædam in eadem scientia, sunt plura

principia, sunt tamen subordinata inter se, intra idem obiectum adæquatum, nam principium hoc nempe, quod homo sit admiratiuus, per quod possumus probare, hominem esse risibilem, subordinatur alteri, nempe, quod homo sit animal rationale, ad quod reducuntur omnes passionis, quæ probantur de homine, quia esse animal rationale, est causa omnium passionum, quæ inde secuntur, quæ doctrina aperte probatur ex Aristotele, hoc lib. cap. 23. ubi dicit, illum scientiæ esse diuersam ab alia, quæ habet diuersa principia in dependentia à principiis alterius: sentit ergo, quod quando principia subordinantur ad idem obiectum adæquatum, non diuersificant scientias.

Sed obiicies sequitur, quod scientia subalternata, & scientia subalternans, sint eadē scientia: probatur plane: nam principia scientiæ subalternatæ subordinantur principiis scientiæ subalternantis, vt infra dicemus. Respondetur, quod non subordinantur intra idem obiectum adæquatum: nam scientia subalternata, habet diuersum obiectum adæquatum ab obiecto scientiæ subalternantis, cum sint diuersæ rationis scientiæ: at vero scientiæ, solum distinguuntur per diuersa principia subordinata ad diuersum obiectum adæquatum, non vero ad idem obiectum.

Sed statim etiam, alia oritur difficultas

difficultas, an habitus scienti-
ficus, qui respicit plures conclu-
siones, de eodem obiecto adæ-
quato, respiciat illas per eadem
Indivisibilem entitatem, vel po-
tius sint in illo habitu plures en-
titates partiales, corresponden-
tes pluribus conclusionibus, ex
quibus entitatibus partialibus,
resultet vnus totalis habitus.

Pro cuius intelligentia aduer-
tendum est, quod habitus scienti-
ficus, aut quilibet alius duobus
modis potest augeri: vno modo
quo ad intensiorem, & est quan-
do circa easdem conclusiones,
magis, ac magis perficitur, & in-
tenditur: alio modo quo ad ex-
tensionem, & est quando se ex-
tendit ad plures conclusiones,
de eodẽ obiecto adæquato, quã
antea se extendebat. V. g. scie-
bat aliquis per scientiam de ho-
mine, quatuor conclusiones de
illo, & deinde per nouam demõ-
strationem, demonstrat de eodẽ
homine aliam conclusionẽ, tunc
habitus scientificus extendit se
ad conclusionem nouam, & ita
dicitur augeri quo ad extensio-
nem.

Dubium tamen est, vtrum ille
habitus habeat aliquam entitatẽ
superadditam, per quam incline-
tur in illam conclusionem, ad
quam antea non inclinabatur.

In quare suppono, id quod
late in Physica ostendam, nempe
qualitates intendi, & auge-
ri, non per aditionem alicuius
modi. Vt plures Thomista vo-

lunt, male intelligentes, Diuum
Thomam, quod etiam ostendi;
sed potius intendi, & augeri
per additionem alicuius par-
tis, de nouo aduenientis in illa
qualitate, ita quod, quando ca-
lor intenditur adueniat quædã
pars noua gradualis, ipsius ca-
loris, in qua opinione conse-
quenter dicendum est, quod
cum habitus sit quædam qua-
litas, quando extensius auge-
tur ad nouam conclusionem, ha-
bet aliquam partem nouam il-
li additam, & ita sicut in eo-
dem obiecto adæquato, sunt
plures conclusiones, quæ de
illo demonstrantur, ita habi-
tus habet plures entitates par-
tiales illis conclusionibus cor-
respondentes, ex quibus inte-
gratur vnus totalis habitus,
quod patet ex illo principio in
Physica probando, quod qua-
litates augentur, & intenduntur
per additionem partis ad partem.

Addo tamen modo, istas en-
titates partiales esse diuersæ ra-
tionis, & diuersæ speciei parti-
ali, sicut materia, & forma, quæ
componunt hominem differunt
specie partiali, quod probatur.
Quia sicut totus ille habitus scien-
tificus, habet vnum obiectum
adæquatum; ita entitates par-
tiales illius habitus habent pro
obiecto particulares conclusio-
nes contentas sub illo obiecto
adæquato: sed istæ conclusio-
nes sunt diuersæ rationis,
vt quod homo sit risibilis,

vel sit admiratiuus: ergo entitates illæ partiales correspondentes illis conclusionibus sunt diuersæ rationis. Quod explicari potest exemplo imaginis, nam sicut imago totalis Cæsaris habet plures imagines partiales, nam cõponitur ex imagine partiali capitis, & ex imagine partiali pedis, &c. ita integer habitus scientificus cõponitur, ex pluribus entitatibus partialibus, quæ pluribus conclusionibus correspondent.

Solū posset hic dubitari. Vtrū istæ entitates partiales componentes vnicū totalem habitum, ita illum componant, vt habitus ex illis resultans sit vnum Physice vel potius faciant vnum per subordinationem. Et dicendum est, illum habitum non esse vñ Physice, sed per subordinationem partium, quod ita esse dicendum probatur hac ratione. Quia vt partes faciant aliquod totū Physice vnum, debent habere vniõnem Physicam, quæ duobus modis intelligi potest: primo ita, vt partes habeant in se rationem actus, & potentia, qua ratione ex materia, & forma sit vnum Physicum, quamuis sint diuersæ rationis, quia materia se habet, vt potentia; forma vero vt actus: atque adeo ita inter se vniuntur, vt faciant vnum vere Physicum & hoc non potest dici in habitu, quia vna entitas partialis, non est forma alterius, sed omnes sunt formæ partiales informantes in-

tellectum: sicut totus ipse habitus est, quædam totalis forma accicentis, quæ est qualitas.

Secundo, possunt partes Physice vni per continuationem, qua ratione partes quætitatis Physice vniuntur, quia continuantur inter se, mediante quodã indiuisibili continuatione, & hoc etiam non potest dici in habitu scientifico, quia continuatio debet esse inter partes eiusdem rationis, qualis vna pars aquæ continuaur cum alia, nam inter partes diuersæ speciei non est continuatio, qualiter quamuis materia vniatur cum forma, non dicimus quod continuatur cum illa quia continuū habet partes eiusdem speciei inter se: sed ostensum est illas entitates partiales habitus, esse diuersæ rationis: ergo non possunt continuari inter se: ergo non faciunt vnum Physice, sed per subordinationem partium, ita quod sicut domus appellatur vna, nõ quia eius partes habeant Physicam vniõnem, sed quia habent quandam subordinationem, ita quia habitus habet illas entitates subordinatas, sicut conclusiones de eodẽ obiecto, quas respiciunt subordinantur inter se, vt quædam inferantur ex aliis, id o ille habitus est vnus per subordinationem partium, non vero, quia habeant inter se aliquam Physicam vniõnem.

Quæst. V. Unde sumenda
sit maior, vel minor perfe-
ctio in scientiis.

CV M scientiæ sumant suam
centitatem, & essentiam in
ordine ad obiectum, & obie-
ctum sit duplex, scilicet forma-
le, & materiale: certum est maio-
rem, vel minorem perfectionem
essentialem in scientiis, non pos-
se delumi ex solo obiecto mate-
riali, quia obiectum materiale,
vt saepe diximus non tribuit spe-
ciem scientiis.

Unde dico primo, maior perfe-
ctio essentialis in scientiis de-
sumenda est ex obiecto, quæ sunt
principia, vt dixi, ita quod sit il-
la scientia essentialiter perfectior
cuius principia sunt certiora, &
evidentiora. Ratio est, quia scien-
tiæ sumunt suam speciem ex ob-
iecto formali: ergo si obiectum
formale, quæ sunt principia ipsa
perfectius est, & evidentius scien-
tia ipsa, perfectior erit essentiali-
ter, & ita scientia. Propter quid,
perfectior erit scientia, quia,
quando sunt diuersæ: nam non
semper sunt diuersæ scientiæ, vt
ostendimus cap. 10. Ratio est,
quia in scientia Propter quid eõ
clusio scitur à priori, in scientia
vero Quia, scitur tantum à poste-
riori.

Ex dictis etiam fit, quod scien-
tia sit præstantior habitus, quam
opinio, quia principia scientiæ
sunt certa, & euidencia, secus ve-
ro principia opinionis.

Adde præterea scientiam esse
perfectiorē, cuius principia sunt
magis immediata, & ita scientia
subalternans est perfectior scien-
tia subalternata, quia principia
scientiæ subalternatæ probatur
à scientia subalternatæ, & ita prin-
cipia scientiæ subalternatæ sunt
magis immediata.

Dico secundo, ex parte obie-
cti materialis, solum posse colligi
maiorē perfectionem acci-
dentalem, & secundum quid. Ra-
tio est, quia essentia, & perfectio
essentialis rei sunt idem: sed scien-
tiæ sumunt suam perfectionem
essentialē, ex obiecto materia-
li: ergo solum ex illo colligi po-
test, maior quædam perfectio ac-
cidentalis: & ita scientia de ho-
mine, si nõ habeat principia cer-
tiora, quam scientia de equo, so-
lum erit perfectior illi secundum
quid, & hac ratione intelligen-
dus est Aristot. 1. de anima, cap.
x. cum dicit scientiam esse perfe-
ctiorem, quæ agit de perfectiori
obiecto, nisi forte loquatur de
obiecto formali, tunc enim est
scientia perfectior, etiam essen-
tialiter.

Adde præterea perfectionem
accidentalem in scientiis, etiam
ex fine, & aliis circumstantiis pe-
sari posse, & ita, scientia quæ est
gratia sui præstantior est illa, quæ
est gratia aliarum secundum quid,
quia finis præstantior est his quæ
sunt ad finem.

His suppositis scientia multi-
modis diuidi solet, nam primo
diui-

diuiditur in practicam & speculatiuam: practica appellatur illa, quæ agit de obiecto operabili, vt operabile est id est mouendo, & dirigendo ad illud: illa vero operatio, quæ habet pro obiecto & ad quam mouet, appellatur praxis, quæ ratione vt dicebam in proœmio Logicæ, praxis medicinæ est curatio, quia est operatio quæ habet pro obiecto, & ad quam dirigitur ipsa medicina: scientia vero speculatiua est, quæ agit de obiecto solum contemplando, & speculando illud, quæ diuisio, quidquid alij dicant essentialis est, ita vt scientia practica & speculatiua essentialiter differant: nam esse practicam & speculatiuam sunt differentie essentialis habituum intellectualium, quæ ratione arti essentialis est quod sit practica & Philosophiæ quod sit speculatiua.

Secundo quia distinctio essentialis in scientijs sufficienter causatur ex diuersa ratione sub qua ille scientie tendunt in suum obiectum qualiter Metaphisica & Physica agunt de ente, tamen sub diuersa ratione: nam Metaphisica agit de illo sub ratione entis in communi, Physica vero sub ratione mobilis: sed similiter scientia practica tendit ad obiectum vt operabile est, & hoc est illi quid essentialis, secus vero scientia speculatiua: ergo practicum, & speculatiuum sunt differentie essentialis scientie

Secundo diuiditur scientia in scientiam Quia & propter quid, quæ plures existimant differre specie, quos retulimus supra capite 10. placet tamen hæc sententia Soti hoc lib. cap. 13. scilicet quod non semper scientia Quia, & propter quid distinguuntur specie de quare videantur dicta cap. 10.

Et si obicitur: nam scientia distinguuntur per diuersa principia, vt diximus, sed scientia Quia, & Propter quid, habent diuersa principia: nam scientia Propter quid, habet procedere à priori, secus vero scientia Quia: ergo distinguuntur specie. Respondetur, quod quamuis scientia Quia, & Propter quid, habeant diuersa principia in particulari, tamen scientia non sumit suam specificationem à principiis in particulari, sed in communi consideratis. V. g. Philosophia non sumit suam specificationem ab hoc, vel illo principio philosophico, sed à principio philosophico in communi considerato, & ita diuersa illa principia in particulari, quæ habent scientia, Quia, & Propter quid, pertinere possunt, ad eandem scientiam totalem, quia eadem scientia totalis, vt Physica modo probat conclusionem aliquam à priori, modo vero à posteriori, & ita probari à priori, vel à posteriori sunt principia inadæquata respectu Philos. à principiis autem inadæquatis, non sumit scientia suam speciem

speciem; sicut potentia visiva non sumit suam specificationem, ex hoc vel illo colore, qui sunt obiecta in adequata visus sed à colore absolute sumpto.

Quæst. VI. Quid sit scientia subalternans, & subalternata.

DE hac re disputari, solet ca-
pite primo huius libri, ubi
nos tractationem hanc, usq;
ad hunc locum remisimus, &
quidem subalternatio, vt nomē
ipsum sonat, significat vnā
scientiam subalternam contine-
ri, & illi subordinari, quod mul-
tis modis contingere potest, nā
vna scientia primo potest subor-
dinari alteri ratione finis ad quē
ordinatur, quā ratione dici so-
let, quod ars strenu-factoria ordi-
natur equestri, & ars equestris ar-
ti militari, quā finis vnus artis
ordinatur ad finem alterius: se-
cundo possunt scientiæ subalter-
nari ratione subiecti, nempe vt
obiectum vnus contineatur sub
obiecto alterius, quā ratione ob-
iectum musicæ, qui est nume-
rus sonorus, continetur sub ob-
iecto Arithmeticæ, qui est nu-
merus in communi, & hoc pro-
prio loquendo, non satis est ad
veram subalternationem, vt po-
stea dicemus.

Tertio possunt scientiæ sub-
alternari ratione principiorum,
scilicet, quia principia vnus
ubordinantur, & probentur per

principia alterius, & ita illa sciē-
tia, quæ probat principia appel-
latur subalternans, illa vero
cuius principia probantur appel-
latur subalternata.

Secundo notandum est, quod
vt in scientiis vere, & proprie,
sit subalternatio aliquæ condi-
tiones requiruntur. Prima est,
quod scientia subalternans, &
subalternata sint distinctæ scie-
tiæ cuius ratio est, quia scientia
subalternata, debet dependere
sub alternante, impossibile est
eodem dependere à se ipso.

Secunda est quod obiectum
scientiæ subalternatæ contineat-
ur sub obiecto scientiæ subal-
ternantis, hoc tamen indicat
nomen subalternatio, & ita hanc
conditionem, ponit Sædus
Thomas, hoc lib. cap. septimo.
Caietanus, capit. 13. & ibidem
Sotus quæstione 1. Fonseca 4.
Metha. quæstione 2. Soncin.
quæstione 9. & plures alij, &
ita musica subalternatur Arith-
meticæ, quia musica agit de
numero sonoro Arithmetica,
vero de numero in communi,
numerus autem sonorus, con-
tinetur, sub numero in com-
muni.

Est tamen dubium, an ob-
iectum scientiæ subalternatæ, ita
debeat esse inferius essentiali-
ter ad obiectum scientiæ sub-
alternantis, vt sit inferius essen-
tialiter sub illo contentum, in
eodem prædicamento, vt homo
sub animali, vel potius debeat
addere

addere supra obiectum scientiæ subalternantis aliquam differentiam accidentalem alterius prædicamenti, qua ratione homo albus est inferius accidentaliter ad hominem in communi, quia addit supra rationem hominis, quandam differentiam de prædicamento qualitatis.

Respondetur obiectum scientiæ subalternatæ, non debere addere supra illud differentiam quandam accidentalem, qua ratione numerus sonorus, qui est obiectum musicæ tradit supra numerum in communi, qui est obiectum Arithmeticæ differentiam quandam accidentalem numeri, scilicet quod sit sonorus, & ratio est, quia si duo obiecta sint essentialiter subordinata, sicut genus, & species, scientia quæ agit de illa specie inferiori, probat de illa passiones genericas, vt de homine quod sit sensibilis, & sic est eadem scientia cum illa, quæ agit de superiori: nam sicut per eandem scientiam, scimus quod homo est sensibilis, & quod Petrus est sensibilis, quia per eandem principia probatur, ita per eandem scientiam scimus, quod animal est sensitium, & quod homo est sensitius, quia eisdem principis probari potest, & iacum in hoc casu scientia de superiori, & de inferiori, sit eadē nō est subalternatio inter illas. Si vero scientia quæ agit de inferiori, probat passiones proprias illius, vt de homine quod sit risi-

bilis, tunc non subalternatur ad scientiam, quæ agit de superiori. Ratio est, quia quamuis sint diuersæ scientiæ, tamen per principia scientiæ superioris, nō possumus probare passiones proprias inferioris. V. g. per principia, quibus probamus passiones de animali, non possumus probare passiones proprias hominis, vt quod sit risibilis, quia esse animal est commune homini, & brutis: sed de ratione scientiæ subalternantis est, vt statim dicam, vt principia scientiæ subalternatæ, probentur per principia scientiæ subalternantis: ergo obiectum scientiæ subalternatæ, nullo modo debet esse aliquid essentialiter inferius ad obiectum scientiæ subalternantis, sed potius debet addere differentiam, quandam accidentalem supra illud.

Tertia ergo conditio requisita est, quod scientia subalternans probet principia scientiæ subalternatæ à priori. Hanc conditionem inueniuit Aristotel. supra cap. 10. dum dixit, quod demonstratio propter quid pertinet ad scientiam subalternantem, demonstratio vero, quia ad scientiam subalternatam: sentit ergo Aristot. scientiam subalternantem, debere demonstrare à priori principia scientiæ subalternatæ. Et ratio est, quia scientia subalternata, potest probare sua principia à posteriori per inductionem, hoc enim qualibet scientia

ia præstare potest: ergo scientia subalternata, solum dependet à subalternante, vt probet principia à priori, neq; opus est, quod omnia principia scientiæ subalternatæ probentur à sua subalternante: nam si aliqua tantum probentur cum iam quoad illam dependentiam ab alia scientia, erit illi subalternata, saltem quo ad illam partem, licet non secundum se totam, qua ratione chirurgia, secundum quandam sui partem subalternatur Geometriæ, quia quod vulnus circulare tardius sanetur, quam vulnus habens cissuram longâ probat Geometriæ, quia latera figuræ circularis plus distant, quam latera figuræ angularis, & ita tardius coniunguntur, & sanantur. Denique alias condiciones addunt nonnulli, quas nec probant, nec opus est multiplicare.

Sed contra has condiciones nonnulla obiici possunt, primo nam si obiectum scientiæ subalternatæ, debet contineri sub obiecto scientiæ subalternantis, omnes scientiæ essent subalternatæ ad Metaphysicam, quia Metaphysica agit de ente in communi, sub quo omnia obiecta aliarum scientiarum continentur cum omnia illa participant rationem entis.

Secundo, quia si obiectum scientiæ subalternatæ debet addere differentiam quandam accidentalem supra obiectum scientiæ

subalternantis, sequitur quod obiectum scientiæ subalternatæ, sit ens per accidens, quia est aggregatum, ex rebus diuersorum prædicamentorum, nam differentia quam supra illud habet, vt diximus, debet esse accidentalis, & alterius prædicamenti: ergo est ens per accidens, atque adeò de illo, non potest haberi scientia, quia de ente per accidens nõ habetur scientia.

Tertio, quia si principia scientiæ subalternatæ debent probare principia scientiæ subalternantis: ergo scientia subalternata, non est vera scientia, nisi quis simul cum illa habeat scientiam subalternantem, quia exacta probatio scientiæ subalternatæ pendet à scientia subalternante.

Quarto sequitur omnes scientias esse subalternatas ad Logicam, quia omnes accipiunt modum differendi, & definiendi ab illa.

Tamen respondetur ad primû negando, quod omnes scientiæ subalternentur ad Metaphysicam, quia ad verâ subalternationem nõ factis est, quod obiectum vnius contineatur sub obiecto alterius, sed requiritur, quod scientia subalternans, probet principia scientiæ subalternatæ, quod non contingit in Metaphysica, respectu aliarum scientiarum, quia plures scientiæ habent principia, ita certa, & euidencia, vt non indigeant probatione Metaphysicæ, quale est in Geometria, hoc principium:

Quæ sunt equalia uni tertio, sunt æqualia inter se. Et in Philosophia hoc principium. Quod omnis motus debet esse inter duos terminos à quo & ad quem: & ita non probatur, quod omnes scientiæ sint subalternatæ ad Metaphysicam.

Ad secundum respondetur, quod tot sunt capita, quot sunt sententiæ, quas longissimum esse recensere, in nostra tamē sententia nullam habet difficultatē ostendimus enim quæstione tertia huius capituli, quod de aggregato, ex rebus diuersorum prædicamentorum, potest haberi scientia, & quod commune Aristotel. axioma, quod de ente per accidens nulla habetur scientia, plane ab ipso intelligatur de ente contingenti, vt loco citato dixi, vnde ad argumentum respondetur, quod quauis obiectum scientiæ subalternatæ, dicat res diuersorum prædicamentorum nihilominus de illo haberi potest scientia, quia vt ibi dixi, ad rationem obiecti scientifici satis est, quod sit aliquid vnum artificiale, vel vnū ordine, quod ad minus reperitur in aggregato ex rebus, diuersorum prædicamentorum.

Ad tertium, quod scientia subalternata, etiam si sit sine scientia subalternante in aliquo homine, nihilominus est vere, & proprie scientia, quoniam quamuis scientia subalternans, probet à priori demonstratione, Propter quid, principia scien-

tia subalternæ, tamen scientia subalternata, potest probare sua principia saltem à posteriori, & per inductionem, quod satis est, vt habeatur scientia, Quia, acquisita per demonstrationem Quia, quæ est probatio à posteriori generans, tantum scientiam vt supradixi.

Ad vltimū, quod aliæ scientiæ, non subalternantur ad Logicam. Ratio est, quia quamuis Logica præbeat aliis scientiis modum differendi, & disputandi, non tamen probat principia illarum, sed modum conficiendi syllogismos, & probationes, ipsa vero nequaquam probat principia illarum, & ita reliquæ scientiæ, non sunt illi subalternatæ.

Quæst. Vn. Quid sit habitus primorum principiorum, & quomodo à scientia distinguatur.

EGimus autem hactenus de scientia, secundum se considerata, modo vero de eius distinctione, ab aliis habitibus disputandum est. Pro intelligentia autem quæstionis, reuocandum est in memoriam, quod principia sunt in duplici differentia, nam quædam sunt, quæ ex sola terminorum apprehensione, absq; discursu aliquo cognoscuntur, qualia sunt principia: alia vero sunt, quæ licet in demon-

Demonstratione assumantur, vt principia iam probata ad probandam conclusionem, tamen ipsa principia per discursum demonstratione prius habita probantur. Et certum est illa principia, cognosci per habitum, qui est scientia, quia scientia, vt sæpe dixi acquiritur, per discursum certum, & euidentem; loquimur ergo de habitu illo, quo assentimur primis principiis, absque discursu aliquo, ex sola terminorum apprehensione, qui habitus ab omnibus appellatur intellectus, non quidem, quia sit ipsa potètia intellectiua, quin potius est quædam qualitas superaddita, nempe habitus quo facile, & prompte assentimur primis principiis: cuius ratio est, quia sicut quamuis conclusio scientifica, euidens sit intellectui, mediante cognitione principiorum, nihilominus ponitur quidam habitus ad facile, & prompte assentiendum illis conclusionibus, qui appellatur scientia, ita etiam quamuis ipsa prima principia euidencia sint, ex terminorum apprehensione debet tamen poni, quidam habitus superadditus, vt facile, & prompte illis assentiamur, quia reuera sicut, ex actibus scientiæ generatur habitus, qui appellatur scientia, ita negari non potest, quin ex actibus quibus assentimur primis principiis generetur habitus iste, qui appellatur intellectus ad facile, & prompte

te intelligendos illos actus, quod optime vidit Caietanus 1. 2. quæst. 5. articul. 1. appellatur ergo iste habitus intellectus primo, quia cum sit perfectior omnibus aliis habitibus intellectiualibus, qui sunt in intellectu propter hanc maximam perfectionem retinet nomen ipsius potentia, in qua est, & ita appellatur intellectus.

Secundo quia sicut potentia intellectiua, est principium omnis cognitionis, ita iste habitus primorum principiorum est principium omnis cognitionis discursiua, quæ certa, & euidens sit, est tamen qualitas aliqua superaddita potentia intellectiua nostris actibus comparata, sicut habitus scientiæ vt probatum est.

Vnde minus bene Durandus, secunda distinctione 24. quæstione. 1. & in 3. distinctione 33. ad secum, & Sotus 1. lib. de iustitia, & veritate quæst. 4. articul. 1. existimauit habitum istum non esse qualitatem aliquam superadditam, potentia intellectiua, sed ipsam potentiam intellectiuam de se esse aptam, & inclinatum ad assentiendum primis principiis, & probant suam sententiam. Primo, quia in voluntate non datur habitus superadditus, ad amandum bonum in comuni, ex quo sequitur amor particularium bonorum: ergo neq; in intellectu debet dari habitus superadditus circa primæ principia, ex quibus sequitur

quitur assensus particulariū conclusionum.

Secundo quia intellectus sufficienter determinatur ad assensum primorum principiorū, per apprehensionem terminorum: ergo frustra ponitur qualitas aliqua superaddita ad assentiendum illis.

Ad primam respondetur falsum esse, quod in voluntate non ponatur habitus ad amandū finem, & bonum in communi, de quo latius videri possunt Theologi 1. 2. quæst. 18. quod quamuis ex apprehensione terminorum, sufficienter conuincatur intellectus ad ostendendum primis principiis, propter magnam eorum euidenciam, scum hoc tamen ponitur habitus iste, vt facilius potentia intellectiua eliciat illos actus: sicut quamuis mediante cognitione principiorum sufficienter conuincatur intellectus ad assentiendum conclusioni, cum hoc tamen ponitur habitus scientiæ ad facilius eliciendos actus scientificos.

Secundo dubitari posset, in hac questione, iam quod iste habitus principiorum, sit qualitas aliqua superaddita potentia intellectiua, an sit diuersus habitus à scientia. Ratio dubitandi est, quia in voluntate eodem habitu amatur finis, & amatur media ordinata ad illum finem, quia media sunt propter finem: ergo similiter in intellectu eodem habitu cognoscun-

tur conclusiones, & principi^æ: probo consequentiam, quia sicut media sunt propter finem, ita in intellectu assentimur conclusionibus propter principia: sed habitus quo assentimur conclusionibus est scientia: ergo habitus principiorum, non est distinctus à scientia.

Secundo, quia habitus scientiæ generatur per argumentum euidens: sed etiam prima principia cognoscuntur per argumentum euidens, nempe per inductionem: nam hoc principium. Omne totum est maius sua parte cognoscitur inductione facta in omnibus totis: ergo etiam habitus primorum principiorum acquiritur per discursum euidencem, atque adeo est scientia.

Contraria tñ sententia nobis tenenda est, nempe habitum primorum principiorum essentialiter, & specie diuersum esse ab habitu scientiæ, quam sententiam tenet expresse Aristoteles 1. lib. poster. cap. vltim. & 6. & Phyllicorum, dicens scientiā, & habitum esse diuersas virtutes intellectuales. Tenent etiam Thomistæ omnes cum Sancto Thom. 1. 2. quæst. 57. articul. 2. & ratione probatur: quia habitus scientificus, essentialiter est discursiuus: nam scientia per discursum acquiritur, habitus autem primorum principiorum essentialiter, non est discursiuus, quia vt saepe diximus prima principia cognoscuntur, absq; discursu

discursu aliquo per solam apprehensionem terminorum: ergo habitus primorum principiorum, essentialiter est diuersus ab habitu scientiæ.

Secundo, quia principium scientiæ non est scientia, sed habitus primorum principiorum est principium scientiæ, vt docuit Aristotel. hoc lib. cap. 1. & ratione probatur: nam principia sunt causa assentiendi conclusioni: ergo habitus principiorum diuersus est ab habitu scientiæ.

Vnde ad argumenta in contrarium adducta, respondetur ad primum esse diuersam rationem: nam media amantur propter bonitatem finis, ita quod medium, vt medium est non habeat bonitatem diuersam à fine cum totum esse medij sit propter finem, & ita eodem habitu, quo amatur finis, amantur media, at verò principia habent diuersam veritatem ab illa, quæ est in conclusionibus, inde illatis, quæ conclusiones cognoscuntur per habitum scientiæ, & ita habitus principiorum diuersus est ab habitu scientiæ, quo assentimur conclusionibus.

Ad secundum respondetur, quod si nomine inductionis intelligamus veram argumentationem, prima principia cognoscuntur per inductionem, quia non cognoscuntur per diuersam, sed ex sola apprehensione terminorum: sit tamen nomine

inductionis intelligatur, idem quod experientia singularium, verum est: nam verbi gratia, hoc principium omne totum est maius sua parte, extrema, nempe totum, & pars cognoscuntur inductione, id est, experientia seu suum tamen totum ipsum principium cognoscitur, absque discursu aliquo per euentem conclusionem terminorum.

Ex dictis patet, quod sicut habitus primorum principiorum, est diuersus ab habitu scientiæ, quo assentimur conclusionibus. Sic in opinabilibus, alius est habitus, quo assentimur primis, & immediatis principiis opinabilibus, alius vero, quo assentimur conclusionibus opinabilibus inde adductis, est enim utrobique proportionalis ratio, tamen propter penuriam nominum, vterque iste habitus in opinabilibus, appellatur opinio.

Tertio dubitari potest, vtrum iste habitus primorum principiorum, sit qualitas distincta ab speciebus intelligibilibus, verbi gratia, quando aliquis assentitur huic principio. Omne totum est maius sua parte, habet speciem intelligibilem totius, & partis: quærimus ergo, an habitus primorum principiorum, sit qualitas aliqua distincta ab huiusmodi speciebus intelligibilibus, quæ representet extrema illius principij, nempe totum & partem. Capreolus enim in

prologo sententiarum, quaestione tertia, existimat habitum primorum principiorum, non esse qualitatem, aliquam distinctam ab speciebus intelligibilibus.

Dicendum tamen nobis est, cum Sancto Thoma 1. 2. quaestione 57. articul. 2. esse qualitatem quandam ab illis, realiter diuersam, quod etiam docuit Aristotel. 6. Ethicorum, & Physicorum, dicens habitum primorum principiorum, esse virtutem intellectualem, sed species intelligibilis, non meretur nomen virtutis, quia non sunt habitus boni, sed potius sunt de specie dispositionis: ergo talis habitus primorum principiorum, diuersus est ab speciebus intelligibilibus. Et ratione probatur: quia species intelligibilis tantum repræsentat extremum, & non connexionem illius cum alio, verbi gratia, species intelligibilis hominis, tantum repræsentat hominem, sed habitus primorum principiorum, inclinatur intellectum ad assentiendum connexioni, quæ est inter extrema talis principij, nam per habitum primorum principiorum inclinamur ad assentiendum, quod omne totum est maius sua parte: ergo habitus primorum principiorum, est aliquid diuersum ab speciebus intelligibilibus.

Secundo, quia species intelligibiles, pertinent ad operatio-

nem intellectus, quia sunt imagines, quibus res quælibet seorsum apprehenditur: sed habitus primorum principiorum, pertinet ad secundam operationem intellectus, quia est habitus iudicatus, de primis principijs: ergo est diuersus ab illis.

Tertio, quia species intelligibiles, non tribuunt facilitatem intellectui, & ita ut dixi capite de qualitate proprie non merentur nomen habitus, sed habitus primorum principiorum tribuit facilitatem intellectui, ut facile essentiat, primis principijs: ergo est diuersus ab illis.

Ex dictis facile solui potest alia quaestio, in qua plures immerito in morantur, scilicet, an habitus primorum principiorum sit naturalis, vel acquisitus. Respondetur non esse habitum à natura, nobis cognitum, sed nostris actibus acquisitum, quia hoc generale est omni habitui naturali, nempe quod per actus nostros acquiratur. Solum habitus supernaturaliter infusi à Deo supernaturaliter infunduntur, ut charitas, & gratia. Unde quando Aristotel. & alij Philosophi istum habitum appellant naturalem, non est sermo, quod sit cognitum à natura, sed quod lumine naturali intellectus, facile à quolibet acquiratur, cum prima principia sint maxime euidencia, absque discursu aliquo, & labore, in quo distinguitur à scientia

scientia, quæ labore, & discursu acquiritur.

Adde vltimo non esse vnitum, & eundem habitum circa omnia principia, sed illa principia, quæ inter se connexionem aliquam habent, & veluti subordinationem, eodem habitu cognoscuntur: verbi gratia, eodem habitu cognoscimus, quod omne totum sit maius sua parte, & quod hoc totum sit maius sua parte: principia tamè illa, quæ inter se independentia sunt, & veluti disparata per diuersum, habitum principiorum cognoscuntur, & hæc de hac questione.

Quæst. VIII. Vtrum scientia distinguatur ab arte prudentia, & sapientia.

Inter habitus intellectuales, certum est scientiam distinguere ab errore, quia error est falsus, & ex falsographo argumento proueniens, scientia vero est vera, & euidens, & acquiritur per demonstrationem, vt sæpe diximus.

Similiter certum est scientiam distinguere à fide, nam in primis si sit fides Diuina innuitur testimonio Dei dicentis, non verò procedit ex ratione, & discursu, scientia vero acquiritur per discursum: si verò sit fides humana, est incerta, & fallibilis, quia testimonium hominum cui innuitur fallibile est:

scientia vero est certa, & euidens, vt diximus, & innuitur non testimonio dicentis, sed demonstratione euidenti. Præterea, quia omnis fides est obscura, quia fides est credere quod non vides, scientia verò est euidens, & clara, quia generatur per demonstrationem, quæ est argumentum clarum, & euidens.

Tertio certum est scientiam distinguere ab opinione, vt ex propheta, docuit in hoc cap. Aristoteli ratio breuiter est, quia opinio est incerta, quia argumentum probabile à quo causatur non est certum, scientia autem, vt supra diximus, essentialiter est certa: de distinctione autem scientiæ, ab habitu primorum principiorum plura diximus quæst. præcedenti.

Solum ergo est dubium, an scientia distinguatur ab arte, prudentia, & sapientia, quæ tria suo ordine examinanda sunt: circa primum nempe, vtum scientia distinguatur ab arte. Plures communiter existimant artem esse habitum, prorsus diuersum à scientia. Et probari potest primo, ex Aristoteli 6 Ethicor. cap. 4. vbi asserit, quod ars versatur circa singularia, & contingentia, quæ possunt aliter se habere, scientia verò versatur circa vniuersalia, & perpetua: ergo scientia, & ars maxime distinguuntur.

Secundo, quia scientia acquiritur per demonstrationem, artes autem non acquiruntur, per demonstrationem, sed vel per experientiam

rientiam, vel per fidem humanam, quia discipuli adhibent fidem magistris antiquioribus, sic docentibus: ergo maxime distinguuntur.

Tertio, quia Aristotel. loco allegato, enumerans habitus intellectuales, præter scientiam enumerat artem: sentit ergo, scientiam maxime distingui ab arte.

Veruntamen, ut rem hanc explicemus aduertendum est, artem hoc nō solo definiri ab Aristotele loco allegato, scilicet ars est habitus cum ratione factiuis Pro cuius intelligentia aduertendum est, quod artes sunt in duplici differentia: ut docuit optime Sanctus Thomas, 1. 2. quæstione 57. articulo 3. aliæ enim sunt, quæ versantur circa externa agibilia, quæ appellantur artes mechanicæ, & operatio istarum proprie appellatur factio, & ita appellantur proprie artes factiivæ, quia ut in proœmio Logicæ, & sepæ alibi dixi, actio transiens est, quæ appellatur factio, ut edificatio, &c. Aliæ verò sunt artes, quæ versantur circa aliquam operationem internam intellectus, & istæ appellantur artes liberales, qualiter Rhetorica versatur in tradendo modum suadendi, vel dissuadendi, laudandi, vel vituperandi: ut ergo definitio artis ab Aristot. allata, tam conveniat artibus mechanicis, quam liberalibus, illa particula *factiivus*, nō

debet significare operationem transeuntem, quæ proprie appellatur factio, hac enim ratione tantum comprehendit illa definitio artes mechanicas, quarum operatio est transiens in externam materiam, sed debet sumi factiivus, prout idem est, quod operatiivus abstrahendo ab operatione transeunte, & immanenti, & hoc modo illa definitio comprehendit artes liberales, quæ agunt actione immanenti, & sensus definitionis erit, ars est habitus cum ratione factiivus, id est operatiivus, mediante directione intellectus.

His suppositis sit conclusio in hac quæstione, artem non esse habitum peculiarem distinctum à scientia, vel fide humana, sed aliquando esse fidem humanam aliquando esse scientiam. Prima pars huius conclusionis, scilicet, quod ars aliquando sit idē, quod fides, probatur. Quia artes ut in plurimum, ita acquiri solent, quod discipuli credunt antiquis, tales, vel tales regulas tradentibus: sed actus credēdi, generat habitum fidei: ergo secundum communem modum quo acquiruntur, non distinguuntur à fide.

Et hinc colligo, quod sicut fides humana, non est virtus intellectualis, ut optime docent Theologi 1. 2. quæst. 59. quia fides aliquando est falsa, de ratione autem virtutis intellectualis, est quod infallibiliter inclinēt

inclinet in verum: sicut virtutes voluntatis vt iustitia infalibilter iuclinat in bonum, vt latius loco allegato tradunt Theologi ideo quia ars hoc modo sumpta est fides humana, ideo non est virtus intellectualis.

Secundam vero partem conclusionis, scilicet quod ars aliquando non distinguatur à scientia practica docuit optime Fonseca. 2. Methaph. c. 3. q. 1. Greg. in prologo sententiarum q. 5. & in sinuat Durand. q. 6. prologi, vbi inter scientias practicas enumerat artem, & non nihil fauet Arist. 6. meth. c. 1. vbi diuidit scientiam in practicam & factiuam: sed impossibile est scientiam factiuam quæ agit de operationibus externis distingui ab arte, hoc enim est ars ergo sentit Arist. artem non distingui à scientia practica factiuam. Ratione probatur quia præcepta artis considerata sine ad quem illa ars ordinatur possunt certo, & euidenter demonstrari: nam supposito, quod domus ordinatur ad eundem salutem hominum, euidenter probatur, quod debet componi ex fundamento parietibus & tectum cum hac, vel illa figura apta hominum habitationi: ergo habitus quo illa principia scimus vere est scientia, quia acquiritur per demonstrationem.

Secundo, quia vt Aristot. docuit loco allegato, ideo ars est virtus intellectualis, quia est certa, non autem est certa propter

testimonium humanum artificum, quia testimonium humanum fallibile est: ergo ideo est certa, quia præcepta artis colliguntur per euidentem demonstrationem: ergo tunc ars idem est, quod scientia practica.

Vnde ad argumenta in contrarium adducta respondetur quod ars habet duplicem actum, aliud internum, qui est iudicare, quod domus, verbi gratia, debeat constructi cum his, vel illis angulis, & iste actus abstrahit à singularibus, quia ars factiuam domus non considerat perse vtrum hæc domus in particulari sit conficienda cum talibus angulis & figura sed potius tractat de domo in communi, & ita quia vniuersalia perpetua sunt, quo ad essentiam habent obiectum inuariabile quo ad essentiam, alium vero habet actum exterioriẽ ab arte imperatum, qui est v.g. ipsa actualis edificatio externa, & verum est, quod iste actus versatur circa singularia contingẽtia iste tamen solum est actus imperatus ab arte, actus tamen ab illa elicitus, est ille interior, qui reuera est iudicium necessarium, vt diximus.

Ad secundum quod quisquis artes, vt in plurimum non acquirantur per demonstrationem, sed per fidem humanam vt diximus, tamen etiam potest acquiri per demonstrationem vt diximus, quia præcepta artis supposito sine illius, euidenter pos-

sunt demonstrari, & tunc ars est scientia practica.

Ad tertium quod Aristot. ibi solum enumerat artem, post scientiam, vt ostendat artem saltem distingui à scientia speculatiua, non vero quia existimet artem aliquid esse diuersum à scientia practica.

De prudentia vero vtrum sit distincta à scientia facile habet solutionem ex dictis. Pro cuius intelligentia aduertendū est, quod prudentia sicut ars duplicem habet actum, alium internum, quo dirigit potentias & membra externa vt operetur cōfoemiter ad rationem. Alius vero est externus & imperatus ab illa, & sunt ipsi actus exteriores ambulandi, verbi gratia, vel videndi secundum quod fiunt ex directione prudentiæ.

Sed rursus actus internus prudentiæ triplex est primus est consultatio eorum, quæ faciēda sunt, vt recte operemur qui Grece appellatur Eubolia, & in imprudentia illi opposita, contrarius actus appellatur præcipitatio: nam est prauus actus, quo quis absque consultatione, in considerate aliquid operatur.

Secundo actus prudentiæ est iudicium quo habita iam cōsultatione iudicat, oportere, sic, vel sic operari, vt bene & honeste operemur, qui actus Grece appellatur Synefis, &

ita in imprudentia actus huius contrarius appellatur in consideratio, qua quis non recte iudicat de his quæ facere tenetur.

Tertius actus prudentiæ est, quo habito iam iudicio de re, quæ hic & nunc faciēda est, prudentia imperatur, vt fiat, quod imperium Grece appellatur gnomen, cui correspondet in imprudentia prauum imperium, quo res aliqua turpis fieri imperatur.

Quo supposito facile respondetur sicut diximus de arte quod prudentia pertineat ad scientiam practicam, nec sit habitus diuersus ab illa. Cuius ratio est, quia etiam præcepta, & regulæ prudentiæ possunt per certam & euidentem demonstrationem demonstrari, verbi gratia, quod supposito, quod præceptum ieiunij curat, opus sit ieiunare, vt honeste operemur, euidenter demonstratur: ergo per talem demonstrationem acquiritur habitus scientificus: ergo prudentia nō distinguitur à scientia practica.

Est tamen aduertendum quod prudentia non est vnicus indiuisibilis habitus: nam sub prudentia continentur tres habitus, scilicet Eubolia Synefis Gnomen, iuxta tres illos actus supra connumeratos, & ita ex illis solum habitus, qui appellatur Synefis, est vere scientia

na alij, verò non, sunt proprie scientia sed in proprie, in quantum reducuntur ad vnicum habitum, quasi adæquatam prudentiæ. Ratio est, quia scientia est habitus, iudicatiuus: sed sic est quod Eubolia, & Gnomon non sunt habitus iudicatiui, sed alter imperat, alter habet consultationem, quæ duo improprie appellantur scientia: ergo prudentia solum est scientia, quantum ad illum habitum, qui appellatur Synesis alij verò duo habitus proprie loquendo non sunt scientia, sed possunt vocari nomine prudentiæ distinctæ contra scientiam.

Adde vltimo in hac difficultate prudentiam aliquando etiam posse pertinere ad habitum fidei, vt dixi de arte: nam si quis regulas, & præcepta prudentiæ cognoscit ductus solum testimonio dicentis habet solam fidem.

Sed obieciſ contradiçta: nam prudentia aliquando versatur circa futura: nam prouidentia est pars prudentiæ, vt docuit optime Sanctus Thomas prima parte quæstione. 22. & communiter Theologi: sed de futuris nihil certo iudicari potest: quia prudentia non est certa: ergo non est scientia: quia de ratione scientiæ, vt supra vidimus est quod sit certa.

Respondetur quod prudentia nunquam iudicat de

futuris ita, vt dicat illa esse futura, vel non esse futura determinate, hoc enim potius est imprudentia: solum ergo prudentia dirigit media ad consecutionem finis, quem per talia media proponit melius posse consequi, & hoc iudicium infallibile est.

Tandem de sapientia quidam docent esse habitum diuersum à scientia: nam dicunt esse quendam habitum, qui adæquate versatur, circa principia, & conclusiones simul, ita vt eminenter veluti comprehendat habitum primorum principiorum, & conclusionem, quod explicari posset hoc exemplo. Nam quemadmodum quauis ponantur quinque sensus externi ad iudicandum de particulis obiectis sensibilibus, vt de colore sono, &c. Nihilominus ponitur quidam sensus interior, qui hæc omnia sensibilia cognoscat, & inter illa discernat, qui appellatur sensus communis: ita quauis ponatur quidam habitus peculiaris, circa prima principia, qui appellatur intellectus & alius, circa conclusiones, qui appellatur scientia, nihilominus assignandus erit habitus adæquate, vtrumque complectens, & veluti inter vtrumque discernens, qui appellatur sapientia.

Alij verò asserunt sapientiam non distingui à scientia, sed esse

esse scientiam exactissimam; ita ut cognitio conclusionis per suas altissimas causas maxime immediatas appellatur sapientia qua ratione Metaphysica appellatur ab Arist. sapientia, quia considerat principia maxime communia ad plures scientias, agit enim de ente in communi, & de eius passionibus, eiusque principia vniuersalissima tradit, quæ modum dicendi sequitur Pater Molina, 1. parte, quest. 1. vterq; iste modus dicendi mihi adeo probabilis apparet ut neutrum reprobare audeam, sed vterque facile defendi potest, &c.

Quest. IX. Quid sit opinio & utrum scientia & opinio possint esse de eadem re.

SVpono primo in hac questione opinionem esse habitum intellectuale maxime diuersum à scientia, cum scientia generetur per argumentum evidens, opinio vero per argumentum probabile.

Suppono etiã habitũ opinionis, etiam maxime differre à fide humana, nam fides humana solũ innititur testimonio humano, non vero procedit ex ratione, opinio vero procedit per argumentum probabile, vnde quando Arist. opinionẽ vocat fidẽ vt. 7. topicorũ c. 5. vbi dicit fidẽ esse opinionem, ychemen

tem, nomine opinionis intelligit assensum incertum.

Tertio suppono vt dicebam quest. 7. quod in opinabilibus datur duplex habitus realiter, & essentialiter diuersus, alter quo assentimur primis principijs opinabilibus alter vero quo assentimur conclusionibus opinabilibus ex principijs aduẽtis, & vterque habitus obpenuriam nominum appellatur opinio, cum tamen sint essentialiter diuersi, quod constat, quia idea scientia distinguitur ab habitu primorum principiorum, quia appellatur intellectus, quia scientia essentialiter est discursiua, secus vero habitus primorum principiorum, vt loco citato late ostendi: sed similiter habitus quo assentimur primis principijs opinabilibus, nõ est discursiuus, cum nõ sint alia principia priora per quæ probentur: habitus vero quo assentimur conclusionibus opinabilibus propter suã principia essentialiter est discursiuus: ergo isti habitus maxime diuersi sunt inter se, quod vero debeant, dari quẽdã prima principia ad quæ cõclusiones opinabiles reducãtur, probatur. Quia in principijs alicuius cõclusionis nõ põt procedi in infinitũ: ergo danda sunt aliqua prima principia ad quæ reducãtur conclusiones opinabiles, illa autem non possunt esse principia certa, quia conclusio incerta, qualis est conclusio
opi

opinabilis nō potest reduci ad principia certa, quia iam esset certa, siquidē probatur per principia certa: ergo dāda sunt quædam prima principia opinabilia ad quæ conclusiones opinabiles reducuntur, & cum talia principia non probentur à priori possūt esse probabilis ex apprehensione terminorum, sicut prima principia certa ex terminorum apprehensione certa & euidētia apparent.

Et hinc quarto suppono quod quando Aristotel. in hoc capite definiuit opinionem dicens. *Est existimatio propositionis, immediata, & non necessaria*, non definit opinionem, quæ habetur de conclusionibus, quia ista nō est existimatio propositionis immediatæ cum conclusio non sit propositio immediata, quin potius probatur per propositiones immediatas: solum ergo definit opinionem, quæ habetur de primis principijs opinabilibus, istæ enim sunt propositiones immediatæ in opinabilibus. Sicut in propositionibus necessarijs prima principia dicuntur propositiones immediatæ.

Et si inquiras, quare ergo Aristotel. non definiuit conclusionem, quæ habetur de conclusionibus opinabilibus, respondetur causam esse, quia de conclusionibus opinabilibus nemini dubium esse poterat, quia sit opinio, poterat tamen esse dubium, an de primis principijs

opinabilibus sit opinio, & ita ad ostendendum, quod etiam de illis est opinio, & non cognitio certa, dixit quod opinio est existimatio propositionis immediatæ, ubi nomine existimationis significatur, quædam cognitio incerta & non euidēs.

Ubi etiam dubitari solet, an formido sit de essentia opinionis, ubi aduertendum est, quod per formidinem duo intelligi possunt, primo actus quidam voluntatis, qui appellatur timor, quo quis timet ne contraria pars sit vera, & certum est hanc formidinem non esse de essentia opinionis, quia quādo aliquis habet opinionem, quam omnes vnanimiter defendunt, nullam habet formidinem contrariæ partis, imō infide humana hoc ipsum patet: nam quia omnes asserunt Romam esse, nullus habet formidinem contrariæ partis: alio ergo modo sumitur formido priuatiuè pro priuatione certitudinis, & hoc modo formido essentialiter conuenit opinioni, non quidē, tamquam prædicatum essentialē, quia cum opinio sit quidam habitus positiuus, nulla priuatio potest esse de eius conceptu essentiali primario.

solum ergo est illa priuatio, quid necessario consequens ad essentiam opinionis, sicut ad essentiam hominis consequitur quod non sit equus, quia cum opinio habeatur per argumentū
in

in certū, necessariū est, q̄ sit in certa vnde sicut inter scientias quædā sunt certiores, & euiden- tiores alijs, vt supra vidimus ita inter opiniones quædā sunt magis in certæ, quā aliæ, quia rationes non sunt ita probabiles.

Solet secūdo in hoc cap. dubitari, an ad opinionē, vel fidē requiratur pia affectio volūtatis. In qua re certū esse debet primo contra Ochan in 1. dist. 25. quod sola pia affectio volūtatis non est sufficiens inclinare intellectū, vt opinetur hanc partē potius quā contrariā quia cū opinio sit discursiua absq; argumentatione aliqua, nō pōt quis per solā piā affectiōē moueri ad potius opinandā hanc partē quā cōtrariā, sed semper debet esse aliqua ratio aprens probabilior, quā ratio contrariæ partis, aliās si propter solā autoritatē quis mouetur ad talē assensū potius habet fidē, quā opinio- nē, quia per solā autoritatē dicē- tis mouetur magis ad illā partē, quam ad aliam.

Secundo certū est in fide humana, quādo persona dicens est fidedigna, non requiri piā ali- quā affectiōem erga illa, vt ei credamus q̄ experientia patet, nā quando quis de inimico suo habet exiustimationem, q̄ sit ho- mo verax, credit q̄ ille dicit, cū tñ non habeat piā aliquam affe- ctiōē erga illū, sed potius ini- micitiā.

Solū ergo est dubiū, an ad fi-

dē & opinionem, saltem requira- tur motio a qua volūtatis, qua voluntas moueat intellectu ad actū fidei & opinionis. In qua re certū est intellectu in actu fi- dei & opinis moueri à volunta- te, quoad exercitium, id est, q̄ ex-erceat vel suspēdeat assensum opinionis, vel fidei. Ratio est, quia cum intellectus sit potētia libera ex motione volūtatis: nō diuertim⁹ imaginationē & cog- nitionē quando volumus, ideo ex motione voluntatis pōt exer- cere actum opinionis, vel fidei, aut suspendere exercitiū, imo idem contingit in actu scientiæ, vt supra cap. 1. q. vltima osten- sum est.

Solū ergo est dubiū vtrū vol- untas in actu fidei & opinionis moueat intellectu, quoad speci- ficationē, id est, vt potius opino- tur hanc partē, quā illam. Prima sententia affirmat intellectu nō moueri in actu fidei, & opinio- nis, à voluntate, quoad specifi- cationē, quā sententiā saltē, quo ad fidē diuinā tuetur Sotus En- ricus & plures alij in primo. d. 25. & fundamentum esse potest quia argumentum probabile est sufficiens motiuum, vt intel- lectus potius assentiat proba- biliter huic parti, quam illi. Si- militer testimonium fidedig- num, præsertim si sit testimo- niū Dei sufficientissimū est ad credēdū: ergo intellectus nulla indiget motione volūtatis a. h. i. iusmodi act⁹ fidei & opiniotis.

Contra

Contrariā tamen sententia nobis tenenda est cum S. Thom. secunda secundæ quæst. 1. art. 4 & quæstione. 2. art. 1. ad. 3. quæ eius discipuli ibidem sequuntur nempe tam ad finem quam ad opinionem requiri motionem voluntatis, vt intellectus moueatur quoad specificationem ad credendum hoc, potius quā ad discredendum illud, ratio est, quia tam in opinione, quam infideciā si sit diuinā adhuc suppositio testimonio, & argumento probabili obiectum ipsius in se manet obscurum, nam quantumuis Deus reuelauerit esse tres personas diuinās, hoc in se obscurum est. Similiter argumentum probabile non causat euidentiā: ergo adhuc manet res obscura, quia talē obiectum non apparet intellectui euidenter verum: ergo ad assentiendum illi, potius, quam ad dissentiendum, opus est motione voluntatis, & ita fundat. contrariā sententiā nihil probat, quia testimonium d. cæntis, vel argumētum probabile nō est sufficiens ad totaliter determinādū intellectū cū adhuc maneat res obscura.

Maiorē ergo habet difficultatē in hac quæst. vtrū sciētia, & opinio possint esse de eadē re, & in primis certa est doctrina Arist. hoc cap. nēpe q̄ de eadē re cōplexapōt simul haberi sciētia & opinio, id est, secundū diuersas cōclusiones, nā de quātitate habet quis sciētia euidētē, q̄ sit

accidens, tñ vtrū distinguatur à re quanta, vel non, solū habet opinionem, imo pōt hoc modo de eadē re haberi sciētia, & error, quia pōt cōtingere, q̄ quis de vna cōclusionē habeat sciētia, de alia tamē diuersa habeat errorem.

Solū ergo est Dubiū loquēdo de eadem cōclusionē an de illa possit quis simul habere sciētia & opinionē: sed rursus tā sciētia quā opinio vel possunt summi pro actu vel probabilitate & de vtriusq; pōt quis procedere, nēpe an possit, quis simul habere de eadē cōclusionē habitū oppōnatiuum & habitū sciētificum & similiter an possit simul habere actū sciētificū & opinatiuū.

In qua re prima sententiā affirmat de eadē cōclusionē nō posse aliquē simul habere actū sciētig, & actū opinionis. Tenet Capreolus in. 3. d. 25. q. 1. & in hoc cap. Sor. Tolet. & Caiet. & Marius, tenēt etiā hic Philoponus, & Themistius, & videtur fauere Arist. in hoc cap. qui dicit simul sciētia & opinionē de eadē cōclusionē esse non posse.

Secūdo quia vltimū & nō vltimū clarū & nō clarū repugnat simul de eadē re: sed sciētia dicit claritē, & euidentiā, opinio vero nō est euidens: ergo repugnat hæc duo simul id eodem intellectu de eadem cōclusionē.

Tertio quia per sciētia iudicat aliquis re ita esse certā, vt aliter se habere non possit, cū sciētia euidens

euidens sit, per actum vero opinatum ita iudicat rem veram esse, quod sentiat aliter se habere posse: sed repugnat aliquem simul iudicare rem aliter se habere non posse, & eadem conclusione aliter se habere posse: quia sunt iudicia contradictoria: *er. o* scientia, & opinio actualis de eadem conclusione simul haberi non possunt.

Quarto quia si actus opinionis qui incertus est, potest esse cum actu scientiæ, sequitur etiam, quod poterit esse de eadem conclusione actus scientiæ & actus erroris, qui est actus falsus oppositus actui vero scientiæ. Quinto, quia eadem ratione poterit esse fides & scientia de eadem conclusione, quod tamen est falsum, quia fides est credere quod non vides, scientia autem est videns & clara cognitio.

Contraria tamen sententiam nobis tenenda est scilicet de eadem conclusione posse simul haberi actum scientiæ, & actum opinionis, quam sententiam tenet Durandus in prologo sententiarum quæstione. 1. & in. 3. distint. 31. quæstione. 4. Bonavent. eodem lib. distint. 4. quæstione. 2. articulo. 3. Alexander Aven. 3. parte, quæstione. 19. dubio. 3. Villalpand. in hoc cap. docuit etiam Sæctus Th. prima secundæ quæstione. 67. articulo. 3. in corpore ubi dicit, eandem propositionem posse cog-

nosci per diuersa media, alterum demonstratiuum, alterum probabile: sentit ergo S. Thom. si mul posse haberi actum scientiæ, & actum opinionis, de eadem conclusione, & similia repetit. 3. parte, quæstione. 7. articulo. 3. ad secundum neque Aristot. vnquam contrarium ostendit, nec docuit, nam quod in hoc capite ad finem asserit non posse noscitur & opinari, idem intelligendum est, id est, eadem conclusio formaliter non potest opinari & sciri, & hoc verum est nam hoc ipso quod habemus scientiam & opinionem, est diuersa conclusio formaliter, quia in actu scientiæ colligitur per argumentum euidens, in actu autem opinionis per argumentum probabile, & ita ex diuerso ordine, quem dicit ad diuersa media, est diuersa conclusio formaliter.

Tamen quod de eadem conclusione absolute loquendo simul possimus habere actum scientiæ, & opinionis probatur. Quia de essentia opinionis non est, quod quis positiuè habeat formidinem contrariæ partis, sunt enim aliqui, qui ita ad hærent firmiter suis opinionibus vt contrariam prorsus falsam existiment, & ita nõ requiritur quod in actu significato, iudicet illam conclusionem incertam esse, satis est, quod ipsa in se incerta sit ex vi illius argumenti probabilis, cum hoc tamen nõ repugnet,

net, quod aliunde certo cognoscatur eadem conclusio per argumentum demonstratiuum: ergo eadem conclusio potest si mul cognosci certo per actum scientiæ, & probabiliter per actum opinionis.

Secundo probatur, quia sæpe contingit, quod postquam probauimus conclusionem aliquam argumento demonstratiuo Adamus deinde rationes alias probabiles: sed illæ probabiles rationes non possunt generare assensum scientificum, quia assensus sciētificus solum generatur per demonstrationē: generant ergo assensum probabilem ergo de eadem conclusione possumus simul habere actum scientiæ & actum opinionis: neque dici potest, quod tunc illæ rationes probabiles nullum assensum generāt: nam contrarium est, quod reuera illæ rationes suo modo iuuant intellectum ad assentiendum tali conclusioni, aliās impertinenter adduceremus rationes probabiles ad confirmandam conclusionem, quæ iam probata est demonstratiue: dantur ergo simul assensus opinatiuus, & sciētificus de eadem conclusione.

Ex dictis infero etiam posse dari simul habitum scientiæ, & habitum opinionis, de eadē conclusione, quia cum habitus fiat propter actus, ubi nō repugnant actus, minus, debēt repugnare habitus.

Infero secundo actū erroris non posse haberi simul de eadē conclusione, cū actū scientiæ. Ratio est quia cū per actū scientificū euidenter quis videat conclusionē verā hoc ipso non potest errare circa illā, & ita actus scientiæ & actus erroris sunt contrarij inter se.

Maior posset haberi difficultas vtrum habitus scientiæ repugnet simul cum habitū erroris, circa eandem conclusionem de hac tamen difficultate tractant Theologi in materia de habitibus, ad quam etiā expectat, vtrum habitus scientiæ acquiratur pluribus actibus vel sufficiat vnicus actus ad producendum habitum scientiæ, & fere communis sententia asserit sufficere vnicum actum, quia cum actus scientiæ sit euidens, & certus conuincit intellectum totaliter, & ita ex solo illo fit habitus sciēticiæ, quod secus contingit in alijs habitibus, quorum actus non est certus & euidens, vt in opinione, tunc enim, quia nō conuincūt intellectū, non est sufficiens vnicus actus, sed requiruntur plures ad producendū habitū, hæc tamen omnia latius examinabimus in nostro tractu de habitibus.

Super est ergo respōdeamus ad argumenta incontrariam adducta. Ad primum, iam diximus qualiter intelligendus sit Aristotel.

Ad secundum, quod quamvis visum, & non visum, clarum & obscurum repugnent, respectu eiusdem actus intellectus, tamen non repugnant respectu diuersorum actuum, quia non repugnat id quod per vnum actum non videtur, simul videri per alium actum: sicut non repugnat, quod vna conclusio non videatur, altera verò videatur.

Ad tertium, quod non est de ratione opinionis, vt dixi, quod iudicet quis rem illam, aliter se habere posse, sunt enim aliqui ita firmiter adhærentes suis opinionibus, vt contrariam pro se falsam, & impossibilem arbitrentur, solum est de ratione opinionis, quod in se ipsa non sint certa, cum hoc tamen non repugnat eandem conclusionem, certo cognosci, per alium actum scientificum.

Ad quartum esse diuersam rationem, de actu scientiæ, & actu erroris, quia cum per actum scientiæ, videat quis conclusionem esse euidenter veram, hoc ipso intellectus non potest errare cir-

ca illam, tamen non repugnat veritatem eiusdem conclusionis, cognosci per medium probabile, & demonstratiuum, & ita quod habeatur simul scientia, & opinio, de eadem conclusione vera, quia quamvis opinio aliquando possit esse falsa, tamen aliquando est vera, & tunc est compositibilis cum actu scientiæ.

Ad quintum respondetur, nullo modo posse haberi scientiam & actum fidei, de eadem conclusione, quia fides, non solum dicit obscuritatem in ipso actu fidei, sed respectu subiecti, ita quod obiectum quod credimus obscurum sit tali subiecto, quia vt sæpe dixi, Fides est credere, quod non vides, & ita repugnat cum actu scientiæ, quia est euidentis, & clarus, opinio verò solum dicit obscuritatem in ipso actu opinionis, quia non repugnat idem obiectum, quod per opinionem cognoscimus, non clare, aliunde, nempe per actum scientificum clare videri. Et hæc dicta sint, atque sufficiant de hoc libro Posteriorum.

SELECTA IN LIBROS TOPI- corum.

SICVT DE HIS LIBRIS VNVM
verbum interrogari solet, ita breuiter dicam cir
ca ea, quæ in ipsis continentur.

Quod sit obiectum horum librorum.

Supponendum est,
quod isti libri ap-
pellantur Topici
seu ad inuentiui,
quia in ipsis docet Aristoteles
loca, & media ad inuenire ad
disputandum probabiliter, &
ad disputandum de propositio-
nibus probabilibus. Secundo
supponendum est, quod isti li-
bri locum habent post libros
Posteriorum, & ante libros Elen-
chorum, sic constat ex ordine

ab Aristotel. seruato, in scriben-
do.

His suppositis obiectum ho-
rum librorum est syllogismus
Topicus, quia componitur
ex propositionibus probabili-
bus, & ordinat ad generandam
opinionem, ita sentit Egidius
& alij. Ratio à priori est, quia
in his libris agitur præcipue de
prædicto syllogismo Topico:
ergo ille est obiectum ho-
rum librorum.

CAPUT PRIMUM.

SAPT hoc in duas diuiditur partes: in prima ponit Aristor. suam intentionem, in secunda definit syllogismi species. Primo incipiendo inquit, quod suam intentionem in his libris est docere, qua ratione sunt inuenienda loca, & argumenta ad disputationem probabilis. In secunda parte definit syllogismum in comuni dicens, quod est oratio in qua quibusdam positis aliquid aliud, sequitur. Deinde. Syllogismus demonstratiuus est, qui procedit ex veris. Topicus vero, ex probabilibus, & occasione huius definitur probabilis esse, quæ omnibus, vel pluribus sapientibus, ita apparent: syllogismus denique litigiosus est, qui procedit ex probabilibus, tamen non sunt talia. Syllogismus Topicus est, qui procedit ex principiis male intellectis, id est ex his, quæ apparent vera, & non sunt talia.

Circa hoc caput, solum est aduertendum discriminem inter syllogismum litigiosum, & falligram, vel sophisticum, quia syllogismus litigiosus est obliquitas quædam, syllogismi probabilis: nam est ille, qui procedit ex his, quæ probabilis videntur, in

re tamen non sunt talia, at vero syllogismus sophisticus, vel falligraphus, est quædam obliquitas demonstrationis: nam procedit ex principiis male intellectis in scientia.

Secundo aduertendum est, ut aliqua propositio sit probabilis non sufficit, ut talis videatur alicui, sed ulterius requirit, ut adsit aliqua ratio, ita efficax, ut difficultatem faciat, & propositiones ipsas probabiles reddat.

In hoc cap. inquit Aristotel. quis syllogismus Topicus, qui dialecticus appellantur, qui dialecticus appellari solet, componitur ex propositionibus dialecticis, id est ex propositionibus probabilibus. Pro quo aduertendum est, quod differunt, quando quidem est problema, & propositio dialectica, quia quæstio, vel problema est propositio, quæ proponitur disputanda disiunctiue, ut quando proponitur, an quantitas distinguatur realiter à re quantat vero propositio dialectica, est emendatio quædam, in qua prædicatum probabiliter dicitur de subiecto.

In secunda parte inquit, quod omnis quæstio vel propositio, debet constare genere proprio, vel accideti, vbi nomine proprii intelligi

telligitur internum prædicatum & ita sub illo intelligit propriam passionē, & definitionē, quia vtraq; est propria, & interna rei. Ex dictis colligit Arist. quod tantū sunt quatuor quæstiones, & similiter quatuor prædicata Topica. Ratio est, quia tantū sunt,

quatuor quæ de subiecto cōmuni, probabiliter prædicantur: tandem concludit dicens, propositio dialectica, est sūptio alterius partis contradictionis, at vero quæstio, vel problema est dubitatio vtriusque partis.

CAPVT QVARTVM.

ntentum Aristot. in hoc cap. est definire prædicata Topica, inquit quatuor esse, scilicet, definitio, genus. Propriū, & accidens, ex quibus definitionem terminū appellat, quia totā quidditatē rei terminat, & sic definiti debet, est oratio explicans quod quid est rei, & aduertit, quod loco nominis positi in definitione, licet ponere eius definitionē. Deniq; definit genus dicēs, esse illud, quod prædicatur de pluribus differentibus specie, definit etiā propriū, quod soli inest, & conuersim dicitur: tandē definit accidens esse, quod neq; est genus, neq; species, neq; differentia, neq; propriū, semper tamen est in subiecto, id est potest de subiecto affirmari.

Quæst. vnicūtrum tantum sint quatuor prædicata Topica.

Ratio dubitādi est, quia species prædicatur de alio sicut genus: ergo species est prædicatū topicū, & tñ nullū ex assignatis: ergo sunt plura, quā

quatuor. Secūdo quia sunt quinq; prædicabilia: ergo sunt quinq; prædicata topica, & non tantum quatuor.

Sit conclusio. Tantū sunt quatuor prædicata topica, scilicet definitio, genus, propriū, & accidēs, ad hæc reducuntur reliqua omnia ita Sanctus Thom.

Aduertēdū est, quod prædicatū Topicū in cōmuni nō fuit definitū ab Arist. sic tñ definitur, *Est illud, quod probabili or dicitur de subiecto cōmuni diximus, de subiecto cōmuni*, quia quæstiones, & disputationes dialecticæ sunt de cōmunibus & probabilibus, nō de singularibus.

Hoc supposito prædicatū, vel prædicatur de subiecto cōmuni essentialiter, vt tota essentia, & sic est definitio, vel tanquā pars essentiæ, & sic est genus, vel differentia: sic debet intelligi, vel prædicatur de subiecto cōmuni probabiliter, & accidentaliter, vel necessario, & sic est propriū, vel accidentaliter & mere contingenter, & sic est accidens: ergo iam sunt quatuor prædicata Topica.

Ad

Ad primum respōdeo, quod species infima non est prædicatum Topicum, quia non prædicatur de subiecto cōmuni, sed de singulari. Ad secūdum quod prædicabilia constituuntur per diuersum modum prædicandi de pluribus, siue in communi, siue in singulari, & quia sunt quatuor modi prædicandi ideo sunt quatuor prædicata Topica. Tandem aduerte, quod sub nomine definitionis comprehendit omnem definitionem, tam essentialem, quam descriptiuā, & hæc de Topicis.

Selecta in libros Elenchorum.

Intentum Aristotel. in his libris est docere, qua ratione debemus fugere fallacias argumentorum, quibus sophistici vtuntur: unde isti libri appellantur elenchorum, id est libri redarguendi aliquendum illius fallacias manifestamus: obiectum autem horum librorum est syllogismus sophisticus, seu litigiosus, qui ordinatur ad erro-

rem medijs principijs male intellectis.

Dicendum est, quomodo differant syllogismus sophisticus, & litigiosus, qui ordinatur ad errorem medijs principijs male intellectis. Respondeo, quod reuera sunt idem syllogismus, qui simul peccat in materia, & forma, dicitur sophisticus etiam, quia ordinatur ad ostendendam sapientiam, potius quā ad indagandam veritatem.

Fallacia in communi sic definitur est error, faciens credere, non ens esse ens. Et si inquiras, quot sunt modi decipiendi. Respondeo quod numero carent, sunt tamen quasi infiniti, & reduci solent ad decimum tertium, vt docet Arist. 4. vel 3. ethico- rum. Ex quibus alia fallacia est æquiocationis, quæ in voce cōtingit alia compositionis, alia diuisionis, alia captionis, alia accessus, & sic in alias, quas breuitatis causa omitto, & hæc dixisse suf-

ficient, circa vniuersam Aristotelis Dialecti-

cam.

(.?.)

FINIS,

Si quid dixerim quod contradi-
cere videatur Sacrosanctæ Ro-
manæ Ecclesiæ, illud anul-
lo, & reuoco, & eius piæ
correctioni me
submitto.

Si quis aliter in quod conat
care videtur factus est R
nunc de hoc de libris
de hoc de hoc
confectione
libris